

50
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

"ΕΚΛΕΚΤΑ ΕΡΓΑ.." ΑΡΙΘ. 11

137
Κ. ΘΕΟΤΟΚΗ

ΚΑΤΑΔΙΚΟΣ

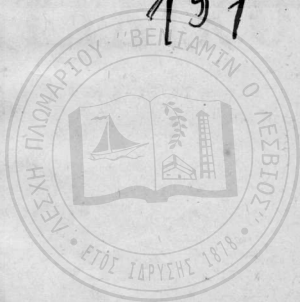

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ

~~45-~~

159

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ "ΕΚΛΕΚΤΑ ΕΡΓΑ,, ΑΡΙΘ. 11

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΘΕΟΤΟΚΗ

159

ΚΑΤΑΔΙΚΟΣ

ΔΙΗΓΗΜΑ

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ι. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ

ΚΑΤΑΔΙΚΟΣ

Ήτανε Μάρτης. Το μεσημέρι είχε περάσει από δύο ώρες κι' ο ήλιος έρεγγε λαμπρός κι' καυτερός άκριη μέσα στον καθαρό γαλάζιον ουρανό. Όπου καποιε συννερα άσπρα κι' σταχτωτά ανάλαφρα έπαιζίδευν. "Όλοι οι χωριάτες ήταν στον κάμπο έδούλευν παντού τα χωράκια: έσκαζταν τή γή, έξορίζωναν το πράσινο χόρτο, έσπερναν τήν όψιμιά και, κείνην τήν ώρα μάλιστα, ή εργασία ήταν σ' όλην τήν αναψή της, σά να βιαζόταν καθένας εκείνο το άπομεσίμερο ή να τελειώσει το έργο του, ή ν' άρρίψει λιγώτερη δουλειά για τήν ήμέρα που θα ξημέρωνε.

Κι' ο Γιώργης Άράθυρος έπιστατούσε τ'όργωμα του χωρακιού του. Είχε δουλέψει κι' ο ίδιος όλη μέρα κι' έκαθιστον τώρα δίπλα στή μικρή πόρτα του άχυρένιου καλυδιού του, άπάνου σ' ένα χοντρό μακρύ ξύλο, στον ίσκιό πόρριγνε το ίδιο το καλύδι. Ήταν ένας άντρας σκαρντάρης, μέτριος στο άνάστημα και λιγνός, με γαλάζια μάτια, με ξανθά μακρυά μουστάκια που του περταν ως στο λαιμό, με άξούριστα γένεια. Έφορούσε μίαν ψάθα στο κεφάλι, είχε ριχτή τή ζακέττα του πάνω στις πλάτες, ήταν ξυπόλητος κι' έχάπνιζε ένα χοντρό τσιγάρο.

Ένας άσκημος σκύλος μαύρος κι' άτπρος ήταν κουλουριασμένος στα πόδια του.

Μπροστά του άπλωνότουν το μεγάλο χωράφι του, τριών μουτζουριών γῆ, ίσιο όλο, ήμερωμένο, με καρποφόρα τριγύρω, κι' με μία μεγάλη συκιά σιμά στο καλύδι· κι' ό Αράθυρος, όλο καπνίζοντας το χοντρό του τσιγάρο, έκαμάρωνε τῇ γῇ του, κ' ελογάριαζε με το νοῦ του τὰ γεννήματα ποῦ θά συνέμπαζε από το σπόρο.

«Τουρκόγιαννε» ερώναζε μ' ένα χαμόγελο «οί δοῦλοι δέ σώνονται ποτέ» ό άνθρωπος σώνεται... Καί τὰ ζᾷ του!... Μῆν τὰ διάζεις.»

«Θά σκολάσουμε σέ λίγο,» τοῦ απάντησε μία δυνατή φωνή από το χωράφι, «Λάχ, Περδίκη, λάχ!»

Ήταν ἡ φωνή τοῦ Τουρκόγιαννοῦ ποῦ αλάτρευε καί ποῦ με το παράξενο φωνατό του ἔδιαζε τὰ ζῶα ν' ανασύρουν το βαρύ το σῶλο. Καί τὰ δύο θεώρατα ζωντανά, κίχκινο το ένα μαύρο γυαλιστερό το άλλο, ἔσκυφταν κάτω από το βαρύ ζυγό το κεράλι τους ὡς στή γῇ, εἶχαν ἀκουμπήσει το ένα ἀπάνου στ' ἄλλο, καί μία στιγμή ἔμεναν τώρα σταματημένα, ρίχνοντας με δύναμη όλο το βάρος τοῦ μεγάλου κορμιοῦ τους στα ἔμπρός, στέκοντας ὀρθά στα τρία πόδια κ' ἔτοιμα με το τέταρτο νά προχωρήσουν, ὅταν ό σῶλος θά ξεκολλοῦσε· καί τὰ μούσπουλά τους, ποῦχαν φουσκώσει, ἔδειχναν πῶς ἐκείνην τῇ στιγμή ἔβαζαν όλα τὰ δυνατά τους· καί καθαυτό τῇ στιγμή ποῦ ό Τουρκόγιαννος εἶχε φωνάξει· ἔκαμαν μία τελευταία προσπάθεια, ἐμούτρισαν ἔξαφνα πρὸς τὰ ἔμπρός, ἔκαμαν δύο τρία διαστικὰ πατήματα σά νάθελαν νά πέσουν, συρμένα από τὴν ἴδια τους τῇ δύναμει, ἐνῶ το γυννί ὀπίσω τους ἀναπέταζε μέσα από τὰ βάθη τῆς γῆς ἓνα χοντρό, γυαλιστερό, μαύρο σῶλο, γεμάτον ἄσπρες ρίζες ἄγριου χέρτου, κ' ἐστάθηκαν τέλος· το γυννί ἔλαμψε· καί σέ

μιά στιγμή τὰ ζῶα ἀντιστηλωθῆκαν πάλι· γιὰ μιὰ καινούρια προσπάθεια.

Πίσω τους ὁ Τουρκόγιαννος, σκευρωμένος πρὸς τὴ δεξιὰ μεριά, κρατούσε μὲ τὰ δύο του χέρια τὴ χειρολάβα καὶ μὲ τὰ δάχτυλά του τὰ δύο σκοινιά ποῦ ἐρχόνταν ἀπὸ τὰ κέρατα τῶν βωδιῶν, ἕνα σὲ κάθε χέρι, κρατώντας μὲ τὸ ζερβὶ καὶ τὴ βουκέντρα, ἕνα μακρὸ ραβδὶ μ' ἕνα καρφὶ στὴν κορυφή του. Καὶ πότε ἐπλάκωνε μὲ δύναμη τὴ χειρολάβα, πότε τὴν ἀνασήκωνε μὲ τὰ δύο χέρια, πότε τὴν ἄφινε γιὰ νὰ ὀδηγήσει ἢ νὰ κεντήσει τὰ ζῶα, καὶ μὲ τὴ φωνὴ τὰ ἐπαινοῦσε, τὰ παροικιοῦσε στὸ βαρὺ τους ἔργο, τοὺς ἐφώναζε τὰ ὀνόματά τους: Περδίκη, ἔλεγαν τὸνα, γιατί ἦταν κόκκινο, Παρασκευᾶ τᾶλλο, γιατί εἶχε γεννηθεῖ μέρα Παρασκευή.

Ἦταν κι' ὁ Τουρκόγιαννος σαραντάρης. Μαυρείδης, λιγνός κι' ἐκείνος, ὄχι ψηλός, μὲ μάτια μικρὰ μαύρα σὰν ἀποκοιμημένα λιγάκι, μὲ μικρὸ μουστάκι κι' ἀρχὰ γένεια, μὲ μακρὰ μαλλιά, ποῦ ποῦ κατέβαιναν σὰ ρυτίδια στὴν τράχηλό· καὶ τὸ μακρουλὸ του πρόσωπο μολογούσε τὴ γαλήνη τῆς ψυχῆς του καὶ τῆς καρδιάς του τὴν καλωσύνη. Ἐραροῦσε μόνο ἕνα ποκαμισο ἀνοιχτὸ τόσο ποῦ ἄφινε νὰ φαίνεται ὅλο τὸ τριχερὸ του στῆθος, κι' ἕνα παλὴρ πολυρπακωμένο βραχί, ἀνασκουμπωμένο ὡς στὰ γόνατα, εἶχε κι' αὐτὸς ψάθα στὸ κεφάλι καὶ τὰ πόδια του ἦταν γυμνά.

«Γεῖά σου, Παρασκευᾶ, νταή μου!» ἐφώναξε, «Ἀάχ!» ἐνῶ ἐπλάκωνε τὴ χειρολάβα κι' ἐδουζίζτουν ἐπὶ τὸ γυνὴ μέσα στὴ γῆ. Καὶ τὰ ζῶα ξαναρχίζοντας τὴν προσπάθειά τους, ἀνασάλεψαν ἕναν ἄλλο σβῶλο, ποῦ ἦταν παρόμοιος τώρα νὰ ἀναπεταχτῇ. Ἐκοίταξε πίσω του. «Ἕνα παιδί, ὅγῳ χρόνων τὸν ἀκολουθοῦσε γιὰ νὰ ρίχνῃ σπειρί, σπειρί, τὸ ἀραποσίει στ' αὐλάκι· ποῦ ἔσκαψε τ' ἄροτρο, κι' ἐκείνην τὴ στιγμή τὸ παιδί εἶχε ἀφαιρεθεῖ κι' εἶχε

σταματήσει, κοιτάζοντας κάποιο πουλί πουχε πατάζει σιμά του. Κι' ο Τουρκόγιαννος τούπε : «Προβάτει, θανατούλη! μὴν ξελωλιάνεις!» — Κι' ἐρώναζε μὲ κάποια ἀνησυρία, κοιτάζοντας πλὴς πίσω ἕναν ἄντρα καὶ μιὰ γυναίκα, ποῦ μὲ τὲς ἀξίνες τοῦς βιάστικα ἐχτυποῦσαν. Ἐσπαιναν κ' ἐπρίθαν τοὺς σβώλους καὶ σκύδοντας ξεδιόλεγαν τὲς ρίζες : — «Μὴν ξεμένετε τόσο πίσω ! καὶ σιοδαλᾶτε καλὰ τὸ χωράρι γιὰ νὰ χωματίσει· τὰ σβώλαρια πνίγουν τὸ εὐτό !»

Ἡ γυναίκα ἦταν ἡ νοικοκυρὰ τοῦ Γεώργη Ἀράθουμου κ' ὁ ἄντρας ὁ γείτονας τους, Πέτρος Πέππονας τὸ νομά του. Εἶχε ἐρθεὶ σήμερα νὰ δουλέψῃ ὀχνεινὰ στὸ χωράρι τους, γιατί στὸ δικό του τούχαν στείλει τὸν Τουρκόγιαννο νὰ τὸν βοηθήσει μιὰ ὀλάνεση μέρα. Ἡ γυναίκα ἦταν ὠμόρρη. Τὰ μαῦρα τῆς μάτια ἔλαμπαν ἀπὸ μακρὰ μέρα στὸ μικρὸ πρόσωπό της. Ἦταν κεραλοδεμένη μ' ἕνα κίχκινο παννὶ παλὺ ἀπὸ τὴν ἀσπρη μπόλια της. Δὲν ἦταν ψηλὴ κ' εἶχε μικρὰ καὶ νοστιμα τοῦ προσώπου της τὰ πιθέματα καὶ μάκιστα τὸ στομάχι. Εἶχε ἀνασχηωμένο τὰ μανίκια τοῦ σκονισμένου πουκάμισού της, κ' ἀνασχηωμένο καὶ τὸ παλῆς τῆς μαῦρο μάλλινο ρουστάνι ποῦ σὲν προόργυρό του ἦταν γεμάτο ξεφτίδια κ' ἐδῶ κ' ἐκεῖ τρύπιο. Ἡ γυναίκα ἔκανε ζωρὰ κινήματα χτυπώντας μὲ τὴν ἀξίνα τοὺς χωματέμους σβώλους, ἢ σκύδοντας γιὰ νὰ τινάξῃ τὲς ρίζες. Τὴν ἔλεγαν Μαργαρίτα.

Ὁ ἄλλος ἦταν ἀκόμη νέος· τριάντα πέντε χρονῶν ἄνθρωπος· μὲ στριμμένο μαῦρο μουστάκι, μὲ ὠμόρρο πρόσωπο καὶ ζωρὰ μαῦρα μάτια· καλὰ ξυρισμένος, ψηλὸς καὶ μὲ πλάτειά στῆθῃ. Ἦταν λίγο ντυμένος κ' ἐκαίνο. Τὸ ζωρὸ του μάτι συχνὰ ἐκοίταζε τὴ γυναίκα καὶ συχνὰ ἀναστένανε κρυὰ καὶ τῆς μιλοῦσε μὲ χαμηλὴ φωνή γιὰ νὰ μὴν ἀκούεται.

Ἡ Μαργαρίτα τοῦ γερνε ἐκείνην τὴ στιγμὴν τὴς πλά-
τες κ' εἶχε σκύψει πολὺ στηρίζοντας τὸ δεξιὸν τῆς χέρι
στὸ στηλιάρι τῆς ἀξίνης τῆς καὶ τινάζοντας μὲ τ' ἄλλο
τὴς ἄσπρες ρίζες τῆς ἀγριόδας πούχαν περιπλέξει ἕνα
ξηκολημένο σβωλάρι. Κι' ὁ Πέππονας τὴν ἐκοίταζε.
Στὸ μᾶτι του ἐφαινότο ἕνας ἄπειρος ἀχόρταστος πόθος
στὸ στόμα του ἦταν ἕνα μικρὸ χαμόγελο.

Τῆς εἶπε σιγαλὰ, σὰ νὰ μουρμούριζε : — « Ἐτοί θά-
ναι πάντα, Μαργαρίτα ; »

« Πῶς ἔτσι ; » τοῦ ἀπάντησε χωρὶς νὰ τὸν τηράξει·
« καὶ πολλὰ ποὺ γέγονται... »

« Πρέπει, » τῆς εἶπε μ' ἀποφασίαν, « νὰ πάρω ἄλλη γυ-
ναῖκα γιὰ νάναι δική μου. »

« Μὲ τῆς ὕγειές σου ! » τοῦ ἀποκρίθηκε ταραγμένη.
Κι' ἀθέλητα ἐβρόθθη ἐβρόθη στήν αὐτὴν. Καὶ γὰρ νὰ κρύψει
τὸ ἀπότομο κίνημα τῆς ἐβρίξε μὲ μακρὰ ἕνα μιτσιναγμέ-
νο χορτάρι. Μὰ ὁ Πέτρος εἶδε μὴ σπύθαι σὰ μᾶτις τῆς
κ' εἶδε πῶς τὸ ἐβρωμένο τῆς πρόσωπο εἶχε κάλλιάξει λίγο
τὸ χρῶμα. « Ἀλλ' θέλεις καὶ ; » ἐκκωλούθησε χαμηλόφωνο
ἔπειτα ὀπὸ μιὰ στιγμὴν. « καὶ πότε ; καὶ ποῖαν ; »

Δὲν τῆς ἀπάντησε· ἐγρύπησε μὲ δύναμιν δύο, τρεῖς
φορὲς τὴ γῆ μὲ τὴν ἀξίαν ἐστρέφοντάς τὸ χρῶμα κ' ἐπρο-
χώρησε ἕνα βῆμα.

« Ἄ, δὲ μοῦ ἀποκρένεται ὁ καρδέντης μου ! » τοῦ ξα-
νῆκε πειραχτικὰ ἡ Μαργαρίτα· « ἔχουμε καὶ φοβέρες !
ναῖσκε, ναῖσκε, φοβέρες ! — Πότε, Πέτρο, καὶ ποῖαν ; »

« Τὴν κυρὰ Χάραινα ! » τῆς ἀπάντησε πειραγμένος.
« Μὰ λές κ' εἶναι ζωὴ ἡ δική μου ; Ἐστλαθώθηκα καὶ
τόρα πᾶμε μπροστὰ ἔτσι πέντε χρόνια ! καὶ μούδωκες
φαρμάκια, ἔγνωια σου πόσα ! ΚΑὶ θὰ πᾶμε, φαίνεται,
μπροστὰ ἔτσι γιὰ πάντα ! Καὶ κάθε φέξη καὶ κάθε χάση
μοναχὰ θὰ μὲ θυμᾶσαι, καὶ ὅλον τὸν ἄλλον καιρὸ...
σ' ἔχει αὐτός !... »

«Ακολουθήτε!» ἐρώναξε ἀπὸ μακριὰ ὁ Τουρκόγιαννος ποῦ κάθε τόσο ἀνήσυχος ἐγύριζε καὶ τοὺς ἐκοίταζε· «στὸν ἀγερμὸ θὰ σᾶς πέσει πολλὴ δουλειά! — Ἀάχ, Περδίκη! ἀάχ, Παρασκευᾶ!»

«Στὸν ἀγερμὸ θὰ λύσουμε!» ἐρώναξε ἀπὸ τῇ θέσῃ του ὁ Ἀράθυμος· «τοιγάρτις θὰ ξεκάμω τὰ ζῆ μου; Μὲ δουλεύουνε ἀπὸ πρὶν τὸν ἥλιο· αὔριο, δύο τρεῖς ὥρες καὶ τελειώσαμε!»

Ὁ σκύλος ξύπνησε μὲ τὴ φωνὴ τοῦ κυρίου του, ἐχασμουρήθηκε, ἐτανύστηκε καὶ ξανακάθισε χάμου μὲ ἀπλωτὰ τὰ μπροστινὰ του πόδια καὶ ἔβλεπε τὸ κεφάλι. Ὁ ἥλιος εἶχε πάρει τὸν κατήφορο καὶ εἶχε κοκκινίσει.

Κ' ἡ Μαργαρίτα εἶπε, μιλιώντας γοργὰ τοῦ Πέτρου καὶ χωρὶς ν' ἀναιτηκώσει τὸ κεφάλι: «Μ' αὐτὸνε ἐδέθηκα καὶ πρέπει νὰ ζήσω μαζί του· ὅ,τι μπορεῖ γίνεται· θέλεις νὰ καταντήσουμε ρεζίλι, νὰ μιλήσῃ ὁ κόσμος, νὰ χαθοῦμε καὶ οἱ δύο, νὰ χαθοῦν τὰ παιδιά μου, νὰ...» Κ' ἐκοίταξε περίτρομη γύρω τῆς καὶ τὸ βλέμμα τῆς σταμάτησε ἀπάνου στὸν ἄντρα τῆς ποῦ ἀπὸ μακριὰ ἐφαινότου πῶς τοὺς ἐπρόσεχε. — «Μή με χάσεις!» ἐψιθύρισε φοβισμένη· «δὲν ἔχεις μυαλό!»

«Τοῦ γυρίζω τὲς πλάτες καὶ δὲ με βλέπει!» τῆς ἀπάντησε ἀτάραχος.

«Φτάνει!» τοῦπε ἀνυπόμονα· «ἂν μπορέσω, ἔρχομαι αὔριο τῇ βραδειᾷ στὸ καλύδι, ἀλλὰ λόγο δὲ σοῦ δίνω γιατί τώρα μὲ παραφυλάει καὶ ὁ Τουρκόγιαννος.»

«Κι' ὁ Τουρκόγιαννος!» τῆς ἀποκρίθηκε σαστισμένος· «μὰ καὶ αὐτὸς τί ζητεῖ;... Ἄ, ἔτσι, δὲν μπορεῖ αὐτὴ ἡ ἱστορία νὰ διασπάξῃ... Ἀκου!...»

Δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε καὶ ἐμάκρυνε λίγο ἀπὸ σιμά του.

«Θέλω» ξακολούθησε ὁ Πέτρος «καὶ γὼ λίγη λευτεριά! — Θὰ κάμω ἐγὼ τὸν ἄντρα σου νὰ φύγῃ ἀπὸ τὸ

χωριό μας! τότες θάσαι τέλεια δική μου! Θά τότε κάμω νά πάει στή φυλακή! Ναι! στή φυλακή.»

Ἡ Μαργαρίτα τοῦρριξε στενοχωρημένη μία ματιά κοιτάζοντάς τον ἀνάποδα. «Εἰσι.» τῆς ξανῆπε, «δὲ θάναί σου!»

Κι' ἀκούστηκε ἡ φωνή τοῦ Ἀράθυρου πῶλεγε στὸν Τουρκόγιαννο: «Λύσε! Εἶναι ἀργά!»

Τὰ ζῶα εἶχαν στάσει σιμὰ στὴ σούδα τοῦ χωραφιοῦ, ποῦ ἦταν λογιωσμένη ἀπὸ τὲς πυκνὲς βατσινιὲς κι' ἀπὸ ἄλλα ἄγρια χαμόδεντρα, κι' ἐπρεπε τώρα νά γυρίσουν γιὰ νά ξαναρχίσουν ἕναν κινούριον δρόμο· μὰ ἡ ὥρα δὲν τὸ συχωροῦσε. Κι' ὁ Τουρκόγιαννος, ἀπακούοντας στὴν προσταγή τοῦ νοικοκύρη, ἐμπήξε τὸ γυννί· ὅσο βαθύτερα ἐμποροῦσε μέσα στὸ γῶμα, ἐτράβηξε μὲ δύναμη τὰ σκοινιά κι' ἐσταμάτησε ἐπὶ τὰ δύο ζῶα· κι' εὐτὺς ἔκαμε τὸ στικρό του. Ἐπειτα ἐπῆρε μία βαθειὰν ἀνάσα, ἐκοίταξε μὲ συμπάθεια τὰ δύο καμιατέρια ποῦ ἦταν ἰδρωμένα πολὺ κι' ἐπαίρναν γοργὰ τὴν πνοή τους, τοὺς χαμογέλασε κι' ἔφερε ὀλογυρὰ του τὸ βλέμμα θωρῶντας τὸ ἔργο τῆς μέρας. Ἡ καλλιεργημένη γῆς ἦταν κατὰμαυρη ὅλη, κι' ἴσια, κι' ἔλαμπε. Τῆς χαμογέλασε καὶ κεινῆς. Ἐπῆρε ἔπειτα ἀπὸ τὰ χερία τοῦ παιδιοῦ τὴ σακκούλα μὲ τὴ σπορά, τὴν ἔδεσε σφιχτά, τοῦ τὴν ξανάδωκε γιὰ νά τὴν πάρει στὸ καλύδι, κι' ἄρχισε ἀμέσως νά λυεῖ τὸ ζευγάρι, ἐνῶ ὁ Πέτρος κι' ἡ Μαργαρίτα, σιωπηλοὶ τώρα, ὅλο καὶ τὸν ἐξύγωναν, χτυπώντας μὲ τίς ἀξίνες τοὺς ὕστερους δρόλους ποῦχε ἀνικατέψει τ' ἄλλετρι.

Καὶ τὰ ζῶα, ἀροῦ τάλυσε, ξεκίνητάν μοναχὰ τους βαρειά, βαρειά, τῶνα κατόπι· στ' ἄλλο πρὸς τὴν καλύδα καὶ δὲ σταμάτησαν παρὰ στὸ συνειθισμένο τους δέντρο. Κ' ἔκει· ὁ Τουρκόγιαννος, ποῦ τάχε ἀκολουθήσει, τᾶδεσε τῶνα σιμὰ στ' ἄλλο. Εἶχαν ἡσυχάσει τώρα κι' ἐπαίρμεναν τὴ βραδινὴ τροφή τους. Καὶ τὸ μαῦρο δῶδε, ὁ

Παρασκευᾷς, ἔδωκε τὸ μεγάλο κεφάλι του πάνου στὸν τράχηλο τοῦ ἄλλου καὶ τὸ καθένα τους ἔδωκε ἓνα θρόν-
 τερό μουγγαλητό, ποῦ ἀντίχρησε πέρα σ' ὅλες τὰς ράχες
 κι' ὡς στὴ θάλασσα. Κι' ὁ Τουργκιαννὸς τοὺς ἔφερε
 στὴν ἀγκυλιά του, ξανάκαμε τὸ στχυρο του κι' ἦρθε
 κι' ἐκάθησε σιμὰ στὸν Ἀράθυρο, εὐχαριστήμενος ἀπὸ τὸ
 ἔργο τῆς ἡμέρας.

Αὐτὴν τὴ στιγμὴ ἔρχονταν σιμὰ τους κι' ὁ Πέτρος με-
 τὴ Μαργαρίτα, ποῦχαν ἀποτελειώσει ὡς τότε τὴ δου-
 λειά τους, κι' ἐκάθονταν κι' ἐκεῖνοι χάμου γιὰ νὰ δει-
 ληνήσουν.

Ἦτανε ἀπόγευμα ἀρχὰ τὴν ἄλλη μέρα. Ὁ ἥλιος
 ἐκόντευε νὰ βασιλέψει, κι' ἓνα ὥς κόκκινον ἦταν χυμένο
 παντοῦ, σὰν ψικτὴ, χρυσὴ θαμπὴ σκόνη, σ' ὅλον τὸν
 ἄερα, κι' ἐτύπωνε μέσθ' στὸ πυκνὸ σύλλομα τῶν ἐλθῶν,
 ἀπλωνόσουν σὰν κατὰχνιὰ πάνου ἀπὸ τ' ἀμπέλια, ποῦ
 ὀλοένα ἐδλάσταναν, πάνου ἀπὸ τὰ νερόφυτα χωράριχ,
 ποῦ καθένα τους εἶχε καὶ τὸ χρώμα του, σπῆς λακ-
 κιές, σὰ πλάγια, σὰ σιάδια, κι' ἐκοκκίγιζε ἕκα πάντα
 κι' ὠμόρρανε τὰ πάντα, καὶ δὲν ἄρινε γλῶσσ' οὔτε δέν-
 τρο κανένα, οὔτε προσώπου ἀνθρώπου κανένα. Κ' ἐκείνην
 τὴν ὥρα ὁ Πέτρος κατέβαινε συλλογισμένος τὸν ἄσκημο
 κατήφορο, ποῦ ἐρχότου ἀπὸ τὸ χωριό, κι' ἐπήγαινε στὴν
 παράμερὴ κατοικίαν, ὅπου ἡ Μαργαρίτα ἐρχότου κάποτε
 γιὰ νὰ τὸν εὔρει. Ἐβροῦσε, ἐκεῖνο τὸ δρόμο, ριχτὴ τὴ
 ζιακέττα του πάνου στὸν ἕναν ὦμο καὶ στὸ κεφάλι του
 τὴ μεγάλην φάθα κατεδασμένην ὡς σὰ δλέραρα. Δὲν
 ἐκοίταζε τίποτα, καὶ τὸ δλέμμα του ἦταν προσηλωμένο
 χάμου κι' οὔτε δὲν ὑπόψιαζε τὴ ρεγγόβολα ὠμορρίαν ποῦ
 τὸν τριγύριζε. Μῆνες τώρα δὲν τὴν εἶχε ἀνταμώσει μονα-
 χή της. Καὶ καθὼς κατέβαινε τὸ ρόβολο ἐρωτιότου μετὰ τὸ

νοῦ του : «(Θ)άρθει :» Κι' ἀντίς νά δώκει ἀπάντησιν στὸν ἐαυτὸ του ἐστριγγε στὰς παλάμες τοῦ τὰ νόγια. Κ' ἐγγιγώρευσε τὸ περπάτημά του σὰ νὰ διαζύτουν νὰ σταῖται στὸ ἀκατοίκητο καλύδι· προτύτερά της, μ' ὅσο ποῦ ἤξερε θετικὰ πῶς, κι' ἂν ἐμελλε νάρθῃ, θάπρεπε νὰ τὴν προσμείνει ἀκόμη πολλήωρα, ἀφοῦ τὰ νερά θάχην ξεθάψει, ἀρχὰ τὸ σούρουπο. Καί στὸ νοῦ του ἔρεξε μὲ μιὰς χρυσή ἢ ἐλπίδα, φωτεινὴ κ' ἐκείνη, σὰν τὸ φῶς τοῦ ἡλίου, ποῦ ἐπύργινε νὰ δασιλέψῃ, μιὰ ἐλπίδα ποῦ πέρασε σὰν ἀστραπή μέσαθι ἀπὸ τὴν ψυχὴ του καὶ ποῦ δὲν ἐτόλμοῦσε αὐτὸς ξάστερα νὰ τὴν ἐξηγήσῃ, στὸν ἐαυτὸ του : Θάρχουν ἴσως ἐκεῖνο τὸ δρόμῳ! Κ' ἡ ἐλπίδα τούτη τοῦ ἐκνάρφερε στὸ νοῦ τοῦ ὕστερο ἀντάμωμά. Τὴν ἀκρατὴ χαρὰ τοῦ ποῦ ἔκαψε νὰ κυλοῦν γοντρά δάκρυα μέσαθι ἀπὸ τὰ μάτια του, δάκρυα ποῦ ἐλάφραινεν τὴν ἐκρούθυμψή ψυχὴ του καὶ ποῦχην δόξεει τῶμορρό της τὸ πρῶτοπο, κ' ἐθυμνήθηκε τὸ λαμπρὸ βλέμμα τῆς γυναικίτσας ποῦ τὴν ἀγκαποῦσε μ' ὅλην τὴν λάδρα τῆς καρδίᾱς του, καὶ ποῦχε ἔρθῃ ἐθελούσια γιὰ νὰ τοῦ παρδοθεῖ, ἀφ' ὧντας, σὲ μιὰ στιγμὴ παρδοθῆς κ' ἐκείνη, τὴν ἀχόστη καὶ τὸν χίντυνο καὶ σιγάζοντες γάθε ἄλλη ἐρενύθη σκέψῃ. Καὶ μιὰ στιγμὴ κλειδώντας τὰ μάτια του τὴν εἶδε νὰ περπατεῖ στὸ δρόμο κ' ἐκείνη, ἀνάλιαρα καὶ χαμχωμένα, ν' ἀνεδαίνει τὸ γνωστὸ ροδόλο ποῦ ὀδηγοῦσε στὸ ἀκατοίκητο καλύδι, ν' ἀνοίγει τὴν πόρτα ρίχνοντας γύρω της μιὰ περίροδη ματιά καὶ κοιτάζοντάς τον στὸ ὕστερο σταματημένη στὸ κατώρι· μ' ἕνα βλέμμα ποῦ τοῦδινε ἄλλη ζωή, ποῦ τοῦκανε τὴν ψυχὴ καὶ λούρι, μ' ἕνα βλέμμα γεμάτο ἀγάπη, ποῦ ἀνὰε μέσα του μίαν ἀδάσκαλτη ὁρμή, ἕναν ἄπειρον πόθο.

Ἦχε κατέδει ὥς τόσο ὅλο τὸ πλάγι κ' ἐβρισκόντου σ' ἕνα σιάδι ἀνάμεσα σὲ δύο μεγάλες σκαλιές ἀπὸ βάτους γεμάτους ἀνθὴ καὶ μούρα. Γυναικίτσα ἐπαιρναν τὸν ἀνὴρ

φορο γυρίζοντας στο χωριό με τὰ γίδια τους καὶ με τὰς νάξια τους, μιλώντας πρόσχαρα ἀναμεταξύ τους καὶ γινέθοντας μαλλί ἀπὸ τῆ ρόχα τους. Τὸν ἐχαιρέτησαν ὅλες καὶ τὰ ζῶα τους ποῦ ἐγέμιζαν ὅλον τὸ δρόμο ἀναμέρισαν γιὰ νὰ τὸν ἀρήκουν νὰ περάσει· καὶ ἀπάντησε στὸ χαιρέτιο τους μὲ τὸ χέρι καὶ μ' ἓνα χαμόγελο, μὰ οὔτε δὲ σταμάτησε γιὰ νὰ τὲς κουβεντιάσει, οὔτε δὲν ἐγνώρισε ποιὲς ἦταν, γιατί ὁ νοῦς του ἦταν ἀλλοῦ, ἐνθουσιωμένος στὴ σκέψη, ποῦ τοῦ ξανάφερνε στὴ θύμησιν τόσες ἡδονικὲς εἰκόνες, καὶ ἡ θύμησιν τοῦδινε τὴν πλάναν ὑπόσχεσιν πῶς ὁ ἐνθουσιωμένος παράδεισος θὰ γινέτοιν σὲ λίγο πραγματικότητα. — «ὦ καὶ ἂν ἐρῇ!» ἐψιθύρισαν τὰ χεῖλη του «τί πανηγυρὶ τῆς ψυχῆς!» Αἰστάνθηκε πῶς τὰ χέρια του, ἐκρούων καὶ ἰδρώων, καὶ ἐρώτησε τὸν ἑαυτοῦ του πῶς μίπορῶσε ἡ γυναῖκα ἐκείνη νὰ τὸν συνταράξει τόσο καὶ νὰ τὸν κάνει νάναι· ἀδιάφορος γιὰ ὅλες τὲς ἄλλες καὶ νὰ μὴν ὀρέγεται ἄλλην καμιά καὶ νὰ μὴ βροῖσκει ὠμορρὴν ἄλλην καμιά παρὰ ἐκείνην· καὶ ἐκοῦνησε πικρὰ τὸ κεφάλι.

Ἔστρεψε τώρα σ' ἓνα μονοπάτι καὶ ἄρχισε ν' ἀνεβαίνει μία χέρση ράχη, ἀνάρτηα φυτεμένη μ' ἐληθῆς χαμηλές, λιανές, λιγυλάρες καὶ γεροπιασμένες. Στὴ στεγνὰ γῆς τῆς ράχης ἐξυτρωναν ρίζια καὶ μυρτιές καὶ τὰ ξεφωτὰ μέρη ἦταν λογγισμένα, γεμάτα ἀγκαθερούς ἀσπαλάθρους, βατσινιές καὶ στέρνες. Καὶ ὁ δούλευτῆς τῆς γῆς ἐξυπνῆσε μετὰ στὴν ψυχὴν του καὶ εἶπε μὲ τὸ νοῦ του : «Τί κρῖμα ποῦ κάθεται ὅλη τοῦτη ἡ γῆς ! Νὰ μὴν ἦταν χτήμα ἀρχοντικό, θάταν συγυρισμένη θάθρερε μίαν ὀλίκαερη οἰκογένεια !» Μὰ ὁ στοχασμὸς του αὐτὸς δὲν ἐδάσταξε παρὰ μία στιγμὴ καὶ ἡ σκέψη του ἐπέταξε ἀμέσως πάλι στὴ Μαργαρίτα, ποῦ γι' αὐτὴν ἐπῆγγινε τώρα στὸ καλὸδε, καὶ τοῦ σκιάβωσε πάλι τὸ νοῦ, διώγωντας κάθε ἄλλη ιδέα. ὦ ἡ Μαργαρίτα ! αὐτὴ καὶ μόνη ἦταν ἡ ζωὴ του, ἡ ἄπειρη χαρὰ του, ἦταν τὸ σκῆπρόν καὶ ἀδά-

σταχτο βασανιστήριό του, ήταν εκείνη που τον εχώριζε από τη ζωή, ενώ ήταν τον ίδιο καιρό και η ζωή του. Και πώς την αγαπούσε! Ω πώς την αγαπούσε! και κάθε της ελάττωμα! πώς αγαπούσε και τους πόνους που τον έκανε να υποφέρει. Την έκρινε δύστροπη, φιλονικη, δειλή, είξερε πώς το παραμικρό την έκανε κακή, πώς κάθε ανησυχία που είμπορούσε να της δώσει ή αγάπη του την όργιζε, πώς τον ήθελε υποταγμένον στη θέλησή της, υπομονητικόν, απαραπόνητον και πώς ήθελε να τον βλέπει να υποφέρει και να διψάει πάντα άχρηστα αγάπη. Μα την αγαπούσε!

Είχε φτάσει πλιά στην κορφή της ράχης κ' έσίμωνε τώρα στο καλύδι. Έσταμάτησε κ' έκοιτάζε όλογυρά του. Άκρα σιγή έδασίλευε. Ταύτιά του άκουαν τη θεϊκιά ήσυχία του κάμπου που άπλωνότουں όλογυρά του. Το μούγγρισμα κάποιου καματερού, το μακρινό αλύχτισμα κάποιου σχύλου, ή φωνή κάποιας γυναίκας δέ βαστούσαν παρά λίγες στιγμές και δέ μπορούσαν να ταραξούν το καθολικό μυστήριο. Τα σπιτάκια που έδώ κ' εκεί έφαινόταν σπαρμένα, τα χωριά που άσπριζαν μακριά από του στες πράσινες ράχες ήταν βουβά' πέρα ή θάλασσα γαλάζια, όχρη και σαν άσπρουλιάρικη με χρυσές αναλαμπές, ανάδινε μία θαμπή καταχνιά, που έχρύσιζε και κείνη, κ' ήταν ήσυχη όλη, φωτεινή κι' άπέραντη. Άέρας δέν έφυτούσε' κι' ό ήλιος κατέβαινε σά μεγάλος δίσκος κατακόκκινος, αλλάζοντας κάθε στιγμή λάμψη στην κυματωτή του επιφάνεια, προς τα χρυσοδαμμένα ούρανοθέμελα και παρέτοιμος να βυθιστεί στο πέλαγο δέν εθάμπωνε πλιά τα μάτια. Και της σιγής το μυστήριο και ή λαμπρή μεγαλοπρέπεια έκαμαν τον Πέτρο βαρύθυμο, του στάλαξαν στην ψυχή μια βαθειά και μαύρη άπελπισία' αίσθανότουں τον έαυτό του μικρόν, αδύνατον, μηδενισμένον, υποταγμένον σε άσάλευτους και άσπλα-

χνους νόμους. ποῦ ἐκυδερνοῦσαν τὰ πάντα καὶ ποῦ τοῦ ἀνθρώπου ἡ θέληση δὲν μπορούσε νὰ τοὺς ἀλλάξει; καὶ τὴν ἴδια ἐντύπωσιν θάβηκε βέβαια τὸ μεγάλωπρεπο βασίλειον σ' ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ στὰ ζῶα καὶ στὰ δέντρα, γιατί τὰ χωριά, τὰ λιβάδια, οἱ κάμποι ὅλα ἐκείνην τὴν ὑψηλὴ στιγμὴ σὰν τρομαγμένα ἐσώπαιναν.

«*Αἶ!*» ἀναστέναξε ὁ Πέτρος καὶ ἐσταμάτησε στοῦ καλυδοῦ τὴν πόρτα. «*Θᾶρθαι : δὲ θᾶρθαι ;* — *Τώρα πηρα-ρουλάει καὶ ὁ Τουργιανός.*»

Τὸ στόμα τοῦ ἦσαν φουμένον τὰ χέρια τοῦ ἦσαν πάντα κρούα καὶ εἶχαν ὑγρῶναι περισσότερο. Γιατί εἶχε ξανάρθαι ἀπὸ τὴν ξενητείαν καὶ ἐκεῖνος : γιατί εἶχε πᾶει δοῦλος στὸ σπίτι τοῦ Ἀράθυμου ; Κι αὐτὸς ὁ στοχασμὸς τὸν ἐκάλε νὰ θυμηθεῖ καὶ νὰ ἰδοῖ μπροστά του, τὸν τρισευτυχισμένον ἄνθρωπον, τὸν ἄντρα τῆς Μαργαρίτας, στὴ θέσιν ποῦ ἐκαθόταν χτές καὶ ἐκάπνιζε μπρὸς στοῦ καλυδοῦ τοῦ, καὶ ἐραντάστηκε πῶς αὐτὴν τὴ στιγμὴ ἡ Μαργαρίτα ἢ γυναῖκα ποῦ αὐτὸς ἀγαποῦσε, ἦταν καὶ πάλι σιμα στὸν ἄντρα τῆς, ἀνάμεσα πὲς τρία παιδιὰ ποῦ τοῦχε κάμει, καὶ ἀνανοήθηκε πῶς ὁ Πέτρος μπορούσε νὰ τὴν εἶχαι δική του, πᾶσα στιγμὴ, πᾶσα ὥρα, ὅταν τοῦ ἐδουλοῦν αὐτὴ ἦταν ἢ ἀχώριστη συντρόφισσα τῆς ζωῆς του.

Κ' ἐσυλλογίστηκε ἔπειτα ὁ Πέτρος πῶς ἡ Μαργαρίτα εἶχε φέρεϊ στὸν Ἀράθυμον ὅλας τὰς εὐτυχίας. Τίποτε δὲν εἶλεψε στὸ εὐλογημένο σπίτι, ποῦ τὸ στολιζε, τοῦδινε ζῶν καὶ τὸ δρόσιζε ἡ παρουσία της. Ὁ Ἀράθυμος εἶχε χτήματα δικὰ του, μα ὅταν τὴν εἶχε πάρει, δώδεκα χρόνους ὀπίσω, ἦταν ναυαχισμένος. Τόξερε ὅλο τὸ χωριό. Ὡς καὶ γὰρ νὰ τῆς κάμει τὸ χάρισμα τοῦ γάμου, εἶχε χρεωθεῖ τὰ ἐκατὸ τάλληρα ποῦ ἐχρειάζοντο. Ὁ πατέρας τοῦ ἀδούλης καὶ ἀμελήτης εἶχε ἀρῶναι τὸ χτήμα του νὰ ρημάξει, χέριστο, κακορίζικο, ἀκαλλιέργητο καὶ ἡ γῆς

έτσι δὲν τοῦδινε πλὴν τίποτα καὶ ἐξέπερτε ἀπὸ χρόνο σὲ χρόνο καὶ ἔδωξε χρῆμα ποῦ τοῦτρωγαν ἔπειτα ὅλην τὴ σοδειά, σὺν ἐγενόσουν τὸ λάδι. Καὶ ὅλο με μιὰς ὅταν ὁ Γεωργὴς ἐπῆρε τὴ Μαργαρίτα, τὰ πράγματα ἄλλαξαν. Ἐδελθῆκαν ὅλοι στὴ δουλειά· ἀπέκτησαν σὲ λίγο ζευγάρι· ἐπῆραν πρόβατα· ἐξεχρέωσαν καὶ χάτου ἀπὸ τὸ δλέμμα τῆς Μαργαρίτας τὰ γεννήματα τῆς γῆς ἐγινόνταν χρυσά, οἱ ἐλκῆς ἐδάϊζαν ἀπὸ τὸν πολλὸ καρπὸ, τὸ χωράφι ἐγινόσουν μίᾳ θάλασσᾳ ἀπὸ πρωϊμίες καὶ ἀπὸ ὀψιμίες, τὰ χρήσιμα δέντρα ἐφορτονεύταν ὅλο τὸ καλοκαίρι μὲ κάθε λογῆς ὀπωρινά, καὶ ἀπὸ τότες τίποτα πλὴν δὲν ἔλειψε μέσα στὸ σπίτι τοῦ Ἀράθουρου.

Τούτε καμὶ καὶ ὅλας τρεῖς παῖδι, τὸ ἓνα καλὴ-τερο ἀπὸ τὰ ἄλλα ἓνα κορίτσι μὲγάλον τώρα, ποῦ ἐπῆγαινε με τάρνια στὸν κάμπου καὶ ἔαυνε καὶ ἄλλα θελήματα τοῦ σπιτιοῦ, καὶ δύο ἀγόρια ποῦ ἐπῆγαιναν κάθε πρωὶ σκυλεῖο καὶ ἐμάθαιναν τράχηματ... Χαρα θεοῦ τὸ σπιτιό τοῦ Ἀράθουρου!

Καὶ ὅλοι τούτοι οἱ στοχατμοὶ τοῦχαν ἔρθει στὸ νοῦ μαζῇ, σὲ μιὰ σὲ γρή, ἐλλάζοντες με τῆς ἀστραπῆς τῇ γλιτωράδι ὁ νοῦς τοῦ ἔδωκε μανόμιας ὅλα μαζῇ τὰ πράγματα, καθὼς τὸ μῆτι τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἀνεδαίνει σὲ φηλὸ κορφοδούνη βλέπει τρυφῶν ἓνα κώμα. Μὴ ἔξαφνα ἡ σκέψη τοῦ ἐσταμάτησε· τὸν εἶχε ζαλίσει.

Τώρα ὁ ἥλιος εἶχε δύσει καὶ στὰ σπάνια δέντρα τῆς χέριστες ῥάχης ἐλαλοῦσαν κάποια πουλάκια ποῦχαν ἔανα- ὀρει τὸ μελωμένο τραγούδι τους. Ἡ θαυμὴ χρυσὴ σκόνη εἶχε γαθεῖ ἀπὸ τὸν ἀέρα καὶ μόνο τὰ διαδαστήρια σύγνερα ἐροδιζάν ἀκόμη στὸν ἄσπρον ἀχρωμάτιστον οὐρανο. Καὶ ὁ Πέτρος ἀνοίξε τοῦ καλυδιοῦ τὴν πόρτα καὶ ἐκοίταξε μέσα ξεταστικὰ τὸ σκοτάδι καὶ ἐχαμογέλασε πικρὰ, ἀπαντώντας σὲ κάποια ἰδέα ποῦ τὴν εἶχε γεννήσει στὴν καρδιά ὁ πόθος: «Ἦθελες καὶ ὅλας νὰ προσμένει!»

εἶπε τοῦ ἐκυτοῦ του· «πῶς θάταν ἀπὸ τὰ τώρα ἐδῶ ὧς κι' ἂν ἔπρεπε νάρθει:»

Ἐπῆγε μέσα, ἐκάθησε σὲ μίαν ἄκρη, ἐκεῖ ποῦ ἐκαθότουσαν πάντα μαζὶ της, κ' ἐκλείσει μία στιγμὴ τὰ μάτια προσπαθώντας νὰ τὴν ὀνειρευτεῖ σιμὰ του, ὅπως ἦταν τὴν τελευταία φορὰ, μὰ δὲν ἐμπόρεσε νὰ θυμῇθεῖ ξεχωριστὰ τὰ πιθέματά της, ὅσο κι' ἂν προσπαθοῦσε νὰ τὰ ξαναφέρει στὸ νοῦ του· κι' αὐτὸ συχνὰ τοῦ συνέβαινε. Μία στιγμὴ τὴν ἔδλεπε ἐμπρὸς του, μὰ ὅταν ἤθελε νὰ προσέξει τὰ μαῦρα γλυκὰ της μάτια, τὸ μικρὸ κόκκινο στόμα της, κάποιον σημάδι τοῦ ἄσπρου κορμιοῦ της, ὅλη ἡ μορφή της ἐσθηνότουσαν μὲ μίαν σὰν ὄχτρο φάντασμα· δὲν μπορούσε νὰ θυμῇθεῖ καθυπὸ οὔτε τὸ χρῶμα της, οὔτε τὴ λάμψη της, οὔτε τὸ τρεμουλιασμα τῶν ματιῶν της, ποῦ τόσες φορές τῷχε κοιτάξει γ' ἄλο του τὸν πόθο, οὔτε τῶν χειλιῶν της τὰ γραμμάς, οὔτε τὴ γλυκὰδα τοῦ χαμόγελου τους· δὲν μπορούσε πλὴν νὰ θυμῇθεῖ πῶς ἐκεῖνα τὰ χεῖλια ἐκολλοῦσαν στὸ στόμα του, σὲ ποῖο μέρος τὸν ἄγκριζαν, πῶς ἐρουφούσε τὴν πνοή τους... Κ' εἶπε πάλι μὲ πόθο: «ὦ νάρχστουν! νάρχστουν τώρα, τώρα εὐτὺς!...» Κ' ἐτηκόθη καὶ μισόανοξε τὴν πόρτα, κ' ἐπροβάλε τὸ κεφάλι κ' ἐκοίταξε ἔξω σ' ὅλα τὰ μέρη. Μὰ δὲν ἀνυπομένησε ἀκόμη. Ἐμπῆκε πάλι μέσα κ' ἐκαμε λίγα πατήματα κρατώντας χαμηλὰ τὸ κεφάλι. Ἐθυμότουσαν πάλι τὰ λόγια της: «Τώρα παραφύλαξε κι' ὁ Τουρκόγιαννος!» — «Γιατί παραφύλαξε; γιατί!», ξαναθυλλοχίστηκε ἀνήσυχος, «νὰ ξανάρθει ἀπὸ τὴν ξενητεία καὶ νὰ γένει δούλος στὸ σπῆτι τοῦ Ἀράθυμου!» Καὶ τὸν ξαναθυμήθηκε κ' ἐκεῖνον ὅπως τὸν εἶχε ἰδεῖ χτὲς ποῦ ἀλέτρευε, λιγνὸν μὲ τάρηά του γένεια καὶ τὰ μακρὰ, μαῦρα μαλλιά ποῦ τοῦπεφταν σὰ φυτίλια στὸν τράχηλό· θυμήθηκε τὰ ἀγαθὰ παιδιαρίσια μάτια τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ γλυκὸ χαμόγελο ποῦχε πάντα στὰ χεῖλη

καί ποῦ καμία λύπη, κανέναν κόποσ παρὲ δὲν τοῦ τῶσθην-
ναν. Ὁ ἄνθρωπος ἐδούλευε πιστὰ τὸ σπίτι τοῦ Ἀράθυ-
μου, ἀπὸ τὴν αὐγὴ ὡς στὸ θράδυ στὴ δουλειά, γιὰ νὰ τι-
μήσει, ὡς εἶλεγέ, τὸ φῶρ! ποῦ τοῦδιναν, μὰ θυμῆθηκε
κι' ὅλας ὁ Πέτρος πῶς ἔτρεμε πάντα ἡ ἀδύνατη φωνή
του ὅταν μιλοῦσε μὲ τὴ Μαργαρίτα καί πῶς ἐκατέβαζε
τὸ βλέφαρο μπροστά της, σὰν νὰ ἐφοβότου νὰ τὴν κοιτά-
ξει κατάματα, καί μὲ πόσο σέβας ἐστεκότου ὀμπρὸς στήν
ὁμορφιά της, σὰ νάτῃ ὀμπρὸς σὲ μιὰ ἀπὸ τὰς ὁμορφες
εἰκόνες ποῦ ἐστόλιζαν τὴν πλούσια κι' ὠραία ἐκκλησιὰ
τοῦ χωριοῦ τους. Κ' ἐδάγκωσε τὴν ἄκρη τῆς καρδιᾶς
τοῦ ἡ ὑποψία πῶς κι' ὁ Τουρκόγιαννος ἀγαποῦσε τὴ
Μαργαρίτα. Ὡς κι' αὐτός, ἄχ! τὴν εἶχε σιμὰ του ὅσο
ἤθελε, τῆς μιλοῦσε ὅταν ἤθελε, εἰμποροῦσε κάθε ὥρα
καί στιγμὴ νὰ τὴ βλέπει, ἐξοῦσε μέσα στὸ σπίτι της!...
κι' ἂν ἡ Μαργαρίτα ἔσπεργε... εἰμποροῦσε νά... Μὰ ἀπό-
διωξε τρομαγμένος αὐτὴν τὴν ὑποψία. «Ἡ Μαργαρίτα,
ἡ Μαργαρίτα!» εἶπε ἀνοίγοντας τὰ μάτια. Καί ἡ ἰδέα
αὐτὴ δὲν ἤθελε νὰ τὸν ἀφήκει καί τὸν ἐκάσάνισε πολλὴν
ὥρα. Ἀθῆλητα τοῦρθε στὸ νοῦ μιὰ ἀπαίσια καί τρομαχ-
τικὴ εἰκόνα. Ὁ Τουρκόγιαννος χλωμός, ἀμίλητος, δα-
κρυσιμένος, περιφοβός ἀπὸ τὴν εὐτυχία του, κρατοῦσε τρέ-
μοντας ὅλος στήν ἀγκυλιά του τὴ Μαργαρίτα! Ἀνατρί-
χιασε κρύος ἴδρος τοῦδεξε ὅλο τὸ σῶμα ἀνασούφρωσε
τὸ μέτωπό του ἡ τρέλλα τοῦ πάθους τὸν ἐκύριε. «Γι'
αὐτὸ» εἶπε μὲ τὸ νοῦ του «τὴν παραφυλάει!» Κ' ἔκαμε
πάλι καμπόσα πατήματα μέσα στὸ καλύδι, κ' ἤρθε πάλι
σὴν πόρτα, κ' ἐκοίταξε ὀξω: «Δὲν ἔρχεται!» κι' οὔτε
θάρθει!» εἶπε ἀπελπισμένα. Ἐναμπῆκε στὸ καλύδι κι'
ἐστάθηκε ὀρθὸς μὲ τὸ κεφάλι ψηλά, κοιτάζοντας τὸ
φῶς ποῦ ἔμπαινε ἀπὸ κάποια χροαμάδα. Ἐφερε τὸ χέρι
του στὸ μέτωπο καί μὲ τὸ φρυμένο του χεῖλι ἔκαμε
ἕναν πικρὸ μορφασμό. Κ' εἶπε τοῦ ἑαυτοῦ του: «Τί

ονείρατα είναι αυτά που βλέπεις: Ούτε η Μαργαρίτα είναι τέτοια, ούτε κι' ό δύστυχος ό Τουρκόγιαννος!» Μά η υποψία του δέν ήθελε νά ήσυχάσει. «Οί άντρες είμαστε όλοι πονηροί... μά ως κι' οί γυναίκες. Καθένας θέλει τό καλό του. Κ' είναι τέτοια γυναίκα η Μαργαρίτα!» Καί σέ μία στιγμή έσυλλογίστηκε: «Μά όχι, όχι, όχι!... δέν πάει μέ τόν Τουρκόγιαννο!...ώ νάρχότουνε γλίγωρα!... ω νάτουν εδώ!... Μά γιατί, γιατί νά τής μιλεί έτσι, τόσο περίφοβα ό Τουρκόγιαννος, γιατί νά τήν τηράζει έτσι, σαν άγια εικόνα, όπως έγω τόν πρώτο καιρό: Δέν έχεινε τίποτα... Ποιός ξέρει: όχι τίποτα! μά... μά, τήν άγαπάει βέβαια!... άχ νάταν εδώ! άχ, νάρχότουν!...»

Κ' έκοίταζε πάλι από τήν πόρτα. Η ζήλεια τόν έθασάνιζε' ή άνυπομονησία τόν καταστενοχωρούσε' τά χείλη του έφρύζονταν πάντα περισσότερο καί νερό δέν είχε για νά τά έρσώσει, μά για όλον τόν κόσμο δέ θάρρευε από τό καλύβι για νά κατέβει στή βρυσούλα πώτρευε άκατάπαυτα στά ριζά της ράχης, άπ' τήν άλλη μεριά τού δρόμου. Ένας κόμπος τού σφιγγε τό λαιμό, ένας κόμπος άσκημος που δέν τόν άρvine νά καταπίνει. «Καλά ό άντρας της» ξανάπε, «ύπομονή! μά ως κι' αυτός!... Έτσι: σαν τόν πρώτον καιρό μαζί μου!... Είναι δυνατό:...όχι, όχι, όχι, όχι!»

Κ' έθυμήθηκε σέ μία στιγμή τόν πρώτον καιρό, πέντε χρόνους όπίσω, ή καί περισσότερο. Πότε άρχισε, που, καί πώς, δέν τόξερε μήτε ό ίδιος. Έσυγνοδούλευε στού Άράθυμου, τού γείτονα του, καί τήν έδλεπε συχνά, κι' έδλεπε τό σέβας καί τήν ύπακοή τού άντρός της σ' εκείνην. Πάντα ή γνώμη της έκυρίευε' πάντα έλεγε εκείνη τό σωστό' πάντα ό Άράθυμος έθυμόταν πώς ή Μαργαρίτα τόν είχε βγάλει από τές στενοχώριες καί τές συφόρες που έφοβέριζαν τό σπίτι του. Κι' ό Πέτρος είχε θάρρος μαζί ή της, γιατί στί ίδιος τό χωριό είχαν

γεννηθῇ, γιατί κ' ἐγνωρίζονταν ἀπ' ὅταν εἶχαν γνωρίσει τὸν κόσμον. Κ' ἔτσι ὅλες οἱ κουβέντες τους ἦταν ἀνοιχτές, σὰν νὰ μὴν ἦταν ξένοι, κ' ἐμιλοῦσαν θαρρετὰ κ' ἐμετωρίζονταν σὰν καλοὶ συντρόφοι, ὅχι σὰν ἄντρας καὶ γυναῖκα. Ὅχι ποτέ. Ὁ Πέτρος ἦταν ἀκόμη ἀνύπαντρος κ' αὐτὴ τὸν ὀρμίνευε συχνὰ νὰ πάρῃ γυναῖκα. Καὶ κάποτες ὁ Πέτρος εἶχε καταλάβει, πῶς ὅταν ἦταν σιμὰ τῆς, ἡ σκέψη τοῦ ἄξαφνα σταματοῦσε, πῶς τὴν ἐβλεπε κ' ἐρανταζότουσαν πῶς ζεῖ μέσα σ' ὄνειρο, καὶ τότες δὲν εἶξερε τί νὰ ἀπαντήσει, ἂν τοῦ μιλοῦσε, ἢ ἂν ἄλλος τοῦ κουβέντιαζε. Καὶ τοῦ ἄρρεσε τόσο νὰ τὴν ἀκούει, ὅτι κ' ἂν ἐλέγε! Καὶ κατάλαβε πῶς συχνὰ, ὅταν ἡ Μαργαρίτα τοῦ μιλοῦσε, ἢ μιλοῦσε ἀλλοιανοῦ ἀνθρώπου, αὐτὸς δὲν ἐννοιωθε πλὴν τὰ λόγια τῆς, καὶ μαγεμένος ἄκουε μόνο τῆς γλυκειᾶς φωνῆς τῆς τοῦς τόνους, σὰ νάταν ἡ φωνὴ ἐκείνη ἓνα μαγευτικὸ ὄργανο, ποῦ λαλοῦσε ἀγγελικoὺς σναπούς, καὶ θὰ μπορούσε νὰ κάθεται ὥρες ὥρων ν' ἀκούει ἐνείνην τῇ φωνῇ, χωρὶς νὰ βγάζει ἐννοια καμμία. Πόσος καιρὸς εἶχε περάσει ἔτσι, δὲν τῶξερε. Δὲν εἶξερε οὔτε καὶ τώρα, ἂν ἡ Μαργαρίτα εἶχε καταλάβει κάτι ἀπὸ τὴ βαθειὰ τουζάλῃ, ὅταν ἦταν μπροστὰ τῆς. Εἶξερε μόνο πῶς μιὰ μέρα, ἦταν ἡ ἀρχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ, ἐδαύλευσαν μαζὶ, κ' εἶχαν βρεθεῖ μόνοι, ἀνάμεσα στοὺς ψηλοὺς σανούς, ποῦ τοὺς ἐκοσταν οἱ δύο τους. Κ' ἦταν ἡ καρδιὰ τοῦ μεσημεριοῦ καὶ καυτερὸ τὸ λιονόρι. Κ' ἐκείνην τῇ στιγμῇ τοῦχε ἀφαιρεθεῖ τέλεια ὁ νοῦς, κ' εἶχε ζήσει, σὰ σὲ ὄνειρο, βλέποντας ὀμπρὸς τοῦ μόνο τῇ Μαργαρίτα. Ἦταν μονάχοι κ' οἱ δύο, στὸν ἀνοιχτὸν ἀέρα, ντυμένοι λίγο, ζεστοὶ ἀπὸ τὴν ἐργασία. Κ' ἡ Μαργαρίτα ἦταν σ' ὅλην τῆς τὴν ὁμορφίαν, ἡλιοκαμένη κομμάτι, γερό, νέα, κ' ἦτανε σιμὰ του, σιμὰ του τόσο ποῦ στὰ ρουθούνια τοῦ ἐρχότουσαν ἡ μυρωδιὰ τοῦ ἴδρου τῆς, ἀνακατεμένη μετ' τὴν εὐωδίαν τοῦ κομμένου

χορτού. Κι' αὐτὴ ἡ μυρωδιὰ τὸν ἐμέθυσε. Κ' ἐκατάλαβε τότες πῶς ἀπ' ὅσα τοῦλαγε ἡ Μαργαρίτα, αὐτὸς δὲν ἐννοιωθε πλὴν οὕτε μιὰ λέξη, μόνο ἄκουε, ἄκουε, ἄκουε ἄκουε τ'ἀνεδοκατεδάσματα τῆς ἀρμονικῆς φωνῆς, ποῦ ἀντηχοῦσε μέσα στ' αὐτιά του, σὰ μουσικὴ ἀγγελῶν· κι' ἄξαυνα ἀπὸ τὸν κόσμο δὲν εἶδε πλὴν τίποτα ἄλλο παρὰ τὰ δύο λαμπερὰ μάτια τῆς Μαργαρίτας, ποῦ ἐτρεμούλιζαν καὶ ποῦ καὶ τώρα ἀκόμη δὲν μποροῦσε νὰ τὰ θυμῇθε! καὶ νὰ τὰ ξαναφέρει στὸ νοῦ του μετὰ τὸ χρώμα τους καὶ μετὰ τὴ γλυκύδα τους, κι' ὅλα τὰ πάντα γύρω σ' ἐκεῖνα τὰ μάτια ἦταν θολὰ καὶ κόκκινα, καὶ ἐκυρῶε τὰ πάντα ἡ κοκκινάδα. Κ' εὐρέθηκε ὀλομερὶς σιμά της. Καὶ τὴν ἄδραξε σὰ φτερό στὴν πλατειὰ ἀγκαλιά του καὶ ἐξήτοῦσε τὰ χεῖλη τῆς γιὰ νὰ τὰ φιλήσει... Κ' ἐκεῖνη τοῦχε ἀνεγύρει πρῶτα τὸ πρόσωπο γιὰ νὰ ξεφύγει τὸ ριζὶ του, καὶ δειλὰ δειλὰ τὸν ἐσπρωγγε γιὰ νὰ τὴν ἀφήσει καὶ μετὰ δειλὴ φωνή, σὰ μετὰ παρακάλλο, τοῦλαγε: «Φεύγα, φύγα!» Μὰ ἐκατάλαβε πῶς ἡ ἀντίστασή της ἦταν μικρὴ καὶ πῶς ἀπὸ στιγμὴ σὲ στιγμὴ ὀλιγοστεύει. Κι' ὀλομερὶς εὐρέθησαν καὶ οἱ δύο τους χάμου, πάνου σ' ἓνα κρεβάτι ἀπὸ σπινθὶ, μέσα στὰ ψηλά, πυκνὰ χορτάρια, ποῦ ἐκλεισαν ἀκάνουθ' αὐτοὺς, σκεπάζοντάς τοὺς μ' ἓνα πράσινο θολωτὸ κουδούκλι. Ἡ γῆς ἀνάδινε μυρωμένῃ φλόγα καὶ ὁ αἶρας ἐρχότου ἐστὸς καὶ πυρωμένος στὰ πλευρόνια τους... Κ' ἐθυρότου ὁ Πέτρος πῶς ὅταν εἶχε συνέρθει ἀπὸ τὴ μέθη τῆς ἡδονῆς καὶ τὴν εὐχαριστοῦσε γιὰ τὴν τόση εὐτυχία ποῦ τὸν εἶχε κάμει νὰ δοκιμάσει, ἡ Μαργαρίτα εἶχε κρεμάσει τὸ πρόσωπο καὶ τοῦχε πεῖ ντροπισμένη: «Μετὶ πρόσωπο θὰ σὲ κοιτάζω; ἔχω τώρα δύο ἄντρες ἐν τῇ ζωῇ» — Ἔτσι ἦταν ἡ ἀρχή.

Κι' ἀπὸ τότες ἡ ἀγάπη του εἶχε μείνει ἀχόρταστη πάντα καὶ καθημερινὰ τὸν πότιζε φαρμάκια, γιὰτὶ ἡ ζήλεια τὸν τυραννοῦσε καὶ γιὰτὶ ἡ Μαργαρίτα σπάνιες φο

ρές έστεργε νά τοῦ παραδοθεῖ, γεμάτη φροντίδα γιά τὸ καλὸ τῆς ὄνομα, γιά τὴν ἡσυχία τοῦ σπιτιοῦ τῆς, γιά τὰ τρία τῆς παιδιά, καὶ τὸν ὕστερον καιρὸ μάλιστα, ἀπ' ὅταν ὁ Τουρκόγιαννος εἶχε ξανάρθει ἀπὸ τὴν ξενιτειά, ἐπρόσεχε καὶ ἐπροφύλαγόντου ἀκόμα περισσότερο, γιατί, καθὼς εἶπεγε ἡ ἴδια, ὁ ζευγουλάτης τὴν παραφύλαγε. Καὶ ὁ Πέτρος ξαναρώτησε τὸν ἑαυτοῦ του : « Γιατί ; Καὶ πῶς τόξερε ἡ Μαργαρίτα ποῦ τὴν παραφύλαγε ; »

« Τώρα ποῦ νάρθει, ἀμέσως θὰ τὴ ρωτήσω ! » εἶπε μὲ τὸ νοῦ του. « Μὰ θάρθει ; » — Τὸ φῶς εἶχε λιγοστέψει καὶ ὁ Πέτρος ξαναπρόβαλε τὸ κεφάλι του ἀπὸ τὴν πόρτα. Τὰ δέντρα εἶχαν χάσει τὸ χρώμα τους, ἦταν ὅλα σταχτυά. Τὰ βουνά εἶχαν ξεθωριασέι καὶ κάποιο ἄστρο εἶχε ξεφυτίσει, μικρὸ ἀκόμη μέσα στὸ σταχτυ φῶς τοῦ οὐρανοῦ. Καὶ ἐσκίετο καὶ πάλι πῶς πολλές καὶ ἄλλες φορές εἶχε ἀποφασίσαι νὰ τῆς κάμει πολλὰ ρωτήματα, καὶ ὅστερα ἡ δὲν τὴν ξεμονάχιζε καθόλου, ἦ, ὅταν τὴν ἐδλεπε τὰ ληθμονοῦσε ὅλα καὶ ἐπαραινόνταν ἐκλύβουχα στὴ μεγάλη χαρὰ τῆς σπάνιας στιγμῆς, θέλοντας νὰ χορτάσει ἀγάπη. Καὶ μπροστὰ δὲν εἶξερε παρά πῶς νὰ παίνεται καὶ νὰ δοξολογῆσει τὰ κάλλη τῆς.

Μὰ ἀργοῦσε ἀπόψε πάρα πολὺ ἐπρέπε τώρα νάναι στὸ καλὸ ! Καὶ ἡ στενοχώρια τοῦ κάθε στιγμῆ ἐμεγάλωνε. Ἐδόλθηκε πάλι νὰ περπατεῖ μὲ μεγάλα βήματα, ἀνασέκωνε μὲ τὰ δάχτυλα τὰ μαλλιά του, ἐδάγκανε τὸ μαῦρο μουστάκι του καὶ τὰ νόχια τοῦ ζερβοῦ-χεριοῦ του, ἐκλειοῦσε τὰ μάτια του, ἀνάσαινε γοργὰ καὶ μὲ κοντὴ πνοή, καὶ κάθε στιγμῆ ἐπήγγαινε στὴν πόρτα, τὴ μισάνοιγε μὲ προσύλαξη, ἐπρόβαλε τὸ κεφάλι καὶ ἐκοίταζε, ἐκοίταζε γιά πολλήώρα τὸ δρομὶ ὡς στὴν ἄκρη του, ὅπου ἄρχιζε νὰ ροδολαεῖ στὸ χέρισσο πλάϊ. Δὲν ἐρχόταν ἀκόμα ! Καὶ ξαναρχιζε πάλι. Δὲν ἐρχόταν οὔτε τώρα ! Καὶ ἐστενοχωριόταν καὶ ἀνοπομονοῦσε : Δὲν ἐρχόταν !...

Και δίπλα στην ανυπομονητική ποῦ κάθε στιγμή αυ-
ξάνει, τὸν τυραννοῦσε καὶ ἡ παράλογη ζήλια. καὶ τοῦ-
σφιγγε τὴν καρδιά· καὶ ἐπαίδευε ὡς τόσο τὴ φαντασία
τοῦ ζητῶντας νὰ μαντέψει τί ἔκανε ἐκείνην τὴ στιγμή ἢ
Μαργαρίτα, ποῦ ἔπρεπε νὰ εἰς ἔρθει καὶ ἀντὶς δὲν ἐρχό-
τουν ἀκόμα. Ὡς τόσο θάταν διαφορετικὲς οἱ στιγμὲς του,
ἂν ἦταν ἐκεῖ καὶ πόσο γλιγωρὰ θάρρευεν· Μὰ δὲν ἐρ-
χότου ἀκόμα! Ἀκόμα!

Ἐκάθησε πάλι στὴν ἴδιαν ἄκρῃ, ὅπου τὴν τελευταία
φορὰ εἶχε καθῆσαι· σιμὰ στὴ Μαργαρίτα, ἐσηκώθηκε σὲ
μια στιγμή, ἐκοίταξε πάλι ἔξω, ξανακάθησε, ξαναση-
κώθηκε, ξαναπερπάτησε, ξανακοίταξε. Ὁ τόπος δὲν
τὸν βαστοῦσε. Ὡς τὸ φῶς εἶχε λιγότεπει ἀκόμη, κι'
ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή λιγότεπει περισσότερο καὶ γλιγωρό-
τερα. Ἄν δὲν ἐρχότου τώρα, τώρα, ἢ σὲ μίαν στιγμή,
ἢ σ' ἓνα λεπτό, ἢ σὲ λιγάκι, δὲ θάρχότου πιά! Ἄχ,
δὲ θάρχότου! Κ' ἐπερίμενε σὰν τρελὸς κι' αὐτισζότου
κι' ἐτραβοῦσε τίς τρίγες ἀπὸ τὰ φρύδια του κι' ἀπὸ τὸ
μαλλιαρό του στῆθος. Δὲ θάρχότου! Κ' ἀποκραζότου
κάθε μικρὸν κρότο, κάθε φύλλο ποῦ ἔπερε ἀπὸ τὴν πλὴν
σιμοτινὴ ἐλῆλ πάνου στοῦ καλυβιοῦ τὰ κεραμύδια, κάθε
τρίξιμο ξύλου ἢ κλαριοῦ, κάθε περπάτημα ζώου πάνου
στὴ στέγη, καὶ κάθε φορὰ ἢ καρδιά του ἀναπνέουσε
μέσα στὰ στήθη του ἢ ἐλίγωνε γιὰτὶ ξανάφειγε μέσα
τοῦ δειλὴ καὶ πλάνη ἐλπίδα πῶς θάταν τὰ πατήματα
της, καὶ τότες ἀντικρατοῦσε τὴν πνοή του, ἐκλειοῦσε τὰ
μάτια, ἐσήκωνε τὸ κεφάλι, γιὰ νὰ τὴν ἀκούσει νὰ ζυ-
γώνει, ὅλο νὰ ζυγώνει, νᾶρχεται... Μὰ ὁ κρότος ἐσθην-
νότου σὲ μιὰ στιγμή κι' ἔκανε μαζὶ του φτερά κι' ἡ
ἐλπίδα. Δὲν ἦταν αὕτῃ! Δὲν ἐρχότου! Δὲ θάρχότου!

Κι' ὅσο λιγότεπει τὸ φῶς, καταλάβαινε πῶς λιγί-
στευε καὶ ἡ πιθανότητα. Ἡ Μαργαρίτα ποτὲ δὲν περ-
πατοῦσε τὴ νύχτα, καὶ ὁ ἀντρας της ἦταν ἀπὸ ἐνωρίς

κάθε βράδυ στο σπήτι. Και τώρα ο Πέτρος αίσθανό-
 τουν τον έκυτό του κουρασμένον από τή μακρινή ανα-
 μνή, κ' ήταν όλος λουσιμένος σ' έναν ιδρώ αγωνίας,
 συντελεμένος από μία κατάκαρδη βαρυθυμία, μη βρί-
 σκονταζε παρηγοριά στη μαύρη απελπισία εκείνης τής
 στιγμής. Απορασιαστικά είπε : « Δέ θάρθεις ! »

Ακούονταν τώρα μέσαθε από τές σουδες τών χω-
 ραριών κι' από τή βρύση, πώτρειγε στα ριζά τής ρά-
 χης, στην άλλη μεριά της, τ' μονότονα λαλήματα τών
 καλοκαιριδιών και τ' κράξιμο κάποιου βατράχου, πώ-
 κραζε τή βροχή' μέσα στο καλύδι ήταν βαθύ σκοτάδι
 και μόνο οι χροαμάδες τής πόρτας και κάποια τρύπα
 στο καλυδιού τή στέγη άσπριζαν άπόρη λιλάνι. « Ω
 δέ θάρθεις βέβαια ! » είπε άπορασιαστικά με τ' νοϋ του.
 « Ας φύγω ! — Όχι, άς προσμείνω ακόμη μια στιγμή !
 — Κι' άλλη μία ! — Ας προσμείνω ακόμη λίγο, άρου
 εκάθητα τ' πολύ, μη λήξει κ' έρθει και δέ μ' εύρει !
 ...Κ' έπέρατε ακόμη ένα τέταρτο τής ώρας μεγάλη ά-
 γωνία. Μά στο ύστερο απελπίστηκα. Τώρα πλιά ήταν
 θετικός πώς δέ θάρχόσουν. Και μολοντί ή θλίψη του
 ήταν μεγάλη, εκτόλχθε πώς ή θετικότητα ήταν πλιο
 εύκολοδάσκαχη από τήν αναμνή και τήν αγωνία. Η
 λύπη ήταν πολλή, μά ή αγωνία έπαψε.

« Τί πέρασα ! » είπε « όλο τούτο τ' βράδυ ! » Κ' έ-
 κάθητε άναστενάζοντας μέσα στα σκοτάδια. Είχε δυνα-
 τόν πονοκέφαλο, δυνατόν τόσο πού έπρεπε νά τόν προ-
 σέχει. Κ' έκανε έτσι ο πόνος τή σκέψη του νά ξεδίνει.
 Σκεπτικός είπε πάλι : « Έτσι δέν μπορώ νά πάω έμ-
 πρόσ, κάτι πρέπει νά κάμω, κάτι πρέπει νά καταφέρω !...
 Νά λείπει ο Γιώργης από τή μέση ! — Ούρ ! τ' κεφάλι
 μου !... »

Κ' ή συνείδηση τόν όρμήνεψε νά μισέψει, νά ζητή-
 σει τή γατριεία του πάθους από τήν ίδια τή λύπη του

σκληροῦ χωρισμοῦ, νὰ γλυτώσει ἔτσι ἀπὸ τόσα ἄλλα φαρμάκια. Καὶ μὲ κακία ἐσκέφτηκε πῶς σ' αὐτὸν τὸν τρόπο θὰ κακοζάνιζε καὶ τὴν ἀσπλαγχνὴ γυναῖκα, τὴ Μαργαρίτα, ποῦ τίποτα, ναι τίποτα, δὲν ἤθελε νὰ θυσιάσει στὴν τόσῃ ἀγάπῃ του. Μὰ ἀπὸ τᾶλλο μέρος τοῦ καρρώθηκε στὸ νοῦ ἡ ἰδέα πῶς θὰ τὴν ἄφινε τότες ἐλεύτερη τέλεια, ἀνάμεσα στὰ χέρια τοῦ ἀνδρός της καὶ τοῦ καταραμένου τοῦ Τουρκόγιαννου, ποῦ αὐτὸς ἦταν τώρα ἡ αἰτία ἀπ' ὅλην του τὴ λύπη! Αὐτὸς ἦταν ἡ αἰτία ποῦ δὲν εἶχε ἔρθει!... Κι' ὁ Ἡέρος ἐθύμωσε. Μία στιγμὴ ξαναλήσμωνησε τὸν πονοκέφαλό του, γιατί τοῦ γεννήθηκε στὸ νοῦ μία ἄλλη ἀσχημὴ ὑπόψια: Ἡ Μαργαρίτα τὸν εἶχε καρρώσει ἐπίτηδες ἐκεῖ μέσα στὸ καλύδι, ὅλην τὴ βραδεῖα, γιὰ νὰ ναι ἐλεύτερη καὶ νὰ μὴ φοβᾶται τὴν παρουσία του. Κάτι ἄλλο εἶχε νὰ κάμει ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Μὰ ὁ πονοκέφαλος ἐξετόπισε καὶ αὐτὴ τὴ φροντίδα.

«Νάλειπε, γάλειπε ὁ Γιώργης!» εἶπε πάλι μὲ τὸ νοῦ του. Κ' ἐκατάλαβε πῶς τὸ πάθος του ἤθελε νὰ τὸν παρασύρει σ' ἓνα δρόμο ποῦ ἀκόμη δὲν τὸν εἶχε πατήσει. Ἡ καρδιά του ἐχτύπησε δυνατά. Ἐθυμήθηκε ὅ,τι εἶχε παῖ φέε τῆς Μαργαρίτας: Θὰ τὸν ἔκανε νὰ πάει στὴ φυλακή, κ' ἤξερε τὸν τρόπο. Ναι τὸν ἤξερε. Θάμνε ἀγρυπνὸς ἀπόψε ὅλην τὴ νύχτα γιὰ νὰ ζυγίσει καλὰ τὴν πράξη, κι' ἄς τοῦ πονοῦσε ὅσο ἤθελε τὸ κεφάλι!

Ὁ ἔρωτας τὸν ἐσπρωχνε σ' ἓναν κατήφορο ποῦ πλιὰ δὲ θὰ μπόρει νὰ τὸν ξανανεβεῖ, καὶ τὸβλεπε κι' ὁ ἴδιος. Μὰ καὶ δὲ μπορούσε πλιὰ ν' ἀγωνίζεται μὲ τὸν ἑαυτό του, ὅπως καὶ στὴν ἀρχὴ δὲν εἶχε μπορέσει νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὰ βρόχια τῆς θλιβερῆς του ἀγάπης! Κ' ἐθυμήθηκε τὸ δοξασμένο ἡλιοδασίλεμα ἐκείνου τοῦ βραδιοῦ, ποῦ τότε ἰδεῖ ἀνεβαίνοντας στὸ καλύδι καὶ ποῦ τοῦχε σανερώσει ὅλων τῶν δέλων τοῦ ἀνθρώπου τὴν τιποτένια ἀδυναμία. Ὅλη ἡ φύση ἦταν ὑποταγμένη σὲ νόμους σκλη-

ρῆς ἀνάγκης, κ' ἔνας τέτοιος νόμος ἦταν γιὰ τὸν ἄνθρωπο κ' ὁ Ἑρώτας!

Μ' αὐτὸν τὸ στοχαστὸ ἐδῆγχε ἀπὸ τὸ καλύδι. Εἶχε νυχτώσει.

3

Τὸ σπίτι τοῦ Ἀράθυρου ἦταν στὴν ἀρχὴ τοῦ χωριοῦ τὸ πρῶτο στὸ μεγάλο τὸ δρόμο, ποῦ ἔμπαινε ἀναστροφή μεῖσα στὸ χωριό. Ἦταν χτισμένο σ' ἓνα στενόχωρο σιάδι, δύο ὀργιές ψηλότερα ἀπὸ τὸ δρόμο, ἐκεῖ ποῦ ἄρχιζε τὸ ἀνηφόρι. Ξερότοιχοι ὀλόγυρα χοριασμένοι ἐδαστοῦσαν τοῦ σιαδιοῦ τὰ γώματα. Κ' ἦταν τὸ σπίτι μονόπατο, μὲ τέσσαρα παραθυράκια στὴν μπροστινὴ τοῦ ὄψης, μὲ ἄλλα δύο στὴν πλάγια καὶ στενωτέρη μεριά. Τρία κκοχτισμένα καὶ ἀνώμαλα σκαλοπάτια ἀνέβαζαν στὴν πλατεῖα καὶ χαμηλὴ πόρτα τοῦ, τὸ μόνο ἀνοιγμά πούχαν οἱ τοῖχοι στὸ χαρῶγι. Ἡ πόρτα καὶ τὰ παραθυράκιλλα ἦταν ἀχρωματιστά, μαυρισμένα ἀπὸ τὰς βροχὰς, σκασμένα ἀπὸ τοὺς ἥλιους, παλὰ πολὺ καὶ ξεκάρρωτα οἱ τοῖχοι δὲν εἶχαν σόβαντιστεῖ ποτέ, ἀπ' ὅταν τὸχαν χτίσει. Πίσω εἶχε ἓναν εὐρύχωρο κῆπο, ποῦ ἀπὸ τὸ μεγάλο δρόμο δὲν ἐφαινόταν, κ' ἐκεῖ ἐρύττει ὁ Ἀράθυρος λαχανικά, κρεμμύδια καὶ σκόρδα. Καὶ στὸν κῆπο, κολλημένο μὲ τὴ μία τοῦ πλευρὰ στὸ σπίτι, ἦταν ἓνα μεγάλο, μονόχυτο καλύδι, ἀπὸ μία μιση χιλιάδα κεραμύδια, ὁ στάβλος γιὰ τὰ δύο καματερά, τάρνια, τὴ γίδα καὶ τὸ γουρούνι τοῦ Ἀράθυρου. Μέσα στὸ σπίτι δὲν εἶχε χωρίσματα. Τὸ χαρῶγι ἦταν ἓνα μεγάλο μαγαζί. Ἐκεῖ σὲ μίαν ἄκρη, πάνου σὲ μίαν παληά, στενὴ, μακρὰ κασσέλλα, μὲ ξεθωριασμένα χρωματιστά σκαλισμάτα, ἐκοιμόταν ὁ Τουργογιαννὸς πάνου σὲ μίαν ψάθα ποῦ τὴν ἐστρωννε κάθε δρόμῳ καὶ τὴν ἐέστρωννε κάθε αὐγῇ. Καὶ δίπλα στὴν κασσέλλα ἦταν ἡ στενὴ ξύλινη σκάλα, ἀνοιχτὴ καὶ δι-

χωρὲς κἀγγεῖλα, ποῦ ἀνέβαζε στὸ ἀπάνου πάτωμα. Στὴν ἄλλη μεριά, στὰ δεξιὰ τῆς πόρτας ἦταν στημένα ἀπάνου σὲ δοκάρια τρία θικρέλια μὲ κρατί, ἕνα πατητήρι γυρισμένο ἀνάποδα, δύο λαυριά μὲ τυρί καὶ μ' ἑληές κλειδωμένα, καὶ δίπλα ἀγκουμπώντας στὸν ἄλλον τοίχον μία πέτρινη πύλα μὲ ξύλινο σκέπασμα, κλειδωμένη κ' ἐκείνη καὶ γεμάτη λάδι. Καὶ κάτω ἀπὸ τὴ σκάλα, καθαυτὸ ἀντίκρου ἀπὸ τὴν πλατεῖα μπασιὰ τοῦ σπιτιοῦ, ἦταν μιὰ μικρὴ στενόχωρη πόρτα, ποῦ ὁδηγοῦσε στὸ μαγειριό, ἕνα ξεχωριστὸ μονόχυτο μικρὸ χαμῶγι, ἀγκουμπημένο κ' ἐκεῖνο στὸ σπίτι, μ' ἕνα μικρὸ τετράγωνον παρθυράκι, ψηλὰ ἀπέναντί ἀπὸ τὴν πόρτα.

Τὸ ἀπάνου πάτωμα ἦταν ὅλο μιὰ μόνη χαμηλὴ κάμαρη, πολὺ μεγάλῃ, χωρὶς τζάμια στὰ παράθυρα καὶ χωρὶς νταβάνι. Στὰ μαδέρια ἦταν κρεμασμένα ἀκόμη πολλὰ κίτρινα στάχυα ἀπὸ ἀραποσίτι, δεμένα πολλὰ μαζὴ σὲ πλεχτές ὀρυκθιές, φυλακμένα ἔτσι γιὰ τὴ σπορὰ τῶν χωραφίων. Στὴ δεξιὰ μεριά, καὶ σιμὰ στὰ δύο παράθυρα ἦταν ἕνα μεγάλο, πλατύ, καθαρὸ κρεβάτι, σκεπασμένο μ' ἕνα χρωματιστὸ καὶ πλουμιστὸ πάπλωμα, τὸ κρεβάτι τῆς φουλιᾶς τοῦ Ἀράθυρου. Ἐκεῖ ἐκρεμόνταν στὴ σειρά ὁ νοικοκύρης, ἡ Μαργαρίτα, ἡ θυγατέρα τους καὶ τὰ δύο ἀγόρια. Ἐνα ξύλινο τραπέζι στρωμένο μ' ἕνα μάλλινο σειρωτὸ μεσοάλι, ἄσπρο, γαλάζιο καὶ κόκκινο καὶ δύο μπάγκοι μακροὶ, ἀπὸ τὴ μιὰ καὶ τὴν ἄλλη μεριά του, ἦταν στὴν ἄλλην ἄκρη, καὶ δίπλα στὸ κρεβάτι, μιὰ ἄλλη κασσέλλα ὅμοια μ' ἐκείνην ποῦ τὴν εἶχε γιὰ κρεβάτι ὁ Τουρκόγιαννος, μὰ πολὺ πλὴρ καϊνούρια, ἡ κασσέλλα ποῦ ἦταν ρούχα γεμάτη καὶ ποῦ τὴν εἶχε πάρει προῖκα ἡ Μαργαρίτα, καὶ τρία μεγάλα κασσόνια κλειδωμένα καὶ ἐκεῖνα καὶ γεμάτα ἀκόμη φασόλια καὶ ἀραποσίτι, ὅλο τὸ ψωμί τοῦ σπιτιοῦ, ὡς τὴν καϊνούρια τοδεῖά. Τέσσερα καπνισμένα κονίσματα ἐκρεμόνταν

ἀνάμετα στὰ δύο παράθυρα, σιμά στὸ κρεββάτι καὶ πίσω ἀπὸ ἓνα γυάλινο καντήλι, καὶ δίπλα τῆς ἓνα παλαιό, μακρὸ, φτερό ντουφέκι τοῦ κυνηγιοῦ, πάντα γεμάτο. Αὐτὰ ὅλα ἦταν τὰ ἐπιπλά τοῦ σπιτιοῦ τοῦ Ἀράθυρου.

Ἦτανε ἀκόμη σκυτάδι· δύο ὥρες νὰ φέξει· κ' ἔδρεχε, μὰ δὲν ἔκανε κρύο. Κι' αὐτὴν τὴν ὥραν ὁ Τουρκόγιαννος ἐπῆδησε ἀπὸ τὸ κρεββάτι του, ὅπου ἐκοιμόταν ντυμένος, ἔκανε τὸ στυρό του, ἐπρόφερε μίαν κόντοσύλληψη προσευκὴ δική του, ἀνάψε τὸ καντήλι τοῦ ποῦχε σῆσταϊ, ἀνοίξε τὴν πόρτα γιὰ νὰ ἰδεῖ ἀπὸ τὰστρο τὴν ὥρα καὶ τὸν καιρὸ ποῦ ἔκανε, ἐπῆγε κι' ἀνάψε φωτιὰ στὸ μαγειριὸ κ' ἔβαλε νερὸ νὰ βράσει, ξαναῤῥθε καὶ ξέστρωσε τὸ κρεββάτι του, κι' ἀνιστὸς ἀκόμη, ἐπῆρε στὸ ἓνα τοῦ χέρι παχαμάσκαλα τὸ χροστὸ ποῦχε φέρει τὴν περασμένη βραδεῖα στὸ χωριό, ἐπῆρε στ' ἄλλο ἓνα κατὰκασο λυχνάρι, ποῦ τᾶναψε ἀπὸ τὸ καντήλι, κ' ἐπῆγε στὸ καλύδι γιὰ νὰ ταγίσει, τὴν κάθε μέρα, τὰ δύο βώδια. Ἡ βροχὴ ἔπεφτε ψιλὴ ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, τὸ φεγγάρι ἔρεγγε πίσω ἀπὸ τὰ θολὰ σύννεφα.

Ὁ Τουρκόγιαννος ἀνοίξε τὴν πόρτα τοῦ μεγάλου καλυδιοῦ, κι' ὁ στάβλος ἀνάδωσε μίαν ζεστὴ πνοή καὶ μίαν βαρεῖα μυρωδιὰ ἀπὸ τὰ διάφορα ζῶα. Τὰ δύο μεγάλα βώδια ἦτανε πλῆγισμένα πάνου στὰ βρωμερά κι' ὑγρὰ ἀποφάγια τους· κι' ἀπάνου στὰς κοπριές τους κι' ἀνυχάραζαν ἡσυχά. Τὰ καίταξε μ' ἀγάπη, τοὺς χαμογέλασε καὶ τοὺς εἶπε μοιράζοντάς τους τὰχυρο:—«Νά, μωρὲ Περδίκη· νά, Παρασκευᾶ!» Ἐκοίταξε ἔπειτα καὶ τὰλλα ζῶα, τὰ τέσσερα ἄρνια ποῦ ἐκοιμόνταν ἀκόμη τὸνα πολὺ σιμά στ' ἄλλο, τῇ γίδι, ποῦ ἦταν ξυπνὴ καὶ ποῦ καθὼς τὴν εἶδε ἔβλιαξε, καὶ τὸ γουρούνι ποῦ δεμένον ἀπὸ τὸ πόδι καὶ γκρούζοντας ἀνάσκαφτε τῇ γῇ, καὶ ξαναγύρισε εὐχαριστημένος στὸ σπíti. Ἐσυγυρίστηκε τότες κ' ἦρθε ἔπειτα κ' ἐκάθησε σιμά στὴ φωτιὰ, μέσθ στὸν

καπνὸ τοῦ μικροῦ μαγειριοῦ κ' ἐπερίμενε νὰ φέξει. Ὁ γάτος τοῦ σπιτιοῦ, ἓνα μικρὸ παρδαλὸ καὶ ἄσχημο ζῶο, ἐπὶ ἤδησε ἀπάνου στὸν ὦμο του, ἐχαϊδεύτηκε στὸ κεφάλι του, ἐκάθισε καὶ ἄρχισε τὴ μουσικὴ του.

Σε κάμποση ὥρα ἄκουσε τοὺς νυχοκυραίους ἀπάνου, ποῦ ἐξυπνοῦσαν ἓνας ἓνας. Πρώτῃ ἡ Μαργαρίτα ἀνεγύρισε στὸ κρεβάτι, καὶ σὲ μίαν στιγμὴ ἐχασμουρήθηκε. Τὰ δύο τῆς ἀγόρια ἐπὶ ἤδησαν εὐτὺς στὸ πάτωμα, καὶ ἄκουσε τὰ τρεχαρίκια τους, μὲ γυμνά ἀκόμη τὰ πόδια καὶ τὰς ρωνές τους. Κατόπι ἄκουσε νὰ σηκώνεται ἡ Μαργαρίτα καὶ σὲ μίαν στιγμὴ ἡ θυγατέρα τῆς καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀράθυμος. Τοὺς ἄκουσε νὰ μιλοῦν χαμηλόφωνα, ἐνῶ ἐντυνόνταν, καὶ σὲ λίγο τοὺς ἄκουσε νὰ κατεβαίνουν τὴ στενὴ ξύλινη σκάλα καὶ τοὺς εἶδε στὰ χαμῶνι, καὶ τοὺς καλημέρησε. Μονο ἡ θυγατέρα τοὺς ἔμενε ἀκόμη ἀπάνου. Τὰ δύο ἀγόρια ἤρθαν σιμὰ τοῦ πρώτου καὶ τοὺς χαϊδεψε τὸ κεφάλι χαμογελῶντας, ἔπειτα εἶδε νὰ μπαίνει στὸ μαγειριὸ ἡ Μαργαρίτα καὶ ἐπαρκαμέρισε, ἐκατέβασε τὰ διέφαρα, καὶ τὴν ἄφησε νὰ ἐτοιμάσει τὸν καφέ χωρὶς νὰ τῆς μιλήσει.

Ὁ γάτος ἐπὶ ἤδησε ἀπὸ τὸν ὦμο του καὶ τὰ παιδιὰ τὸν ἀδραξάν γελῶντας. Ἀλλὰ τὸ ζῶο ἐδῶλθηκε νὰ ρωνάξει. Τώρα εἶχε ξημερώσει.

«Μὴν τὸ τυραγνᾶτε, παιδιά,» τοὺς εἶπε γλυκὰ ὁ Τουρκόγιαννος· «ἀφήστε το!»

«Ὅχι τοῦ δώσουμε ψωμί!» ἐρῶναξάν καὶ τὰ δύο μαζί.

«Ἐλάτε ἐδῶ καλὴτέρα!» τοὺς ἔκλῃπε ὁ Τουρκόγιαννος.

«Μὰς χορεύεις καὶ σήμερα;» τοῦπε ὁ Θανασοῦλης, τὸ μεγαλύτερο ἀγόρι, ἀφίνοντας τὸ γάτο, ποῦ ἐβγῆκε τρέχοντας ὀφῶ, περνῶντας ἀπὸ μίαν τρύπα χαμωμένην ἐπίτηδες στὴν πόρτα, καὶ ἐσίμωσε στὰ γόνατα τοῦ Τουρ-

κόγιαννου. Τὸ ἀδέρφι του ἀκολούθησε τὸ Θανατούλη γελώντας. Καί τ' ἀνέδατε στὰ γόνατά του κι' ἀρχίζε νὰ τὰ χορεύει, μουρμουρίζοντας ἕνα τραγούδι.

«Ὅχι, ὅχι,» τούπε σὲ μιὰ στιγμή ὁ Γιαννούλης, τὸ μικρότερο, γλυστρώντας χάμου μὲ βίχ, «θέλουμε νὰ χορέψουμε ἐσύ!»

Ὁ Τουρκόγιαννος ἐγέλατε.

«ὦ τώρα» εἶπε ἡ Μαργαρίτα, «θὰ σταυρώσετε τὸν ἀνθρωπο!»

Ὁ Τουρκόγιαννος μὲ τὸ βλέμμα τὴν εὐχαρίστησε γιὰ τὴν καλὴσύνη τῆς κ' ἐσηκώθηκε, καί μὲ τὰ δύο παιδιὰ ἐπῆγε στὴ μέση τοῦ χαμωγιοῦ. Ῥάβχλε ἔπειτα στὴ γραμμή, τᾶκαμε νὰ πιαστοῦν ἀπὸ τὸ χέρι, ἔπιασε κ' ἐκείνος τὸ χέρι τοῦ μεγαλύτερου καὶ κάνοντας τὸ βιολὶ μὲ τὸ στόμα ἐδάλλθηκε ἀδέξια νὰ χορεύει τὸ χωριᾶτικο χορό. Τὰ παιδιὰ χορεύοντας κ' ἐκείνα ἐξακροδίζονταν ἀπὸ τὰ γέλια κ' οἱ μεγάλοι ἐγέλασαν μαζί.

Αὐτὴν τὴ στιγμή κατέβηκε ἀπὸ πάνω καὶ ἡ Λένη, ἡ θυγατέρα τοῦ Ἀράθυμου, μιὰ κόρη δέκα χρόνων, καὶ τὸν ἐκαλημέρισε. Καί ὁ Τουρκόγιαννος τελειώνοντας τὸ χορό του τῆς εἶπε, γελώντας: «Γίστερὴ ἀπ' ὅλους ἡ κυρῆ-τσα μου! κι' ἀργά, ἀργά, σὰν τὴν ἀρχόντισσα! Ἀλη-σμώνησε, πούγε νὰ πᾶει στὸ πλύμα, κ' ἐγὼ τῆς ἐτοίμασα τὸ νερό!»

«Καλὰ ἔκαμε» εἶπε ἡ Μαργαρίτα· «γιατί νὰ τρέχει; σὰ ζωζουλικὸ τὴ νύχτα στοὺς κάμπους!»

Ἐπιναν ὅλοι τώρα σὲ μεγάλα γλυτζάνια τὸ μαῦρο καφέ τους σκορπισμένοι μέσα στὸ σπίτι. Κ' ἡ Λένη ἀμέσως ἔπειτα ἐδάλλθηκε νὰ περιχύνει τὴν μπουγάδα τῆς ποῦ ἦταν ἐτοιμασμένη στὸ κανίστρι ἀπὸ τὸ βράδυ.

«Οἱ κοπέλλες» εἶπε σοβαρὰ ὁ Τουρκόγιαννος «πρέπει νὰ μάθουν ἀπὸ πρῶμα στὴ δουλειά! Παντρεύονται μικρὲς καὶ πᾶνε σ' ἀντὺς χέρια καὶ οἱ μνηνάδες παίρ-

νουν ανάθεμα, αν δεν τες μάθουν. Άλλο πράμα τ'άγρια.»

Ήχε βγαί' ως τόσο ο ήλιος, μ'α' δεν εφαινόταν, καί ή Λένη, αφού έτοιμασε τή μπουγάδα, έπ'ηγε στο καλύδι, έβγαλε έξω τ'α' πρόβατα, τή γίδα καί τ'ο' γουρούνι, έπ'ηρε τή βαρειά κανίστρα με τ'α' ρούχα στο κεφάλι· κ' έξεκίνησε, μ' έλην τή βροχή, γιά τ'ο' ποτάμι. Τ'άγρια έτοιμαστήσαν γιά τ'ο' σχολείο, κι' ο' Αράθυμος γιά τ'ο' χωριό.

«Βρέχει σήμερα» είπε το' Τουρκόγιαννου βγαίνοντας· «τ'ο' ζευγάρι δέ θ'α' δουλέψει· κάμε ό,τι θέλημα μπορέσεις.»

Σε λίγο έμειναν στο σπίτι μόνοι, ο' Τουρκόγιαννος κ' ή Μαργαρίτα.

Έβρεχε ακόμη. Το νερό έπερτε από τόν ουρανό πολύ καί σιγά, γεμίζοντας όλον τόν αέρα χαρακιές ίτιες, καί πυκνές πυκνές. πού φτάνοντας στη γή έχ'α' λιώνταν σε μυριάδες σταγόνες κι' ανασήκωναν λάσπη. Άνεμος δέν έφυσούσε, κι' ακουόταν ο' σάλαγος το' νερο' πού κυλούσε στους τράφους καί στα χαντάκια μαζί με την άντάρ'α τής βροχής πού έδεχνε τή γή. Κι' ήταν άκόμα πρωί, κ' ή μέρα ήταν χλιαρή καί τ'ο' φως λίγο· καί τ'α' φύλλα τών δέντρων, τρυφερά άκόμα, έσταζαν κ' έλαμπαν, σ'α' σκεπασμένα μ' ασήμι.

«Καθησιό σήμερα, όλη μέρα!» είπε δειλά ο' Τουρκόγιαννος τής Μαργαρίτας· «δέν ήρθε ακόμη ο' Γιώργης;» κ' έκοίταζε όλόγυρά του.

«Όχι.» το' αποκρίθηκε εκείνη από τ'ο' μικρό μαγειριό· «μ'α' φέρε μου τ'ο' πιάτο σου ν'α'σου δώσω ν'α' ε'ας ως τόσο.»

Ο Τουρκόγιαννος τήν κοίταζε με τ'α' μεγάλα του άθ'ωα μάτια σ'α' γιά ν'α' τήν ευχαρίστησει, έστάθηκε στο κα-

τόρρι της μικρῆς πόρτας τοῦ μαγειριοῦ καὶ μὲ τὸ βλέμμα ἐζήτησε τὸ χοντρὸ πῆλινο πιάτο του. Ἐξόχως ἐπειτα ἓνα κανίστρι ποῦ ἐκρεμόταν ἀπὸ ἓνα δοκάρι τῆς στέγης, κ' ἦρθε μὲ τὸ πιάτο καὶ μ' ἓνα ξύλινο κουτάλι σιμα στὴ Μαργαρίτα, βαστώντας χαμηλωμένα τὰ βλέφαρα.

«Τὰ παιδιὰ» εἶπε ἡ Μαργαρίτα κενώνοντας τὸ φαγητὸ τοῦ Τουρκόγιαννου «θὰ γιοματίσουν τὸ μεσημέρι στὸ γυρισμὸ τους» ἡ Λένη ἐπῆρε κάτω τὸ ψωμί της...δὲ θάρρει πρὸς βράδυ... Ἐσὺ δὲν ἔχεις καμιά δουλειά!» Καὶ λέγοντας ἐτοίμωσε στὸ χερί τοῦ πιάτο ὅλο γεμάτο φαγητό, χωρὶς νὰ σηκώσει τὰ μάτια.

Ὁ Τουρκόγιαννὸς ἔκαμε τὸ σταυρό του, ἐνάθησε χάρμου, ἀπάνου σ' ἓνα χοντρὸ ξύλο, καὶ ἄρχισε νὰ πρῶει. «Θὰ κάμω» τῆς ἀπάντησε «ὅ,τι μὲ διατάξετε. Λέω νὰ φτιάσω τάλετροπόδι, ποῦ μοῦ χάλασε. Ποῦ εἶναι τὸ σκεπάρνι: Χαλάλι του! ἔκαμε τόση δουλειά.»

Ἡ Μαργαρίτα ἔμεινε σκεπτικὴ ἀνακάτωσε τὸ φαγητὸ μὲ τὴν κουτάλα, τὴ χτύπησε δύο τρεῖς φορές ἀπάνου στὰ χεῖλη τοῦ τεντζεριοῦ καὶ τὸ κατέβασε ἀπὸ τὸ σιδερένιο τριπόδι.

«Τὸ σκεπάρνι:» τοῦπε· «δὲν εἶναι μέσα στὴν κασσέλλα:» Κ' ἐπειτα ζυγίζοντας τὰ λόγια της, σὰ νὰ μὴν ἤθελε νὰ πεῖ περισσότερα ἀπ' ὅσα εἶχε προμελετήσει τοῦ ξανόπε: «Τὸ βαρέθηκα, Γιάννη, τὸ ζευγάρι! Τόχω τόσα χρόνια! Εἶναι πάρα μεγάλος ὁ κόπος· παρὰ μεγάλη ἡ ἔγνοια ὅλον τὸ χρόνο!...Εἶναι ἀλήθεια πῶς ὅπου ἔχει ζωντανά, εἶναι ζωντανός, καὶ αὐτὰ μᾶς κάνανε ν' ἀφήσουμε γειὰ τῆς φτώχειας, μὰ τώρα τὰ παιδιὰ ἀξήσανε, μπορῶ νὰ τοὺς πάρω μιὰ μοσχάρα καὶ νὰ τὴν κουναρήσουνε· ἡ ὠφέλεια θάναί ἡ ἴδια στὸ χρόνο, καὶ θ' ἀπολείφουνε τὰλλα τὰ ἔξοδα. Παίρνω λοιπὸν μέτρα

νά τὸ ξεκάμω τὸ ζευγάρι!» Κ' ἐπῆγε νά τοῦ φέρεϊ ψωμί.

«Τὸ ζευγάρι!» τῆς ἀπάντησε μὲ πόνο ὁ Τουρκόγιαννος, χωρὶς οὔτε τότε νά τὴν κοιτάξει.

«Τώρα» τοῦπε, καὶ «οἱ δουλειές ἐτελειώσανε γιὰ ἐσέ-
τος» ἔξοδο μοναχὰ θάχει σκοτούρες!... Κ' ὕστερα, ὅταν ἐπαν-
τρεύτηκα, δὲν ἐπῆρα ζευγουλάτη... Ὁ Γιώργης δὲν μπορεῖ
νά πεῖ τίποτα, ἂν ἐγὼ τὸ ζευγάρι δὲν τὸ θελήσω!»

«Τὸ ζευγάρι!» ξανᾶπε λυπημένος ὁ Τουρκόγιαννος.
«Τέτοιο ζευγάρι! Τὸ καλύτερο σ' ὅλα τὰ χωριά!...
Δύο ζᾶ παλληκάρια, τὸν Περδίκη καὶ τὸν Παρασκευᾶ
μου, ποῦναι μαῦρος σὰν Ἀράπη, κ' ἡ προδεῖά του λάμ-
πει στὸν ἥλιο! Τότε λέμε ἔτσι γιὰτὶ γεννίθηκε Παρα-
σκευᾶ μέρα καὶ νά τὰ πουλήσετε! Τὰ καημένα τὰ
ζᾶ!... Δὲν λέω τίποτα, γιὰτὶ νοικοκύρης δὲν εἶμαι· εἰ-
σαστε ἐσεῖς, μὲ τῆς ὑγείας σας! δικὸ σας τὸ πρᾶμα· μὰ
δύο τέτοια ζᾶ, νά τὰ δώσετε γιὰ μπαϊρί, δὲν εἶναι
κρίμα!... Ἀχ, ἔτσι τὰ δώσιτε ὁ Θεὸς γιὰ σφαγὴ! «Θυ-
σον καὶ φάγε!» τῶπε ὁ ἴδιος. Μὰ ἐμένα ὡς τόσο μὲ
πονεῖ!...

Τὰ ζῶα, σὰ νάχην καταλάβει ποῦ ἐμιλοῦσαν γι' αὐτὰ
μέσα στὸ σπίτι, ἐμουγγαλίστηκαν ἀπὸ τὸ καλῶδε γιὰ
πολλὴν ὥρα. «Ἀκουτὰ!» τῆς ξανᾶπε ὁ Τουρκόγιαννος.
«Θὰ κατάλαβαν τί τὰ προσμένει. Τὰ ζᾶ εἶναι πολὺ νοη-
τά, Μαργαρίτα· κι' ὁ Παρασκευᾶς μου, ὃ ἐκεῖνος τὰ
ξέρεϊ ὅλα, ἢ λαλιὰ μοναχὰ τοῦ λείπει!...»

Ἡ Μαργαρίτα τὸν ἐκοίταξε συγκινημένη, μὰ αὐτὸς
δὲν ἐσήκωσε τὸ βλέμμα. «Ἐστάθηνες,» τοῦπε, «καλὸς
γιὰ τὰ ζᾶ μας· μὰ μὴ φοῶσαι, ἐσὺ δὲ θὰ χθεῖς!»

«Ἐγὼ!» ἀποκρίθηκε γλυκὰ ὁ Τουρκόγιαννος· «ἐγὼ,
ὅπου κι' ἂν πάω, ζῶ! Ἐγὼ δὲν ἐχάθηκα ἄλλες κι' ἄλ-
λες φορές· μὲ ξέρεϊς. Ἀπὸ παιδί δουλεύω δουλειὰ θά-
δρω· κ' εἶναι τόσο καλὸς ὁ κόσμος· ὅπου κι' ἂν ἐπῆγα

έζησα' αναστήθηκα με την καλωσύνη του. Μου τόλεγε κ' η καυμένη η μάννα μου, ο Θεός να την έχει σε καλόν τόπο ! Τη θυμάσαι, Μαργαρίτα, τη μάννα μου ;» Και λέγοντας έτσι ο Τουρκόγιαννος αναστέναξε κι' άρχινησε πάλι να τρώει.

«Τ'ήνε θυμάσαι» τούπε μ' ένα μικρό χαμόγελο «ήτανε άρδανίτικα ντυμένη.»

«Κι' Άρδανίτισσα ήτανε» τής απάντησε «μά χριστιανή σαν κ' έμās ! Ηλάσμα Θεού κ' εκείνη ! Τουρκος, μούλεγε, ήτανε ο πατέρας μου. Ηλάσμα Θεού ώς κι' αυτός ο άμικτωλός ! Μά έγω έλαβα την τύχη να γεννηθώ στο νησί σας, ο καλότυχος, και να πάρω βάφτιση, κ' έτσι δε θα παραδέρνει η ψυχή μου στον Άδη... Στο σπίτι σας μ' έχετε νοικοκύρη κ' τα ζα σας τ' αγαπάω κ' αγαπάω κ' τα παιδιά σας, σά δικά μου, και σās... και σās, όλους σας !» Κ' ένα δάκρυ εκύλησε στα μάγουλά του.

«Εστάθηκα καλός άνθρωπος κ' Χριστιανός όλη σου τη ζωή» τούπε σοδρά η Μαργαρίτα «σου λέω αλήθεια : μου πουνε' ποθ' θα φύγεις από το σπίτι μου.»

«Τότες δε θα φύγω !» τού απήντησε ευχαριστώντας την με το άνακτο βλέμμα του «θα μείνω μαζί σας, το ψωμί μου θα το δουλεύω, δε θαμαι κατάδαρος κανενού !»

«Μά θα θελήσει ο Γιώργης ;» τούπε η γυναίκα άνήσυχη και κρύδοντας κάποια συγκίνηση. «Θά θελήσει ;»

Ο Τουρκόγιαννος αναστέναξε από βαθεία : «Δεν πειράζει» είπε «όρφανός γεννήθηκα κ' η μάννα μου μ' άφητε δεκάξη χρονών. Η καυμένη μου η μάννα ! Κι' ο κόσμος μούπε τότε για κείνηνε. Μά έγω δεν πιστεύω τίποτα. Ο Θεός να έχει την ψυχή της !... Και η ξενιτειά με ξέρει, πολλοί, πολλοί τόποι με ξέρουνε. Θα ξενιτευτώ πάλι... Έλεγα να τελειώσω εδώ, τες μέρες μου, στα χέρια των παιδιών σου, μά δεν έδούλεσε...»

Εμειναν ώρα σ'ωπηλοί κ' οί δύο. Ο Τουρκόγιαννος

ἀποτέλειωσε τὸ φαγητό του καὶ ἐσηκώθηκε γιὰ νὰ πιεῖ ἀπὸ τὸ μαστραπᾶ τὸ νερωμένο ξύδι.

«Θυμᾶσαι» τῆς ξανάπε καθίζοντας πάλι στὴ θέση του, «ἤμουνα εἴκοσι χρόνων καὶ ἤσουνα μικρότερη. «Καί...»

«Ἀνοίγεις πάλι τὰ παλὴὰ κατὰστιχα! Δὲν τὰ βαριέσαι;» τοῦπε ἀνυπόμονα. «Τᾶπες, τᾶπες, τόσες φορές!»

«Εἶχες δίκιο τότες! πολὺ δίκιο τότες!» τῆς εἶπε.

«ὦ βέβαια!» τοῦ ἀπάντησε σοβαρῶς «σκέψου τί ἠθέληες νὰ κάμης!»

«Τὸ σκέφτηκα» εἶπε ντροπιασμένος «τὸ σκέφτηκα τόσα χρόνια στὴν ξενίτειά καὶ τὸ μετάνιωσα. Πόσο τὸ μετάνιωσα, κανένας δὲν τὸ ξέρει. Ἡ νεότης μ' εἶχε ξεδγάλει ἀπὸ τὰ ὅριά μου, καὶ μ' εἶχε μαγέψει ἢ φωνή σου... ἢ φωνή...»

«Κ' ἠθέλησες νὰ μὲ φιλήσεις τότες!» τοῦπε γελῶντας καταφρονητικᾶς.

Ἐκατέδασε τὸ βλέφαρο ντροπιασμένος. «Ἐγώ, ναὶ ἐγώ! Ἡ νεότης δὲ σκέρτεται. Μὰ μὲ συμπάθησες. Μοῦ τῶπες!»

«Τότες ἐγώ σ' ἐδρίσα!» ἔβριζε ποικανοῦ εἶσαι παιδί!»

«Μοῦ τὸ ρώτησες καὶ τότες! τὸ θυμᾶσαι; — Ἐνοῦ Τούρκου καὶ δὲν ξέρω ποικανοῦ. Ἐτσι μοῦπε ἡ μάννα μου, — Τῇ μάννα μου τὴν εἶχε ληστέψει καὶ τὴν εἶχε δυστυχέψει ἓνας Τούρκος, σ' ἓνα βουνὸ τῆς Χειμάρρας. Κ' ἡ μάννα μου ἔπειτα εἶχε ἐρθεῖ στὸ χωριὸ σας μ' ἄλλες γυναῖκες πατριώτισσές της, μία σοδοιὰ γιὰ νὰ μαζεῦει ἐλῆφες καὶ ἐδῶ στὸ χωριὸ σας ἐκατάλαβε πῶς ἦτανε ἐγκυα, ἡ κατημένη ἡ μάννα μου, καὶ δὲν ξανάγινε πικρὰ στὸν τόπο της μὲ τὲς ἄλλες γυναῖκες, γιατί ἐντρεπότουσαν τοὺς χωριανούς της καὶ ἐφοβοῦσαν τοὺς γονεῖούς της. Κι' ὁ πατέρας σου, Μαργαρίτα, τὴν εὐχή του νᾶ-

χουμε ! την έδωλε σ' ένα καλύδι του και μ' έκαμε έμévα· κι' άντίς νά με σκοτώσει, κι' άντίς νά με ρίξει στό σπιτάκι, και ν' απολείψει έτσι από τὰ τόσα βάσανα, πού τῆς έκόστισα, κι' άντίς νά γυρέψει νά παντρευτεί, αυτή ή αναντρη γυναίκα, μ' έδάσταξε σιμά της, έδούλεψε για μέ, κατακρονέθηκε για μέ, έκακολογήθηκε για μέ, κ' έμεινε ανύπαντρη έσο πού πέθανε· κ' έζητιάνευε για νά με κουνάρησει και μ' έπαιρνε κατόπι της για νά μή με άρίνει μοναχέ και για νά μήν προδατεί μοναχή της κ' έκαίνη· κ' έζητιάνευα και γώ· και ό κόσμος μάς έδινε τό άγιο ψωμί, έσο πού άΐησα· έγώ κ' έπιασα δουλειά και μπορούσα νά τῆς φέρνω τό ψωμί τῆς. Και τότες... τότες... μούδωκε τήν ευχή της κ' έκλείσε για πάντα τὰ μάτια της, τὰ καλά της τὰ μάτια, σα νά μήν είχε ζήσει παρά για νά με αναστήσει !...» Δύο δάκρυα εκύλησαν πάλι στό μάτια του Τουρκογιαννού, κ' έμεινε σιωπηλός για ώρα. Έπειτα έσηκώθηκε, έκαμε τό σταυρό του και τὰ χείλη του έμουρμούρισαν μίαν προσευχή.

«Πώς μπορούσα νά πάρω άντρα ένα ζητιάνο !» είπε τέλος σκεπτικά ή Μαργαρίτα.

«Δέν μπορούσες !» τῆς άπάντησε πικρά· «δέν μπορούσες βέβαια ! Κι' όταν έκαμα ό,τι έκαμα, έντράπηκα τόσο τόν πατέρα σου, κι' ως είθενα πώς δε θα μολογουσες, πού έμίσεψα άμέσως. Κ' ήμουνά τότες κακός άνθρωπος, χειρότερος από τούς κακούς πού βρίσκονται στές φυλακές· κι' άλλους ανθρώπους τούς άγαπούσα, άλλους τούς έμισούσα, και τούς έζήλευα όλους, κ' είχα κατάβαρος στή δόλια μου τή μύνηνα, γιατί μ' είχε κάμει. Τώρα ή ξενητείά μ' έδίδαξε και μ' έδωλε σ' έναν άλλο δρόμο. Έφυγα με τήν άπόφαση νά κάμω προκοπή, νά βρω μίαν άλλη Μαργαρίτα, σέ τόπο πού δε με γνώριζαν, και νά ζήσω· κι' άντίς, εύρηκα στήν ξενητείά ανθρώπους καλούς, ένα δάσκαλο μάλιστα πολύ σοφόν, πού μαζί του θα ήμουνά

ακρωτη, ἂν ὁ Θεὸς δὲν τὸν ἔκτραζε σιμά του, κι' εἶδα μὲ αὐτοὺς τριγύρω μου τόση ἀνθρώπινη δυστυχία, γέροντες, γυναῖκες, παιδιὰ, ποὺ ἐδασανίζονταν, σὲ μιὰ γῆς τόσο καλὴ χάτου ἀπὸ ἐναν ἥλιο πῶρεγγε γιὰ ὅλους, ποὺ ἐλησμονήσα τὰ δικά μου τὰ πάθη κι' ἐδάλλθηκα ν' ἀγαπάω ὅλους τοὺς ἀνθρώπους... Κι' ἀποφάσισα νὰ ρωτήσω καὶ ρωτίσ-
μουνα καὶ ὁ ἴδιος, γιατί ἦταν ὁ κόσμος ἔτσι φτιασμένος, καὶ γερόντοι καὶ παπᾶδες μοῦλεγαν ὅλοι : Μυστήριον!..»

«Δὲν πᾶς γιὰ τὰ ζῶα» τοῦπε ἡ Μαργαρίτα βαρυμένη κορμᾶτι ἀπὸ τὲς κουδέντες του.

«Τώρα τοὺς ἔρριξα νὰ εἶναι» ἀποκρίθηκε ὁ Γουρκογιαννός : «μὰ ἄφησέ με νὰ τελειώσω, ἀπὸ μάλιστα πρέπει καὶ πάλι νὰ μισέψω !» Κι' ἀναστέναξε. «Γράμματα δὲν ξέρω» ἐξακολούθησε «κι' εἶμαι γιὰ τοῦτο θεοστραβός ! Μὰ ὁ ὀσκαλὸς εἶξερε. Κι' αὐτὸς καὶ καποιοὶ ἄλλοι μοῦπαν πῶς εἶναι λίγοι οἱ εὐτυχισμένοι ἀνθρώποι ἢ ἐνεῖνοι ποὺ ἀλαφραίνουν τοῦ ἀλλοινοῦ τὸν πόνο ἢ οἱ κακοὶ ποὺ μετανοιώνουν. Αὐτοὶ λαθαίνουν τὴ λύτρωση... Κι' ὡς τόσο ἡ ἄλλη Μαργαρίτα δὲν εὐρισκόσουν κι' οὔτε τὴν ζητοῦσα καὶ τὴν προκοπὴ τὴν ἤθελα κάθε μέρα καὶ λιγώτερο καὶ δὲν κινηγοῦσα πλὴν τὸ πολὺ τὸ κέρδος, κι' ἀπ' ὅ,τι ἐκέρδιζα βσταῦσα μόνο ὅ,τι μοῦ χρειάζετον γιὰ νὰ θρέψω τὸν ἑαυτὸ μου, πολὺ λίγο, κι' ὅλα τὰ ἄλλα τὰ σκόρπιζα, καλὰ κακὰ, ὅπου μοῦ φαινόταν πῶς ἦταν ἀνάγκη. Κ' ἔτσι ἔμεινα ὡς τὰ τώρα φτωχός, ὅπως μὲ εἶχε γεννήσει ἡ καημένη μου ἡ μάνα. Κι' ἀπ' ὅλες τὲς δουλειὰς ἐπροσιμοῦτα τούτην, ποὺ κάνω καὶ σήμερὰ μ' ἄρεσε νᾶμαι δοῦλος, μέσα σὲ φαμελιὰς μὲ παιδιὰ, γιατί ἐκουναρήθηκα, βλέπεις ὀρφανός κι' ἀγάπησα τόσα παιδιὰ, σὲ τόσοις τόπους ! κι' αὐτὰ μὲ ἀγαπούσανε λίγο, ἔτσι καθὼς καὶ τὰ δικά σου τὰ παιδιὰ, Μαργαρίτα ! Ὡ τὰ παιδιὰ, ἡ εὐλογία τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ ἀθώα ψυχὴ τους !»

«Μὰ δὲ σ' ἀγαπᾶνε γελιέσαι!»

«Μ' ἀγαπᾶνε λίγο, κ' ἔχουνε δίκην! εἰμαι ξένος καὶ δοῦλος· προτιμᾶνε τοὺς ἄλλους. Ἀπὸ μένα τί θ' ἀπολάβουν;—Μὰ ἄρξέ με νὰ τελειώσω.—Κι' ὅταν ἄρχιζα νὰ καλοκαθίζω σὲ κάποιο σπίτι, κ' ἀπαρόσιζα νὰ μείνω σ' αὐτὸ ὅλη μου τὴ ζωὴ, κ' ἔκανα γνωριμιά με τοσούτους καλοὺς ἀνθρώπους, ποὺ ποτέ μου δὲ θὰ τοὺς λησμονήσω, εὐρισκότουσαν πάντα κάποια σκούντρα, κάποιο ἀνάποδο πράμα, κ' ἤμουνα πάντα ἐγὼ ἡ αἰτία, καὶ ὁ κατημένας ὁ Τούρκος-γιαννᾶς ἔδενε σ' ἓνα μικρὸ μπόγο τὰ λίγα τοῦ παλιῆς κουρέλια, τὰ χρημαῖσε στὴν ἄκρη τοῦ ραβδιοῦ του, τὰ βάζε στὸν ὥμο, κ' ἐπαίρνε δρόμο πιλαριμένος πρὸς τὸ ἀγνώριστο μέλλομενο του... Καὶ μίᾳ φορὰ κάπου ἦταν ἓνα κορίτσι μ' ἀγαθὴ καὶ εὐλάνθρωπη ψυχὴ, καὶ μ' ἓνα πρόσωπο παρόμοιο μὲ μπουμπουκι. Κ' εἶχε μίᾳ φωνὴ ποὺ ἡ γλυκύαδὰ τῆς μοῦ θυμίζε πάντα τὸν τόπο σας, Μαργαρίτα, καὶ τὸ χωριὸ σας... καὶ κακοσύνη δὲν εἶχε τότες καμιά ἡ καρδιά του, οὔτε καὶ τὸ κορμὶ του κανένα ψεγάδι. Μὰ κάθε ἄντρας, ποὺ τόδελεπε, ἦτανε δύσκολο νὰ μὴ δάλῃ πονηρῇ ἰδέᾳ στὸ νοῦ του, καὶ τὰνύπαντρα παιδιὰ τοῦ χωριοῦ εἶχαν ξετρολλελαθεῖ ὅλα μὲ τὰ μεγάλα ἀθῶα μάτια τῆς κορασίδας καὶ μὲ τὴ γλυκὰ τῆς φωνῆς τῆς πῶδ' αἶνε ἀπὸ ἓνα στόμα ἀγγέλου. Κι' ἡ μοῖρα τῆς τῆς ἔγραψε πολλὰ καὶ μεγάλα πάθη, γιατί, ἐνῶ τόσοι καὶ τόσοι νέοι τὴν ἤθελαν, πλούσιοι καὶ φτωχοί, στὸ χωριὸ τῆς καὶ σ' ἄλλα, ἐκείνη ἐμπλέξε μίαν ἡμέρα μ' ἓναν ἀνθρώπο ποῦχε γυναῖκα καὶ ποῦ, χωρὶς κ' αὐτὸς νὰ τὸ θέλει, τὸν εἶχε φλογερὰ ἀγαπήσει. Κι' ἀκούστηκε τότες τὸνομά τῆς σ' ὅλον τὸν κόσμ' κ' ἦτανε θλίψη μεγάλη γιὰ κείνους ποὺ γνώριζαν τὴν ὁμορφίαν τοῦ προσώπου τῆς καὶ τὴν καλωσύνη τῆς ψυχῆς τῆς! Τότῃ ὁμορφίᾳ μαζίτῃ καὶ τότῃ ἀσκήρῃ μυστήρι'ο! Κ' ἦρθε σὲ βάρειν ἀπελπισία, κ' ἐκιντύνεσε νὰ πεθάνει, γιατί ἡ ἰδίᾳ δὲν

ἤθελε τὴ ζωὴ της, καὶ δὲν τολμοῦσε νὰ λυπηθεῖ κανέναν τὴν ἀντρογυνωχόριστα, παρὰ μοναχὰ ὁ Τουρκόγιαννος. Τῆς ἐπροσφέρθηκα νὰ τὴν πάρω γυναῖκα μου, νὰ τὴν πάρω μαζὶ μου στὰ ξένα καὶ νὰ τὴν ζῶ ἀπὸ τοὺς κόπους μου, ὅπως εἶχα ἀρχίσει νὰ κάνω γιὰ τὴν καλὴ μου μητέρα. Καὶ ἐγελοῦσαν στὸ χωρὶο οἱ ἄντρες καὶ μ' ἐπειράζαν, μὰ ὁ Τουρκόγιαννος εἶχε ἀπόφαση νὰ γλυτώσει μίαν θλιμμένη κι' ἀγαθὴ ψυχὴ, καὶ δὲν ἄκουε κανένα περγέλιο, κ' ἐκλειοῦσε τ' αὐτιά του ὅταν τοῦ λέγαν πῶς βέβαια ἄλλη γυναῖκα δὲ θάβρισκε αὐτὸς ἀπὸ μιὰν ἀπελπισμένη. Μὰ σ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἐκαταφρονότουσαν καὶ τὸ δυστυχὸ πλάσμα, ποῦγε ἁμαρτήσῃ κ' ἐδείλιαζε στὴν ἀπόφασή του. Κι' ὁ ἄντρας ἐκεῖνος ποῦ τόγε δυστυχῆσει, δὲν ἤμπορεσε νὰ σβῆσει στὴν καρδιά του τὴ φωτιά τῆς ἁμαρτωλῆς ἀγάπης του, τὴν ἤθελε ἀκόμη ὁ ἴδιος καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἀφήσῃ οὔτε νὰ φύγῃ οὔτε νὰ πεθάνῃ. Καὶ ὁ Πειρατρὸς τοῦδ' ἔλε στο νου μιὰ κολασμένη ἰδέα : νὰ τὴ δώσῃ γυναῖκα στὸν ἀνήλικο ἀδερφό του καὶ νὰ τὴν ἔχει ἔτσι πάντα σιμά του, κ' ἡ δυστυχισμένη ἄκουσε τὴν ὀρμὴναια του, κι' ἀρνῆθηκε ν' ἀδράξῃ τὸ χέρι τοῦ Τουρκόγιαννου ποῦ τῆς πρόσφερε τὴ σωτηρίαν, γιατί, εἶπε, θὰ ξέπεφτε πολὺ παίρνοντας ἕναν ἀσπίτο δοῦλο, ἐνῶ κάνοντας ὅ,τι τῆς εἶλεγε ὁ ἄλλος θάφραζε κι' ἔλας τὰ στόματα τοῦ κόσμου, ποῦ τὴν κατηγοροῦσε. Κ' ἔτσι ἐπῆρε τὸ ἄθωο παιδί ποῦ ὁ ἀδερφός του μαζὶ τῆς ἠθέλησαν νὰ τὸ γελάσουν. Μὰ κ' ἐκεῖνο τρελλὰ τὴν ἀγάπησε. Κι' ἀπὸ τότες τοῦ Θεοῦ ἡ κατάρρα ἐμπῆκε σ' ἐκεῖνο τὸ σπίτι καὶ τὸ ἀνεμοσκόρπισε, ἐγενῆκαν ὅλοι μαλλιά κουδάρια κ' ἀπὸ τὰ δέσφια ὁ ἕνας βρίσκεται ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴ γῆς καὶ ὁ ἄλλος κλειστός μέσα στὴ φυλακὴ...»

«Αὐτὰ μοῦ τάπεες κι' ἄλλη φορὰ» τοῦπε ἡ Μαργαρίτα κατεβάζοντας ντροπισμένη τὸ βλέφαρο.

«Άφησε με νά τελειώσω» τῆς ἀπάντησε μ' ἓνα χαμόγελο. «...Καί μιὰ ἀπὸ τὲς φορὲς ποῦ μ' ἔδωξαν ἀπὸ τὸ σπίτι ὅπου ἐδούλευα, μὲ ἐκύριεψε ὁ πόθος νὰ ξαναἰδῶ τὸ χωριό σας, ἐθυμῆθηκα, Μαργαρίτα, τὸ σπίτι σου καὶ τῇ φωνῇ σου ποῦ μ' εἶχε ζαλίσει, κι' ἀποράσισα νὰ διαβῶ ἄλλη μία φορὰ τὰ χόματα ποῦ μ' εἶχαν κουναρήσει, νὰ ἰδῶ τῆς καλῆς μου μητέρας τὸν τάφο, νὰ ἰδῶ...καὶ μίαν ἄλλη γυναῖκα. καὶ ἦ νὰ καθίσω γιὰ πάντα ν' ἀναπάρω ἐδῶ τὸ κόκκαλό μου ἢ νὰ μισέψω καὶ πάλι γιὰ τὸ ἀγνώριστο μιλλάμενό μου. Καί με πῆρε ὁ ἄντρας σου ζευγουλάτη στὸ βλοσημένο τὸ σπίτι σου. ὦ Μαργαρίτα! Καί τὰ ζᾶ σου μ' ἀγαπήσανε καὶ οἱ ἄνθρωποι μ' ἀγαπήσανε, ἐμένα τὸ δόλιο τὸν ξένο. Ὁ Θεὸς νὰ σᾶς τὸ ἀνταποδώκει! Μὰ μ' ἐρτόνισε πάλι ἡ Τύχη! Κι' ὁ Τουρκόγιαννος πρέπει νὰ μαζέψει τὰ παλῆά του κουρέλια, νὰ κάμει τὸ μπόγο του, καὶ νὰ μισέψει μετὰ τὸ ραβδί του στὸν ὦμο. Ἐφαγε τιμημένα τὸ φωμί του. Ἐλα νὰ ἰδεῖς, Μαργαρίτα, δὲν παίρνω τίποτα περισσότερο ἀπ' ὅτι ἔφερα ἐδῶ μέσθ. Τὸ φωμ μου ἔφαγα τιμημένα!»

«Καημένε Γιάννη!» τοῦπε συγχινημένη καὶ ἡ καρδιά τῆς τὴν ὀρμήνεψε πάλι νὰ χαλάσει τὴν ἀπόφασή της καὶ νὰ θαστάξει τὸν καλὸν ἄνθρωπο σπίτι της. Μὰ ἐσκέφτηκε ὀλομεμιάς πῶς ἔπρεπε νὰ λευτερωθεῖ ἀπὸ τὸ παραφύλαμά του, γιὰτὶ στὸν κόσμον αὐτῇ εἶχε κι' ἓνα ἄλλο χρέος.

«Ὁ καλὸς σου ὁ ἄντρας», ἔακολούθησε ὁ Τουρκόγιαννος «μ' ἔμπασε σπίτι του, μ' ἔδωκε νοικοκύρη στὰ τόσα καλὰ του. Τὸ φωμί του τὸ τίμησα.»

Ἀναστένανε κι' ἐσώπασε. Καὶ γιὰ πρώτη φορὰ ἀνασῆκωσε τὰ μάτια του κι' ἐκοίταξε κατάματα τὴ Μαργαρίτα. Αὐτὴ ἦταν ὥχρη κι' ἐκατέδασε ἀμέσως τὸ βλέφαρο. Ἐκατάλαβε ἔξαφνα πῶς ὁ Τουρκόγιαννος ἤξερε τὸ μυστικὸ τῆς κι' ἐπρόσμενε παρέτοιμη τὴν νὰ ὑπερασπι-

στεϊ. Καί τούτη ἡ σκέψη ἐφαρμόζετε ὁλομεριᾶς τὴν τρυφερή συγκίνηση ποῦ λίγο πρὶν εἶχε δοκιμάσει.

«Θὰ πουλήσετε λοιπὸν τὸ ζευγάρι;» τῆς εἶπε σοβαρὰ ὁ Τουρκογιάννης· «μὰ οὔτε σὺ δὲν τὸ θέλεις νὰ στείλεις στὸ μακελλεῖο τὰ καλὰ σου τὰ βώδια!»

«Τὰ ζῶα» τοῦ ἀπάντησε· «λένε τὰ ἴδια τοῦ ἀνθρώπου: ἢ φάε μας, ἢ σὲ τρώμε!»

«Δὲ μᾶς τρώνε, μᾶς θρέφουν!» ἀπολογήθηκε μὲ γλυκάδα ὁ Τουρκογιάννης.

«Πρέπει νὰ σοῦ πῶ τὴν ἀλήθεια, γιὰ νὰ βγάλω ἀπὸ μέσα μου ἕνα βάρος, πρὶν φύγω· θὰ γινότουνε ἀλλοιῶς σίδι καὶ θὰ μὲ ἐδάγκανε!... Πουλεῖς τὸ ζευγάρι, γιατί θέλεις νὰ μὲ βγάλεις ἀπὸ τὸ σπίτι σου; καὶ δὲ θέλεις νὰ τὸ πεις τοῦ ἀντρός σου.»

«Τί λές;» τοῦπε μὲ μιὰ ἄγρια ματιά.

«Ὁ Τουρκογιάννης ὅ,τι ἔχει στὴν καρδιά, τόχει καὶ στὸ χεῖλι. Δὲ θ' ἀφήσει τὸ σπίτι σου, γωρὶς νὰ πεῖ ὅ,τι ἔκρυβε στὴν καρδιά του· τὸ μυστικὸ, σουπα, εἶναι ὀχιά καὶ μοῦ δαγκάνει τὴν ἄκρη τῆς καρδιάς.»

Τὸν ξαναχοίταξε ἀνήσυχη.

«Μὴ φοβᾶσαι» τῆς εἶπε· «ὁ Τουρκογιάννης εἶναι ἀνθρώπος μυστικὸς· ὁ Τουρκογιάννης δὲ μολογᾷ, δὲν κάνει ἀνακατώματα. Πονεῖ καὶ ἀγαπᾷ. Πουλεῖς τὸ ζευγάρι, γιατί ἔτσι σ' ὀρμήνεψε ὁ Πέτρος!» Κ' ἐκοίταξε ὁλοφύρα του γιὰ νὰ ἰδεῖ μήπως τὸν εἶχε ἀκούσει κανένας.

Ὁξω ἡ βροχή ἔπεφτε δαρτὴ τώρα. Ἡ λάμψη μιᾶς ἀστραπῆς ἐφώτισε μέσα τὸ σπίτι καὶ σὲ λίγες στιγμὲς ἡ βροντὴ ἐκύλησε στὸν οὐρανὸ γερρίζοντας πᾶταχο τὴν ἀέρα.

«Ξηγήσου» τοῦπε μὲ βραχνή φωνή· «τί μπαίνει ὁ Πέτρος;»

«Μὰ ἔγκείνονε ποῦ βροντᾷ.» τῆς ἀποκρίθηκε σιγα-

και τα φοβισμένος ο Τουρκόγιαννος, «ὁ Πέτρος δὲν πράζει καλὰ! Θέλει νὰ σὲ σύρει στὸ κακό!»

Ἡ γυναῖκα ἐθύμωσε ὁλομεριὰς· ἐδῶκε ἀπὸ τὸ κεφάλι τὴ μπόλια τῆς καὶ κουβαριάζοντάς τὴν τὴν ἔρριξε χάμου με ὀρμή.

«Μὴ θυμώσεις!» τῆς ξανάπε γλυκὰ ὁ Τουρκόγιαννος «ἡ ὀργή εἶναι θανάσιμη ἁμαρτία· μπορεῖς νὰ μὴν ὑποβιάζεσαι, μὰ ἐκεῖνος θέλει· κ' ἡ γυναῖκα εἶναι ἀδύνατο μέρος!»

«Δὲν κοιτάξεις τὸ θέλημά σου, κακομοίρη Τουρκόγιαννε!» τοῦπε χαμογελῶντας πικρὰ. «Μάλιστα, δίκη ἔχω νὰ πωλήσω τὸ ζευγάρι· γιὰ νὰ σε βγάλω ἀπὸ δὲ μέσα· ἡ γλῶσσά σου μ' ἐλάνη τῆς τῆ γλῶσσα, εἶναι σπαθί!»

«Μὴ φωνάζεις, μὴν ἔρθει ὁ ἄντρας σου κι' ἀκούσει!»

«Θὰ τοῦ τὰ πῶ ἡ ἱδία!»

«Δε μού κοπᾷ τὸ κεφάλι, μὰ θὰ μιλήτω!... Μπορεῖς ἐσύ νὰ μὴ θέλεις καὶ νὰ μὴν ὑποβιάζεσαι, μὰ ἐκεῖνος θέλει! ἡ γυναῖκα εἶναι ἀδύνατο μέρος! Ὅσον καιρὸ εἶμαι ἐδῶ σὲ σπíti σου σ' ἐρύλαξα γιὰ νὰ μὴν παραστρήσεις, γιατί θέλω νὰ σε σέβωμαι σαν Πανηγία μου, ὥς ποῦ νὰ πεθάνω! Γι' αὐτὸ σοῦ μίλησα!»

«Δὲν κοιτάξεις τὴ γύμνια σου καὶ τὴν ὀρφάνεια σου!» τοῦπε θυμωμένη. «Μάλιστα ἐνὰς ζητιάνος θὰ μας ὀρμηγεύει τώρα. Φεύγα, χάσου ἀπὸ τὸ σπíti μου!»

«Ὅσον καιρὸ ἤμουν ἐδῶ σὲ φύλαξα, λέω, καὶ μού το παρακινεθῆκες τόσες φορές, κ' ἐγὼ ἔκανα τὸν κουτόνε. Μ' εὗρισκες τόσες φορές μπροστά σου, ὅπου κι' ἂν ἐπήγαινες, καὶ σοῦλεγα τάχῃ πῶς ἦτανε τῆς τύχης. Τώρα ποῦ φεύγω, κοιτάξ, Μαργαρίτα, νὰ τιμήσεις τὸ στεφάνι σου, κι' ἂν δὲν μπορεῖς ἄλλοιῶς, πάρε τὸν Πέτρο καὶ φεύγα, φεύγα με τὸν Πέτρο!»

Ἡ Μαργαρίτα ἐθύμωνε ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή περισσότερο· τὸ πρόσωπό τῆς εἶχε κοκκινίσει· κ' ἔρριχνε ἀνή-

συζητρήσω τὰ μάτια. «Τὰ λές αὐτὰ» τοῦ φώναξε
«για νὰ με καταφέρεις ! Θὰ μείνεις, μωρέ, με τὴν ὄρε-
ξη, ὅπως καὶ τότες !» Κ' ἐχτύπησε ὀρθὸ τὸ μεγάλο δάχ-
τυλο τοῦ δεξιοῦ χεριοῦ της στὴν ἀριστερή της παλάμη.
«Πονηρὸς εἶσαι, σὰν ὄφεις !»

«Ὁχι !»

«Ἀκουῖς ἐκεῖ !» ξαναφώναξε δυνατὰ· «ὁ κούταβλος ὁ
Τουρκόγιαννος ἰδέα πῶθαλε στὸ νοῦ του ! Τοῦ τὴν ἔβαλε
βέβαια ὁ διάολος ! Ἐγὼ νὰ γένω ἀγαπητινιά του ;» Κ'
ἐγέλασε δυνατὰ. «Πήγαινε, μωρέ, σὰ τσακίσματα» δὲν
πίνει ἡ γάτα ζουμί !» Κι' ἀνοιγόκλεισε τὰ δάχτυλα τοῦ
ἐνοῦ χεριοῦ της κάτω ἀπὸ τὸ πηγούνι της, σκύφτοντας
πρὸς ἄπάνω του καὶ βάζοντας τὸ γρόθιο τοῦ ἀριστεροῦ
χεριοῦ της στὴ μέση της.

«Δὲν τῶθαλε ποτὲ ὁ νοῦς μου !» Τῆς εἶπε μὲ γλυκή-
δα, χαμογελῶντας καὶ κινερίζοντας.

«Σὲ ξέρω, σὲ ξέρω ! Λές ποῦ με τὲς φρόνες σου
θὰ σοῦ ἐσύγκληνα, αἰ ; Νὰ ξέρεις, μωρέ Τουρκόγιαννε, τί
σοῖ εἶμαι ἐγὼ καὶ ἀπὸ ποῦ γενιοκρατιέμαι ! Τὲς συκοφαν-
τίες σου τὲς ἔχω ἐκεῖ !» Καὶ σηκώνοντας πρὸς τὰ ὀπίσω
τὸ ἓνα της πόδι ἐχτύπησε μὲ τὸ χέρι τὴν πατούμα της.
«Ὅλα θὰ τοῦ τὰ πῶ, καημένε, τοῦ κούταβλου τοῦ ἀντροῦς
μου, καὶ θὰ ἰδεῖς τί θὰ περάσεις ! Θὰ φύγεις ἀπ' ὧδε
μέσα κακὴν κακῶς !»

«Τὸ ψωμί μου τὸ τίμησα !»

«Κάνε, κάνε τὸ κουτό, μωρέ Τουρκόγιαννε ! Ἐγὼ
καλὰ τοῦ τᾶπα τοῦ κυρ Γιώργη νὰ μὴ σὲ μπάσει ἐδῶ
μέσα ! Τίποτα αὐτὸς δὲ μ' ἄκουε τὸν ἐμάγεψες ! Μωρέ
παμπόνηρε ! Καλὰ τοῦ στέκει ! Καὶ σ' ἐθρόνιασε ἐδῶ
μέσα νὰ σ' ἔχουμε μάρτυρα σ' ὅ,τι κάνουμε. Κόπιασε
τέλος πάντων στὸ γέρο τὸ διάολο καὶ ξεφορτώσου μας !
Εἶσαι κάλτσα τοῦ διόδολου, κουτός, πονηρὸς καὶ
κακὸς !...»

«Σοῦ μίλησα,» τῆς εἶπε μὲ τὴν ἴδια γλυκάδα, «γιατί ἔλεγα πῶς εἶχα τὸ χρέος. Κάμε δὲ, τι θέλεις, Μαργαρίτα!» Κ' ἐζήτησε μέσα στὴν κασσέλλα, ὅπου ἐκοιμόταν, τὸ σκεπάρνι κ' ἐδῶκε γιὰ νὰ φτιάσει τὸ χαλασμένο ἀλετροπόδι. Ἦθελε κι' αὐτὴν τὴν ἡμέρα νὰ δουλέψει τὸ φωρὶ του.

Ἡ γυναῖκα ἀπὸ μέσα ἀπὸ τὸ σπῆτι δὲν ἔπαψε νὰ τὸνε βρίζει. Τὸ νερὸ εἶχε σταματήσει τώρα, κι' ὁ ἥλιος ἐφάνηκε λίγες στιγμὲς στὸν οὐρανὸ. Κι' ὁ Τουρκόγιαννος ἐσήλωσε τὸ βλέμμα κ' ἐκοίταξε τὰ μαῦρα σύννεφα ποῦ ἐδιάβαιναν φορτωμένα βροχή. «Τί θάνα!» εἶπε μὲ τὸ νοῦ του ἀναστενάζοντας, «τὸ ἄγνωστο μελλούμενο;» Κ' ἐπῆγε στὸν κῆπο κι' ἄρχισε νὰ δουλεύει.

Σὲ λίγο βγήκε ἡ Μαργαρίτα στὴν πόρτα τῆς κ' ἐκάθησε στὸ ὑψὸς κατόφλι, χωρὶς νὰ τὸ καταλάβει. Ἦταν ὠχρὴ πολὺ, ἀνήσυχη καὶ συλλογισμένη. Ἀκούμπησε τὸ κεφάλι τῆς στὸ χέρι κ' ἐχτυποῦσε ρυθμικὰ μὲ τὸνα τῆς πόδι τὸ παλιὸ σκαλοπάτι. Κι' ἀπὸ μπροστὴ τῆς ἐδιάθηκε τότες ὁ Πέτρος καὶ τὴν καλημέρισε μ' ἓνα μικρὸ χαμογελο' ἐκοίταξε τριγύρω του κ' ἐστάθηκε ὀμπρὸς τῆς.

«Τί τρέχει;» τῆς εἶπε ἀνήσυχος καὶ μὲ χαμηλότατη φωνή· «τὸν ἐδιώξεις, αἱ;»

«Ἐχαθήκαμε» τοῦ ἀπάντησε κουνώντας ἀπελπισμένα τὸ κεφάλι τῆς· «ὁ Τουρκόγιαννος τὰ ξέρει ὅλα καὶ θὰ τὰ μολοήσει βέβαια! Ἐμαλώσαμε μᾶς ἄκουστε: καὶ τὸν ἐδιώξα. Θὰ γίνουμε βουρδούλο!».

«Μπᾶ!» εἶπε ἡσυχοῦς· «ἄφητε νὰ τρέξει τὸ νερὸ στ' αὐλάκι του!»

«Τί ἔχεις νὰ χάσεις ἐσύ!» τοῦπε μὲ μῖσος. «Ἀμὴ ἐγώ; Πήγαίνε μὴ μᾶς ἰδοῦν! Πήγαίνε τώρα!»

Ὁ Πέτρος ἐχαμογέλασε καὶ ρώτησε: «Ποῦ εἶναι ὁ ἄντρας σου;»

«Πάει στο χωριό από την αύγή,» τοῦ ἀπάντησε.
Τὴν ἐχαίρετσε κ' ἔφυγε χαρούμενος.

5

Τὴν εὑρήκε στὸ μαγαζὶ τοῦ Σχόδα Λυγέρη, στὸ φέρο τοῦ χωριοῦ. Ἐπαιξε τὰ χαρτιά μὲ τρεῖς ἄλλους χωριάτες. Τὸ μαγαζὶ εἴτανε σκοτεινὸ καὶ στενόχωρο, χωρὶς πλάκες στὸ ἔδαφος, γεμάτο λάσπη τοῦ τὴν κουβαλοῦσαν μετὰ τὰ πόδια τῶν ἀνθρώπων, μὲ δοκάρια στὸ νταβάνι, κατὰμυρα ἀπὸ τὸν καπνὸ. Μία ἀψιὰ μυρωδιὰ ἀπὸ ψάρια παστὰ, ἀπὸ πιστὰ κ' ἀπὸ καπνὸ ἐκυριαρχοῦσε. Ὁ μαγαζάτορας, ἔνας παχὺς καὶ χαμηλὸς μισόκοπος ἄνθρωπος, μὲ πλατσδράκι καὶ ψάθα στὸ κεφάλι, ἦταν ὀρθὸς πίσω ἀπὸ τὸ μπάγκο του καὶ σοβαρὸς ἐπουλοῦσε τὰ εἶδη τοῦ κ' ἐκάλυψε τὰ κακογραμμένα καὶ λερίκα κατὰ στήχά του. Πίσω του, στὸν τοῖχο, ἦταν, ἀραδιασμένες σὲ ράφια, καμπύστες σκονισμένες μπουκάλιες, αἰεῖς οἱ περισσότερες, καὶ πάνου στὸν μπάγκο ἦταν κατὰ σειρά μία λεκάνη μὲ γλυγὺ νερό, ὅπου ὁ μαγαζάτορας ἔπλενε τὰ ποτήρια, δύο μαστραπάδες μὲ κρατὶ, μία στάμνα μὲ νερό κ' ἔνας παλῆρος μπρούντζινος δίσκος μὲ καμπόσα ποτήρια. Δυὸ βρέλια μὲ παστὰ ψάρια ἀγκουμποῦσαν στὸ μπάγκο.

Ὁ Πέτρος ἐμπῆκε στὸ μαγαζὶ, ἐκκλήμερισε ὅλους, ἐδιόταξε καθὲς κ' ἦρθε κ' ἐκάθητε σιμὰ στὸ τραπέζι, ὅπου οἱ ἄλλοι ἐπαιζαν χαρτιά.

«Καλῶς τὰ διασκεδάζετε» τοὺς εἶπε· «τί παίζετε;»

«Τὸ σόλιο» τοῦ ἀποκρίθηκε ἔνας ἀπὸ τοὺς παίχτες ἀπέναντί του. Ἐνὰς γέρος ἀτυρίστος καὶ κοκκαλιάρης.

«Κ' ἀπὸ πόσο;» ἐρώτησε ὁ Πέτρος ἀδιαφορᾶ.

«Ἀπὸ μίαν πεντάρα τὴν πόυλικ» τοῦ ἀποκρίθηκαν σὰ μὲ περηφάνεια.

«Μα ὁ Ἄγος Βασίλης ἐπέρχεται!» εἶπε ὁ Πέτρος γε-
λώντας.

«Γιὰ νὰ ξεσκάσω!» τοῦ ἀποκρίθηκε ὁ Γιώργης ὁ
Ἀράθυμος· «ἡ νοικοκυρά μου δὲ θέλει νάχνει πάλιν ζευ-
γουλάτισσα! δὲ μ' ἐπῆρε, βλέπεις, ζευγουλάτη· καὶ θέλει
νὰ πουλήσω τὰ βώδια· καὶ ξέρεις τί ζᾶ ἔχω· δύο καμα-
τερὰ παλληκάρια, ποῦ λέει κι' ὁ Τουρκόγιαννος, μουκα-
ρια ἀκόμα, πέντε χρονῶν! Τί νὰ τῆς κάμω, ἀπὸ τοῦ δὲν
τὰ θέλει! Τῆς εἶπα νὰ τὸ πεῖ ἡ ἴδια τοῦ Τουρκό-
γιαννοῦ.»

«Ὁ ρήγας σπαθής» εἶπε ὁ ἑνὰς ἀπὸ τοὺς παῖχτας,
ρίχνοντας στὴ μέση τοῦ τραπέζιου τὸ τελευταῖον τοῦ φύλ-
λο, ἕνα χαρτί λερὸ τόσο ποῦ μεταδίδει ἐκκινούνταν τὰ
χρώματα τῆς τσιγούρας. «Κ' ἡ στερνὴ δική μας!» Κ' ἐ-
βάλλθηκε ἀμέσως νὰ μετράει τὰ κερδισμένα χαρτιά καὶ νὰ
λογαριάζει τοὺς πόντους.

«Καλὰ κάνει ἡ Μαργαρίτα!» ἀποκρίθηκε ὁ Πέτρος.

«Πῶς καλὰ,» εἶπε ὁ Ἀράθυμος κοιτάζοντάς τον.

«Κι' ἄλλο ζευγάρι σεύγει ἀπὸ τὸ χωριό μας!» εἶπε
ἕνας ἄλλος.

«Θὰ παίξουμε ἢ θὰ κουβεντιάσετε;» εἶπε παράξενα
ἕνας ἄλλος πούχε κι' ὅλας ἀντικατέψει τὰ χαρτιά καὶ
ποῦ τὰ μοίραζε τέσσερα, τέσσερα.

«Καλὰ κάνει!» ξανάπε ὁ Πέτρος· «τὸ ζευγάρι ἔχει
ἔξοδα, κόπου, ἐγνοίες, κιντυεύει ἀπὸ φόβο· χρειάζεται
κι' ἄνθρωπο.»

«Ἔτσι λέει κι' ἡ φανελιά μου» εἶπε ὁ Ἀράθυμος·
«θέλει, λέει, νὰ πάρει τῶν παιδιῶν μίαν δαμάλα γιὰ νὰ
τὴν κουνερχέσουνε, κι' ἔτσι τὸ διάφορο, λέει, θάχνει τὸ ἴδιο,
καὶ θὰ λείψει, λέει, ἡ φαταρία.»

«Τὸ τρίω κούμπ» ἔκραξε ἕνας «καὶ παίζω ντινέρι!»
Καὶ ρίχνοντας τὸ χαρτί, ἐχτύπησε μὲ τὴ ράχη τοῦ χει-
ριοῦ τοῦ τὸ τραπέζι. «Γιώργη, παῖζε!»

«Δε θέλω νὰ μοῦ διαβάξεις τὰ χαρτιά» εἶπε τοῦ Πέτρου ὁ παίχτης ποῦ ἦταν καθισμένος σιμὰ του· «ἐσὺ τὰ μολογᾷς!» Κ' ἐκοίταξε ἕνα ἕνα τὰ φύλλα του, καθιστώνοντας τα, γιατί εἶχε καταφέρει μὲ τρόπο νὰ βαστήξει γιὰ τὸν ἑαυτὸ του τὰ καλῆτερα.

«Γι' αὐτὸν εἶς καὶ ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο,» εἶπε ὁ Πέτρος.

«Μὰ αὐτὸς τὸ φῶρὶ του τὸ πλέρωνε,» εἶπε ὁ Ἀράθυμος· «ὅλη μέρα δουλεύει σὰ σκύλος!»

«Μὰ εἶχανε γρίνια σπῖτι σου!» τοῦπε ἀδιάφορα ὁ Πέτρος.

«Γρίνια :» τοῦ ἀποκρίθηκε. «Καὶ πῶς τὸ ξέρεις :»

«Πῶς παίζεις ἐστὶ» εἶπε θυμωμένος τοῦ Ἀράθυμου ὁ σύντροφός του· «πρόσεχε ἐδῶ, ἂν θέλεις· μοῦ χαντάκωσες τὸ παιγνίδι!... Ἀφῆσέ μας, Πέτρο, στὴ ζωὴ σου! Πᾶς ἐχάσαμε!» Κ' ἐδλαστήρησε θυμωμένος, χτυπώντας ἀνάποδα μὲ τὸ δεξιὸν χερὶ τὰ χαρτιά, ποῦ τὰ βασταύσε ἀπλωμένα στ' ἄλλο.

Ἐσώπασαν ὅλοι· κάμποσὴ ὥρα ὡς ποῦ τὸ χερὶ ἐτελείωσε.

«Ἐπρεπε νάχες παίξει μπαστούνι, ποῦ σ' ἐκάλεσα!» εἶπε ὁ ἴδιος τοῦ Ἀράθυμου· «βλέπεις· τί ἐκαμες : Δὲν ἐπιάσαμε οὔτε μιὰ χαρτωσιά! Χάνουμε δώδεκα πούλιες. Δὲν παίζω ἄλλο. Ἄς παίξει ὁ Πέτρος ἂν θέλει.» Κ' ἐσηκώθηκε, ἐλογαριάστηκε καὶ ἐπλέρωσε.

«Πῶς τὸ ξέρεις :» ξαναρώτησε ὁ Γεώργιος τὸν Πέτρο ξαναπιάνοντας τὴν πρώτη κουβέντα· «ἢ Μαργαρίτα δὲ μοῦπε τίποτα.»

«Σὰ φρόνιμη γυναῖκα» τοῦ ἀπάντησε χαμηλόφωνα καὶ κρυφοκοιτάζοντας τον· «ὡς καὶ σήμερα ὅμως τοὺς ἄχυσα, τὴν ὥρα ποῦ διὰβαινα, ἐμεγαλοφωνοῦσανε πότε ἢ Μαργαρίτα, πότε ὁ Τουρκόγιαννος. Εἶχανε μαλλιώματα.»

«Αὐτὸν τὸ Γύρτο θὰ κάνεις καλὰ νὰ τόνε διώξεις ἀπὸ

τὸ σπίτι σου!» εἶπε σοβαρὰ ὁ κοκκαλιάρης γέροντας, ποῦχε καταλάβει τί ἤθελε νὰ πεῖ ὁ Πέτρος. Ξέρετε ποικιὰ εἶναι γιός! Τῆνε θυμώσατε τῇ μάνα του; Ὅλοι σας βέβαια. Τῆνε ρωτοῦσες: «Πῶς σὲ λένε;» Καὶ σοῦ ἀπαντοῦσε: «Ἀρετὴ, πρώτη πουτάνα!» Ἔτσι ἀνθρώπιαστα. Ἔβαλε ἀπάνου της ἡ συχωρεμένη, Τούρκους, Φράγκους, Ὀθρηούς· δὲν ἐσυχαίνοντανε κανένα! Κ' εἶχε βρομέψει τὸ χωριό μας!»

Ἐγελάσανε ὅλοι· μόνο ὁ Γιώργης ἐμεινε σκεφτικός. «Ποιανοῦ θὰ μοιάσει ὁ γιός της;» εἶπε ἓνας ἄλλος, θέλοντας νάναί· καὶ αὐτὸς μὲ τῶν πολλῶν τῇ γνώμῃ: «Κ' εἶναι ἓνας ὑποκριτής· ὦ, ὦ! Κύριε φύλαξε! Λές νὰ κοινωνήσεις ἀπὸ τὰ χέρια του. Κ' ἔχει ἓνα μέλι στὸ στόμα του!... Μὰ ἀπὸ τὸ σιγαλὸ ποτάμι νὰ εὐβάσαι!...»

«Ξένον τρέφεις, ὄφιν τρέφεις!» εἶπε κακόβουλα ὁ κοκκαλιάρης γέροντας.

«Τί σᾶς ἐλάμαε τὸ ὄρφανό παιδί καὶ τὸ κατηγορεῖτε;» εἶπε μέσῃ ἀπὸ τὸ μπάγκο τοῦ ὁ μαγαζάτορας. «Ἐγὼ τὸ γνωρίζω πάντα φρόνιμο· ποτέ του δὲν ἀκούστηκε στὸ παρκαμικρὸ οὔτε σὲ κλεψιές, οὔτε σὲ καυγάδες, οὔτε σὲ τίποτα! Κανενοῦ δὲ χρωστάει. Ἐχουναρήθηκε ὄρφανό· καὶ ἐρχεται ἐδῶ καὶ ψωνίζει πάντα καὶ πλερώνει ταχτικά, καὶ εἶναι ταπεινός, καί...»

«Σιγά, σιγά θὰ γένει ἄγιος!» εἶπε μὲ κακία ὁ Πέτρος. «Ἐγὼ ποῦ μιλῶ ξέρω τί λέω. Ἡ Μαργαρίτα ὁμῶς εἶναι ἡ πλιὸ φρόνιμη γυναῖκα τοῦ χωριοῦ!»

«Γιατί φρόνιμη;» ἐρώτησε ὁ Ἀράθυρος συλλογισμένος καὶ ἀνησυχημένος.

«Αὐτὴ κατὶ θὰ ξέρει!» εἶπε ὁ Πέτρος.

«Βέβαια!» εἶπε κάποιος ἄλλος,

«Κατὶ θὰ ξέρει;» ξαναρώτησε ὁ Ἀράθυρος συσφρόνωντας τὸ μέτωπο. «Τί;»

«Βάζεις τὸ κακὸ στὴ μέση!» εἶπε τοῦ Πέτρου ὁ

μαγαζάτορας· «είναι άμχαρία, Πέτρο! Δέν άφίνεις να ζήσει με τόν κόπο του ένα φτωχό παιδί. Γιατί έτσι;»

«Ν' αφήσουμε λοιπόν τόν Τουρκόγιαννο να κάνει ό,τι του περνάει από τό νού! Έτσι χί;» του άπολογήθηκε ό Πέτρος πεισιτωμένος.

«Αϊ βέβαια!» είπε γελώντας ό κοκκαλιάρης γέροντας· «αυτόυ θά τελειώσει στό ύστερο. Λέγε, λέγε τό κοπέλλι, κάνει τή γρηά καί θέλει!»

«Τί λές;» εφώναξε ό Άράθυμος κοκκινίζοντας καί άνοιγοντας πολύ τά μάτια του. Κ' έσηκώθηκε ίσως πίσω από τό τραπέζι.

«Σε!» είπε ό Πέτρος, φέρνοντας τό ένα του δαχτυλό στό χείλη· «σε! ή Μαργαρίτα τόν έσυγύρισε όπως τούπρεπε!»

«Κ' είναι, λές, άνθρωπος ίσιος;» είπε του μαγαζάτορα ό γέρος.

«Τί τούπε;» έρώτησε ό Άράθυμος, κάνοντας να βγει από τό περιορισμένο μέρος. «Τί τούπε;»

«Όλα δέν τάκουσα» άποκρίθηκε ό Πέτρος· «καταλαβαίνεις; έδιάβαينا; δέν έσταμάτησα καί πολύ; μά τόν έβριζε; τόν είπε Γύφτο; τούπε; που δέν πίνει; ή γάτα ζουμί! τούπε, τούπε, τούπε! τούπε πώς θά του δείξεις του λόγου σου!...»

«Καί πώς δέν του χάλασε τά μούτρα!» είπε ό γέροντας με κακία.

«Ω μήν πιστεύεις!» είπε του Άράθυμου ό μαγαζάτορας. «Μωρέ φυγή που θά δώσεις του Θεού!» ξανάπε του γέρου.

Ό Άράθυμος ήτανε τώρα θυμωμένος. Είχε καταλάβει πλιά τί του έλεγαν. Ό Τουρκόγιαννος λοιπόν είχε πειράξει τή φανελιά του! «Έτσι χί;» είπε· «έμπήκε σπίτι μου ό γιός της Άρετής για να με εξθροπίσει! Μ' αυτόν τό σκοπό! Καί δέν είξερα τίποτα! Καί τότε

λοιπόν όλο τὸ χωριό. Ὁ ψωμοπάτης, ὁ πύξιος καὶ δαί-
ξιος ! Πές μουτε ἐσεῖς τί νὰ τοῦ κάμω !»

«Μὴν πέσεις σὲ καμιά φυλακή !» τοῦπε κάποιος.

«Δὲν ἀξίζει ὁ κόπος γιὰ ἕναν ἄνθρωπο δύων παρα-
δίδως !» εἶπε ἕνας ἄλλος.

Ὁ μαγαζάτορας τοὺς ἀπεδοκίμασε μ' ἕνα νόημα.

«Τοῦ τὰ λές καὶ μπροστά του ;» εἶπε ὁ Γιώργης τοῦ
Πέτρου. Καὶ σὲ μιὰ στιγμή, βλέποντας τὸν Πέτρο νὰ
τοῦ λές ναι μὲ τὸ κεφάλι, ξανάπε : «Ἔχω δύο μάρτυ-
ρες : τὴ φαμελιά μου καὶ τὸν Πέτρο· δρίτκομαι ἐν τῷ
δικαίῳ. Ἐλα, Πέτρο, πάμε ! Ἡρέπει νὰ φύγει ἀμέσως
ἀπὸ τὸ σπίτι μου ἀμέσως, ἀμέσως !...»

«Θὰ σοῦ βρεῖ χίλιες ἀφορμὲς μὲ τὴν πονήρια του !»
εἶπε ὁ Πέτρος· «μὰ πάμε !»

Κ' ἐνῶ ξεκινούσαν κ' οἱ δύο τους, ὁ Ἀράθυμος θυ-
μωμένος περισσότερο εἶπε :

«Εὗρηκε τὸν ἄνθρωπο γιὰ νὰ τονε πιστεύει !»

Κι' ὁ μαγαζάτορας ἐφώνηξε, ἐνῶ ἦταν κ' ὅλας στὸ
δρόμο : «Πέστε ὅ,τι θέλετε· μὰ ἐγὼ λέω ὡς τόσο πῶς
ὁ Τουρκόγιαννος εἶναι ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ !»

6

Ἀνέβαιναν καὶ οἱ δύο τὸν ἀνήφορο πρὸς τὸ σπίτι τοῦ
Ἀράθυμου σιωπηλοί : κ' ὁ Πέτρος ἄκουε στὴν καρδιά
του μίαν κρυφὴ χαρά. Σὲ λίγο θάλειπαν τὰ περισσότερα
ἐμπόδια. Ὁ Τουρκόγιαννος θάφευγε βέβαια διωγμένος
ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ἀράθυμου, θάλειπαν ἔτσι τὰ παραφυ-
λάματά του, κ' ἴσως θάντενε καὶ ὁ Ἀράθυμος σὲ κάποια
φυλακή κ' ἔτσι θὰ τὴν εἶχε αὐτὸς τὴ Μαργαρίτα ὅταν
ἤθελε ! Καὶ τὸ πάθος δὲν τὸν ἄφινε νὰ ἰδεῖ τὸ μεγάλο
κακὸ ποῦχε ἐτοιμάσει. Κ' εἶπε τοῦ Γιώργη χαμηλόφω-

να : « Ο Τουρκόγιαννος είναι, τὸ ξέρεις, πολὺ γεροδύναμος. Κρατιέται ἀπὸ Τούρκους ! Μὴν τὸν ἀγγίξεις ! »

« Νὰ μὴν τὸν ἀγγίξω ! Τί μᾶς λές ; Δὲ θέλω μόνο νὰ τὸνε σκοτώσω, γιατί δὲ θέλω νὰ ῥω ψυχὴ στὸ λαϊμό μου, μὰ θὰ τὸνε σημαδέψω γιὰ νὰ μὲ θυμᾶται, ὥστε νὰ ζεῖ. Βρίσκομαι ἐν τῷ δικαίῳ ! »

« Πάρε καλὰ τὰ μέτρα σου ! »

« Μὰ εἴμαστε δύο ! »

« Ἄ, ἐγὼ δὲ βάζω χέρι· δὲ μοῦκαμε τίποτα· πάρε καλὰ τὰ μέτρα σου, ἀν θέλεις, Ἀρματα ἔχεις. »

Ὁ Ἀράθυρος τὸν ἐκοίταξε, σὰ φοβισμένος, κι' ὁ ἄλλος ἐπρόσθεσε : « Εἰδεμή μὴν κάρεις τίποτα παρὰ διῶξέ τον. »

Δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε κι' ὡς τόσο ἔστασαν στὸ σπίτι. Ἡ Μαργαρίτα ἐκαθόταν ἀκόμη στὸ κατώφλι συλλογισμένη κι' ὠχρή, κι' αὐτὰ τοὺς εἶδε ἐστηκόθηκε κι' ἐμπήκε μέσα. Ἡ καρδιά της ἐχτύπησε δυνατὰ· ἀνανοήθηκε ἀνίσχυη, πῶς ἡ στιγμὴ ἐκείνη ἦτανε κρίσιμη καὶ θὰ ἀποφάσιζε ὅλην τὴ ζωὴ της. Κ' οἱ δύο ἄντρες τὴν ἀκολούθησαν κι' ἐμείναν ἑρθεῖ μπροστά της.

« Γιατί ἐμάλωσες ! » τῆς εἶπε μὲ στενοχώρια ὁ Γεώργης.

« Ἄ, τίποτα, καλέ ! τοῦ ἀποκρίθηκε συφρόνοντας τὸ μέτωπο· « τῶρα θὰ φύγει, κι' ἡσυχαζομε ἔτσι ! »

« Γιατί τὸν ἔδρισες ; » ξαναρώτησε· « γιατί μοῦ κρύβεσαι ; »

« Δὲν ἔχω τίποτα νὰ κρύψω, » τοῦ ἀπάντησε βαρύνθουσα.

« Ἐμάλωσε ; τὸν ἔδρισε ; » ἐρώτησε ὁ Ἀράθυρος τὸν Πέτρο.

« Ναί, » ἀποκρίθηκε μὲ σταθερὴ φωνή, θέλοντας νὰ τὸ δεβαιώσῃ καὶ κείνη. « Μὰ ἡ Μαργαρίτα εἶναι φρόνιμη

γυναίκα, και δε θέλει νά μπλέξεις σέ μπαλιά. γι' αυτό δε μιλάει. Είναι έτσι ;» τή ρώτησε.

Εκείνη δὲν ἀπάντησε.

«Τί σούπε ;» εἶπε ὁ Ἀράθυμος.

« Ἀς λησμονηθοῦνε » τοῦ ἀποκρίθηκε « τώρα θά φύγει κι' ἄλλον ἄνθρωπο ξένο δὲ θέλω στὸ σπίτι μας. »

«Τί ἀνουςες ;» ἐρώτησε τὸν Πέτρο « ἡ Μαργαρίτα δὲ θέλει νά μιλήσει. Γιατί ; »

« Ἰσως γιατί εἶμαι ἐγὼ ἐδῶ » ἀποκρίθηκε ὁ Πέτρος. « Ἀκουσα ποῦ τὸν ἐρώναζε Τουργούστο ἄκουσα νὰ τοῦ λέει πῶς ἡ γάτα δὲν πίνει, θορυπὶ πῶς ἡ ἰδία ἡ Μαργαρίτα δὲ μοιάζει τῆς μάνας του. πῶς θά μείνει μὲ τὸν κατήφορο του... κι' ἀλλὰ ποῦ νὰ τὰ θυρῇθῶ όλα ! »

Ἡ Μαργαρίτα ἐκοίταζε τὸν Πέτρο κι' ἀνατρίχιασε. Κ' ἐσυλλογιστήκε φοβισμένη σὲ τί δρόμο τὴν εἶχε σύρει ἡ παράνομη ἀγάπη του. Τὸν ἐκυπλήθηκε μ' ὅλην τὴν τὴν καρδιά και τοῦριξε ἓνα βλέμμα πού ἐκείνο, ὅμως δὲν τὸ κατάλαβε. Ἐβρίνε καρπὸς σιγῆς σιωπῆς, ἐννοίωσε πῶς ἔπρεπε ν' ἀπαντήσει. ἐρώτησε τὸν ἐαυτὸ της, ἂν ἔπρεπε ν' ἀκολουθήσει τὸν Πέτρο σ' ἐκεῖνον τὸν κατήφορο, και πρὶν μπορέσει νὰ λάβει μίαν ἀπόφαση ἐκατέδρασε τὸ βλέφαρό και ἀπλήρηθηκε μὲ χτυποκάρδι γιατί ἐκατάλαβε πῶς ἔπρεπε νά μιλήσει : « Τάχα ! »

« Καί γιατί ; » ἐρώτησε ὁ Γιώργης κτρινίζοντας.

« Μπροστά μας εἶναι ἓνας ξένος ἄνθρωπος ! » εἶπε θέλοντας νὰ ξεφύγει. « δὲν καταλαβαίνει πῶς ὅλα δὲν μπορῶ νὰ τὰ λέω ; » Καί μὲ φόβο ἀνανοήθηκε πῶς μὲ τὰ λόγια της ἔφερνε τὸ ἀντίθετο ἀποτέλεσμα, ἔδινε σταθερώτερη βάση στὰς ὑποψίας τοῦ ἀνδρός της. Κ' εἶπε μὲ τὸ νοῦ της : « Πῶς μπορῶ νὰ συκοφαντῶ ἐστὶ ἓναν καλὸν ἄνθρωπο ; »

Μα ὁ ἄντρας της ἀποκρινόταν ὡς τότε : « Θά λάβει ὅ,τι τοῦ πρέπει ! »

«ὦ μὴν τότε σκοτώσεις!» ἐφώναζε τρομάζοντας, καὶ ἦταν παρέτοιμη νὰ προδοθεῖ.

Μὰ τὰ λόγια τοῦ Ἀράθου τοῦ ἡσύχαταν: «Δὲ θὰ πάρω τὴ γύφτικη ψυχὴ του στὸ λαϊμό μου!» εἶπε. Καί με τὸ βλέμμα ἐξέτασε μέσα στὸ σπίτι ζητώντας τὴ μαγγούρα του, ποῦ τὴν ἐπαίρνε γιὰ τοὺς σκύλους, ὅταν ἐδραίνε κάποτες τὴ νύχτα, καὶ τὸ μεγάλο σκουριασμένο μαχαῖρι τοῦ ποῦ ἐκρεμότου στὴν τοῖχο, πάνουθε ἀπὸ τὴν κατσέλλα ὅπου ἐκοιμότου ὁ Τουρκογιαννός. Τὸ ξεκρέμασε καὶ εἶπε τοῦ Πέτρου: «Ἡἄμε!»

«Ποῦ θὰ πᾶτε;» εἶπε πάλι, περίφοδῃ· «Τί θὰ κάμετε;»

«Μὴ σκιάζεσαι!» τῆς εἶπε· «θὰ βροῦμε τὸν Τουρκογιαννο».

«Μὰ εἶναι ὁῶ! Ἄκου τον! στὸν κῆπο, τ'που κανάει» διορθώνει· «τὰ λείτροπόδι.»

«Κράζε τον!» τὴν ἐπρόσβαζε συρρόνοντας τὸ μέτωπο.

Ἡ στενοχώρια τῆς αὖξῃς: «Τουρκογιαννε, Γιάννη!» ἐκραζε τρέποντας.

Σὲ μιὰ στιγμή ὁ ἄνθρωπος ἐμπῆκε στὸ σπίτι, καὶ ἐκοίταξε με τὸ ἄθῳ τοῦ βλέμμα τοὺς ἄλλους ἕναν ἕναν, ἐκατέδρασε περίλυπος τὸ βλέμμα του, ἐσταμάτησε σιμὰ στὴν πόρτα με τὸ κεφάλι σκυμμένο καὶ τοὺς εἶπε με ταπεινὴ φωνὴ ἀναδακρύζοντας: «Ἐδῶ εἶμαι! Τί με θέλετε;»

«Τί εἶχες καὶ ἐμάλωσες σπίτι μου;» τοῦπε ἄγρια ὀλομερικῶς ὁ Γιῶργης· «ὁ νοικοκύρης εἶμαι ἐγώ! Σ' ἀρέσει δὲ σ' ἀρέσει; θὰ πουλήσω σήμερα τὰ καματερά καὶ σὺ θὰ ρύγεις!»

«Τὸ ξέρω!» ἀπάντησε περίλυπος· «ὁ Παρδίκης μου καὶ ὁ Παρασκειῶς, τότε λέμε ἔτσι· γιατί· γεννήθηκε Πα-

ρασκειυή μέρα, θά πάνε στό μακελλιό !... Έτσι τὸ διόρισε ὁ Θεός !... Μὰ γιατί ;... Μυστήριο !»

Κι' ὁ Ἀράθυρος αἰστάνθηκε πῶς τὰ λόγια αὐτὰ τὸν ἠμέρωναν καί πῶς ὁ θυμὸς του ἐπεφτε. Μὰ αὐτὸ τὸν κακοφάνησε. Πῶς ; Δὲν εἶχε ντροπὴ μέσα του ; Ἐκοίταξε τὸν Πέτρο καί κατόπι τὴ γυναῖκα του καὶ ἐσκέφτηκε μιὰ στιγμὴ, ρωτῶντας τὸν ἑαυτὸ του, γιατί τοῦ ξαναῖν αὐτὰ τὰ ἀνακατώματα. Κ' εἶδε πῶς ἡ Μαργαρίτα ἦταν ὡχρὴ πολὺ καὶ ἔτρεμε σύγκορη.

Κι' ὁ Πέτρος εἶπε ἀμέσως τοῦ Τουρκόγιαννου : « Ἄ κλαῖς, αἱ ; γιατί θά φύγεις ἀπ' ὧδε μέσα ! »

« Ὡς καί γι' αὐτὴ » ἀπάντησε ὁ Τουρκόγιαννος μέ γλυκάδα καί θλίψη. « Ἐὰ παιδιὰ τους εἶναι σὰ δικὰ μου ἔφαγα τὸ ψωμί τους καί τοὺς ἀγαπάω... »

Καί γιὰ πολλὰς στιγμὲς ἐκοίταξε τρυφερὰ τὴ Μαργαρίτα καί τὸ χεῖλι του κατὰ ἐπιθύρισε. Οἱ ματιές τους ἀνταμωθῆκαν. Κι' ὁ Γιώργης, βλέποντάς τους, ξαναθύμωσε ὑποφιασμένος. Τὸ πρόσωπό του ἐκοκκίνησε καὶ ἐστρεψε τὰ δόντια.

« Τί εἶναι αὐτὰ πῶδαίς ὁ νοῦς σου ; » τοῦπε φοβερίζοντας. « Τάραθα ὅλα ! »

« Ἐμένα : ἐμένα ; » εἶπε ἀναστεναζόντας καί κοιτάζοντας πρῶτα τὴ Μαργαρίτα καί κατόπι τὸν Πέτρο.

« Νὰ μὲ ντροπιάσεις μέσα στό σπίτι μου, εἰς, ἕνας ἴστος ! »

« Ἐγώ ; »

« Τὸ λέει ἡ γυναῖκα τὸ λέει καί τοῦτος π' ἀκουσε ! »

« Ἀκουσα ! » ἐβεβαίωσε ὁ Πέτρος.

« Γιατί » ἀπάντησε ἡσυχα ὁ Τουρκόγιαννος « συκοφαντεῖς ἕναν ὀρφανὸν ἄνθρωπο ποῦ δὲν ἔχει ποῦ τὴν κεφαλὴν κλῖναι καί ποῦ, τὸ ξέρεις, εἶναι ἀθῶος ; Πῶς μπορεῖς νὰ κανεῖς τέτοια ἀμαρτία ; »

Ἡ Μαργαρίτα ἐκιτρίνησε ἀκόμη περισσότερο. Τὸ

χειλί της ἔκαμε νὰ κινηθεῖ, ἡ καρδιά της τὴν ἐρμήνευε νὰ μιλήσει, ἀλλὰ ἡ φωνή δὲ βγήκε ἀπὸ τὸ λάρυγγά της. "Ακουσε νὰ λυγρῶν τὰ γόνατά της καὶ ἔκαθισε γάμου. Κ' ἐκατάλαβε τρομάζοντα· πῶς ἂν ὁ Τουρκόγιαννος μιλοῦσε, ἦταν γυναικῶς χαμένη. Τούριξε μίαν παρακαλεστικὴν ματιὰ καὶ ὁ Τουρκόγιαννος τὴν κοιτάζε με τραφεράδα, σὰ νὰ ἔχε καταλάβει· γιὰ τὸν παρακαλοῦσε.

«Γιὰ τὴν κοιτάξεις :» τοῦ φώναξε με λύσσα ὁ Ἀράθυμος· «στάνει ὥς ἐδῶ !» Κ' ἐρρίχτηκε κατὰ πόνου του. «Εἶναι ἀλήθεια, λοιπόν, εἶναι ἀλήθεια !» Κ' αἰστάνθηκε πῶς ἡ ὀργή του περίσσευε καὶ ἐμεγάλωνε κάθε στιγμή τοῦ περνοῦσε. «Γιὰ ἐμεῖς ἀπὸ δῶ, Τουρκόσπορε, Τουρκόγυφτε !» Καὶ τὸν ἄδραξε ἀπὸ τὸν ὦμο καὶ τὸν ἐτίναξε προσπαθώντας νὰ τὸνε ρίξει ὀξω.

«Ἐνὰν ἄνθρωπο ἔρριχνέ !» ἔκλυπε παρακονεμένα ὁ Τουρκόγιαννος.

«Ἄτιμὲ !» τὸν ἔδριξε ὁ Γιώργης· «ῥε, φουροπάτη !» Καὶ αὐτὴν τὴν στιγμή βρέθηκε σιμά του ἡ μαγγούρα. Τὴν ἔδραξε εὐτὺς, καὶ τοῦ κατάρρε μίαν δυνατὴν χτυπησιὰ στὸ δεξιὸν ὦμο.

«Ἄχ !» ἐφώναξε ὁ Τουρκόγιαννος ἀπὸ τὸν πόνο. Καὶ γιὰ πρώτη φορὰ, ὅτε ἀπὸ πολλὰ χρόνια ἐκατάλαβε πῶς ἐθύμωνε καὶ πῶς δὲν εἰμποροῦσε νὰ ὑποφέρει τὴν προσβολήν. Ἀνανοήθηκε καὶ ὅλας πῶς ὁ Γιώργης στὸ θυμὸ του θὰ τὸν ἀπετέλειωνε, καὶ ἡ ἰδία του ἡ ψυχὴ τὸν ἐπρόσταξε νὰ ὑπερκασιδεῖ αὐτὴν τὴν στιγμή τὴ ζωὴ του. Ἐστριξε τὰς παλάμες του καὶ ἐστάθηκε ἀντιμέτωπος στὸ Γιώργη, σιμά του πολὺ, γιὰ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τὸνε χτυπήσει με τὴν μαγγούρα. Καὶ πρὶν προφτάσει ὁ Ἀράθυμος νὰ τραθηγεῖ πίσω καὶ νὰ τοῦ κατάρρει τὸ δευτέρον χτύπημα, ὁ Τουρκόγιαννος τὸν ἀγκάλιασε πάνουθε ἀπὸ τὰ δύο χέρια καὶ τὸν ἔστριξε δυνατὰ ἀπάνου του.

Μία στιγμή οί δύο άντρες ἐπάλεψαν, μὰ κανένας δὲ μπόρεσε νὰ νικήσει τὸν ἄλλον.

«Ὁ σκοτόνονται!» ἐφώνηξε ἡ Μαργαρίτα πιάνοντας τὸ κεφάλι της καὶ ἐλιγοθύμησε.

Κι' ὁ Πέτρος τοὺς ἐζύγωσε φωνάζοντας : «Τί κάνετε ! τί κάνετε !» Κ' ἔκανε πῶς ἤθελε νὰ τοὺς ξεχωρίσει, μὰ δὲν ἔδωξε ὅλη του τὴ δύναμη, γιατί ἤθελε ὁ ἕνας νὰ νικηθεῖ. Κι' ὁ Γιώργης τέλος ἐκατάφερε νὰ ξεσκληδώσει τὸ ἕνα του χέρι, καὶ ἔσυρε τὸν Τουρκόγιαννο ὡς σιμὰ στὴ κασέλλα ὅπου εἶχε πιθώσει τὸ σκουριασμένο μαχαῖρι. Ἦταν κατεκκρόκινος στὸ πρόσωπο, ἰδρωμένος καὶ ἔπαιρνε γοργὰ τὴν πνοή του. Κι' ὁ Τουρκόγιαννος ἀνανοήθηκε πῶς εἶχε ἔρθει ἡ τελευταία στιγμή του.

«Μὴ μὲ σκοτώσεις, ἀδερφέ,» τοῦπε· «μὴ χύσεις αἷμα ἀθῶο !»

Μὰ ὁ Ἀράθυμος δὲν τὸν ἄκουσε. Εἶχε πάρει τὴν ἀπόφαση καὶ ἦταν ἑτοιμος νὰ χτυπήσει. Κι' ὁ Τουρκόγιαννος τὸν ἄδραξε ὀλομεριὰς ἀπὸ τὸ λαγμό, τὸν ἐτίναξε γιὰ πολλὴν ὥρα καὶ τὸν ἐπώριασε χάμου, κρατώντας του πάντα σφιχτὰ τὸ λαγούγι. Ὁ Γιώργης δὲν μπόρεσε οὔτε νὰ φωνάξει. Τὰ μάτια του ἐδῆγχαν ἀπὸ τὲς κῶχες τοὺς, τὸ πρόσωπό του ἐμάχυρε.

«Τὸν ἔμεινες !» ἐφώνηξε ὁ Πέτρος μ' ἕνα σκληρὸ χαμόγελο.

Κ' ἡ φωνὴ τοῦ Πέτρου ἔκαμε ὀλομεριὰς τὸν Τουρκόγιαννο νὰ συνέρθῃ, ἄφησε τὸ λαγμό τοῦ Γιώργη καὶ τὸν ἐκοίταξε περίτρομος, μὴν ὁ ἄλλος τοῦχε πεῖ τὴν ἀλήθεια.

«Ἄ, Γιούδα !» τοῦπε· «ἐσύ τ'ἀχάρεις !»

Μὰ ὁ Γιώργης δὲν εἶχε πεθάνει, εἶχε ζαλιστεῖ μόνον καὶ ἦταν κουρασμένος πολὺ. Ἀνασηκώθηκε καὶ ἔμεινε καθισμένος χάμου κοιτάζοντας ἄγρια τὸν Τουρκό-

γίαννο. Μὰ τὸ μαχαῖρι τοῦχε πέσει ἀπὸ τὰ χέρια κ' ἦταν μακριὰ του. Κι' ὁ Τουρκόγιαννος ἐγονάτισε μπροστά του καὶ κλαίοντας τοῦπε : « ὦ συμπάθησε, συμπάθησε, ἀδερφέ ! Σκοτώσέ με ! Τί ἐπῆγα νὰ κάμω ! Θανάτωσέ με, ἂ θέλεις, δὲ θά σοῦ ἀντίσταθῶ ! » Καὶ γυρίζοντας πρὸς τὸν Πέτρο τοῦ ξανάπε : « Ἄ, Ἰούδα ! ἐμένα, ἕναν ὀρφανὸν ἄνθρωπο νὰ μὲ φέρεις σ' αὐτὴν τὴν ἀκμὴ ! Ὁ Θεὸς ἄς σὲ σπλαχνιστεῖ, εἶναι μεγάλος, κι' ἄς σοῦ χαρίσει τὴ μετάνοια. » Κ' ἐσηκώθηκε κ' ἐρρίξε μιὰ τελευταία ματιὰ στὴ Μαργαρίτα ποῦ ἦταν λιγοθυμημένη ἀκόμη, κ' ἐδῆγχε ἀπὸ τὴν πόρτα.

Τώρα κι' ὁ Γιώργης εἶχε σηκωθεί. Κρατοῦσε χαμηλωμένο τὸ κεφάλι, μὰ ὁ θυμὸς τοῦ εἶχε πέσει.

« Τὸν ἀφίνεις καὶ φεύγει ! » τοῦπε ὁ Πέτρος, ποῦ ἐβλεπε νὰ γάνεταί ὅλο του τὸ σκέδιο.

« Δὲ μὲ βρυστάει ἡ καρδιά νὰ τόνε σκοτώσω » ἀποκρίθηκε· « τὴν αὐτὴν ἔφυγε ! »

Σὲ μιὰ στιγμή ὁ Τουρκόγιαννος ἐστάθηκε ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα καὶ τοὺς χαϊρέτησε μ' ἕνα ἥσυχο χαμόγελο. « ὦ συμπαθήστε με, » τοὺς εἶπε· « νάχετὲ ζωὴ καὶ καλὴ καρδιά ! »

Τὸ νερὸ εἶχε ξαναπιάσει κ' ἦταν πλὴν ἀπόγειμα. Κι' ὁ Τουρκόγιαννος μὲ τὸ μικρὸ του τὸ μπόγο στὴν ἄκρη τοῦ ραβδιοῦ του, ἐπῆρε, ὁ ὀρφανὸς ἄνθρωπος δρόμο πρὸς τὸ ἄγνωστο μελλούμενο.

7

Τὴν ἄλλη μέρα ὁ Γιώργης Ἀράθυμος ὠδήγησε τὰ δύο χαματερά του στὴ χώρα γιὰ νὰ τα πουλήσει. Καὶ τὴν ἀκόλουθην ἡμέρα ἐμαθε ὁ κόσμος στὸ χωριό, πῶς στὸ γυρισμὸ του, τὴ νύχτα τὸν εἶχαν σκοτώσει καὶ τὸν εἶχαν ληστέψει στὸ δρόμο καὶ πῶς θὰ τὸν ἐφερναν μίαν

μέρα έπειτα με το άράξ: για να τον θάψουν στο κοιμητήριο τής εκκλησίας του.

8

Ήταν μιá φαιδρή ήλιολουστη χειμωνιάτικη μέρα προς τα Χριστούγεννα. Το Δικαστήριο συνεδρίαζε. Το φως έμπαινε άπ' όλα τα παράθυρα μέσα στη σάλα που ήταν γεμάτη κόσμο, πολίτες, χωριάτες, φτωχούς και πλούσιους, και το κρύο έτσι δεν άκουσταν εκεί μέσα. Σε μιάν πλατειάν εξέδρα, ψηλότερα άπο το άκροατήριο, στο βάθος τής σάλας ήταν καθισμένοι κάτω άπο ένα κοκκίνο βελουδένιο κουδούνι, οι τρεις σύνεδροι, ο πρόεδρος στη μέση, ένας άνθρωπος νέος ακόμη με σταγυτιά ρούχα, με ζωηρά μάτια, με κομμένο μουστάκι, και δεξιά του κι' άριστερά του ένας μεσόκοπος άνθρωπος παχύς και σαν αποκοιμισμένος κάτω άπο τα ματογυάλια του, κι' ένας γέρος ζωηρός και πρόσχαρος. Πάνου στην ίδιαν εξέδρα έκαθόνταν σε δύο άράδες οι δώδεκα ένορκοι, κάθε λογής πρόσωπα, κάθε λογής ηλικίας, με κάθε λογής φορέματα. Απέναντί τους στη δεξιά μεριά τής εξέδρας έκαθόνταν ο εισαγγελέας, ένας άντρας περασμένος στα χρόνια, άσχημος στο πρόσωπο, ψηλός, λιγνός και χλωμός, με λαμπερά μάτια, με σταγυτιά κοντή γενειάδα, με μαύρη μακρυά ρεδιγνότα, σκεπτικός και αγέλαστος. Σιμά του ήταν καθισμένοι μερικοί δικηγόροι και δύο τρεις κυρίες που'χαν έρθει ν' άκούσουν τη δίκη. Η ψηλή εξέδρα έκανε ήμικύκλιο και τα δύο άκρα τής ήταν ένωμένα μαζί με χαμηλά σιδερένια κάγκελα, και στον άδειον τόπο που έμενε έτσι στη μέση ήταν δύο τραπέζια, το ένα με τους υπερασπιστές δικηγόρους, το άλλο για το γραμματέα και τους γραφειάδες. Και πίσω άπο τα τραπέζια, σιμά στα κάγκελα και κάτω άπο το

σκληρό βλέμμα του είσαγγελέα, σ' έναν ξύλινον μπάγκο, στη μέση από δύο αγροίκους χωροφύλακες, κακοντυμένους και με έρόπλου τη λόγχη, και σιμά σ' άλλους χωροφύλακες που έφύλαγαν, ήταν καθισμένος ο Γιάννης, ο λεγόμενος Τουρκόγιαννος, άγνωστου πατρός, που έδικαζόταν σήμερα για ληστεία και φόνο.

Είχε λιγνέψει στη φυλακή. Τα άγαθά του γαλαζία μάτια είχαν θαθουλώσει μέσα στές πλατειές τους κώχες. Ήταν γλωμάρ πολύ σά νάδγαίνε από μακρινή αρρώστεια. Τα γένεια του είχαν μεγαλώσει άρηά άρηά, άμελημένα και μαύρα, σκεπάζοντας ένα μέρος του λαιμού του. Τα μαλλιά του κατέβαιναν πάνω στ' αυτιά του και στον τράχηλό του φυτίλια φυτίλια, και ή όψη του είχε ως τόσο μίαν ήμερη πιράδα άνακατεμένην με ειρηνική γαλήνη, σαν ή όψη ένού ώμορφου λείψανου. Έσορούσε εκείνην τήν ήμέρα τά πλιό καλά του ρούχ, που ταχε φέρεi από τήν ξενητεία, μία μάλλινη πλατεία, καστανή βράκι, άσπρες μάλλινες κάλτσες και κόκκινα τσαρούχια. Ένα μαύρο λουρί τούσαιγγε τη μέση, το ξελαίμισμένο μαύρο σεγγούλι, που έκουμπονόταν στο πλεύρό, άσινε νά φαίνεται το άσπρο ποκάμισο, κ' ένα πλατύ, μάλλινο, χοντρό πανωφόρι, καστανό και κείνο, και με πλατειά μανίχια που του κατέβαιναν ως στά δαχτυλά, του σκεπαζε όλο το κορμί. Τα χέρια του μόνο ήταν άνήτυχα. Άνάπνεε γλίγωρα κ' έκρατούσε άναγυρμένο λίγο το κεφάλι, τηράζοντας το νταβάνι.

Η δίκη είχε άρχίσει.

Ο γραμματέας είχε διαβάσει το κατηγορητήριο, κι' ο Πρόεδρος έπειτα από τά τυπικά ρωτήματα έρώναζε του κατηγορουμένου :

«Κατηγοριέσαι πώς τήν είκοσι Μαρτίου, τούτου του χρόνου, έφρονεψες με προμελέτη κ' ελήστεψες στο δρόμο, στη θέση Παναγία το Γιώργη Αράθυμο...»

«Εγώ όχι» τὸν ἀντίκριψε ὁ Τουρκόγιαννος.

«Ἀκουσε» ἐγκαλούθητε ὁ Πρόεδρος «προσεχτικὰ τὴ διαδικασία καὶ τοὺς μάρτυρας γιὰ νὰ ἀπολογηθεῖς στὸ τέλος.»—Καὶ σὲ μία στιγμή ξεφυλλίζοντας κάποια χρο-
νικά εἶπε : «Ἄς ἔλθει ὁ πρῶτος μάρτυρας τῆς κατηγο-
ρίας, ἡ Μαργαρίτα, ἡ χήρα τοῦ Γεώργη Ἀράθουμου.»

Ὁ κλητῆρας ἐκράξε μὲ δυνατὴ φωνὴ δύο-τρεῖς φο-
ρὲς τὸ νομὰ της.

Καὶ σὲ μία στιγμή ἐφανερώθηκε ἡ γυναῖκα, βγαί-
νοντας ἀπὸ μία πόρτα στὴν ἄλλη ἄκρη τῆς σάλας καὶ ἔ-
σκησε ὅλο τὸ ἀκροατήριον.

Ὅλα τὰ βλέμματα τὴν ἐκοίταζαν. Ἐφορούσε ἀκούη
ροῦχα λυπημένης, μόντὴ τῇ μπούκια στὸ κεφάλι, καὶ γα-
λάζια γαιτάνια στὸ κεφαλοδεμα καὶ στὴ φαντιά της.
ποῦ ἦταν τυρισμένη ἀνάποδα ἀπὸ τὴν ὑποφωμερία της.
ἔνθε μαῦρος μικρὸς σιγῆκος κρατοῦσε κλεισμένο τὸ πο-
κάμισό της, καὶ τὰ γαιτάνια τοῦ χελέκου της ἦταν μαῦ-
ρα καὶ ἐκεῖνα καὶ ἦταν γλωμὴ καὶ ἡ μελαχροινὴ της ὠμορ-
φάδα ἐφάνταζε περισσότερο μὲ τὸ γαλάζιο χρώμα.

Καὶ ὁ Τουρκόγιαννος βλέποντάς τὴν ἀπὸ τὸ καθισμὰ
τοῦ ἄλλαξε ὅλα τὰ χρώματα. ἔγεινε κόκκινος καὶ σὲ
μία στιγμή γλωμός. Ὅχτὼ μῆνες τώρα δὲν τὴν εἶχε
ἰδεῖ, μὰ πὲς περισσότερες ὥρες τὴν ἐσυλλογιζόταν. Καὶ
τὰ μάτια τοῦ ἐκίνηθθηκαν ζωηρὰ καὶ ἔκαμε ἑξάκτιν κα-
ποιο κίνημα γιὰ νὰ σηκωθεί ἀπὸ τὴ θέση τοῦ καὶ νὰ τὴ
ζυγώσει. Μὰ οἱ χωροφύλακες τὸν ἐκράτησαν. Καὶ ἡ γυ-
ναῖκα τὸν ἐκοίταξε καὶ τοῦ φάνηκε πῶς μὲ τὴν ἄκρη
τοῦ χεilioῦ της τοῦ χαμογέλασε. Καὶ ἄκουσε τότες τὴν
καρδιά του νὰ χτυπάει δυνατὰ καὶ μία γλυκιά χαρὰς
τὴν ἐπλημμύρισε.

«Ἡ Μαργαρίτα» εἶπε μὲ τὸ νοῦ του «δὲ μὲ πιστεύει
φονεῖ!» Καὶ ἡ χαρὰ τοῦ καὶ ἠθέα τῆς γυναικὸς τὸν
ἐξάλλισαν.

Ἐπειτα ἀπὸ τὰ τυπικὰ ρωτήματα ὁ Πρόεδρος τῆς εἶπε : «Ἐερεῖς ποῖς σκότωσε τὸν ἀντρα σου ;»

«Ὅλος ὁ κόσμος λέει» ἀποκρίθηκε μ' ἓναν ἀναστεναγμὸν, «πῶς τότε σκότωσε ὁ Τουρκόγιαννος. Ἐγὼ δὲν μπορῶ νὰ τὸν πάρω στὴν ψυχὴ μου. Μὰ οὔτε μπορῶ νὰ πῶ πῶς δὲν ἐσκότωσε αὐτὸς γιατί θὰ μὲ κακολογοῦσαν.»

«Γνωρίζεις αὐτὸ τὸ μαχαῖρι ;»

«Εἶναι τοῦ Τουρκόγιαννου.»

«Ὁ Τουρκόγιαννος ἔμεινε καιρὸ ὑπηρέτης σὺς σπίτι σας· εἰσάστε εὐχαριστημένοι ἀπὸ κεῖνον ;»

«Πᾶντα μᾶς εὐχαρίστητε· πάντα ἀγαποῦσε καὶ τὰ παιδιὰ μᾶς καὶ ὅλη τὴ φαμίλια καὶ τὰ ζωντανά, σὰ νάταν δικά του.»

Ὁ Τουρκόγιαννος τὴν κοίταξε μ' εὐγνωμοσύνη καὶ τὸ βλέμμα του ἔλαμψε. Κ' ἐθυμώθηκε ὁ δόλιος ὅλες τὲς μέρες ποῦχε ζήσει εὐτυχισμένος σὺς σπίτι τοῦ Ἀράθυμου καὶ δύο δάκρυα ἐκύλησαν στὰ μάγουλά του. Καὶ τώρα πλὴν δὲν ἐννοιοθε τί ἔλεγον γύρω του καὶ οὔτε τὸ νόημα ποῦχαν τὰ λόγια τῆς Μαργαρίτας, παρά ἄκουε μαγεμένος τὴ γητεῦτρα φωνή της, ἐπὶ καθὼς τὴν ἡμέρα ποῦ ἦταν εἴκοσι χρόνων καὶ ποῦ ἠθέλησε νὰ τὴν ἀγκαλιάσει, πρὶν φύγει γιὰ τὴ μακρυνὴ ξενητεία. Τώρα εἴξερε μόνο πῶς ἡ Μαργαρίτα δὲν ἠθέλει νὰ καταδικαστεῖ. Τί καλὴ ποῦ ἦταν ἡ Μαργαρίτα !

«Γιατί τὸν ἐδιώξατε ;» ἐρωτοῦτε ὡς τότε ὁ Πρόεδρος.

«Ἡθελήσαμε νὰ πουλήσουμε τὰ καμπατέρια μας, καὶ δουλειὰ πλὴν δὲν εἶχε.»

«Στὴν ἀνάκριση εἶπες, καὶ τὸ βεβαίωσε καὶ ἓνας ἄλλος μάρτυρας, πῶς ἐμαχλώσατε μὲ τὸν Τουρκόγιαννο τὴν ἡμέρα πῶς φυγε.»

«Σπίτι του καθένος συγχίζεται με το δούλο του,»
είπε ἡ Μαργαρίτα.

«Ένας μάρτυρας λέει πῶς ἐπιβουλευτήκε τὴν τιμή σου.»

Ἡ Μαργαρίτα κατέβασε ντροπαλὰ τὸ κεφάλι καὶ ἀπάντησε με χαμηλὴ φωνή: «Μοῦχε περάσει ἡ ἰδέα πῶς μ' ἐπαιρνε κατόπι καὶ δὲν εἴξερα γιατί. Μὰ ἂν εἶναι ἀλήθεια ἡ ὄχι; πῶς με ἐπιβουλευτήκε δὲν μπορῶ νὰ τὸ πάρω στὴν ψυχὴ μου!»

«Κατηγοροῦμενε,» εἶπε ὁ Πρόεδρος «γιατὶ τὴν ἀκολουθοῦσες;»

Ἡ Μαργαρίτα ἐκοίταξε φοδισμένη τὸν Τουρκό-γιαννο. Θὰ μιλοῦσε τώρα; Θάλεγε μπροστὰ στὸ δικαστήριον, μπροστὰ σ' ὅλον τὸν κόσμον, ὅσα τῆς εἶχε εἰπεῖ στὸ σπίτι, γιὰ νὰ ἐκκαρύνει τὴ θέσιν του; Μὰ τὸν εἶδε βυθισμένο στὴ χαρὰ του, μετὰ τὸ κεφάλι ἀπάνου, μετὰ τὸ βλέμμα ἀσάλευτο, καὶ ἡσέχασε. Αὐτὸς δὲν ἄκουε πλὴν τίποτα, ἀδιάφορος σ' ὅ,τι ἐγενότουν τριγύρω του καὶ σὰ μὴν ἐδικαζότουν αὐτὸς ὁ ἴδιος. «Ἡ Μαργαρίτα» ἔλεγε μετὰ τὸ νοῦ του «δὲν ἐπίστευε στὴν ἐνοχὴν του, καὶ ἐμιλοῦσε, ἐμιλοῦσε, ἐμιλοῦσε τόσο γλυκά!» Καὶ τὸν ἐκοίταζε μετὰ τὴν συμπάθειαν!

Κ' ἔτσι δὲν ἀποκρίθηκε, γιατί δὲν εἶχε ἀκούσει τὴν ἐρώτησιν.

Κι' ὁ Πρόεδρος ἦταν τώρα παρήμενος ν' ἀπολύσει τὴ Μαργαρίτα, μὰ ἕνας ἐνορκος ἐζήτησε νὰ ρωτήσῃ. Ἦταν ἕνας μεσόκοπος ἄντρας, μικρόσωμος, ἄσκημος στὸ πρόσωπο, πρόστυχα ντυμένος, ἀλλὰ γερός καὶ δυνατός. Κ' ἦταν γιατρός. «Μίαν ἐρώτησιν, κύριε Πρόεδρε,» εἶπε.

«Ὅλοι τὸν ἐκοίταζαν.

«Δὲν εἶχε σκέτη καμιά μετὰ τὸν κατηγορούμενον;»
ἐξανάπε σοβαρὰ δείχνοντάς τὴ Μαργαρίτα.

«Τί σκέψη, Κύριε!» ἐρώτησε κοκκινίζοντας.

«Σκέψη, ὅλοι ξέρουμε· σὰν ἄντρας καὶ γυναῖκα.»

«Με βρίζεις, Κύριε!» εἶπε ἡ Μαργαρίτα κάνοντας πῶς ἐθύμωνε.

«Ἄ ὦχ!» τῆς ἀπάντησε μ' ἓνα χαμόγελο παράξενο γιὰ τὴν ἄσχημη μορφή του, «μὰ οἱ γυναῖκες...αἱ, ξέρουμε...»

Ὁ Πρόεδρος ἐσήμανε τὸ κουδούνι, χαμογελώντας καὶ ἐκείνος. Κι' ὁ εἰσαγγελεὺς τοῦ ζήτησε σοβαρὰ νὰ προστατέψει τὴν ὑπόληψιν τῆς γυναῖκας. Μὰ ὁ γιατρός ἐτήκωσε τὰς πλάτες του καὶ νὰ μὴν εἶχε καταλάβει καὶ ἑξακολούθησε: — «Καὶ μ' ἄλλον ἄντρα...μὲ κανέναν...τὸ παίρνεις στήν ψυχὴ σου:»

«Τί μοῦ λές, Κύριε:» τοῦ φώναξε μὲ χτυποκάρδι πρὶν προλάβει νὰ σκεφτεῖ τί εἶπε. Μὰ ὁ γιατρός ἐκατάλαβε πῶς ἡ ὄψη τῆς εἶχε γίνει χίτρινη καὶ πῶς τὰ χεῖλη τῆς ἐτρεμαν.

«Ἄς ρωτηθεῖ καὶ πάλι: ὁ κατηγορούμενος» εἶπε ὁ γιατρός.

Μὰ ὁ Τουργοκιαννὸς δὲν εἶχε ἀκούσει· βυθισμένος στὸ χαμόσμυνο ὀνειρῶ του. Κι' ἐχρεώσθηκε νὰ ξαναεἰπεῖ ὁ πρόεδρος τὴν ἐρώτησιν καὶ νὰ τὸν σκουτήσουν οἱ χωροφύλακες γιὰ νὰ ξυπνήσει. Ἐξέφερε τὸ βλέμμα γύρω του, ἐκοίταξε τρυφερὰ τὴ Μαργαρίτα καὶ τοῦ φάνηκε πῶς τὸν ἐκοίταξε καὶ ἐκείνη μὲ τὴν ἄκρην τοῦ ματιοῦ τῆς καὶ τοῦ φάνηκε πῶς τὸν παρακαλοῦσε καὶ πῶς τοῦ ζητοῦσε νὰ σιωπήσει. Κι' ἀπάντησε τότες ἀνοίγοντας τὸν πόθο τῆς ψυχῆς του: — «Ὡ ἡ Μαργαρίτα, ἡ Μαργαρίτα, εἶναι σὰν τὸ περιστέρι, εἶναι ἀθῶα σὰν τὸ μικρὸ παιδί! Ὅτι ἀμαρτημα κάνει, σὰν ἄνθρωπος, τὸ μετανοῶναι ἀμέσως καὶ τὴν κάνει ἀγνή καὶ ἀναμάρτητη ἢ μετάνοια. Δὲν τὸ βλέπετε πῶς δε θέλει νὰ μὲ στείλῃ στὴν κρεμάλα, γιατί ξέρει πῶς καὶ ἐκείνη μ' ἀδίκησε:»

Ὁ γιατρός ἐσήκωσε ἀπελπισμένα τὰς πλάτες. «Στὴν ἀνάκριση» εἶπε ὁ Πρόεδρος «ὁ κατηγορούμενος ἐδεβαίωσε πῶς τὰς δύο μέρες, ποῦ ἀκολούθησαν τὸ διώξιμό του ἀπὸ τὸ σπίτι σας, ἐμείνε κλεισμένος σ' ἓνα ἀκατοίκητο καλύβι σας. Ἐκατέβηκες σ' αὐτὸ τὸ καλύβι ἐκεῖνες τὰς μέρες καὶ τὸν εἶδες;»

«Ὅχι!» εἶπε ἔπειτα ἀπὸ μίᾳ στιγμῇ φοβισμένη ἡ Μαργαρίτα κι' ὠχρή, καὶ γυρίζοντας πρὸς τὸν Τουρκογιαννοῦ καὶ κοιτάζοντας τὸν κατάματα.

«Ἄς ρωτηθεῖ κι' ὁ κατηγορούμενος» εἶπε ὁ γιατρός.

«Ἀπάντησε!» τῷπε ὁ Πρόεδρος.

«Ὅχι!» εἶπε δειλὰ ὁ Τουρκογιαννοῦ, μ' ἓναν ἀναστεναγμὸ κατεβαίνοντας τὸ ἀνάβλεμμά του.

«Ἐχασες, γιατρέ!» εἶπε γελῶντας ἓνας ἄλλος ἑνορκος, ἓνας νέος μὲ ματογυῖα, μὲ παιδιᾶστικο πρόσωπο, λιανὸς καὶ καλοξυρισμένος.

«Δὲ θέλει νὰ μιλήσῃ!» ἀπάντησε ἀπελπισμένα ὁ γιατρός. Ποιὸς ξέρει τί κρύβει αὐτὴ ἡ ψυχὴ!»

Ἐρώτησαν ἄκουη τῇ Μαργαρίτᾳ γιὰ τὸν καυγᾶ ποῦχε κάμει ὁ ἄντρας τῆς μὲ τὸν Τουρκογιαννοῦ καὶ γιὰ τὸ διώξιμό του ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ τέλος τὴν ἀπέλυσαν.

Ἐκείνη ἔφυγε μ' ἓναν ἀναστεναγμὸ, σὰ νὰχε ἐλευτερωθεῖ ἀπὸ φοβεροῦ ὄνειροπλάκωμα, μὰ τὸ βλέμμα τοῦ Τουρκογιαννοῦ θλιβερό τὴν ἀκολούθησε, ὡς ποῦ ἐβγήκε ἀπὸ τὸ Δικαστήριον.

Ἐκράχθηκε ὁ δεύτερος μάρτυρας, ὁ Πέτρος Πέποντας. Αὐτὸς δὲν ἐγνώριζε τὸ μαχαίρι, μὰ ἐγνώριζε ἄλλα πολλά. Ἐγνώριζε ἀπὸ παιδὶ τὸν Τουρκογιαννοῦ ὁ Τουρκογιαννοῦς ἦτανε μεγαλειότερος τοῦ εἶχε ἀναθρεφεῖ μὲ κακίαις συντροφιάς, εἶχε κουναρθεῖ μὲ τὰ κλεψιμιά του ἔκλεφε μὲ τὴ μάνα του τὴν Ἀρετὴ, τὴν Ἀρβανίτσα, ποῦ τὸν ἐδασκάλευε. Ἦτανε καὶ ζητιάνος. Κι' ὅλο τὸ χωρὶς τὸν εἶξε γιὰ ὑποκριτὴ κι' ὅλοι ἐφυ-

λαγόνταν ἀπὸ ἐκεῖνον. Ὁ ἴδιος ἦταν καταπεισμένος πῶς ὁ Τουρκόγιαννος εἶχε κάμει τὸν ἀσπλαχνο φόνο, ἀπὸ ἐκδίκηση καὶ γιὰ νὰ ληστέψει, ἔτσι ἔλεγε ὅλο τὸ χωριὸ κι' αὐτὸ τὸνομα εἶχε ὁ Τουρκόγιαννος, ἦτανε ὑποκριτής, φοβερὸς ὑποκριτής!

Ὁ Τουρκόγιαννος ἄκουσε ἀσυγκίνητος τὴν κατάθεση τοῦ Πέτρου, κ' ἐπροσπαθοῦσε μάλιστα νὰ μὴν προσέχει στὰ μεγαθηρία του λόγια. Μὰ ὁ Πρόεδρος ἐρώτησε τὸν μάρτυρα: «Ξέρεις ἂν εἶχε μαλώσει ὁ κατηγορούμενος μὲ τὴ Μαργαρίτα!»

«Ἐδιάβαινα ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ἀράθυμου καὶ τοὺς ἄκουσα!» εἶπε «ἐγὼ εἰδοποίησα τὸν ἄντρα της.»

«Ξέρεις γιατί ἐμάλωναν;»

«Τῆς εἶχε γίνει φόρτωμα. Τὴν ἔατρεχε ὅπου κι' ἂν ἐπῆγαινε» δὲν τὴν ἄρνε σε γλωρὸ κληρί. Τὸν ἔδρισε μὲ τὸ δίκιο της καὶ τὸν ἐδίωξε!»

«ὦ Ἰούδα!» τοῦπε ἡσύχα ὁ Τουρκόγιαννος· «ἀκόμη δὲ σοῦδωτε ὁ Θεὸς τὴ χάρη τῆς μετάνοιας, καὶ μὲ κυνηγᾷ ἀκόμη, ἐμέ, ἕναν ὀρφανὸν ἄνθρωπο, χαμένη ψυχή!... Μὰ ὄχι!» ἐπρόσθετε σκεπτικῶς «χαμένη δὲν εἶναι καμία ψυχή, γιατί μπρὲς ἕναν κχιρὸ νὰ μετανιώσει, ἢ τὴν ὥρα τοῦ θανάτου, ἢ καὶ στὸν ἄλλον κόσμον» κι' ἕνας ποῦ μετανιώσκει γίνεται φίλος τοῦ Θεοῦ. Κι' ἀπόδειξη εἶναι, πῶς οἱ ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων ποῦ πεθαίνουν στὴν ἀμαρτία, βαρεῖς ἀπὸ τὸ κρῖμα τους, βρυκολακιάζουν καὶ σκιάζουν τοὺς ζωντανούς, ὥς ποῦ τοὺς δίνει ὁ Θεὸς τὴ χάρη τῆς μετάνοιας καὶ πορεύονται τότες στὴν εἰρήνη τους καὶ χάνονται ἀπὸ τὴν ὄψη τῆς γῆς!»

Τὸ Δικαστήριον ἐγέλασε κι' ὁ πρόεδρος στενοχωρημένος ἐσίγμανε τὸ κουδούνι του.

«Τί ἄλλο ξέρεις;» ἐρώτησε τὸν Πέτρο ὁ Πρόεδρος.

«Ξέρω» εἶπε «πῶς, ἀφοῦ εἰδοποίησα τὸν ἀδικοθά-

νατο, τὸν ἐσυντρόφεψα σπῆτι τοῦ. Ἐκεῖ ἐπιάστηκαν μὲ τὸν Τουρκόγιαννο. Ἦταν κ' ἡ Μαργαρίτα μπροστά, μὴ σὲ λίγο ἐλιποθύμητε. Ὁ Ἀράθυμος ἔδειρε γερὰ τὸν Τουρκόγιαννο, κι' ὁ Τουρκόγιαννος ὀρκίστηκε στὰ κόκαλα τῆς Ἀρετῆς πῶς θὰ τοῦ τὸ πλέρωνει. Μὰ εἶχε τὸν καιρὸ νὰ ξεθυμᾶναι δύο ὀλάκερες μέρες !»

«ὦ Ἰούδα !» ξανάπε ἡ τύχη πάλι ὁ Τουρκόγιαννος.

«Μὴ βρίζεις τὸ μάρτυρα» εἶπε ὁ Πρόεδρος «γιατί θὰ διατάξω νὰ σὲ πάρουν ὅξω !»

«Θέλεις νὰ στείλεις στὴν κρεμάλα ἓνα ὀρφανὸν ἄνθρωπο, ποῦ δὲ σ' ἐπείραξε οὔτε στο νύχι ! Δὲν πειράζει. Ὁ Θεὸς ἄς σπλᾶχνιστεῖ τὴν κακοσύνη σου, κι' ἄς εἶμαι ἐγὼ ἡ ἀφορμὴ ποῦ θὰ γίνεις καλὸς μίαν ἡμέρα. Ἐγὼ δὲν ἐπικρίνω τὸ ξέρεις !»

Τὸ δικαστήριον ἐγέλασε πάλι κι' ὁ γιατρός ἐθύμωσε μὲ τὸν Τουρκόγιαννο καὶ μὲ τὴν ἀνέτη θεολογίαν τοῦ. «Αὐτὰ τοῦ τὰ κάνει ἡ θεολογία» τοῦπε. «Ἄ ἡ θρησκεία ἔχει τρομερὰ ἀποτελέσματα !»

Δυὸ τρεῖς ἔνορχοι ἐγέλασαν μὲ τὸ θυμὸ τοῦ. Τὸν εἴξαρον ἄθεο καὶ φανατισμένον ἐχθρὸν καθὲς θρησκείας.

Μὰ ὁ Τουρκόγιαννος ἀκούσθησε. «Ἡ κακία εἶναι εὐκολή, Πέτρο, ἡ καλοσύνη εἶναι τὸ δύσκολο. Στὴν ξεινητεία, ποῦ περπάτησα, τόλεγε ἐκεῖνος ὁ δάσκαλος, θὰ ἤμουν ἀκόμη μαζὶ τοῦ, ἂν ὁ Θεὸς δὲν τὸν εἶχε κράξει σιμὰ τοῦ, σὲ καλλήτερον τόπο. Ἀρετή, ἔλεγε, ἔχει νὰ εἰπεῖ ἀντρεία, γιὰ τοῦτο ἡ ἀρετὴ θέλει θυσίαν !»

«Σιωπή !» ἐπρόσταξε ὁ Πρόεδρος. «θὰ πᾶς ἔξω, ἀφοῦ δὲν ἔχεις σεβασμὸ γιὰ τὸ μέρος ὅπου βρίσκεσαι καὶ βρίζεις τὸ μάρτυρα. Θὰ δικαστεῖς ἀναπολόγητος !»

«Τὸν ἱεροκλήρικα ἤρθε νὰ κάμεις ἐδῶ :» τοῦπε χλευαστικὰ ὁ γιατρός.

«Περίεργα πράγματα !» εἶπε ἓνας ἄλλος ἔνορκος.

Κι' ὁ γιατρός συλλογισμένος τοῦ ἀπάντησε, θέλον-

τας να τ'όνο φέρει στα νερά του : «Μπορεί ένας τέτοιος άνθρωπος ν'άνει φωνήες ; Κρίνε ό ίδιος !» Καί κοιτάζοντας τόν Πρόεδρο έαυκολούθησε : «'Ας ρωτηθεί, παρακαλώ, ό μάρτυρας, άν διάβηκε από τό άκατοίκητο καλύδι αυτές τές δύο μέρες.»

«Δι'ακόκινω κάθε μέρα» άπάντησε άμέσως ό Πέτρος : «κι' αυτές τές δύο μέρες έδιάβηκα. Δεν ήταν κανένας μετά !»

«'Εμουνά έγώ, Πέτρο.» τού άπάντησε ό Τουρκόγιαννας «καί μ' είδες καί σ' είδα !»

Ό Πέτρος έκοκκίνισε, έστράψε τά δόντια καί τούς γρόθους καί παίζοντας τώρα τό πλείονοστο χαρτί του, τούπε μέ χτυποκάρδι : «Κ' ήμουνά μοναχός :»

Ό Τουρκόγιαννος έδάκθυσε νά τρέμει. Έκατέδασε τό βλέφαρό χ' έμεινε σιωπηλός.

«Έξδατε ψέματα πού λέει!» είπε στους ένόρκους ό νέος συνάδελφός τους : «έπιάστηκε στα χερά !» χ' έγέλασε.

Κι' ό Τουρκόγιαννος είπε τέλος τού μάρτυρα : «'Ω Τούδα, έσύ θα πρέδινες καί τόν άρέντη τό Χριστό !» Καί τά μάτια του έδάκρυσαν χ' έθυμήθηκε πώς καί τότες άκόμη είχε προφυλάξει από τήν άμαρτία τή Μαργαρίτα.

Ό Πρόεδρος θυμωμένος έσήμανε καί πάλι δυνατά το κουδούνι, αλλά δεν έδωκε τέλος στή φοβέρα του. Κι' ό ένορκος γιατρός έρώναξε τού Τουρκόγιαννου : «'Αφες, μωρέ, τές θεολογίες σου κι' όλες τές σαχλοκουδέντες σου, καί πές τα, πές τα όλα ! Είπατε έδώ γιά νά σε δικαιοώσουμε, άν είσαι άθώος !»

Ό Τουρκόγιαννος δεν άπάντησε.

«'Αθώος !» είπε πικροχαμογελώντας ό νέος ένορκος μέ τά ματογυάλια : «άν ήτανε άθώος, δε θάτανε έδώ !»

«Πολύ σωστά» είπε ένας άλλος· «για νάσαι δώ θά πεϊ πώς ό είσαγγελέας τόν εύρηκε ένοχο· καί για νά τονε βρείσαι ό είσαγγελέας ένοχο, θά πεϊ ποϋ είναιί ένοχος!»

Ο γιατρός τούρριξε μία άγρια ματιά. «Είσαι πάρα κατὰδικαστικός» τούπε με περιφρόνηση.

«Ο ένορκος πούσαι στο ύψος του» είπε ό νέος πούχε προσωπο από παιδάριο. «πρέπει νάσαι καταδικαστικώτερος κι' από τόν είσαγγελέα!»

Ο Πρόεδρος έσήμανε δυνατά τό κουδούνι.

Εξετάστηκαν κατόπι κι' άλλοι μάρτυρες, χωριανοί του Τουρκόγιαννου, πού τόν έβάρυναν όλοι· οι άνθρωποι πούχαν βρεί τό σκοτωμένον στη θέση Παναγία στους δρόμους, οι χωροφύλακες πού τόν είχαν συλλάβει στην εκκλησία του χωριού· διαβάστηκε επείτα ή γιατροδικαστική έκθεση, κι' επειδή ή υπεράσπιση δέν είχε μάρτυρες, ό Πρόεδρος έκάλωσε τέλος τόν κατηγορούμενο ν' απολογηθεί.

«Άκουσες» τούπε «όσα σ' έχατηγορήσανε. Λέγε μας έχαμες αυτήν τήν πράξη.»

«Όχι» είπε σταθερά ό Τουρκόγιαννος· «από τήν ημέρα πού μ' έβάλανε στη φυλακή σας τό λέω· δέν τήν έχω!»

«Αν θελήσεις» ξανάπε ό Πρόεδρος «νά αναγνωρίσεις τό έγκλημά σου, όσο μεγάλο κι' αν είναι, θα ελαφρύνεις σημαντικά τή θέση σου, τό δικαστήριο όμως δέ σε υποχρεώνει.»

«Είναι γραμμένο» απάντησε ήσυχα. «Δέ θα σκοτώσεις. Καί δέν έσκότωσα! Είναι γραμμένο· Δέ θα κλέψεις. Καί δέν έκλεψα! - Ο Τουρκόγιαννος δέν κάνει τέτοιο κρῖμα, γιατί ό Τουρκόγιαννος ξέρει πώς ό Χάρος είναιί άγγελος του Θεού, πού παρουσιάζεται στον άνθρωπο όταν μέλλει νά πεθάνει, για νά του πάρει τήν ψυχή, με

χαρούμενην ὄψη, ἂν εἶναι ἀγαθός, γιὰ τοῦτο τὸν εἶπαν Χάροντα· μὰ στὸ φονηᾶ, τὴν ὑστερή του ὦρα, τοῦ παρ-
σιάζεται τρομερὸς καὶ παίρνει τὴν εἰδὴ τοῦ σκοτωμένου
καὶ τρομάζει τὴν ψυχὴ πούνα· ἐτοιμὴ νὰ βγεῖ καὶ ν' ἀ-
σκήσει τὸ σῶμα, καὶ μακραίνει τὴ φοδερὴ ἀγωνία· μὰ ἔλα
αὐτὰ γέγονται μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ μετανοιώσει ὁ ἀμαρ-
τωλός, ὡς καὶ στὴν ὑστερὴ ὦρα καὶ νᾶχει τὴ χάρη νὰ
ἰδεῖ φιλικὸ τὸ πρόσωπο τοῦ δημιουργοῦ του.»

«Ὁ κύριος Πρόεδρος» εἶπε ὁ Εἰσχυγελῆς «πρέπει
νὰ ἀνγκιάσει τὸν κατηγορούμενο νὰ ὑποφύγει τὰς θεολο-
γικὰς θεωρίας· δὲν ἔχουν τὴ θέσιν τους στὸ στόμα ἐνός
ἐγκληματίου !»

«Ὑγκληματίου !» ἐμουρμούρησε ὁ Τουρκιγιάννης
χωρὶς νὰ δώσει ἄλλαν ἀπάντησιν.

Ὁ Πρόεδρος ἔλαχε ἓνα νόημα τοῦ γραμματέου καὶ εἶπε
τοῦ Τουρκιγιάννου : «Γνωρίζεις αὐτὸ τὸ μαχαίρι ;»

«Ναί· ἦταν δικό μου· σὰς τὸ λῆω ἀπ' ὅταν μὲ κλεί-
σατε στὴ φυλακή.»

«Μὲ αὐτὸ ἐκτελέσθηκε» ξανάπε ὁ Πρόεδρος «ὁ Γι-
ώργης Ἀράθυρος. Πῶς εὑρέθηκε σιμὰ στὸ σκοτω-
μένον ;»

«Δὲν ξέρω» ἀπάντησε ἀναστενάζοντας· «τὸ μαχαίρι
μου, τὴν ὦρα ποῦ ἔφυγα ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ἀράθυρου, τὸ
λησμονήσα ἐκεῖ· δὲν ξέρω ποῖος τὸ πῆρε· δὲν ξέρω ποῖος
ἐσκότωσε !...»

«Τὶ ἔκανες» ἐρώτησε ὁ Πρόεδρος «ἀπὸ τὴν ὦρα
πῶρυγες ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ἀράθυρου, ὡς τὴ στιγμὴ
ποῦ σ' ἐτύλλαξαν οἱ χωροφύλακες ;»

«Ὅταν μ' ἐδιώξαν» ἀποκρίθηκε συγκινημένος «ἤ-
τανε τόση ἡ θλίψις μου, ποῦ τραδότηκα σ' ἓνα παραιτη-
μένο καλύδι τοῦ Ἀράθυρου, καὶ ἔμεινα ἐκεῖ αὐτὸς τὰς δύο
μέρας καὶ τὴν ἄλλη νύχτα, χωρὶς νὰ φάω, χωρὶς νὰ πιῶ,
χωρὶς οὔτε καὶ νὰ κοιμηθῶ, καὶ τὴν τρίτη μέρα ἐπεί-

νασε. Κ' ἦρθαν στὸ χωριό γιὰ ν' ἀγοράσω ἓνα κομμάτι φωρι, κ' ἐκεῖ μ' ἐκοίταξαν ὅλοι περίεργα καὶ κάτω ἐμουρμούριζαν στὸ διάδα μου. Κ' ἦταν ἡ ὥρα ποῦ ἐκίτευαν τὸ λείψανο τοῦ ἀδικοθανάτου, τὴν εὐχή του ἃς ἐχοῦμε, γιατί αὐτὸς ἐπλήρωσε τὰς ἀμαρτίες του, καὶ πῆγα ὡς καὶ γὼ στὴν ἐκκλησιά, καὶ τὸν ἐκλαψα, γιατί εἶχα φάει φωρι πολὺ ἀπὸ τὰ χέρια του, καὶ γιατί τὸν ἀγαποῦσα κ' ὅλη του τὴ φανιλιά καὶ τὰ ζᾶ του. Καὶ κεῖ μ' ἐπίασαν οἱ χωροφύλακες καὶ μ' ἔφεραν δεμένο στὴ χώρα καὶ μ' ἔβαλαν στὴ φυλακή. Σᾶς εἶπα τὴν ἀλήθεια!»

«Καὶ δὲ σ' εἶδε κανεὶς σ' αὐτὸ τὸ κακὸν;» ἐρώτησε ὁ Πρόεδρος.

Μία στιγμὴ ὁ Τουρκόγιαννος ἔμεινε σκεπτικὸς καὶ κατόπι ἐκατέβασε τὸ βλέφαρό, ἐκκύνησε τὸ κεφάλι, λέγοντας ναί, καὶ ἀποκρίθηκε: — «Ἐνας ἄντρας καὶ μία γυναῖκα ἦρθαν ἐκεῖ τὴ δευτέρη μέρα γιὰ ν' ἀμαρτήσουν. Μὲ κατὰλαβαν κ' ἔφυγαν. Δὲν τὸ μαρτύρησαν;»

Τὸ δικαστήριον ἐγέλασε. Ὁ Πρόεδρος ἐσήμανε τὸ κουδούνι κ' ἐρώτησε: «Ποιοὶ ἦταν αὐτοί;»

«Δὲ θὰ τοὺς προδώσω!» ἀπακρίθηκε μὲ σταθερὴ φωνή. «Ὁ Τουρκόγιαννος εἶναι ἄνθρωπος μυστικὸς· ξέρει νὰ κρατεῖ τὴ γλώσσα του· κ' ὅ,τι ξέρει ἡ καρδιά του εἶναι κλεισμένο σὰ μέσα σ' ἓναν τάφο!»

«Ὁ τρόπος σου εἶναι παράξενος» τοῦπε ὁ Πρόεδρος, «θὰ ἦταν προτιμώτερη γιὰ σὲ κάθε ἄλλη ὑπεράσπιση!»

Οἱ ἑνορκιοὶ ἐκοίταξαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον κ' ἐχαμογέλασαν.

«Γιατί» ξανάπε ὁ Πρόεδρος «σ' ἐδιώξε ὁ Ἀράθυμος ἀπὸ τὸ σπίτι του;»

«Γιατί ἠθέλησε νὰ πουλήσῃ τὸ ζευγάρι. Δύο καματερά παλληκάρια, τὸ ἓνα τὸ λέγαμε Περδίκη, μαῦρο τῆλο, τὸ λέγαμε Παρασκευᾶ, γιατί εἶχε γεννηθεῖ...»

«Αὐτὰ δὲ μᾶλλον φωτίζουν,» τὸν ἀντίσχοψε ὁ Πρόεδρος· «καὶ θὰ νυχτώσουμε μὲ τὴ φλουρία σου. Ἀπὸ τῆ διαδικασίας ἀποδείχτηκε καὶ σὺ ὁ ἴδιος τὸ μολόγησες στὴν ἀνάκριση, πῶς πρὶν φύγεις ἀπὸ κεῖνο τὸ σπίτι, ἐμολώσατε μὲ τὸν Ἀράθυμο. Εἶναι ἔτσι;»

«Μάλιστα. Ὁ Πέτρος Πέππονας μ' ἐχτρεύεται, γιατί δὲν τὸ ξέρω, ἐμένα ἕναν ὁρρατὴν ἄνθρωπο! τὸ ξέρει ἐκεῖνος» ρωτήστε τὸν!... Ὁ Πέτρος ἀναψὲ τὸν Ἀράθυμο ἐναντίό μου καὶ ὁ Ἀράθυμος μ' ἐδρίσε καὶ μὲ χτύπησε καὶ ἤθελε νὰ μὲ βυρδέσει μὲ τὸ μαχαίρι. Κ' εὐρέθηκα στὴν ἀνάγκη νὰ διαπεντέψω τὴ ζωὴ μου καὶ τὸν ἐξαργυρώσα. Κ' ἦταν καλὸ δικό του, γιατί δὲν ἐπῆρε τέτοια νόλαση καὶ δὲν ἐπῆγε κομματισμένος στ' ἄλλον κόσμο. Ἄλλο κακὸ δὲν τοῦκαμα. Ἦταν ἐκεῖ καὶ ἡ Μαργαρίτα, ἡ γυναῖκα τοῦ Ἀράθυμου, ἀλλὰ εἶχε λιποθυμήσει!»

«Ἀπὸ τῆ διαδικασίας ἀποδείχτηκε καὶ πῶς εἶχατε μολώσει τὸ πρῶτό καὶ μὲ τὴ Μαργαρίτα» εἶναι ἀλήθεια;»

«Μάλιστα, αὐτὴ μὲ πρωτόδιωξε.»

«Καὶ γιατί;»

«Σὺς τόπε ἡ ἴδια. Ἀρρωτῇ ἐγὼ δὲν τῆς ἔδωκα!»

«Ἡ ἴδια εἶπε πῶς τὴν παροχλούθοῦσες ὅπου καὶ ἂν ἐπῆγαινε, πῶς ἤθελες νὰ τὴν ἀπατήσεις καὶ πῶς γι' αὐτὸ ἠθέλησες νὰ πουλήσῃς τὰ ζᾶ της καὶ νὰ σὲ διώξῃ, γιὰ νὰ μὴ μιλήσῃ καὶ ὁ κόσμος.»

«Δὲ θάπε ἔτσι. Κι' ἂν τόπε, γελιέται... Κι' ὅπως εἶπερε πῶς τὴν ἀγαποῦσε ὁ Τουρκόγιαννος, καὶ ἐκείνη καὶ τὸ σπίτι της!» Κι' ἀναστένανε.

Οἱ ἑνορκιοὶ καὶ τὸ δικαστήριον ἐδειγναν ἀνυπομονησικά. Ὁ τρόπος τοῦ κατηγορούμενου τοὺς ἐκούραζε. Καὶ τώρα ἕνας ἑνορκιος, ἕνας ψηλὸς καλοντυμένος κύριος, μὲ ματωράκια καὶ αὐτὸς στ' ἄσχημο καὶ ψυχρὸ πρόσωπό του, παρεκάλει μὲ ζητημένη εὐγένεια τὸν Πρόεδρο:

«Ρωτήσετε, παρακαλώ, Κύριε Πρόεδρε, τὸν κατηγορούμενο, ἂν εἶχε ποτὲ ἐρωτική σχέση μετὰ τῇ γυναίκα τοῦ φανευμένου;»

«Ἀπάντητε, κατηγορούμενε,» εἶπε ὁ Πρόεδρος.

«Εἶναι γραμμένα!» εἶπε σοδαρά ὁ Τουρκόγιαννος.
«Δὲ θὰ εὐχαριστήσεις τὴ σάρκα σου παρὰ μετὰ τῇ στεφανωτικῇ σου γυναίκα, γ' ἐγὼ εἶμι ἀνύπαντρος. Ἄς ἔρθουν ὅλοι οἱ γιατροὶ τῆς χώρας νὰ με ξετάσουν. Δὲν ἔπεσα ποτέ μου μετὰ γυναίκα. Τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου, λένε, γνωρίζεται.»

Ὅλο τὸ δικαστήριον ἐγέλασεν γὰρ πολλὴ ὥρα. Ὁ Πρόεδρος ξαναστήμανε τέλος τὸ κουδούνι, καὶ ὁ Τουρκόγιαννος ἀτυγχίνητος ἑκολούθησε: «Τὸ φωμαί μου τόφαγα τιμημένο στὸ σπίτι τοῦ Ἀράθυμου ἅς τὸ μαρτυρήσῃ ἡ Μαργαρίτα.»

«Πόσα χρόνια ἔμεινες σ' αὐτὸ τὸ σπίτι!»

«Λίγο. Δέθμοῦμαι. Ἐνα χρόνος δύο... περσότερο.»

Κ' ἔπειτα τὸν ἐρώτησε πάλι ὁ Πρόεδρος γὰρ τὴν περασμένη ζωὴν του, καὶ ἐδιηγήθηκε τὰ χρόνια τῆς ξενιτειᾶς του, καὶ τὰ παιδικὰ του χρόνια καὶ τὴ γέννησίν του, καὶ μόνο γὰρ τὴν ἀγάπην του, τὴ μοναχὴν του ἀγάπην δὲν ἐμίλησε: οὔτε ἐπρόφερε τὸν ὄνομα τῆς Μαργαρίτας.

Ὁ Πρόεδρος ἐρώτησε τὸν εἰσαγγελεῖα πρῶτα καὶ κατόπι τὴν υπεράσπισιν ἂν εἶχαν καὶ αὐτοὶ νὰ ρωτήσουν κάτι. Καὶ μόνο ὁ δικηγόρος τοῦ Τουρκόγιαννου, ἕνας νέος ψηλός, λιγνός, κοντόεθαλμος πολὺ καὶ ποινικολόγος περίφημος, σηκώθηκε καὶ εἶπε:

«Παρακαλῶ, κύριοι ἑνορκιοί, σημειώτατε ὅτι ἀπὸ τὸν παράδοξον καὶ ἰδιόρρυθμον τρόπον τοῦ κατηγορουμένου προκύπτει καθαρὰ κάποια του φρενοδράσεια. Ὁ Λομπρόζο θὰ τὸν καταλόγιζε μεταξὺ τῶν μυστικοπαθῶν, ἢ ἐγκρά-

τειά του είναι τρανή απόδειξη. Ο κατηγορούμενος πρέπει να θεωρηθεί άκατάλόγιστος.»

«Δεν είμαι!» τὸν ἀντίσκιψε ἡσυχά ὁ Τουρκὸς-γιαγνός.

«Έχεινε ψυχιατρικὴ ἐξέταση;» ξαναρώτησε ὁ δικηγόρος.

«Δεν ὑπάρχει καμμία ἐκθεσὴ» εἶπε ὁ Πρόεδρος.

«Προτείνω» εἶπε πάλι ὁ δικηγόρος «νὰ ἀναβληθεῖ ἡ δίκη καὶ νὰ ἐξεταστεῖ ὁ κατηγορούμενος ἀπὸ εἰδικούς γιατρούς.»

Οἱ ἑνορκιοὶ ἀδειξάν ἀμέσως τὴν εὐχαρίστησή τους, θὰ ἐτέλειωναν ἐνωρίς αὐτὴν τὴν ἡμέρα. Δὲ θάχαν κι' ἄλλες νὰ βγάλουν μίαν θαρεῖά ἀπόφαση. Ὁ Πρόεδρος ἐσήμανε τὸ κουδούνι καὶ διέκοψε τὴ συνεδρίαση γιὰ ἓνα τέταρτο τῆς ὥρας. Ἐπειτα ἐπῆρε στὸ χέρι τὸ βιβλίο τοῦ ποινικοῦ νόμου, τὸ ἀνοίξε, ἐκρυψε πίσω ἀπ' αὐτὸ τὸ πρόσωπό του, ἔκαμε νόημα στοὺς ἄλλους συνέδρους νὰ σκύψουν σιμά του, κι' ἐτσι καὶ οἱ τρεῖς πίσω ἀπὸ τὸ βιβλίο, ἐσυζήτησαν χαμηλόφωνα λίγες στιγμές, κι' ἐβγαλὴν τὴν ἀπόφαση. Ὁ ἕνας σύεδρος ἔπειτα ἐβῆκε γιὰ νὰ κἀπνίσει.

Μισὴ ὥρα ἔπειτα ξανάρχισε ἡ συνεδρίαση. Ὁ πρόεδρος ἐδιάβασε τὴν ἀπόφαση ποῦχαν βγάλει. Τὸ δικαστήριο δὲν παραδεχόταν τὴν πρόταση τοῦ δικηγόρου.

«Μία ἐρώτηση, κύριε Πρόεδρε» εἶπε πάλι ἀνυπόμονα ὁ ἑνορκὸς γιατρός. «Παρατηρήθηκαν στὰ ρούχα τοῦ κατηγορουμένου κηλίδες ἀπὸ αἷμα;»

«Ἡ ἀνάκριση» εἶπε ὁ Πρόεδρος συγχυσμένος κάπως «δὲν ἀναφέρει τίποτα!»

«Μπορεῖ, γιατρέ,» εἶπε ὁ ἑνορκὸς μὲ τὸ παιδιάστικο πρόσωπο «νὰ ἄλλαξε ρούχα γιὰ τὸ ἐγκλήμα καὶ νὰ τὰ ἀρνήσει ἔπειτα.»

«Κ' εὑρέθηκαν» ξαναρώτησε ὁ γιατρός «τὰ χρήματα :»

«Ἡ ἀνάκριση δὲν ἀναφέρει τίποτα» ξανάπε ὁ Πρόεδρος, κ' ἐσήμανε νευρικῶς τὸ κουδούνι.

«Δὲν ἦτανε κουτὸς γιὰ νὰ τὰ βαρτάξει ἀπάνου του!» εἶπε ὁ νέος.

«Μία ἄλλη ἐρώτηση, κύριε Πρόεδρε» εἶπε ὁ γιατρός. «Ἐξέτασε ὁ ἀνακριτής, ἂν πραγματικὰ κανεῖς δὲν ἐπῆγε στὸ ἀκατοίκητο καλύδι :»

«Αὐτὸ ἀποδείχτηκε ἀπὸ τὴ διαδικασία» εἶπε ὁ Πρόεδρος.

«Ποιανοῦ γτήμα εἶναι τὸ καλύδι» ἐρώτησε ὁ γιατρός.

«Τοῦ Ἀσθυρου, τοῦ ἀδικιοκτονωμένου, ἀποκρίθηκε ὁ Τουρκόγιαννος.

«Τώρα» εἶπε ὁ νέος ἐναρκος «θὰ καθίζουμε ἐδῶ νὰ ξενυχίζουμε κάθε φέμα τοῦ κατηγορουμένου. Δὲ βαριέσαι, γιατρέ!»

Ὁ Πρόεδρος ξανασήμανε τὸ κουδούνι τοῦ κ' ὁ γιατρός ἔρριξε ἓνα τρομερὸ βλέμμα στὸ συναδέλφῳ του.

«Ὁ Εἰσαγγελέας ἔχει τὸ λόγο» εἶπε ὁ Πρόεδρος.

Κι' ἄρχισε ἀμέσως νὰ μιλεῖ μὲ δυνατὴ φωνή καὶ μὲ πολλή ρητορική ὁ περίφημος Εἰσαγγελέας. Δέκα φορές, ἐνῶ ἐμιλοῦσε, ὁ Τουρκόγιαννος ἠθέλησέ νὰ σηκωθεί καὶ νὰ ἀντιστάσει, μὰ οἱ χωροφύλακες τὸν κρατοῦσαν καὶ τοῦ ἐκλείουσιν μὲ τὸ χέρι τὸ στόμα ὅταν ἄρχιζε νὰ προσφέρει κάποια λέξη. Κι' ὁ ἄγριος ἄνθρωπος, ἐνῶ ἐρητύρευε, τὸν ἐδειχνε μὲ τὸ δάχτυλο, τὸν ἐκοίταζε τρομερὰ, σπληχνά καὶ μὲ μῖσος, κάθε του λόγος ἦταν μία βρισιά, μία καταφρόνια, μία συκοφαντία, τὸν ἔλεγε κάθε τόσο ληστή, φονηρά, κλέφτη, ὑποκριτή, μαύρη ψυχή, μεγάλον κακούργο καὶ ἄνθρωπο πολὺ ἐπικίνδυνον. Κι' ὁ Τουρκόγιαννος εἶχε πλὴν ἀπελπιστεῖ καὶ μία λύπη βα-

Θεὸς γὰρ βρεῖα εἶχε πλεονέχει τὴν ὀφρὰν καὶ τὴν καρδίαν του. Ἰδὼς κρύος τὸν ἔλουξε, γιὰτὶ ἐντρεπότουν τὸν κόσμο ποῦ ἄκουε τόσες βρισιές, καὶ τὰ μάτια του ἔσταξαν ἀδιάκοπα καὶ ἀναπνέοντες μετὰ παράνομιαν. Ὁ Εἰσαγγελέας ἐμίλησε σ' αὐτὸν τὸν τρόπο γιὰ μιστὴ ὥρα καὶ τελειώνοντας ἐξήγησε τὴ θανατικὴ ποινή.

Ἐμίλησε κατόπι καὶ ὁ συνήγορος. Ἀπ' ὅταν ἀνοιξε τὸ στόμα ἐφάνηκε πῶς οὔτε αὐτὸς δὲν ἐπίστευε ἀληθινὰ στὴν ἀθωότητά του Ὑουγκόγιαννου. Τὸν ἐχαρκαχτήρισε ἀνιστόρητο καὶ ἐπομένως ἀνεύθυνο. Ἀνέφερε τὸ Λομπρόζο, τὸν Κράστ-Εὐνιγ, τὸν Καράκ, καὶ ἄλλους ἐγκληματολόγους καὶ σοφούς, εἶπε πῶς ὁ κατηγορούμενος ἦταν τόσον θρηνησὸς ποῦ ἦταν ἀδύνατο νὰ τὸν ὑποθέσει κανεὶς ἐγκληματίας, ἢ τοῦλάχιστο κοινὸν ἐγκληματία. Εἶπε πῶς μάρτυρας τοῦ φόνου δὲν εἶχε παρουσιαστῇ κανένας, καὶ, μολονότι ἐπαίνεσε τὴν ἀγρόρευτὴ τοῦ Εἰσαγγελέα ποῦ θάρσινε βέβαια ἐποχὴ στὰ δικαστικὰ χρονικά, εἶπε πῶς οἱ ἔνοχοι δὲν ἔπρεπε νὰ παραδεχτοῦν τὴν πρωτασί του καὶ μετὰ τὴν ἐτυμηγορίαν τοὺς νὰ στείλουν τὸν ἄνθρωπο στὴ λαιμητόμο, γιὰτὶ ἐνδεχόμενο ἦταν νὰ ἐθανάτωναν ἔτσι ἕναν ἄθωο, μὰ πῶς τὸ ἐναντίο, ἂν εἶχαν σχηματίσει πεποιθήσῃ πῶς ἦταν ἔνοχος, ἔπρεπε νὰ παραδεχτοῦν τοῦλάχιστον τὴ μετρία σύγχυσι καὶ νὰ τοῦ χαρίσουν ἔτσι τὴ ζωὴ, ἀφοῦ μάλιστα, καὶ ἂν οἱ ἔνοχοι δὲν ἐπαρδεύονταν πῶς ὁ Ὑουγκόγιαννος ὑπόφερε ἀπὸ σφραγισμὰ καὶ ἀπὸ κατὰ τὴν ἀνάγκην ἐπαίνετον ἀπὸ τὴ μυστικοπάθειά του, αὐτὸς θάχε χάσει τὴν πράξιν θυμωμένος ἀκόμη, γιὰτὶ δύο μέρες πρὶν ὁ Ἀράθυμος τὸν εἶχε δειρεῖ, καὶ ἡ νευρικὴ ταρχή, σύμφωνα μετὰ νομικὰς καὶ γιὰτροδικαστικὰς ἐξουχότητες, καὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ περισσότερες μέρες...

Καὶ ὁ καλὸς δικηγόρος δὲν εἴξερε νὰ ἐξηγήσει, οὔτε νὰ χάσει νὰ ἀπέστησιν οἱ ἄλλοι τὴν ἄπειρή καλωσύνη

καὶ τὴν ἀγάπῃ, ποῦ ἐπλημυρίζαν τὴν ἀθώα παιδιάστικη καρδίᾳ τοῦ μάρτυρα! — —

Ὁ Εἰσαγγελέας δὲν ἐδευτερολόγησε. Ὁ Πρόεδρος ἐδιάκωψε τὴ συνεδρίασιν καὶ οἱ ἐνόρκοι ἀποσύρθηκαν στὸ δωμάτιόν τους γιὰ νὰ συσκεφτοῦνε. Ἐμείναν παλλεὲς ὥρες κλεισμένοι. Καὶ στὴν ἐτοιμηγορίᾳ τους τέλος παρεδέχτηκαν τὸ φόνον καὶ τὴ μὲτριχ σύγχυσιν καὶ τὸ Διακαστήριο κατεδίκασε τὸν Τουργκιαννον σὲ ἰσόδικον δεσμῶν. — —

9
Μετὰ βίας ἐμπόρεσε νὰ καταλάβει τὴν καταδίκη του. Ἦθελε νὰ φωνάξῃ, νὰ μιλήσῃ, νὰ πεῖ στοὺς δικαστὰς του πῶς εἶχαν γελαστῇ. Δὲν εἶχε ἀποδειχθεῖ ἄρκετὰ σ' ὅλη τὴ δίκη πῶς οἱ κατήγοροί του εἴλεγαν ψέματα, δὲν ἐφαινότου ἄρκετὰ πῶς αὐτὸς ὁ ἴδιος δὲν μπορούσε νάναί φονηρᾶς : Γιατὶ λοιπὸν τὸν ἐπαινον στὴ φυλακὴ ἐπιζωήτου, καὶ γιατί εἶχε ἀφήσῃ ὁ Θεὸς νὰ τοῦ γίνῃ τέτοια ἀδικία : Μὰ ὁ Πρόεδρος ὡς τόσο εἶχε διαλύσει τὴ συνεδρίασιν, καὶ οἱ χωροφύλακες τοῦ ἔδωσαν ἀμέσως τρεῖς σιδερένιες χειροπέδες, τὸν ἔδεσαν μ' ἓνα σιδόνι καὶ τὸν ἐπρόσταξαν νὰ ῥεῖ μὲτ' αὐτοῦ. Στὸ ἀκροατήριον ἦταν ἀκόμα κόσμος πολὺς, καὶ τὸν ἐκοίταζαν ὅλοι μὲ περιέργεια καὶ κατ' ἐμυρμούριζαν στὸ διάδω του, καὶ φαινονταν εὐχαριστημένοι ἀπὸ τὴ δίκαια ἀπόφασιν. Κ' ἐπειτα στὸ δρόμον, στὸ φῶς τῆς ἡμέρας, (ἦταν ἀκόμα ἀπόγεμα,) ὁ Τουργκιαννος δεμένος ἐπερπατοῦσε μὲ χαμηλωμένον βλέφαρον, ἐντρεπόμενος τοὺς ἀνθρώπους ποῦ τὸν ἔδωκαν στὴ μέσῃ ἀπὸ τοὺς χωροφύλακας καὶ ἔσταματοῦσαν στὸ διάδω του γιὰ νὰ τὸν κοιτάξουν. Μὰ ἐπήγγεινε περίλυπος, ξέροντας πῶς δὲν μπορούσε ν' ἀντισταθεῖ σ' ἐκείνην τὴν ἀτυχίαν, καὶ ὅλον τὸ δρόμον δὲν ἐπρόφερε

ούτε μία λέξη, ως ποῦ σὲ κάμποση ὥρα ἔφατσε στὸ Σω-
φρονιστήριο, ἔξω ἀπὸ τὴ χώρα...

Ἦκαί τὸ ἴδιο βράδυ τὸν ἐκούρεψαν, τοῦ ξύριταν τὸ
γένει, τοῦ φόρεσαν ἀμέσως τὴ στολή τῆς φυλακῆς, τοῦ-
καμε ὁ ἀρχιφύλακας μία μακρυνὴ θεωρία, ποῦ δὲν τὴν
ἐκατάλαβε καὶ τὸν παρέλαβε τέλος ἕνας δεσμοφύλακας,
ἕνας νέος ἡμέρος στὴν ὄψη, ποῦ ἄνοιξε πρῶτα μία με-
γάλη σιδερένια πύρτα, καὶ μία μικρότερη ἔπειτα, τὸν
πέρασε ἀπὸ μίαν τριγωνικὴ αὐλή, τὸν ἔφερε σ' ἕνα μι-
κρὸ κελλί, τὸν ἔκλεισε μέσα καὶ τὸν κλείδωσε μὲ δύο
χοντρά μάνταλα ποῦ ἐστρίξαν τρομερὰ στ' αὐτιά του.
Κι' ὁ κρότος αὐτὸς τὸν ἐξύπνησε σὰν ἀπὸ ἕνα βαθὺν
ὕπνο, ποῦ νὰ τὸν εἶχε βυθίσει σ' ὄνειρα τρομερὰ ἄλλου
κόσμου· κ' ἐκρίταξε τρομαγμένος ἐκτόγυρά του τὸ μικρὸ
σκοτεινὸ κελλί. Ἦταν ἐλομνῆχος. Λίσθανόνταν μίαν
ἀπέραντη λύπη ποῦ τοῦ πάγωνε τὴν καρδιά καὶ μία
ζέστη στὸ μυαλό ποῦ δὲν τὸν ἔδινε νὰ κατὰλάβει ἔα-
στερα τί πραγματικὰ τοῦ συνέβαινε, κ' ἐσυνοδεύε κείνη
τὴ ζάλη ἕνας ἄριστος, φόβος ποῦ τὸν ἔκανε νὰ τρέμει,
καὶ κάθε τόσο περνοῦσε μπρὸς στὰ μάτια του λυπημένῃ
ἡ θεωρία τῆς Μαργαρίτας, ὅπως τὴν εἶχε ἰδεῖ στὸ κρι-
τήριο, καὶ κείνη ἡ θεωρία τὸν ἔκανε κ' ὅλας νὰ θυμᾶται
τὸν Πέτρο Πέπον, ποῦγε δουληθεῖ νὰ τὸν ἀνεβάσει
στὴ λαίμητομο καὶ ποῦ αὐτὸς τὸν εἶχε κλείσει σὲ καί-
νην τὴ φυλακή. Καὶ τ' αὐτιά του ἐδοῦζαν καὶ τὰ μά-
τια του δὲν ἔδλεπαν ἔαστερα, κ' ἡ ζάλη του ὅλο ἐμεγά-
λωνε, κ' ἔμοιαζε σὰν μία ἄσκημη μέθη, ποῦ τοῦ σκότιζε
τὴ σκέψη, τοῦ σύγχυζε ὅλες τὰς ἰδέες, τὸν ἔκανε νὰ λη-
σμονᾷ τὰ τωρινὰ καὶ νὰ θυμᾶται κομματιαστὰ τὰ πε-
ρατμένα, χωρὶς νὰ μπορεῖ ὁ νοῦς του νὰ τὰ συναρμολογή-
σει. Δὲν εἶχε καταλάβει οὔτε τὴ σοβαρὴ διδασχὴ τοῦ ἀρ-
χιφύλακα, οὔτε τὰς ἄγριες φοβέρας τοῦ φύλακα μὲ τὴν
ἡμέρη ὄψη, καὶ οὔτε στὴν τριγωνικὴ αὐλή τῆς φυλακῆς

δὲν εἶδε τοὺς ἄλλους κατάδικους ποῦ τὸν ἀνάμεναν, ἄλλοι μ' ἓνα χαμόγελο θαυμασμοῦ γιὰ τὸ μεγάλο του ἐγκλημα καὶ ποῦ ἤθελαν νὰ γιορτάσουν τὸν ἐρχομὸ του, ἄλλοι μ' ἓνα συμπνεστικὸ ἀνάδλεμμα, καὶ ἐξύπνησε μόνον μίαν στιγμὴ γιὰ ν' ἀκούσει νὰ μανταλώνεται ἀπ' ὄψεω ἡ μικρὴ πόρτα τοῦ κελλιοῦ καὶ νὰ στρίζει φοδερὰ τὸ μεγάλο κλειδί στὴ βρεσιὰ κλειδαριὰ τῆς. Κ' ἐκεῖνο τὸ τρίξιμο τοῦ ξαναρχοῦσαν ἀδιάκοπα στ' αὐτιά, καὶ ἓνα βαρὺ χέρι τοῦστρίγγε τὴν καρδιά καὶ τὸ λαρύγγι καὶ μίαν ἀνατριχίλα στενοχώριας ἐδιάβαινε ἀπ' ὅλο τὸ σκατὶ σπμένο κορμί του.

Ἐκοίταξε πάλι ὁλόγυρα τοῦ το μικρο πλικοστρωμένο καὶ κρύο κελλί του ποῦ θάταν γιὰ πάντα, γιὰ ὅλα τὰ χρόνια τῆς ζωῆς του ἡ κατοικία του! Γιὰ πάντα!... Ἀλλὰ ἐπιπλά δὲν εἶχε παρὰ ἓνα στενὸ κρεβάτι χωρὶς στρώμα, καὶ ἓνα κόνισμα στὸ σιδαντισμένον τοῖχο. Μία μαύρη καὶ θλιθερὴ ἀπειπισίᾳ τὸν ἐκυρίεψε. «Γιὰ πάντα κατάδικος!» εἶπε μίαν στιγμὴ μὲ τὸ νοῦ του. Κ' ἐκάθισε πένου στὸ χαμηλὸ κρεβάτι καὶ ἀκούμπησε στὰ δύο του χέρια τὸ κεφάλι καὶ ἀναστέναξε πονεμένα. Κ' ἐφαντάστηκε πῶς ἡ μάνα του ἡ Ἀρετή, μὲ τὰ κουρελιασμένα τῆς ρούχα, ἐχόρευε μέσθ στὸ καλύδι τοῦ πατέρα τῆς Μαργαρίτας, ὅπου εἶχαν κατοικήσει στὰ παιδικὰ του χρόνια, καὶ ὁ Πέτρος Πέπονας ἦταν σιμὰ τῆς. Τὸν εἶχε παιδί τῆς. Κ' ἡ Μαργαρίτα ἦταν ἄντρας καὶ ἐμιλοῦσε πειραχτικὰ τῆς μάνας του, ὅπως τότε ἄνδρες, σὲ τόσα χωριά, ὅπου μαζῇ του, σὰν ἦταν ἄγνωστο παιδί, εἶχε ζητιανέψει, καὶ ἦταν ἐκεῖ καὶ ὁ Γιώργης Ἀσάθουρος μὲ τὴ μεγάλη πληγὴ στὸ στῆθος, καὶ ἐγελοῦσε καὶ ἡ πληγὴ ἦταν βρύση, καὶ ἐπλημμύριζε αἷματα ὅλο τὸ καλύδι, τόσο ποῦ ἡ κουρελιάρα χορεύτρα δὲν εἶχε πλὴν ποῦ νὰ πατήρει.—Κ' ἐπλημῆρθε στὸν ἑαυτὸ του κατατρομαγμένους. «Γιὰ πάντα κατάδικος» ξανάπε μὲ τὸ νοῦ του. «Ὁ

τρελλαινόμεαι ! » Κι' ὁ καλὸς ἄνθρωπος ἀναζητοῦσε μέσα του ποιά σφάλματα τῆς ζωῆς του τὸν εἶχαν φέρει σὲ τὴν δυστυχία, ποιά ἦταν ἡ αἰτία ποῦχε κάνει νὰ τυφλωθοῦν τόσο ἄνθρωποι, οἱ χωριανοί του, οἱ δικαστές, οἱ ἑνορχοί, οἱ δικηγόροι, ποῦ εἶχαν μαρτυρήσει ἐναντίον του καὶ τὸν εἶχαν καταδικάσει, ἐνῶ αὐτὸς εἶξερε πῶς ὁ κόσμος ἦταν καλὸς, σπλαχνιστικὸς, δίκαιος, γιατί μὲ τὸ ἔλεος του εἶχε ζήσει αὐτὸς παιδί κ' ἡ μάνα του μία ξένη ζητιάννα, κι' ὥς τὰ τώρα ἀπὸ ξένα χέρια παντοῦ εἶχε βρεῖ γλυκὴ φρονιὰ κι' ἀπὸ τόσες καλὲς καρδιές θειοτική συμπάθεια. Καὶ δὲν εὗρισκε κρῖμα κανένα σ' ὅλην τὴν ἀθώα ζωὴ του· καμμία κακοσύνη ποῦ νὰ μπορούσε νὰ ζηγγήσει τὴν εσπερὴ τιμωρία ! — Καὶ πάλι ὁ νοῦς του ἀναστατώθηκε κ' ἔχασε τὴ σκέψη γιὰ καμπόση ὥρα. — Κ' ὅταν πάλι συνῆρθε, τρέμοντας ὅλος, ἐκατάλαβε πῶς περπατοῦσε μέσα στὸ στενοχώρο κελλί του. Ἦταν στενὸ, πολὺ στενὸ, κ' ἦταν κλεισμένο ! Ἐκοίταζε ὄξω ἀπὸ τὸ μικρὸ ρεγγίτη σὴν ἀλὴ τῆς φυλακῆς του. Ἐκείνην τὴν ὥρα ἦταν ἔρημη. Ἀνταστῆκε τὴν ἄκρα σιωπὴ ποῦ ἐδασίλευε σ' ὅλο τὸ μεγάλο γτίριο, σὰ νὰ μὴν ἦταν καθόλου κατοικημένο, κ' ἡ στενοχώρια του ἐμεγάλωσε. Ὁ κόσμος ποῦχε αἰσθανθεῖ στὸ λαμπρὸ του ἐκόντευε νὰ τὸν πνίξει. Ἀπελπισμένος ἔπεσε στὸ κρεβάτι του· ἦταν κουρασμένος πολὺ κ' ἠθέλησε νὰ κλάψει. Μὰ τὰ δάκρυα δὲν ἠθέλησαν νὰ δοῦν ἀπὸ τὰ στεγνά του μάτια καὶ τὸν ἐπνίγαν καὶ τὸν ἐπονοῦσαν, κ' ἐπεθύμησε τότες ὀλομεριάς τὴ λύτρωση τοῦ θανάτου. Τὰ μαλλιά του ὀρθώθηκαν καὶ τὰ μάτια του ἀνοίξαν· κ' ἐπετάχτηκε πάλι ἀπὸ τὸ κρεβάτι κ' εὗρέθηκε ὀρθὸς στὴ μέση τοῦ κελλιοῦ του. Γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ του, ἐδοκίμαζε τώρα μῆσος γιὰ τὴν ἀθλία ζωὴ, ἡ ψυχὴ του ἐπαναστατοῦσε ἐνάντια στὴν ἀδικία ποῦ τοῦ ἐγενότου, ἐνάντια στὴν ἀπόραστη τῶν ἀδικῶν ἀνθρώπων ποῦ τὸν εἶχαν ρίξει σ' ἐκείνην τὴ φυ-

λακή για όλο το μάκρος τῆς ἄχαρης ζωῆς του, ἐνῶ
 ἔξω, στὸν ἐλεύτερο κόσμο, ἡ ζωὴ ἦταν τόσο ὀμορφή,
 ὅλη γεμάτη χρήσιμο ἔργο, καὶ οἱ ἄνθρωποι τόσο καλοὶ!
 Καὶ πρώτη φορά στὴ ζωὴ του ἐθύρωσε μὲ τὸν ἑαυτὸ του,
 γιατί ἀναντρά εἶχε ἀφίσει νὰ τὸν κλείσουν ἐκεῖ μέσα
 καὶ δὲν εἶχε ἀντισταθεῖ, οὔτε στοὺς χωροφύλακες ποὺ
 τὸν ἐπίασαν στὴν ἐκκλησιά, οὔτε στοὺς δεσμοφύλακες
 ποὺ τὸν ἐκλείδωσαν σ' ἐκεῖνο τὸ κελλί, καὶ δὲν εἶχε
 προτιμήσει νὰ πεθάνει. Κ' ἡ ψυχὴ του τοῦ ἐπρόσταξε νὰ
 κάμει τώρα μίαν πράξη μεγάλῃ· νὰ λευτερωθεῖ ἢ νὰ
 μηδενίσει τὴν ὕπαρξή του. Μὰ τὰ μανταλά ἦταν δυνατὰ
 καὶ ἄνθρώπου χέρι βέβαια δὲ θὰ μπορούσε νὰ τὰ χαλά-
 σει, καὶ οἱ πόρτες τῆς φυλακῆς ἦταν σιδερένιες καὶ φύ-
 λακες ἐφύλαγαν παντοῦ καὶ στρατιῶτες μὲ ἐφ' ὄπλου τῇ
 λόγχῃ καὶ οἱ τοῖχοι τῆς φυλακῆς ἦταν πολὺ ψηλοὶ,
 διπλοὶ καὶ γκατρώ. Κ' ἀπελπισμένος ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς
 στοχασμοὺς ὁ κατάδικος ἔπεσε κατὰ γῆς καὶ ἐχτύπησε μὲ
 δύναμη τὸ κεφάλι του στὰς πλάκες γὰρ νὰ το σπάσει.
 Ἄκουσε ἓνα δυνατόν πόνο, ἔφερε τὸ χέρι του στὸ κου-
 τελο καὶ ἐκατάλαβε ὅπως πῶς δὲν τὴν ἀνείχε. Ἐβάλ-
 θηκε τότες νὰ το χτυπᾷ, δυνατωτέρω καὶ χωρὶς διακοπὴ.
 Μὰ ὁ πόρος τέλος τὸν ἐσταμάτησε, καὶ οἱ χτύποι τὸν ἔ-
 καμαν νὰ λιγοθυμήσει. Κ' ὅταν πάλι συνῆρθε ἐκατά-
 λαβε πῶς ἦταν νύχτα, καὶ ἦταν ὅλος παγωμένος καὶ ἐ-
 κρύωνε, καὶ ἔτρεμε, καὶ ἐτουρτούριζαν τὰ δόντια του ἀπὸ
 τὸ κρύο. Ἀθέλητα ἐσηχώθηκε, ἐζήτησε μετὰ στὸ σκο-
 τὰδὶ τὸ κραβάτι του, ἐτυλίχτηκε μὲ τὴ μάλλινη κου-
 βέρτα καὶ ἐξαπλώθηκε ἀνάσκελα. Κ' ἔμεινε ἔτσι μὲ τὰ
 μάτια ἀνοιχτά, μὲ τ' αὐτιά τεντωμένα παραμονεύοντας
 τῆς νυχτὸς τὸ σκοτάδι. Τὸ κρύο τὸν ἐτίναξε γιὰ καμ-
 πότη ὥρα. Κ' ἔπειτα εἶδε πάλι ὀνειράτα. Ἦταν μισε-
 μένος καὶ ἔδλεπε σὰ σ' ὄνειρο τὸ μακρινὸ χωριὸ του. Καὶ τὸ
 χωριὸ του ἦταν σὰν ἓνας ἄλλος ὀμορφος κόσμος μὲ τὰς

πολλές του, πολλές, εὐλογημένες ἑλκές, σ' ὅλες του
τὲς ράχες, σ' ὅλες του τὲς λαγγάδες, σ' ὅλα του τὰ
πλάγια.

Τὰ κυπαρίσια ἐγκύριζαν ἐδῶ κ' ἐκεῖ, θγαίνοντας
μέσα ἀπὸ τοὺς ἐλαγιῶνες, προσπαθώντας νὰ φτάσουν με-
τὴν κορφή τους τὰ οὐράνια, τὰ λιβάδια ἐπρασινίζαν τὰ
πλούσια χωράφια ἦταν θάλασσες ἀπὸ γεννίματα, τὴ
φαειδρὴ τροφή τοῦ ἀνθρώπου... ἡ μεγάλη θυγατέρα τῆς
Μαργαρίτας ἐπαιρνε μὲ τὸ σκονὶ τὴν ἀγαπημένη τῆς προ-
δατίνα, τὰ δύο ἀγρία ἐπὶ γαίαν σγολεῖο, τραγουδώντας
τὸ ἕνα, σφυρίζοντας τ' ἄλλο, μ' ἓνα μεγάλο κομμάτι κα-
θάρσιο φῶμα τὸ καθένα στὸ χέρι τους· τὰ δύο καλὰ κα-
ματερά, ὁ Παρδίκης κι' ὁ Παρσλευῆς, (τὸν εἰλεγεν
ἔτσι, γιὰτὶ εἶχε γεννηθεῖ μέρα Παρσλευῆς,) δὲν εἶχαν
σφαχτεῖ, κ' ἦταν δεμένα κάπου ἀπὸ τὴν πορτοκαλιὰ, σιαχ
στὸ καλύδι τοῦ Ἀράθυμου, κ' ἔκουνούσαν τὰς οὐρές τους
γιὰ νὰ διώχνουν τὰς μύγες, κι' ὁ Παρδίκης ἐξουοῦσε τὸν
τράχηλό του πάνου στὸν κορμὸ τοῦ δέντρο. Κι' ὁ Ἀρά-
θυμος δὲν εἶχε πεθάνει, εἶχε γιαιτρευεῖ ἀπὸ τὴ μεγάλη
κατάστηθι πληγὴ του, ἡ εἶχε ἀναστηθεῖ ἀπὸ τὸν ἄλλον
κόσμο...

Κι' αὐτὴ ἡ εἰκόνα τοῦ ἡγαῖφρε στὸ νοῦ τὸν Ἀρά-
θυμο, σκοτωμένον, ἐκπλωμένον στὴ μέση τῆς ὁμορφῆς
ἐκκλησιᾶς τοῦ χωριοῦ, ποῦ ἦταν γεμάτη κόσμος καὶ σιμὰ
στὸ λείψανο ἦταν ἡ Μαργαρίτα, ποῦ ἐδερνότου ἐμοιρο-
λογοῦσε κ' ἔκλαιγε, κι' ὁ Πέτρος Πέπονας μὲ τὸ πι-
κρὸ του χαμόγελο στὸ χεῖλι καὶ οἱ παπάδες ἐφαλλαν
τὸ λείψανο τοῦ ἀδικοσκοτωμένου... Κ' ἐπειτα εἶδε μέσα
σ' ἐκείνην τὴν ἐκκλησιὰ καὶ τὸν ἑαυτὸ του μὲ τὰ φα-
κρὰ μαλλιά ποῦ δὲν τ' ἔχε πλιὰ στὸ κεφάλι καὶ ποῦ σκέ-
παζαν τ' αὐτιά καὶ τοῦ κατέβαιναν σὰ φυτῆλια στὸν
τράχηλο, μὲ τὰ ἀρχὰ του γένεια, ποῦ πλιὰ τὴν ὥρα δὲν τ' ἔχε
οὔτε κ' ἐκεῖνα, μὲ τὸ στραβὸ ραβδί του στὸν χέρι καὶ

μέ το μικρό του μπόγγο στ' άλλο του χέρι, κ' είδε τέλος τους χωροφύλακες που έκει στήν έκκλησιά καί μπρός σ' όλον τόν κόσμο, έχυμοῦσαν άπάνου του σά για να τότε σνοτώσουν κ' εκείνον, τόν έρριχναν χάμου, τόν έσφιχτόδεχναν καί τόν πρόσταζαν να τους άλολουθήσει, χωρίς αύτός να ξέρει που τόν έπκιρναν, ούτε γιατί τόν είχαν δέσει... Κ' έπειτα είδε την άλλη φυλακή όπου τόν είχαν κλείσει, για προφυλάκιση, μία φυλακή πρόσχαρη γεμάτη κόσμο. "Όλοι οί φυλακισμένοι ήταν μαζή· κόσμος ήμερος κ' άγαθός, πουχαν κάμει κάποιαν παράνομη πράξη σε μία στιγμή θυμού, μέθης, ή ανάγκης, ή πουχαν κάμει κάτι που βέβαια λάθος δέν ήταν. "Ω αύτη ή φυλακή δέν είχε διαφορά από τόν άλλον κόσμο! Καί ξανάβλεπε μέ το νοῦ του ένα ένα όλα τά πρόσωπα των ανθρώπων που μαζή του είχαν μείνει δέκα μήνες, καί που τώρα πλιά δε θα τους ξανάβλεπε... Κ' έθυμήθηκε τή σημερινή του τή δίκη! "Ω πως τόν είχε ζαλίσει ή φωνή τής Μαργαρίτας! κ' ήθέλησε να τήν ξανακούσουν ταῦτιά του εκάεινην τή φωνή να βγαίνει μέσα από τό σκοτάδι τής φυλακής του... τής σκοτεινής φυλακής του... Κι' άντίς δέν άκουσε τίποτα για πολλήν ώρα. Τώρα είχε ζεσταθεί κορμάτι. Κι' όλο μέ μιὰς τόν έσκιαζε τό φονατό του φρουρού που από τό τρίτο καμίνι έκραζε μ' όση δύναμη είχε: — «Φύλακες, γρηγορείτε!» κ' έπειτα ή βαθεία σιωπή που έγινεκε μονομιάς!...

Τώρα ούτε ή θρησκεία δέν τουδινε παρηγορία, γιατί είχε κλονιστεί ή άθώα πίστη στή Δικαιοσύνη καί τήν καλωσύνη τής θείας Πρόνοιας. Γιατί νάσαι αύτός στή φυλακή, κ' ό γαχοῦργος πουχε άληθινά σκοτώσει τόν Άράθυμο να χαίρεται τόν ώμορφον κόσμο καί να χαίρεται τό κέρδος τής ληστείας; Καί ποιος ήταν αύτός ό φονητής;... Ο Τουρκόγιαννος δέν είξερε, όχι δέν είξερε, δέν ήθελε ούτε να τόν υποψιάσει!... όχι, δε θάταν ό Πέτρος,

όχι...καί σε κάθε περίπτωση δὲ θάξερε τίποτα ἢ Μαργαρίτα...καί δὲν ἦταν βέβαια ἀγαπητικιά του, τώρα ποῦ εἶχε χηρέψει... Κ' ἔφερε πάλι στὸ νοῦ του τὸ μεγάλο πρόβλημα: γιατί τόσο ἄλλοι κακοποιοὶ ἄνθρωποι περ-
βατοῦσαν ἐλεύτεροι στὸν κόσμο, κ' ἐχαίρονταν τὰγαθὰ του, κ' ἔσπερναν παντοῦ τὴ διχόνοια καί τὸν πόνο καί τὸ μῖσος; Γιατί ἐθαπilloε τόση ἀδικία κ' ὑπόφερναν τὰ ἀγαθὰ τὰ πλάσματα, τ' ἀθῶα παιδάκια, οἱ ἀγαθοὶ ἄν-
θρωποι καί τ' ἀγαθὰ τὰ ζῶα, σὰν τὰ καματερά του Ἀ-
ράθυμου: —

Καί μία παρήγορη δειλὴ φωνὴ τοῦπε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς του, πῶς τὸ μυστήριό αὐτό, ὅπως καί τόσα ἄλλα μυστήρια τῆς δημιουργίας, μόνο οἱ πεθαμένοι, πη-
γαίνοντας στὸν κόσμο τῆς Ἀλήθειας, μπορούσαν νὰ τὰ ξεδιπλύνουν, καί θυμῆθηκε τότες τὸν καλὸ δάσκαλό τῆς ξενιτειαῖς ποῦ ἀκόμη θάταν μαζὶ του, ἂν ὁ θεὸς δὲν τὸν εἶχε κράξει σιμὰ του. Κι' ἀνεστέναξε. Κ' ἐζήλειψε πάλι τὴ λύτρωση τοῦ θανάτου. Γιατί δὲν τὸν ἔκραζε κι' αὐτὸν ἀμέσως ὁ θεὸς σιμὰ σου, σιμὰ στὸν καλὸ δάσκαλό ποῦ τώρα θάχε μάθει τόσα ἄλλα μυστήρια: —

Μὰ καθὼς ἀναστέναξε τοῦ πόνεσε δυνατὰ τὸ κεφάλι κ' ἐκατάλαβε πῶς δὲ θάχε ποτὲ τὴ δύναμη νὰ τὸ συν-
τρίψει κι' ἀπεφάσισε νὰ βρεῖ ἄλλον εὐκολώτερο θάνατο, νὰ πεθάνει τῆς πείνας. —

Μ' αὐτὴν τὴν ἀπόφαση ἔκλεισε τὰ βλέφαρά κ' ἔνα κλάμα δυνατό καί πολὺδακρυ, πῶδγαίνε ἀπὸ τὰ βάθη τῆς καρδιάς του, τὸν ἐτίναξε σύγκορμον, καί τὸ κλάμα αὐτὸ ἐδάσταξε ὥρα πολλή μες στὴ σιγὴ τῆς νύχτας καί τὸν ἀλάφρωσε. Καί ὁ ὕπνος τέλος τὸν ἔκαμε νὰ λησμο-
νήσει ὥς στὴν αὐγὴ τῆ βαρεῖα συστορά του...

10

Ἦτανε πάλι ἀνοιξή. Μάρτης. Τὸ μεσημέρι εἶχε περάσει ἀπὸ δύο ὥρες, κι' ὁ ἥλιος ἔφεγγε λαμπρὰ καί

καυτερός ακόμη μέσα στον καθάριο γαλάζιον ουρανό, όπου σύγνερα άτπρα και σταχτυά ανάλαφρα εταξίδευαν. Κι' όλοι οι χωριάτες ήταν στον κάμπο κ' εδούλευον παντού τα χωράφια: έσκαφταν τή γή, ξερίζωναν τò πράσινο χόρτο, έσπερναν τήν έψιμιά, και κείνην τήν ώρα μάλιστα ή έργασία ήταν σ' όλην τήν αναψή της, σά να βιαζότουں καθένας εκείνο τò απομεσήμερο ή να τελειώσει τò έργο του, ή ν' αρχίσει λιγώτερη δουλειά για τήν ημέρα που θά ξεημέρωνε.

Κι' ο Πέτρος Πέππονας έπιστατοῦσε στοργωμα του χωρικοῦ του σκοτωμένου. Είχε δουλέψει κι' ο ίδιος όλη μέρα κ' έκαθιστον τώρα δίπλα στην μικρήν πόρτα του αχυρένιου καλυδιού, άπάνου σ' ένα χοντρά μακρύ ξύλο, στον ίσκιο πώρριχνε τò ίδιο τò καλυδί' ο άσκημος μαῦρος κι' άπρος άκούος του Άράθου ήταν κουλουριάσμενος μπροστά στα πόδια του.

Και σκερτικώς έκοίταζε τò ζευγάρι που εδάδιζε όκνά, όκνά μέσα στο μεγάλο χωράφι, αναστηλώνοντας με τò γυννί τα χώματά κι' ο ξένος ζευγολάτης από πίσω έρόναζε παράξενα τὰ ζά του και τὰ κεντούσε για να μὴν αποκοιμῶνται. Και τὰ δύο θεώρατά ζωά, κόκκινα και τὰ δύο, έσκυφταν κάτω από τò βαρύ ζυγό τò κεράλι τους ως τή γή, είχαν άκουμπήσει τò ένα άπάνου στ' άλλο, κ' έμεναν μία στιγμὴ σταματημένα, ρίχνοντας όλο τò βάρος του μεγάλου κορμιου τους στα έμπρός, στέκοντας όρθά στα τρία πόδια κ' έτοιμα με τò τέταρτο να προχωρήσουν, όταν ο σβώλος θά ξεκολλούσε από τὰ σπλάχνα τῆς γῆς, και τὰ μούσκούλά τους ήταν φουσκωμένα κ' εδειχναν πώς εδάζαν όλα τὰ δυνατά τους, και καθυστε τή στιγμὴ που ο ζευγολάτης είχε δάλει ένα παράξενο φωνατό, έκαμαν μίαν τελευταία προσπάθεια, έμούτρισαν έξαφνα προς τὰ έμπρός, έκαμαν δύο τρία βιαστικά πατήματα, σά ναθελαν να πέσουν, συρμέ-

να από την ίδια τους τη δύναμη, ενώ το γυνί αναπέ-
ταξε ένα χοντρό γυαλιστερό, μαύρο σβώλο, γεμάτον ασ-
πρες ρίζες αγριου χόρτου, κ' εστάθηκαν τέλος. Το γυνί
έλαμψε στον ήλιο και σε μία στιγμή τα ζώα αναστη-
λωθήκαν πάλι για μία καινούργια προσπάθεια.

Κι' ακολουθούσε τ' άροτρο, το ίδιο το παιδί της Μαρ-
γαρίτας, ο Θανατούλης, για να ρίχνει το άραποσίτι
σπηρί σπηρί στο αύλακι, που ανάσκαφταν τα βώδια, και
κατόπι η Μαργαρίτα με τη θυγατέρα της έτριβαν με
τς άξινες τους σβώλους και σκύφτοντας ξεδιάλεγαν τς
αγριες ρίζες· κ' ήταν εκείνο το βράδυ η Μαργαρίτα βα-
ρύθυμη κ' έμειλούσε λίγο. Κ' εδούλεψαν έτσι δύο ολό-
κληρες ώρες ακόμη.

«Στον άγερμό θα λύσουμε!» του φώναζε ο Πέτρος
από τη θέση του.

Κι' αυτά τα λόγια αντίχρησαν παράξενα μέσα στην
ψυχή της Μαργαρίτας, γιατί την έκαμν να θυμηθεί,
πώς πέρσι την ίδιαν ώρα τάχα προφέρει κι' ο Άράθυ-
μος από τη θέση, όπου έκαθότου, δίπλα στη μικρή
πόρτα του άχυρένιου καλυδιού. Κι' ανασήκωσε το κεφάλι
της, σά να τιν γύρισε, κ' έκοίταζε τον Πέτρο κι' ανα-
στέναζε.

«Τον έθυμήθηκε πάλι» εσύλλογίστηκε πικρά ο Πέ-
τρος. Και σε μία στιγμή ξαναφώναξε του ζευγολάτη:
«Αύσε! Σε δύο τρεις ώρες αύριο τελειώνουμε!»

Ο σκύλος είχε ξυπνήσει, έχασμουρήθηκε και ξανα-
κάθητε χάμου μ' άπλωτα τα μπροστινά του πόδια κι'
όρθο το κεφάλι. Ο ήλιος είχε πάρει τον κατήφορο
κ' είχε κοκκινήσει. Κ' η Μαργαρίτα ανατινάχτηκε
πάλι κ' έκοίταζε κατά το καλύδι σά για να βεβαιωθεί
πώς η προσταγή εκείνη δέν είχε βγει άληθινά από τα
χείλη του Άράθυμου.

Και ο ζευγολάτης έμπηξε βαθειά το γυνί στη γή

κ' έλυσε άμέσως τὰ ζώα κι' αυτά ξεκίνησαν βαρειά βαρειά πρὸς τὴν καλύβα καί δεν σταμάτησαν παρὰ στο συνειθισμένο δέντρο, όπου ἐκεῖ ὁ Τουρκόγιαννος ἔδενε πάντα τὰ δύο καματερά τους, τὸν Περδίκη καί τὸν Παρασκευά, ποῦ τώρα πλὴν δεν ἐξοῦσαν οὔτε κεῖνα. Καί κατόπι, στὸ ζευγολάτη ἐρχόταν ἡ Μαργαρίτα μὲ τὰ δύο παιδιὰ της κ' ἔσμιζαν ὅλοι τὸν Πέτρο σιμὰ στοῦ καλυβιοῦ τὴν πόρτα.

«Τί ἔχεις;» τῆς εἶπε χαμηλόφωνα καί χωρὶς νὰ ἀνασηκώσει οὔτε τὰ μάτια.

«Ἐστάθηκε πάντα τόσο καλὴς μαζί μου!» τοῦ ἀποκρίθηκε... «Κ' ἔλαβε τέτοιο θάνατο!... Κι' ἀκόμα θὰ ζοῦσε, ἂν δεν τὸν ἔκανα νὰ πουλήσει τὰ βώδια!»

«Ἦτανε τυχερὸ τοῦ!» εἶπε ὁ Πέτρος βρῦθμος.

«Ἐλαβε τέτοιο θάνατο!» ξανάπε ἀναστενάζοντας ἡ Μαργαρίτα.

«Ἡ ζωὴ εἶναι γιὰ τοὺς ζώντάνους!» ξανάπε ὁ Πέτρος μὲ βραχνή φωνή.

Κ' ἡ Μαργαρίτα ἔμεινε ἀκίνητη μπροστὰ του, ἔχων μῆλως τὸ ἐλέμνα κ' ἐσταύρωσε τὰ χέρια της. Τῆς ἐρχόταν στὸ νοῦ ὁ ἀγαθὸς χωριάτης μὲ τὰ μακριὰ του ξανθὰ μουστάκια, ποῦ μαζί του εἶχε ζήσει τόσα χρόνια, καί ποῦ καλὸ δεν εἶχε γνωρίσει ἀπὸ τὸ χέρι του. Πόση διαφορὰ εἶχε αὐτὸς ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἄνδρες! Ἰδερναν ὅλοι τὰς γυναῖκες τους, ἐκεῖνος ποτέ!

Κι' αὐτὴ τὸν ἐγείλοῦσε τὸ δόκιο μὲ τὸν Πέτρο, πέντε ὀλάκερα χρόνια καί ἡ ἀγαθὴ καρδιά του δεν εἶχε ὑποψιάσει τίποτα, παρὰ εἶχε πεθάνει πιστεύοντας στὴ φρονιμάδα της, στὸ μυαλό της, στὴ νοικοκυροσύνη της. Γι' αὐτὸ τὴν εἶχε ἀληθινὰ λυπήσει ὁ θάνατός του καί δεν τῆς εἶχε περάσει ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ιδέα, πῶς τὸ τέλος τοῦ ἔφερνε διόρθωση στὴ ζωὴ της κ' εἶχε στα-

θεϊ τόσο σκληρό, τόσο μαρτυρημένο εκείνο το τέλος, που δεν είμπορούσε να λησμονήσει ακόμη πώς αυτή ή ίδια είχε σταθεί ή άρρομή του... Έκείνον δεν τον είχε πάρει από άγάπη, ούτε αυτός τη Μαργαρίτα· αλλά στο σπίτι τους ο θεός είχε δώσει την ευλογία του· και θα περνούσε μαζί του ήσυχη κι' άτάραχη ή ζωή, αν δε είχε βρεθεί σιμά της ο Πέτρος... Ο Πέτρος, που ήταν άντρας της τώρα!...

Τον έκοίταξε με μία γλυκειά ματιά κι' εκηράωσε τα πλατεια του στήθη και το άντρίκιο πρόσωπο του, κι' αυτός της χαμογέλασε.

Τώρα ο ζευγαλάτης είχε καθίσει σιμά στον Πέτρο κι' είχε αρχίσει να κουβεντιάζει αδιάφορα μαζί του, κάτω από το δέντρο τα δύο ζώα έμαστούσαν υπομονητικά το άχυρό τους, κι' ο ήλιος κατ'άκονινος έζύγωνε προς τη δύση του χρυσόνοντας τα πάντα. Κ' ή Μαργαρίτα ανανοήθηκε πώς έπρεπε να έτοιμάσει το δείλινο του δουλευτή της κι' έμπήκε στο καλύδι.

Κ' ευλόγησθηκε πάλι: «Ο Πέτρος δεν τόξερε ούτε αυτός, πώς ή ιστορία θα τέλειωνε τόσο αίματωμένα, όταν την όρμηξεψε να πουλήσει το ζευγάρι για να φύγει ο Τουρκόγιαννος από το σπίτι τους, όχι δεν τόξερε, αυτό ήταν βέβαιο, δεν τόξερε, όχι, όχι! Ο Πέτρος είχε τ'άδικο μόνο που την αγαπούσε τόσο τρομερά!... Αυτός μοναχά την είχε άληθινά αγαπήσει· την ήθελε όταν ήταν κορίτσι· μά τότες την ήθελαν και τότες άλλοι νέοι του χωριού τους, κι' ήταν πάρα μικρή στα χρόνια τότες για να μπορεί να ξεχωρίσει την άληθινή την άγάπη· κι' ήτανε πάρα υπάκουη στους γονιούς της, που δεν ήθελαν να της τον δώσουν, γιατί έπροτιμούσαν άλλους γαμπρούς, το Γιώργη μάλιστα τον Άράθυμο, που ήταν από καλό σπίτι... Την είχε αγαπήσει κι' ο Τουρκόγιαννος ο δύστηνος!... Αυτός τώρα από ένα χρόνον έτηζότου

στη φυλακή του ! Γιατί τὸν εἶχε βαρύνει τόσο ὁ Πέτρος με τὴ μαρτυριά του ; Γιατί τὸν ἐξήλεус ; Μονάχα γιατί τὸν ἐξήλεус ;... Μὴν εἶχε κι' ἄλλες αἰτίες ;... Μὰ τί αἰτίες ;...

Ἐδῶχ' ἔτι πάλι ἀπὸ τὸ καλὸ φέρνοντας τὸ ψωμί καὶ τὸ προσφάγι τοῦ ἀνθρώπου κ' ἐκαθίσε παρὰ μερὰ μόνη. Οἱ δύο ἄντρες ξακυλούθησαν τὴν κουδέντα τους. Ἡ θυγατέρα τῆς ἐσύναξε τὰ ριμά της κ' ἐτοιμαζότουσαν νὰ γυρίσει στὸ σπίτι, τὰ γόρια ἤθελαν νὰ τὴν ἀκολουθήσουν, γιατί τὰ τρία ἀδέρφια ἀγκαπιῶνταν τρυφερὰ ἀκόμη.

Κι' ὁ νοῦς τῆς τώρα πάλι ἐδούλευε : Ἦτανε ζηλιάρης ὁ Πέτρος, ναι, ζηλιάρης πολύ, ἐξήλεус ὡς καὶ τὸν ἴσχιό του, μὰ γιατί ; βέβαια γιατί τὴν ἀγαποῦσε. Καὶ τί ὠραῖος ἄντρας ἦτον ! Τὸν ἐδῶκε ἐκεῖ μπροστά της μὲ τόσο πλατεῖα στῆθια, μὲ τόσο πλατεῖα ἀγκαλιά ! Τὴν ἐπαίξε στὰ χέρια του, σὰ μικρὸ παιδάκι, αὐτὴνε μεγάλη γυναικα' καὶ τὴν εἶχε ἀγαπήσει μὲ τόση μαγία, κ' ἦτανε τόσοσ καιρὸς ποῦ τὴν ἀγαποῦσε, εἶχε δοκιμαστεῖ τώρα πλὴν ἡ ἀγάπη του !—Μὰ δὲν τὸν ἀγαποῦσε κ' ἡ ἴδια ; Ὡ ναι, ὦ βέβαια πολύ, μὰ πολύ ἄλλὰ τότες ποῦ ὁ ἄλλος ἐζοῦσε, ἀκόμα περισσότερο !... Κ' ἐδιόρθωσε μοναχὴ τῆς τὸ στοχασμὸς τῆς ; ὅχι, δὲν ἐπρεπε ἔτσι, ἐπρεπε τώρα περισσότερο !... καὶ μὴ δὲν ἐγνώριζε, ὡς καὶ τώρα, στιγμὲς ποῦ ὁ κόσμος ἐχανότουσαν μπρὸς ἀπὸ τὰ μάτια τῆς ; Μὰ ἐγνώριζε καὶ μιὰν ἄλλην ἀγάπη δυνατώτερη, τὴν ἀγάπη γιὰ τὰ παιδιὰ τῆς, μ' ἐκείνην δὲν ἐμοιαζε ὁ Ἐρωτας τὰ παιδιὰ τῆς τὰ προτιμοῦσε ἀπὸ τὸν Πέτρο ! Μὰ καὶ γιὰ τὸν Πέτρο τί δὲν εἶχε κάμει ; Εἶχε γελάσει τὸν ἄντρα τῆς, εἶχε φοβηθεῖ, εἶχε ὑποφέρει ! Ἀδιάφορο ἂν συχνὰ εἶχε μετανοιώσει γιὰ τὸ πρῶτο παραστράτημα καὶ μάλιστα στὲς δύσκολες στιγμὲς, ὅταν ὁ Τουρκόγιαννος ἐπαρὰ φύλαγε... Τὸν εἶχε ἀγαπήσει. Δὲν ἦταν ἀπόδειξη τὸ ποῦχε στέρξει νὰ πουλήσει τὸ ζευγάρι,

γιατί είχε γρικήσει ψυχρόνια για τον άνθρωπο που έστενοχωριότου κ' υπέρθενα τόσο εξ αίτιας της ; — —

Μά εκείνη ή απόφαση είχε φέρει κατόπι της μία κοσμοχαλασιά. Ο άντρας της είχε φύγει το ίδιο βράδυ με τα δύο όμορφα καματερά τους, τον Ηερδίκη και τον Παρασκευά, κ' είχε βρει απάνθρωπα στο δρόμο τον άδικο θάνατό του... μιά αυτόν το θάνατο ή ίδια δεν τον είχε ποτέ της επιθυμήσει, κ' είχε σκεφτεί μονάχα πώς βγάζοντας τον Τουρκόγιαννο από το σπίτι της θα έδωσε τα πάντα, θα έχροταине τέλος ο Πέτρος αγάπη και θα ήσύχαζε ! Πώς να προβλέψει ή δούλη όλα τα κακά πουχαν προέλθει : την οργάνια των παιδιών της, τη φυλακή του άτυχου ανθρώπου... Και ποιος είχε αληθινά σκοτώσει ; "Ω ο Τουρκόγιαννος όχι ! Αυτός είχε κλειστεί απειπισμένος στο έρημο καλύδι, εκεί τον είχε ιδεί την ήμέρα που ο Αράθυμος έπουλούσε τα καματερά στη χώρα... έκρυβότουν περίλυπος σε μιά γωνιά και τον είχε ιδεί να κλαίει... Όχι, ο Τουρκόγιαννος δεν μπορούσε να σκοτώσει !... Μά ούτε ο Πέτρος είχε σκοτώσει ! Μά γιατί της έρχότουν τώρα στο νοῦ ο Πέτρος ; "Όχι, όχι, ούτε αυτός ήταν τέτοιος, πώς θα μπορούσε να αγκαπάει τόσο ένας φονηής δολερός !... Μία ιδέα τέτοια δεν έπρεπε να της περνά από το νοῦ ! Πώς θα μπορούσε νάναι τόσο σκληρός ο Πέτρος, για να βυθίσει στην καρδιά ενός ανθρώπου άδικημένου από κείνον ένα τόσο μεγάλο μαχαίρι και να του ανοίξει τέτοια πληγή !... "Ω την έθυμώτουں εκείνη την πληγή στα στήθη του άντρός της παρόμοια μ' εκείνην πώδλεπε στα σραγμένα τα ζώα... έτσι θαχαν σραχτεί και τα όμορφα καματερά τους, ο Ηερδίκης κ' ο Παρασκευάς... γιατί τα θυμώτουں κ' εκείνα πάντα !... "Όχι, όχι μία τέτοια ιδέα δεν έπρεπε ούτε από το νοῦ να της περνάει ! Πώς θα μπορούσε ένας άνθρωπος, λίγες ώρες πριν κάμει ένα φονο, κ' όλο μετ-

τώντας το φόνε, να παραδοθεί όλοψυχα στη μέθη τής παράφορης αγάπης του : Κι' αλήθινά ποτέ της δεν τον είχε ιδεί τόσο έξω του έαυτού του, όσο εκείνο το βράδυ, που ό Άράθυμος έλεγε στη χώρα. Ποτέ τα φίλήματά του δεν ήταν τόσο φιλογερά, ποτέ ταγκαλιάσματά του τόσο άγροταγα, ποτέ δεν έτρεχαν τόσα δάκρυα από τα μάτια του αλαρραίνοντας, καθώς έλεγε, τη βαρεμένη καρδιά του, ποτέ ή χαρά του δεν είχε σταθεί μεγαλήτερη, όσο εκείνο το βράδυ ! Είχαν φύγει μαζί από το καλύδι, γιατί εκεί είχε βρεθεί ό Τουρκόγιαννος που έκλαιγε το διώξιμό του και που με το δειλό του βήξιμο την έρόδισε, κ' είχαν αποφασίσει να βρεθούν εκείνη την ίδια νύχτα στο σπίτι του Πέτρου. Κι' αυτή, όταν είχε γίνει σκοτάδι, περνώντας με χτυποκάρδι από τους κήπους είχε βασιλάξει το λόγο της... Ήταν μία από τις σπάνιες στιγμές τελειωτικής ελευτεριάς και για τους δύο τους. Την επρόσμενη βαρύθυμος κι' ανυπαίμονος καθώς πάντα, αλλά είξερε πώς εκείνην τη νύχτα θαρχότουσαν άσφαλτα... Κ' έθυμάτουσαν πώς είχε σπρώξει ανάλαφρα την πόρτα του μικρού σπιτιού του... Η μικρή θλιμμένη φλόγα του καντηλιού έρριχνε ένα μικρό φως που έχανότουσαν σε μία μαυρίλα χωρίς όρια. Και στην αρχή το σκοτάδι την έσκίαζε, αλλά δεν την έδειλινε, κ' έμπήκε μέσα μ' έναν αναστεναγμό κι' άμέσως εuréθηκε στην πλατειά άγκαλιά του...

Πώς θα μπορούσε να σκοτώσει λίγες ώρες έπειτα ό άνθρωπος που άγκαπούσε τόσο : Μά γιατί την εδασάνιζε εκείνη ή σκέψη :...

Και τούπε με θλιμμένη φωνή : «Είν' όλα σαν επέρσυ !...»

«Είν' όλα σαν επέρσυ» τής άπάντησε βραχνά, σά να άνειρευότουσαν.

«Μόνο εκείνος λείπει!» τοῦ ξανάπε ἀναστενάζοντας.

«Μόνο εκείνος» ἀπάντησε συρρόνοντα τὸ μέτωπο. Κι' ἀκολούθησε μιά λυπηρὴ σιωπή.

«Καί τὰ βώδια εἶναι ἄλλα!»

«Καί τὰ βώδια εἶναι ἄλλα!»

«Καί ὁ ζευγουλᾶτης ἄλλος!»

«Ἄλλος!» τῆς ἀποκρίθηκε σὰν πειραγμένος, καὶ τὴν ἐκοίταξε κατάματα.

Συχνὰ μέσα στὸ χρόνο τοῦχε μιλήσει γιὰ τὸν Τουρκόγιαννο, γιὰ τὸ ἄδικο μαρτύριο τοῦ ἀθώου ἀνθρώπου τοῦχε ἀγαπῆσει τόσο πολὺ τὸ σπίτι τῆς κι' αὐτὴν τὴν ἴδια, συχνὰ καὶ τὰ παιδιά τῆς ἐθυμόνταν κι' αὐτὸν καὶ τοὺς χοροὺς τοῦ κ' εἴξερε πῶς τὴν πάλι θὰ τοῦ μιλοῦσε γιὰ καῖνον.

«Ὁ κατημένος ὁ Τουρκόγιαννος!» τοῦπε λυπημένη «εἶναι στὴ φυλακὴ γιὰ πάντα... ὦ, γιατί ἠθέλησες νὰ τὸν ἀνεβάσεις στὴν κρεμάλα!»

«Δὲ θυμᾶται ὅσα μᾶς ἔκαμε!» τὴ ρώτησε.

«Μά, ἀρῶ ὁ Γιώργης εἶτανε πεθαμένος, εἴξερες πῶς θὰ μ' ἐπαιρνες. Γιατί νὰ μαρτυρήσεις τόσα ἐναντίου τοῦ καὶ νὰ τόνε χάσεις!»

Κι' ἀκολούθησε πάλι μιά βραειὰ σιωπή. Κι' αὐτὲς οἱ στιγμὲς ἦταν τώρα συχνές, γιατί συχνὰ τοῦ μιλοῦσαν γιὰ τὸ θάνατο τοῦ Ἀρχθούμου. Τώρα ἐπρόστρνε τὴν ἀπάντησή του.

«Γιατί, γιατί;» τῆς εἶπε τέλος. «γιατί αὐτὸς ἐκοίτωσε!»

«ὦ, ὄχι!» τοῦ ἀπάντησε ἀμέσως. «χάποιος ἄλλος στὸ δρόμο, γιὰ νὰ τοῦ πάρει τὸ χρῆμα... Δὲν εἶναι ἔτσι, Πέτρο;...»

Κι' ὁ Πέτρος ἐσηκώθηκε στενοχωρημένος. Ἦθελε νὰ τελειώσει αὐτὴν τὴ συνομιλία κ' ἤθελε νάναί μόνος.

Κ' ἐπῆγε ὡς τὴν ἄκρη τοῦ χωραφιοῦ κάνοντας πῶς ἐκοίταζε τὸ ἔργο τῆς ἡμέρας. Ἡ καρδιά του ἦταν πάλι βαρειά ἐκεῖνο τὸ βράδυ καὶ ἡ ἡσυχία ποῦ ἐγενότουν ὁλοένα γύρω του τὴν ἔκανε ἀκόμη βαρύτερη. Μαῦροι στοχασμοὶ τοῦ ἀνέβαιναν στὸ νοῦ, τοῦ πνιγανὴν κάθε πρόσχαρη σκέψη, τὸν ἔκαναν ἀδιάφορο γιὰ τὴ δουλειά του. Γιατί οὔτε ἡ Μαργαρίτα δὲ λητμονοῦσε τέλος τὰ περατωμένα : γιὰτὶ δὲν ἄρχιζε μίαν καινούργια ζωὴ σιμὰ του, μόνο ἤθελε νὰ στηρίξει τὴ σημερινὴ ὑπαρξή της στὸν περασμένον καιρὸ καὶ νὰ τὴν ἐνώσει μ' ἐκεῖνον :...Κι' ἄθελά του ἡ σκέψη του ἐπῆγε στὸ φόνο...

Ἦτανε καὶ τότες ἀνοίξῃ Μάρτης, μιὰ μέρα σὺν τῇ σημερινῇ, ποῦ ἀπόφασισε τὸ φόνο !... Ἄν δὲν ἐρχάτου ἐκεῖνο τὸ βράδυ ἡ Μαργαρίτα, στὸ καλὸ εἶξερε πῶς ἔπρεπε κατὰ νὰ κάμει, γιὰτὶ τὸ πάθος ἀνυπόφερτο τὸν εἶχε κυριέψει, καὶ εἶχε καταλάβει πῶς ἔπρεπε πλὴν δὲ θὰ μπορούσε νὰ ζήσει τὴν τυραννισμένην ζωὴν του !... Κ' ἡ Μαργαρίτα τὸν εἶχε ἀκούσει, καὶ εἶχανε διώξῃ τὸν Τουρκόγιαννο ἀπὸ τὸ σπίτι, καὶ τὴν ἴδιαν μέραν ὁ Ἀράθυμος εἶχε πάρει τὰ χαρακτηριστὰ του νὰ τὰ πουλήσῃ στὴ χώρα, καὶ τὸ ἴδιον βράδυ ἡ Μαργαρίτα εἶχε ἔρθῃ στὸ καλὸ εἶξε μὴ ὁ Τουρκόγιαννος εἶχε βρεθεῖ καὶ ἐκεῖ μπροστὰ τους, καὶ εἶχε βῆξῃ δειλὰ ἀπὸ τὴν ἄκρη του, καὶ εἶχε πάρει τὸ φύγι φοβισμένη ἡ Μαργαρίτα. καὶ ἡ παρουσία τοῦ Τουρκόγιαννου εἶχε στερεώσει μέσα στὴν καρδιά του τὴν οὐκλήρη ἀπόφαση : Εἶξερε πῶς ἔπρεπε, ἔπρεπε, ἔπρεπε νὰ σκοτώσῃ, γιὰ νὰ λευτερωθεῖ ἀπ' ὅλα τὰ ἐμπόδια.

Καὶ τὸ ἴδιον βράδυ ἡ Μαργαρίτα εἶχε ἔρθῃ σπῖτι του, καὶ εἶχε παραδοθεῖ ὁλόψυχα στὴν παράφορὴ χάρὰ τῆς ἀγάπης του, καὶ εἶχε λητμονήσει γιὰ λίγη ὥρα ὅ,τι ἐμελλετοῦσε νὰ κάμει. Μὰ καὶ τῆς χάρᾳ οἱ ὥραι εἶχαν περάσει, ἀφίνοντας μέσα του ἕναν ἄσβεστον πόθο. Κ' εἶχε βρεθεῖ πάλι ὁλομόνηχος, καὶ εἶξερε πῶς ἂν ἄφινε τὰ

πράγματα ν' ακολουθήσουν τὸ δρόμο τους, δύσκολα θὰ ξαναρχόσουν ἡ σπάνια στιγμή τῆς εὐτυχίας...

Κ' ἔτσι εἶχε φύγει· γιὰ τὸ μεγάλο τὸ δρόμο, χωρὶς νᾶχει πάρει τὴν τελευταία ἀπόφαση, ἀλλὰ θέλοντας νὰ δοκιμάσει ἂν ἀληθινὰ θὰ μπορούσε χωρὶς κίνδυνο νὰ σκοτώσει τὸν ἄνθρωπο, ποῦ θὰ ξαναρχόσουν ἐκείνην τὴ νύχτα ἀπὸ τὴ χώρα.

Κ' ἐβάδιζε, κ' ἐβάδιζε βυθισμένος στὴν πικρὴ συλλογὴ του. Ἡ νύχτα ἦταν ἀφέγγαρη καὶ στὸν οὐρανὸ ἐλάμπαν ἀμέτρητα ἀστέρια γύροντας τὸ φῶς τους. Ὁ ἀέρας ἦταν ἀκόμη κρύος καὶ τοῦ μάρωνε τὰ δάχτυλα καὶ κάπου κάπου οἱ πλάτες τοῦ ἀνατρίχιαζαν. Κ' ἠθέλησε νὰ γυρίσει πίσω, στὴ ζέστη τοῦ κρεβάτιοῦ του, καὶ νὰ ἀναπαυτεῖ, μὰ δὲν ἐκατάφερε νὰ σταματήσει τὸν ἑαυτὸ του, τὰ ἴδια του τὰ πόδια τὸν τραβοῦσαν ὀμπρός. Κ' ἐβάδιζε, κ' ἐβάδιζε. Τί θάκανε ἂν τὴν ἔδλεπε νὰρ χεταί μοναχὸς στὸ δρόμο, κι' ἂν τὸ μέρος ἦτανε ἔρημο; Καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει ἔφαγε κόπες τῆ ζώνης κ' ἐκατάλαβε πῶς εἶχε μαζί του τὸ μαχαίρι τοῦ Τουρκόγιαννου, ποῦ τόχε φορέσει ἀπὸ τὴν αὐγὴ, στὸ σπίκι τοῦ Ἀράθυμου. Καὶ καθὼς τ' ἀγκυρῶν τὰ δάχτυλά του ἠθέλησε νὰ τὸ πετάξει πέρα μέσθ' οἱς λογχισμένους ἔλητες γιὰ νὰ μὴν τὸ ὀρρει, ὡς κι' ἂν ἔφαχνε κατόπι, κ' ἔτσι νὰ μὴν μπορεσεὶ νὰ σκοτώσει τὸν ἄνθρωπο, ὡς κι' ἂν τὸν ἀντάμωνε σ' ἔρημο μέρος, μὰ δὲν εἴξερε οὔτε αὐτός, γιατί ὁλομεριχῶς ἀντικρατῆθηκε, καὶ γιατί, ἀντὶς νὰ τὸ ρίξει, εἶχε σφίξει στὸ χέρι του τοῦ μαχαίριοῦ τὸ μανίκι κλειδώντας μὲ δύναμη τὸ στομάχι. Κ' ἐραντάστηκε ἀμέσως τί ἔπρεπε νὰ κάνει γιὰ νὰ σκοτώσει, κ' εἶδε τὸν ἑαυτὸ του, σὰ φαντασμα μπροστὰ στὰ μάτια του, ν' ἀνερμίζει τὸ μαχαίρι σηκωτὰ καὶ καρφωτὰ· θάπρεπε ἐτυλλογίστηκε κι' ὅλας, νὰ βροτὰ τὴν πνοή του, νὰ σφίγγει τὰ δόντια, νὰ καταφέρει τὸ γυψήμα σ' ἀκριδὸ μέρος στὴ σφαγὴ στὸ

λαιμό, ή στην καρδιά καλύτερα; και με προσοχή, γιατί, το μαχαίρι, αν δεν έδρισκε τον άλλο, εμπορούσε να τον λαδώσει τον ίδιο, καθώς θα κατέβαινε... Και τον έτρόμαξε ή καθάρια του σκέψη, κ' εθύμωσε με τον έαυτό του, κ' αθέλησε πάλι να ρίξει μακριά το μαχαίρι και να γυρίσει ξανά στο χωριό του, μα δεν έμπορεσε: ούτε ο νους του, ούτε τα πόδια του δεν τον υπάκουαν. Κ' εδάδιζε κ' εδάδιζε. Κ' έφτασε τέλος σ' έναν έρημον τόπο, σιμά σε μίαν έρημη ρηχασμένη εκκλησία, την Παναγία στους δρόμους. Εκεί ήταν σκοτάδι. Οι μεγάλες μαύρες έληδες έπεριπλέκοντο με τα πυκνά κλαριά τους ή μία με την άλλη, και δεν αφήναν να περνά το φώς των άστρων· μόνο ο δρόμος άσπριζε λιγάκι κάτω από τες θεώρατες έληδες. Άκου σιωπή εδασίλευε σ' εκείνο το μέρος. Κ' εκεί ο Πέτρος έσταματησε κ' έκάθησε στη ρίζα μιανής έληδας κ' εδόχληθηκε περίτρομος να προσμένει. Έκατάπιε με δυσκολία το σάλιο του κ' έρώτησε τον έαυτό του: Γιατί έπρόσμενα; γιατί δεν έσηκόνόουν να φύγει; Και με την απάντησή του προσπάθησε ο ίδιος να γελάσει τον έαυτό του: "Ηθέλει να τον ιδεί ποū διάβαινε, όχι εδάχια· μα να τονε σκοτώσει, μα θα δοκίμαζε ευχαρίστηση με την ιδέα πως θα μπορούσε εκείνην τη στιγμή να χυθεί άπάνου του και να τελειώσει!... Κ' έφερε πάλι το χέρι στο ζουνάρι του, και μ' άνατριχίλα ξανάπιασε το μαχαίριού το μανίκι και το σφίξε στο χέρι του. Κι' αυτήν τη στιγμή μία αύρα κρύα έκαμε να φρίξουν τα φύλλα των έληδων πάνου από το κεφάλι του κι' όλόγυρά του, κι' ο μικρός εκείνος ψίθυρος τον έκαμε ν' άνατριχιάσει. Έρχότουνε κι' άλλος ο Άράθυμος: Άνοιξε τα μάτια του, έκοίταξε ξεταστικά το σκοτάδι κι' άνάμεινε" ή αύρα τώρα είχε διαβεί και ή ήτυχία πάλι εδασίλεψε. Κ' ή συνείδησή του τον όρμήνεψε να πετάξει μακριά στο σκοτάδι το όπλο, γιατί κάθε

στιγμή, που περνούσε, τὸ ἐγκλημα ἐγινότου γι' αὐτὸν εὐκολώτερο, ἀλλὰ ἐχαμογέλασε χλευαστικά περγελῶντας τὸν ἑαυτοῦ : Πῶς ; ἦτανε' τόσο ἀδύνατος, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἐκσταῇ τὸν ἑαυτοῦ ; Πῶς εἶχε ἐκσταχτεῖ τόσα χρόνια ; Καὶ ἡ ζωὴ του, μὰ τὴν ἀλήθειαν, δὲν εἶχε σταθεῖ οὔτε εὐκόλῃ, οὔτε εὐτυχημένῃ... καὶ θάδρισκε ἀλήθειαν τώρα τὴν ὥρ' στὸ σκοτάδι, στὸ δρόμο ; Κ' εἶξερε ὅμως πῶς ἔλεγε ψέμματα τοῦ ἑαυτοῦ του, γιατί κάθε ἄλλο μέσα του ἀνάβραζε, καὶ στὴ βαθύτερη ἀκόμη συνείδησή του τοῦλεγε πῶς ἐκείνην τὴ νύχτα, θάκανε τὸ κρίμα, θὰ τὸκάνε!... Μηχανικὰ ἔφερε τὸ χέρι του στὴν τσέπη καὶ ἐβλήθηκε νὰ στρίψει ἓνα τσιγάρο. Μὰ ἀνανοήθηκε πῶς ἡ φωτιά θὰ φαίνονταν ἀπὸ μακριὰ καὶ ἀητσε τὸν καπνὸ νὰ τοῦ πέσει ἀπὸ τὰ χέρια. Καὶ τί τὸν ἔμελε ἂν τὸν ἐβλεπαν ; γιατί ἐβυλαχτοῦν ; ἂ, σὺδράχ λοιπὸν εἶχε στίσει κατ' ἐξοχίαν τοῦ ἀνθρώπου, σὺδράχ ἤθελε νὰ τὸν ἐκσταῇ!... Κ' ἐπέρασε πάλι καμπόση ὥρα ἀγωνίας. Κ' ἐθυμώθηκε τὴν ἄλλη ἀγωνία του τῆς προπερασμένης μέρας, ποῦ ἐπρότρεπε τοῦ κάκου στὸ καλὸδὶ τῇ Μαργαρίτῃ, καὶ ἔπειτα τοῦρταν στὸ νοῦ οἱ γλυκὲς στιγμὲς πρὶν περάσει ἐκεῖνο τὸ βράδυ μαζὶ τῆς, καὶ ποῦ ἡ γλύκα τους δὲν εἶχε ἀκόμα σῆσταϊ, καὶ ἀναστενάζοντας ἐρώτησε τὸν ἑαυτοῦ : Ποῦ θὰ τὲς ξανάδρισκε, καὶ πῶς καὶ πότε!... ἐχτός ἂν... καὶ στὸ νοῦ του ξεδιπλώθηκε ξανά σὲ μία στιγμή ὅλο τὸ ἐγκλημα. — Αὐριο, ἐσυλλογίστηκε ἀνατριχιάζοντας, ὁ ἀντρας τῆς θάταν πάλι στὸ χωριό, καὶ θὰ τὴν εἶχε ἐκείνος, γιατί ἦτανε δική του, καὶ δική του ! καὶ ὁ Τουρκόγιαννος θάδρισκε τὸν τρόπο νὰ μὴ φύγει ἀπὸ τὸ χωριὸ καὶ θὰ παραρύλαγε, καὶ ἔπρεπε νὰ λείψουν οἱ ἀνθρώποι, καὶ οἱ δύο, γιὰ νὰ μπορέσει ὁ ἴδιος νὰ ζήσει!... ὦ γιατί δὲν τὸν εἶχε βοηθήσει ἡ Τύχη καὶ δὲν ἔκανε πάλι τῇ Μαργαρίτῃ ἐλεύτερη, ὅπως ἦτανε τὸ σωστό

καί τὸ δίκιο!... Μὰ αὐτὸς ἦταν ἐκεῖ αὐτὴν τὴν ὥρα γιὰ νὰ διορθώσει τὴν ἀδίκη τύχη!... Λοιπὸν, λοιπὸν, εἶπε φοβισμένος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του, λοιπὸν θὰ σκοτώνει;... γι' αὐτὸ ἦταν ἐκεῖ!... "Ὁχι, ὄχι!..."

Τώρα ἄκουσε ἀπὸ μακριὰ πατήματα. Ἡ καρδιά του ἐδάλλθηκε δυνατὰ νὰ χτυπάει· ἐγίνηκε ὅσομποροῦσε μικρότερος στὴ ρίζα τῆς ἐληῆς, ὅπου ἐκαθόταν, καὶ ἐπρόσεξε κοιτάζοντας τὰ σκοτάδια. Τὰ βήματα ἐσίμωναν. Τί ξαναρχοῦν καὶ ὅλας ὁ Ἀράθυμος ἀπὸ τὴ χώρα; Γιατί δὲν ἔμενε ἐκεῖ καλότερα ὅτῃ νύχτα; Καὶ τὰ βήματα ἐσίμωναν ἀκόμη. Ἐσπρίξε τὰ δοντὰ, ἔφερε πάλι τὸ χέρι στὸ ζωνάρι καὶ αὐτὸς τὰ ἀποτράβηξε, σὰ νὰ τὸν εἶχε κάψει ἄχαρνα τοῦ μαχαίριου τὸ μανίκι, ποῦ τὸχαν γγίξει τὰ δαχτυλά του. Καὶ ὡς τόσο τὰ βήματα εἶχαν σιωπῶσι καὶ ἄλλο, καὶ αὐτιάστηκε. Δὲν ἦταν ἓνας ἄνθρωπος μονάχα· δὲν ἦταν μοναχὸς του ὁ Ἀράθυμος καὶ φυσικὸ ἦταν, γιατί δὲ θάθελε νὰ προδατῇ τὴ νύχτα ἐλομόναχος μὲ τόσα χρήματα ἀπάνου του. Καὶ ἐχάρηκε γιὰ μιὰ στιγμή στὰ δάθη τῆς καρδιάς του. Ὁ Θεὸς τὸν ἐρύλαγε σὲ μιὰ δύσκολη ὥρα τῆς ζωῆς του, ὁ Θεὸς, ποῦ κυβερνοῦσε τὸν κόσμον καὶ ποῦ δὲν κρίνει τὰ πλάσματά του νὰ πέφτουν στὸ ἐγκλήμα!... Μὰ ἡ χαρὰ του δὲν ἐδάσταξε παρὰ μιὰ στιγμή, γιατί τοῦρθε πάλι στὸ νοῦ ἡ ζωὴ ποῦ τὸν ὀνέμενε ἀπὸ αὐριστὸ στὸ χωριό. Στὴ ζωὴ ἐλομόναχος! χωρισμένος γιὰ πάντα ἀπὸ τὴ Μαργαρίτα, χωρισμένος ἀπ' ὅ,τι ἀγαποῦσε! Καὶ ὁ ἄλλος νὰ γίνεται κάθε εὐτυχία!...

Τώρα οἱ διαδάται περνοῦσαν σιμὰ του καὶ ἐμιλοῦσαν ἐγγονοῖστος, μεγαλωφωνα μέσα στὴ νύχτα. Ὡ δὲν ἦταν μαζὶ τους ὁ Ἀράθυμος! ἦταν ἄλλοι, ἐρχόνταν καὶ καίνοι βέβαια ἀπὸ τὴ χώρα. Καὶ ἄκουσε τὴν κουδέντα τους. Ἐμιλοῦσαν γιὰ τὸν Ἀράθυμον καὶ τὰ καμμετά του. Τάχε πουλήσει σὲ καλὴ τιμὴ, γιατί τὸ κρέας ἦταν ἀκριβὸ, καὶ ἐρχόταν φορτωμένος χρήμα στὸ χωριό. Τὸν εἰ-

χανάρισε: όπίσω τους, μὰ δὲ θάρρουςε νὰ περάσει... Καί σιγὰ σιγὰ οἱ φωνές τους ἐγενόνταν πλὴς ἀδύνατες μέσα στὸ σκοτάδι καὶ τὴν ἡσυχία τῆς νύχτας, καθὼς οἱ ἄνθρωποι ξεμάκρυναν καὶ σὲ λίγο καὶ τὰ βήματά τους πλὴς δὲν ἀκούονταν...

Κι' ἀνάρμεινε πάλι χωρὶς νὰ τὸ θέλει. Κ' ἔβαλε στὸ νοῦ του, πῶς ἂν ξημέρωνε γλήγωρα, ἡ μέρα θὰ τὸν ἐμπόδιζε νὰ κάμει τὴν κολασμένη πράξη. Μὰ θ' ἄρ-
γοῦσε ἀκόμη νὰ φέξει, κ' αὐτὸς δὲν εἰμποροῦσε νὰ φύ-
γει, κ' ἐπερίμεινε, ἐπερίμεινε ἀκόμη... κ' ἀκόμη!...

Κι' ἄκουσε τώρα πάλι πατήματα ἀπὸ μακριὰ κ' ἐ-
δόληθη σύγκορμος νὰ τρέμει. Τώρα ἦταν θετικός: ἐρ-
χότου ὁ Ἀράθυρος, ὁ Ἀράθυρος κ' ὄχι ἄλλος, ὄχι
κανένας ἄλλος! Ὡς θὰ τὸν ἐπρόκειτο! Αὐτὸς ἐβάδιζε
γλήγωρα, καὶ γοργὰ ἐστίμωναν τὰ πατήματά του. Καί
μὲ χτυποῦσε τὸν εἶδε ἀπὸ μακριὰ σαν ἓνα μαυράδι,
ποῦ ἐκινιστὰν στὸν ἀπειρο ὁρμη, κ' ἐγνώρισε τὸν ἄν-
θρωπο στὴν ἐκάνισση, ἐκεῖ ποῦ ἀρχίζε το σίδεντρο μέ-
ρος. Ἐρχότου περπατῶντας στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου,
γιὰ νὰ ξεφεύγει τὰς πέτρας, ἀνυπόψιαστος μέσα στὴ
νύχτα, καὶ σέρνοντάς λίγο τὰ πόδια του, γιατί ἐφοροῦσε
τσαρσούχια... Τώρα θὰ πέρανοῦσε σιμά του, ἀπὸ μπρὸς
του καὶ σὲ μίχ στιγμὴ θὰ διάβαινε... Κι' ὁ ἴδιος, χω-
ρὶς οὔτε νὰ καταλάβει τί ἔκανε, εὑρέθηκε μ' ἓνα πῆ-
δημα ὀρθὸς καὶ μ' ἓνα ἄλλο ἐφράξε τὸ δρόμο στὸ δι-
κάτη. Καί μὲ τὴ γλήγωράδα τῆς ἀστραπῆς τὸνα του
χέρι ἀνέσυρε τὸ μαχαῖρι, ἐνῶ ἔφερε τ' ἄλλο στὸ μέτω-
πο τοῦ Ἀράθυρου γιὰ νὰ τὸν ἀδράξει. Κ' ἡ παλάμη
ἤγγιξε τὸ μέτωπο τοῦ ἀνθρώπου, κ' αἰστάνθηκε πῶς
ἴδρος κρύος τῶδρεχε κ' ἐκατάλαβε πῶς ὁ τρόμος τὸν
εἶχε ἔξαφνα παγώσει. Κι' ὁ Ἀράθυρος ἔβαλε μίαν με-
γάλη φωνή, ποῦ ἀντίχισε μακριὰ μέσα στὸ σκοτάδι τῆς
νύχτας, κ' ἔλαμε ἓνα βῆμα πρὸς τὰ ὀπίσω, κ' ἐκεῖ τοῦλει-

ψε ὁ τόπος, γιατί περπατοῦτε στὴν ἄκρη, κ' ἔπεσε κί-
του ἀπὸ τὸ δρόμο, γιατί στὸ μέρος ἐκεῖνο ἦταν ψηλότε-
ρος, ἀνάσκελα πᾶνου σὲ μαλακὰ χορτάρια... Κ' ἐθυμό-
τουν τὴν Πέτρος, πῶς εἶχε χυμῆσει ἀπᾶνου του ὁ-
λομεριᾶς, γονατίζοντας ἀπᾶνου στὸ στήθος του κι' ἀ-
δράζοντάς του τὸ κεφάλι. Ὁ δύστηνος ἔτρεμε μ' ὅλο του
τὸ κορμὶ κιὰ τοῦλεγε: «Ἀνθρώπε, τὰ χρήματα πᾶρτα,
μὴ μὲ σκοτώσεις!» Κι' αὐτὴν τὴ στιγμή ἡ ἀχτίδα
ἐνὸς μεγάλου ἀστρου ἐτρύπωσε μέσα ἀπὸ τὰ φύλλα τῶν
ἐληῶν κ' ἐφώτιζε τὸ μάτι τοῦ Ἀράθυμου, κ' εἶχε ἰδεῖ ὁ
Πέτρος πῶς περίτρομος ἐκοίταξε ψηλὰ τὸ λαμπερὸ μα-
χαχίρι. Κ' ἐπροσπαθοῦσε τὴν νύκτα τοῦ ἑσπέρου τὸ κεφάλι
πρὸς τὸν ὄμο γιὰ νὰ τοῦ ἀφήσει γυμνὸ τὸ λαιμὸ κιὰ νὰ
τοῦ καταφέρει τὸ θανάσιμο χτύπημα· κι' ἀντιστεκότουν
ὁ ἄτυχος μ' ὅλα τὰ δυνατὰ του, ἀλλὰ σὲ λίγο τὸν ἐνί-
κησε τὸ χέρι του ὅμως δὲν ἐμπόρεσε νὰ χτυπήσει· χί-
λιες ιδέες τοῦ πέρασαν ἀπὸ τὸ νοῦ μὲ τὴ γλιτωράδα τῆς
ἀστραπῆς, καὶ τὸ σταματοῦσαν. Καὶ μέσα του ἡ καλω-
σύνη ἀγωνιζότουν γιὰ νὰ νικήσει· ὅταν ὁ ἄλλος τὸν ἀνα-
γνώρισε, καὶ περίτρομος καὶ μὲ σθησμένη φωνὴ τοῦπε:
—«Πέτρο, Πέτρο, τί κάνεις; θέλεις νὰ μὲ σκοτώσεις
γιὰ νὰ μοῦ πάρεις τὴ Μαργαρίτα;» Κ' ἔβαλε πάλι μίαν
μεγάλην φωνή. Κι' αὐτὸς τότες εἶχε ἀνκηνοθεῖ· πῶς θά-
ταν χαμένος ἄνθρωπος, ἂν ὁ ἄλλος ἐζοῦσε, καὶ τὸ χέρι
του ἔπεσε ἀμέσως βαρὺ ἀπᾶνου στὸ γυμνὸ λαιμὸ, κ' ἐ-
κατάλαβε ἀνατριχιάζοντας πῶς τὸ μαχαχίρι ἐμπαινε βα-
θειὰ μέσα σὲ σάρκες καὶ τὸ φωνατὸ τοῦ Ἀράθυμου μετα-
μορφώθηκε σ' ἓνα βραχνὸ γαργαρητό, γιατί τὸ αἷμα τὸν
ἐπνιγε, κι' ὅλο του τὸ κορμὶ ἀνασχελεύοτου, κ' ἐσπαρ-
τάριζε κάτου ἀπὸ τὸ γόνα ποῦ τὸν ὀπατοῦσε. Τώρα ἤ-
ξερε πῶς ὁ Ἀράθυμος ἔπρεπε νὰ πεθάνει, κ' ἐτράβηξε
τὸ μαχαχίρι ἀπὸ τὴν πληγὴ ποῦ τοῦχε ἀνοίξει καὶ τοῦ
τόμπηξε κατὰκαρδὰ καὶ σὲ λίγες στιγμὲς ἐκατάλαβε.

ψυχραιμὸς τώρα, πῶς ὁ ἄνθρωπος εἶχε πεθάνει. Καὶ τοῦ ἄφηκε τὸ μαχαῖρι στὰ στήθη καὶ μέσα ἀπὸ τὴν τζέπη κι' ἀπὸ τὸ ζωνάρι τοῦ πῆρε ὅλα τὰ χρήματα. —

Κ' ἦταν ἀκόμη νύχτα, ὅταν εἶχε ξανάρθει στὸ χωριὸ τους, καὶ δὲν εἶχε καταλάβει οὔτε ὁ ἴδιος τὸ δρόμο πούχε κάμει, σὰ βρεῖα μεθυσμένος. οὔτε εἶχε καταλάβει πῶς ἔπαιρνε τὰ παραστράτια ἢ ἐδιάβαινε ἀπὸ φραγμένους κάμπους γιὰ νὰ φτάσει στὸ σπίτι του. Δὲν ἐθυμῶ-
 τουν τώρα πλιὰ αὐτὲς τὲς στιγμῆς. Ἦξερε μόνο πῶς ἰδρωμένος ἀπὸ τὸν ἀγῶνα, ἀπὸ τὴν κούραση, ἀπὸ τὸ δρόμο, τὴν ὥρα ποῦ ὁ οὐρανὸς ἐφώτιζε, αὐτὸς, χωρὶς νὰ βγάλει τὰ ματωμένα ροῦχα του, εἶχε ριχτεῖ στὸ κρεβάτι του καὶ τὸν εἶχε πάρει ἀμέσως ἓνας ὕπνος βαρὺς καὶ βαθύς, σὰ νάχε μισέψει τότες σ' ἄλλον κόσμο ἢ ψυχὴ του.

Κ' ἦτανε μέρα πλατειά, μεσημέρι, ὅταν ἐξύπνησε, καὶ τρομασμένος ἐθυμήθηκε τὴν ἀνίσχη πράξη, καὶ δὲν ἤθελε νὰ πιστέψει πῶς ἀληθινὰ αὐτὸς εἶχε σκοτώσει τὸν ἄνθρωπο, ἀλλὰ ἐνόμισε πῶς σ' ἐκεῖνον τὸ βαθὺ καὶ βαρὺν ὕπνο εἶχε ἰδεῖ ἓνα τρομερὸ ὄνειρο, ποῦ ἀκόμα ξακο-
 λουθοῦσε, τρελλαινόντάς του τὸ νοῦ, παρουσιάζοντάς του σὰν ἀληθινὴ μιὰ πράξη, ποῦ βέβαια δὲν τὴν εἶχε κάμει! Σὲ λίγο θάβλεπε τὸν Ἀράθυμο γυρισμένον στὸ χωριὸ ἀπὸ τὴ χώρα, θὰ ρικοῦσε ραζὶ του, θὰ τότε ρωτοῦσε ποῦ καὶ πόσο εἶχε πουλήσει τὰ καματερά του καὶ θὰ ἡσύχαζε. Μὰ καθὼς ἔκανε τούτην τὴ σκέψη, τὸ βλέμμα του ἔπεσε τρομαγμένο ἀπάνου στὰ ματωμένα του ροῦχα καὶ ἀνατρίχιασε κι' ἄνοιξε τὰ μάτια του ποῦ ἐκοκλίνησαν κ' ἐξάδωσε τὸ ἀπόξερο στόμα του, κ' ἔφερε τὸ χέρι του στὸ κεφάλι, ποῦ ἦταν βαρὺ καὶ ποῦ τοῦ πονοῦσε. Ἀλλὰ καὶ μ' αὐτὴν τὴν πιαστὴ ἀπόδειξη δὲν ἤ-
 θελε ἀκόμα νὰ πιστέψει, κ' ἐπροσπαθοῦσε νὰ καταπεί-
 σει τὸν ἑαυτὸ του πῶς ξυπνὸς ἐκοιμότουν ἀκόμα καὶ πῶς τὸ ἄσχημο ὄνειρο ξακολουθοῦσε. Κ' ἐθυμήθηκε πῶς εἶχε

ληστέψει το λείψανο του σφαγμένου ανθρώπου, κ' ἔφερε το χέρι στήν τσέπη του, γιά νά ἰδεῖ ἂν ἦταν μέσα πραγματικά τὰ χρήματα ποῦ τουχε κλέψει· καί ταύρηνκε δεμμένα μ' ἐπιμέλεια μέσα σ' ἓνα κίτρινο χαρτί καί ἀηδιασμένος τὰ πέταξε χάμου στή μέση τοῦ σπιτιοῦ του καί τὰ κλώτσησε μέ τὸ ποδὶ ὡς στή γωνιά, ὅπου ἡ φωτιά ἦταν σβησμένη. —

Μὰ δὲν ἤθελε, δὲν ἤθελε νά πιστέψει! — Κι' ὥς τόσο τὰ χρήματα ἦταν ἐκεῖ, κι' ὥς τόσο ἦταν ὅλος αἰματομένος, τὰ φορέματά του, τὰ χέρια του, ποῦ ἐκολλούσαν, βέβαια καί τὸ πρόσωπό του. Γιατί τόχε γγίξει μέ τὰ χέρια, βέβαια καί τὰ μαλλιά του, γιατί εἶχε ἔρσει τὸ κεφάλι του. Κ' ἐκοιτάχτηκε σ' ἓνα μικρὸν καθρέστη, ποῦ ἦταν καρφωμένος σ' ἐνῶν ἀπὸ τοὺς τοίχους τοῦ μικροῦ σπιτιοῦ, κ' εἶδε πῶς ἦταν ὡχρὸς καί κίτρινος σὰ λείψανο, καί μόνο κάπου στὸ πρόσωπο καί στὰ μαλλιά του εἶχε ὡχρὰ κόκκινα σημάδια, ποῦ θάδιναν εὐκόλως μέ τὸ νερό, ἀλλὰ τὰ χέρια του, ὡς τὰ χέρια του ἦταν αἰματοβαμμένα! Κι' ἔβλεπεν ἀνατρώμαζε. Ἦναι τὸν ἐδλεπαν ἔτσι, μέ κείνα τὰ ρούχα, μέ κείνα τὰ χέρια, κάποιος μπορούσε νά τὸν ζητήσει στὸ σπίτι· μήπως ἀνοίγε ἡ πόρτα; καί τί θᾶκανε, τί θᾶλεγε; Ἦταν καλὰ μαντάκωμένη ἡ πόρτα; τὴν ἐκοίταζε. Ναι, ἦταν καλὰ κλεισμένη. Κι' ἄρχισε ἀμέσως νά γδύνεται· στή μέση τοῦ σπιτιοῦ βιαστικά βιαστικά, λαχανιάζοντας ἀπὸ τὸν ἀγῶνα καί σὲ μίαν στιγμὴ ἐδρέθηκε γυμνὸς ὅλος. Κι' ἀνατρώμαζε πάλι· μέ τὴν ιδέα πῶς δὲν εἶχε νερό στὸ σπίτι κ' ἐκοίταζε τὴν στάμνα καί τὴν ἀνασάλεψε. Εἶχε, μὰ λίγο. Καί γιά νά φύγουν τόσα αἵματα ἀπὸ πάνου του ἐχρειάζονταν βρύσες! Ὡς τόσο ἐβάλλθηκε νά πλένει τὰ χέρια του ἀνατὰ ὅσο μπορούσε, κ' ἐπειτα τὸ κεφάλι του καί τὸ πρόσωπό του κ' ἐκαθαρίστηκε. Κ' ἐφόρεσε ἐπειτα τὰ λερά του ρούχα ποῦ ἦταν ἀκόμη κάτου ἀπὸ τὸ χρεβάτι του, κ' ἔλειπε μόνο νά

ἀφανίσει τ' ἄλλα, καὶ τότες θὰ μπορούτε πάλι κι' ὁ ἴδιος νὰ πιστεύει πῶς δὲν εἶχε κάμει τὸ ἐγκλημα. Ἀυτιάστηκε πρῶτα μὴν οἱ γειτόνοι ἦτανε σπίτι τους, καὶ μὴν ἀκούοντας οὔτε μιλιὰ οὔτε θόρυβο, ἄνοιξε δειλά δειλά τὴν πόρτα του κι' εἶδε ὅξω τὸ μεγάλο φῶς τῆς μέρας κι' ἀθέλητα ἐκοίταξε πρῶτα τὰ χέρια του, ἂν ἦταν καθαρισμένα κι' ἔφερε ἔπειτα τριγύρω τὸ βλέμμα. "Ὅλα τὰ σπίτια ἦταν αὐτὴν τὴν ὥρα κλειστά, γιατί ὅπως ἦταν φυσικὸ ἐδούλευαν ὅλοι στοὺς κάμπους. Καὶ ξαναμπῆκε στὸ σπίτι, κι' ἐκλειδώθηκε, κι' ἐπιάσε μὲ προφύλαξη ὅλα τὰ ματωμένα ροῦχα, τ' ἄρριξε στὴ γωνιὰ καὶ κεῖνα. Χωρὶς νὰ θυμηθεῖ τὰ χαρτονομίσματα, ἔρριξε ἀπάνουθε μπόλικο λάδι καὶ τ' ἔκνιψε. Καὶ τὰ ροῦχα ἐκρυφόκαψαν πρῶτα γιὰ πολλή ὥρα καπνίζοντας καὶ ἀναδίνοντας ἄσκημη ὁσμή καὶ τέλος ξεπέταξαν μιὰ μεγάλη λαμπρὴ φλόγα πῶφτανε ὡς τὴ στέγη τοῦ σπιτιοῦ. Κι' ὁ καπνὸς κι' ἡ βαρεὶα μυρωδιὰ τὸν ἐδίωξε ἀπὸ τὸ σπίτι, κι' ἦρθε τότες κι' ἐκάθητε στὸ κατώφλι τοῦ ἡσυχασμένους κομμάτι. Κι' ἐκεῖ ἐθυμῆθηκε, πῶς μαζῇ μὲ τὰ ροῦχα του ἐκαίονταν καὶ τὰ ληστεμένα χρήματα καὶ μίᾳ στιγμῇ ἐσκέφτηκε, πῶς ἔπρεπε νὰ τὰ γλυτώσει. Καὶ ξαναμπῆκε στὸ σπίτι κι' ἀνακάτεψε τὴ φωτιά κι' ἕνα μακρὸ ξύλο κι' ἐτράβηξε ἀπὸ μέσα τὸ κίτρινο δέμα, ποῦ τώρα ἦταν ὀλόμαυρο καὶ ποῦ τ' ὄχαν ἀρπάξει ὅλο οἱ φλόγες, καὶ τὸ χτύπησε μὲ τὸ ξύλο, καὶ τὸ πάτησε μὲ τὰ πόδια, κι' αὐτὸ δὲν ἐσθονότουν παρὰ ἐγινότουν χιλιάδες μαῦρα κομμάτια ποῦ ἔκαμαν ἀκόμα, καθὼς ξεκολλοῦσαν, κι' ἐκατάλαβε πῶς τὸ χοῦμα ἦταν χαμένο κι' ἀγρίνησε γιὰ τοῦτο χαρά! —

Ξαναβγῆκε ἔξω. Ξανακοίταξε στὸν ἥλιο τὸ χέρι του ὡς στὸν ἀγκῶνα, ἐκάθησε πάλι μίᾳ στιγμῇ στὸ κατώφλι καὶ ξανασηκώθηκε. Ἦταν ἀνήσυχος. Ἐκατάλαβε πῶς ἔπρεπε κάτι νὰ κάμει καὶ ξαναμπῆκε στὸ σπίτι. Τώρα

ή φλόγα είχε σβήσει· κ' είχε γεμίσει τὸ σπίτι καὶ τὸ κρεβάτι καφάθρες ἀπὸ τὰ καμμένα ρούχα, μὰ δὲν ἐφαινόταν πλὴν τίποτα ἀπὸ τὸ ἐγκλημα. Κ' εὐχαριστήθηκε. Κ' ἐπῆρε τὴν ἀξίνα του γιὰ νὰ σκάψει στὸν κῆπο. Κ' ἐβάλλθηκε νὰ δουλεύει βαθεῖα καὶ γλίστρωα τὴ χέρση γῆ, θέλοντας νὰ κουράσει τὸν ἑαυτό του καὶ προσπαθώντας νὰ λησμονήσει μὲ τὸ βαρὺν τὸν κόπο ὅτι εἶχε κάμει ἐκείνην τὴ νύχτα καὶ κάθε τόσο τὸ βλέμμα του ἔπεφτε ἀπάνου στὸ χέρι ποῦχε κρατήσει τὸ μαχαῖρι καὶ προσεχτικὰ τὸ ἐξέταζε, ἂν ἀληθινὰ εἶχε καθαρίσει. —

Κ' εἶχε δουλέψει ἔτσι ὥς τὸ ἀπόγευμα κ' εἶχε ἡσυχάσει. Τώρα τίπτε. Ήταν φωνῆς! αὐτὸς ὁ ἴδιος εἶχε σκοτώσει. Εἶχε σκοτώσει γιὰ τὴ Μαργαρίτα. πῶπρεπε τώρα νὰ τὴν παρῇ! Σὲ τί θὰ τὸν ὠφελοῦσε ἡ μετάνοια, ὁ παραδαρμός, ἡ ἀνησυχία! τὸ καμωμένο δὲν ἐξεγενόταν! Ἦθελε νὰ μὴν εἶχε κάμει τὴ σκληρὴν πράξιν, ἀλλὰ ἀφοῦ τὴν εἶχε κάμει, ἔπρεπε νὰ ὠφεληθεῖ ἀπὸ αὐτὴν ὅσο μπορούσε. Τώρα τοῦ κακοφαίνεται καὶ ὅλας ποῦχαν καὶ τὰ χρήματα, σὲ τί θὰ τὸν ἐπείραζαν, ἂν τάχε φυλάξει. γιατί οὐσικὰ ἦταν δικὰ τους. Ναί θὰ τὴν ἔπαιρνε· θὰ τὴν ἐκάνε γυναῖκα του· θὰ τὴν εἶχε ὅσο ἤθελε, ὅταν ἤθελε, ὅπως ἤθελε. θὰ τὴν ἐξουσίαζε αὐτὸς ὁ ἴδιος! Γι' αὐτὸ εἶχε σκοτώσει! εἶχε διορθώσει μὲ τὸ χέρι του τὴν τύχη. αὐτὸς ἦταν ἀνώτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, γιατί ἐτολμοῦσε! Ποῖος εἶχε ἰδεῖ τὸ σκοτωμὸ; Ποῖος τὸν ὑποψίαζε; ποῖος μπορούσε νὰ τὸν ὑποψιάσει; Ἡ ζωὴ ἦταν ἀνοιχτὴ τώρα μπροστά του, μία ζωὴ γεμάτη εὐτυχίες, εἶχαν περάσει πλὴν οἱ στενοχωρὲς ὥρες, ἡ Μαργαρίτα θάταν δική του!

Κ' ἐθυμίσθηκε τὴν φεσινὴ χαρὰ, ποῦχε τελειώσει μὲ τὴν ἀγρία νύχτα, τὸ παράφορο ἐρωτικὸ μεθύσι του, ποῦχε τελειώσει μὲ τὸ φονικόν. Κ' αἰσθάνθηκε μέσα στὴν καρ-

διὰ του μίᾳ σκληρῇ περηφάνειᾳ. γιὰτὶ εἶχε τολμήσει! Ἀλλὰ σὲ μίᾳ στιγμῇ ἐντράπηκε ὁ ἴδιος τοὺς στοχασμοὺς του καὶ ἐξανηχοίταξε τὸ χέρι του, ποῦ τὸχε ἰδεῖ ματωμένο, καὶ ἐκατάλαβε πῶς ἡ ψυχὴ του εὗρισκε ἀληθινὴ ἡσυχίαν μόνο, ὅταν δὲν ἐπίστευε στὸ κρῖμα ἢ ὅταν θὰ λητμονοῦσε, καὶ ἐδάλλθηκε πάλι νὰ δουλεύει μὲ ὅλα του τὰ δυνατὰ τῇ γῇ γιὰ νὰ κουράσει τὸ κορμὶ του καὶ νὰ πνίξει στὸν κόπο τὰς βάρειές φαντασίας του. —

Κ' εἶχε ἔρθει ὡς τότε τὸ βράδυ καὶ ἐτοιμαζότουσαν νὰ φύγει. ὅταν ἐμπρὸς του εἶδε τὸν Τουρκόγιαννον, εἶχε στὸν ὦμον, στὴν ἄκρῃ τοῦ ραβδίου του, τὸ μικρὸ του τὸ μπτόγ' ἦτανε κατωχρός καὶ ἔτρεμε. Τὸν εἶδε νὰ σταματᾷ ἀμίλητος ἐμπρὸς τοῦ γιὰ ὥρα, νὰ τὸν κοιτᾷ ζεταστικὰ μὲ θακρυσμέναν μάτι καὶ τὸν ροδῆθηκε... Κι ὁ Τουρκόγιαννος εἶχε κατὰλάσει τὴν παρὰχὴ του καὶ τοῦπε τότες χαμηλότερον :

«Τὸν ἔφεραν μὲ τὸ ἀμάξι!»

«Ποῖναι;» ἐρώτησε τρομασμένος χωρὶς νὰ τὸ θέλει.

Κι ὁ Τουρκόγιαννος βεδοκιωμένος τότες τοῦ ξανάπε ἀνχαστενάζοντας :

«Ὡ Τούδα, γιὰτὶ μὲς τὸν ἐσκότωσες;» Κ' ἐδάλλθηκε νὰ κλαίει.

Καὶ δὲν τοῦχε δώσει ἀπάντησιν, ἀλλὰ τρομασμένος εἶχε κατὰλάσει πῶς ἂν ὁ Τουρκόγιαννος μιλοῦσε, ἦτανε χαμένος, καὶ τρέχοντας ἐκατέβηκε στὸν κῆπο του, καὶ εὐρέθηκε σὲ μίᾳ στιγμῇ ἀνάμεσα στὸν κόσμον στῇ μέσῃ τοῦ χωριοῦ, ὅπου ὅλοι μιλοῦσαν γιὰ τὸ φονικό. Κ' ἐκατάλαβε πῶς ἔπρεπε νὰ μιλήσει, νὰ δείξει τὴ λύπη του, νὰ ρίξει τὰς ὑποψίας τοῦ κόσμου σὲ κάποιον ἄλλον καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος πρωτομίλησε τὸνομα τοῦ Τουρκόγιαννου καὶ διηγήθηκε τὸ διώξιμό του ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ Ἀράθυμου, χωρὶς ὅμως νὰ φανεῖ πῶς τὸν κατηγοροῦσε. Κ' ἐκατάλαβε

πῶς ἔπρεπε νὰ βρίσκεται ἀπὸ τοὺς πρῶτους μὲ τὸ λείψανο κ' ἔστρεψε στὴν ἐκκλησίαν.

Ἀλλὰ καθὼς εἶδε τὸ σκοτωμένο τοῦ χρειάστηκε ὅλη του ἡ δύναμη γιὰ νὰ μὴν προδοθεῖ κ' ἐκόντεψε νὰ λιγοθυμήσει· κ' εἶδε πῶς ὁ κόσμος εἶχε παρατηρήσει τὴν ταραχή του, ἀλλὰ τὴν ἐξηγοῦσε σὰ λύπη γιὰ τὸν ἄδικο θάνατο τοῦ φίλου του, κ' ἐκατάλαβε τότες πῶς ὁ Τουρκόγιαννος, ὡς κι' ἂν ἐμιλοῦσε δὲ θάταν πιστευτός, καὶ πῶς αὐτὸς ἦταν ἀσφαλισμένος.

Κ' ἔπειτα εἶδε τὴ Μαργαρίτα νὰ μπαίνει φωνάζοντας μέσα στὴν ἐκκλησίαν μιλῶν μὲ τὰ παιδιά της ποὺ ἐκλαιγαν καὶ κείνα καὶ τὸν ἐμπορολόγητε μπροστὰ σ' ὅλον τὸν κόσμο, καὶ ἐκατηγοροῦσε τὸν ἐαυτὸ της, ποῦχε σταθεῖ ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ, γιατί· εἶχε βουληθεῖ νὰ πουλήσει τὰ βώδια. Κ' αὐτὸς πρῶτος τὴν εἶχε παρηγορήσει μὲ λόγια γλυκὰ, κι' αὐτὸς τὴν εἶχε καταφέρει νὰ φύγει ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν. ὅταν οἱ παπάδες ἔπρεπε ν' ἀρχίσουν νὰ ψάλλουν τὸ λείψανο.

Ἦτανε τώρα πάλι ψυχραῖμος τέλει.

Μὰ ὅταν ἄρχισε ἡ νεκρώσιμη ἀκολουθία αἰσθάνθηκε πάλι κάποιαν ἀνησυχία, βλέποντας ποῦ ποῖλὰ μάτια τὸν ἐκοίταζαν. Εἶχε ριχτῇ τῇ ζακέτα του στὸ δεξιὸν ὦμο κι' ἄκουσε νὰ μερμυγίζει ἀπὸ κάτω τὸ χέρι του, γιατί τὸ φαντάστηκε αἱματωμένο, κ' ἐστενοχωρήθηκε. Καὶ ἡ θέα τοῦ σκοτωμένου, μὲ τὰς μεγάλαις πληγὰς, ποῦ τοῦχε ἀνοίξει, τοῦ ἦταν τώρα ἀνυπόφερτη. Κ' ἐσυλλογίζονταν καὶ τὸν Τουρκόγιαννο.

Ἀλλὰ τὸν εἶχε ἰδεῖ τέλος στὴν ἐκκλησίαν, μὲ τὸ μικρὸ του τὸν μπόγο στὸ ἓνα χέρι καὶ τὸ στραβὸ ραβδί του στ' ἄλλο· κ' εἶχε ἰδεῖ τοὺς χωροφύλακες ποῦ τὸν ἐρριχναν χάμου καὶ τὸν σπριχτόδεναν, κ' εὐχарιστήθηκε τότες πάλι ἡ καρδιά του, γιατί ἀπὸ αὐτὴν τῇ στιγμῇ αἰσθάνθηκε τὸν ἐαυτὸ του τελείως ἀσφαλισμένον. — —

Τώρα δὲν ἐθυμότουν πλὴν πῶς εἶχαν περάσει οἱ ἀκόλουθες μέρες. Ἦταν σὰν ἀποβλακωμένος. Ἐξέφευγε τὴ συντροφιά τῶν ἀνθρώπων ἐργαζόταν πολύ, ἐκοιμόταν πολύ, εἶχε βαλθεῖ νὰ πίνει μανάχος. Κ' ἐθυμότουν μόνο πῶς ὅλες ἐκεῖνες τὲς μέρες εἶχε συγκεντρώσει τὴν προσπάθειά του γιὰ νὰ λημονήσει τὲς ἄγριες στιγμὲς τοῦ φόνου, καὶ νὰ δικαιώσει στὴ συνείδησή του τὸν ἑαυτό του, γιατί εἶχε κάμει τὴν πράξη, πεισμένος ἀπὸ τὴν ἀνάγκη. Στιγμὲς, στιγμὲς κι' ὅλες ἐθάλαζε τὴν τόλμη του. Κ' εἶχε δουλέψει γὰρ ἐκείνην τὴν ἀνοιξή, ἀλλὰ οὔτε αὐτὸς πλὴν δὲν εἶξερε οὔτε πῶς, οὔτε πότε. Τόσο γὰρ ποῦ τὸ καλοκαίρι ἔπειτα εἶχε θερίσει πλούσια γεννήματα. Κ' ἐκείνον τὸν καιρὸ ἔβλεπε λίγο τὴ Μαργαρίτα· μόνο κάπου κάπου, διαβαίνοντας ἀπὸ τὸ σπίτι της, γιατί ἐφοβοῦντο μήπως μπροστὰ στὴ θλίψη της ἐπροδίδουν καὶ γιατί πάντα οἱ δικαί της, ἄντρες καὶ γυναῖκες, τῆς βαστούσαν συντροφιά γιὰ νὰ τὴν παρηγορήσουν.

Κ' ἔπειτα εἶχε ἀρχίσει ἡ ἀνάκριση. Κ' ἐκατάλαβε πῶς τότες πάλι τοῦ χρειαζόταν ὅλη ἡ δύναμή του γιὰ νὰ ρὴν προδοθεῖ μπροστὰ στὲς ἀρχές, κι' εἶχε φανταστεῖ πῶς ἔπρεπε νὰ παλαίψει καὶ νὰ πολεμήσει, σῶμα με' σῶμα, με' τὸν Τουργιαννο, γιατί αὐτὸς θὰ μιλοῦσε βέβαια γιὰ νὰ ὑπερασπιστεῖ, θάλεγε βέβαια ὅ,τι ἐγνώριζε γιὰ τὴν ἀγάπη του, γιὰ τὴ Μαργαρίτα, θὰ φανέρωνε τὲς ὑποψίες του, κι' ἔτσι θάβγαζαν ὅλα ἔξω, στὸν κόσμον... Κ' ἐθυμότουν πῶς ἴσια ἴσια ἐκείνες τὲς ἡμέρες εἶχε πρωτοῖδεῖ, ἔπειτα ἀπὸ τὸ φονικό, τὴ Μαργαρίτα μονάχη της στὸ ἔρημο καλύδι. Ἐκείνην τὴ φορὰ δὲν τὴν εἶχε προσμείνει πολλές ὥρες, τοῦ φάνηκε μάλιστα πῶς εἶχε βιαστεῖ νάρθει. Κ' ἐκείνη τὴ φορὰ δὲν εἶχε δοκιμάσει, καθὼς πάντα, τὸ παράφορο μεθύση τῆς ἀγάπης, μὰ ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή, καὶ οἱ δύο τοὺς ἀγρίκησαν μίαν ἀνυπόφερτη στενοχώρια. Δὲν

εὑρισκαν λόγια γιὰ νὰ μιλήσουν. Αὐτὴ ἐσχύνοκοίταζε τὰ μαῦρα τῆς ρούχα, αὐτὸς ἔρριχνε σὰ φοβισμένος κρυφὰ βλέμματα στὸ δεξί του τὸ χέρι. Κ' ἐθυμότουσαν ἀκόμα τώρα ὁ Πέτρος ὅσα εἶχεν εἰπεῖ ἐκεῖνο τὸ βράδυ. Ἐφοδόνταν καὶ οἱ δύο μήπως ὁ Τουρκόγιαννος μιλοῦσε, μὴν ἔλεγε τὲς ὑποψίες του. Καὶ τὸν ἐρωτοῦσε τί ἔπρεπε νὰ κάμει γιὰ νὰ μὴν ἀκουστεῖ στὸν κόσμον τὸ ὄνομά της, γιὰτὶ ἐντροπύτουσαν πολὺ, κι' οὔτε ὁ γάμος θὰ μπορούσε νὰ σῶσῃ ἐκείνην τὴν ἀτιμία. — Κι' αὐτὸς δὲν ἤξερε νὰ τῆς ἀπαντήσῃ, γιὰτὶ εἶχε κι' ἄλλα βαρεῖα μυστικά, ποῦ ἔπρεπε ὡς κι' ἀπὸ αὐτὴν νὰ τὰ κρύβει, κι' ὁ Τουρκόγιαννος εἰμποροῦσε νὰ τὰ φανερώσῃ ὡς καὶ κεῖνα, γιὰτὶ αὐτὸς τὰχε μαντέψει!

Κ' ἡ συνομιλία τοὺς ἐκόμπιαζε ἔτσι, καὶ δὲν ἐτόλμαῦσαν ν' ἀγκαλιαστοῦν, σὰ νὰ φοβοῦνταν μὴν παρουσιαζόνταν ἄξια κατὰ ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον, καὶ ἔφερον γύρω τὰ βλέμματά τους βέβαιον, πῶς ἐκεῖνο τὸ βράδυ θάῤῥεπν κατὰ τὸν ἐρημὸ καλύβι...

Κ' ἐμίλησαν γιὰ τὸν Τουρκόγιαννον. Ἡ Μαργαρίτα δὲν τὸν ἐπίστευε ἔνοχον· ἐκεῖνος ἐπάσχιζε νὰ τὴν κατηχῇ πῶς ὁ Τουρκόγιαννος ἦταν ὁ φωνητὸς καὶ τὴν ὁρμήνευε νὰ μαρτυρῇ ἐναντίον του, χωρὶς οὔτε νὰ πεῖ τὸ φέμα· κι' ἡ Μαργαρίτα δὲν τὸ παραδεχόταν.

Κ' εἶχε περάσει κάμποση ὥρα.

Καὶ τέλος ἐπεθύμησαν κι' οἱ δύο τοὺς τὲς παρήγορες στιγμὲς τῆς ἀγάπης ἔπειτα ἀπὸ τόσον καιρὸ χωρισμοῦ! μὰ εὐτὺς ἀπὸ τὰ πρῶτα φιλήματα ἐκατάλαβαν λυπημένοι· κι' οἱ δύο, πῶς οἱ στιγμὲς ἐκεῖνες ἦταν γιὰ πάντα χαμένες, γιὰτὶ τοὺς χωρίζε ἐκείνη ἡ ψυχὴ ποῦχε ὑποφέρει τὸν ἀδικο θάνατον... —

Καὶ μίαν ἄλλη μέρα, ὕστερα ἀπὸ τὴ δίκη τοῦ Τουρκόγιαννου, ἡ Μαργαρίτα πρώτη φορὰ τοῦ μίλησε γιὰ τὴν ἀνυπόφερτον ἐκείνην στενοχώρια ποῦ τὴν ἐπικνε, ἔταν

ήταν σιμά του. Τώρα πια δὲν ἦταν ὁ φόβος τοῦ τῆς τὴν ἐγεννοῦσε, γιατί ὁ Τουρκόγιαννος ὁ δύστυχος δὲν εἶχε μιλήσει, θυσιάζοντας τὸν ἑαυτό του στὴν πικρή του ἀγάπη, καὶ ἦταν καὶ χήρα καὶ ἐλεύτερη καὶ κανένας δὲν τὴν ἐξουσίαζε· καὶ δεῖλ' αὐτὴν ἐρώτησε, ἂν δὲν ἔπρεπε νὰ κοφθοῦν γιὰ πάντα αὐτὸ τὸ σκοινὶ καὶ νὰ χωριστοῦν, καὶ νὰ ζητήσει ὁ καθένας τοὺς ἄλλου τὴν ἡσυχία. Καὶ τότες αὐτὸς ἐθύρωσε μονομιὰς, καὶ τὸ βλέμμα του ἔδραμε ἀγριὰς σπίθας καὶ τὸν ἐφοδῆθηκε ἡ Μαργαρίτα, τόσο ποῦ ἐδῶλ' ἔθηκε νὰ τρέμει· καὶ ἐθυμῶτον ὁ Πέτρος πῶς ἐκείνη τὴν ἡμέρα τὴν εἶχε βροῖσει γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ του, καὶ πῶς μιλοῦντας τῆς ἐσφίγγε τὰ δόντια του, καθὼς ἐκείνην τὴν νύχτα ποῦχε σκοτώσει, καὶ στὸ θυμὸ του ἀναθεμάτισε τὸν ἀδικαθανατωμένον ἄνθρωπο, καὶ ἐπάννιασε ἡ Μαργαρίτα βλέποντας ὀλομερὶὰς τὴν ἀγριότητά καὶ τῆς πέρασε ἀπὸ τὸ νοῦ ἡ ὑποψία, πῶς ὁ Πέτρος ἦταν ἀληθινὰ ὁ φονῆς, καὶ τοῦ τόπε τρομασμένη σκύφτοντας τὸ κεφάλι τῆς, σὰ νὰ πρόσμενε πῶς θὰ τὴν ἐχτυποῦσε. Καὶ ἀντὶς ἡ ὀργὴ του ἀμέσως εἶχε πέσει καὶ εἶχε δαλθεῖ ἀμέσως νὰ κλαίει, βλέποντας πῶς τὴ στιγμή τῆς παραφορᾶ ἐχילוῦσε τὰ πόντα, καὶ ἡ Μαργαρίτα ἠθέλησε νὰ πιστέψει στὴν ἀθωότητά του, καὶ σὲ μιὰ στιγμή μέθης ποῦ ἀκολούθησε ξανάβρηκαν κάπως τὴν παλαιὰ τους ἀγάπη καὶ ἀποράσισαν τὸ χαρμόσυνο γάμο!... —

Ἦταν τώρα παντρεμένοι ἀπὸ τὴς Ἀποκρήδες, μόλις εἶχε κλείσει τῆς λύπης ὁ χρόνος, καὶ ἐδοῦλεσαν ἐκείνην τὴν ἡμέρα ἀντάμα τὸ χτῆμα τῆς. Ὁ ζευγολάτης εἶχε φύγει ὡς τόσο ἀπὸ τὸ χωράφι μὲ τὰ δύο μεγάλα του ζῶα, καὶ ἀπὸ μακριὰ τὸν εἶχε καλονυχτίσει· μὰ ὁ Πέτρος δὲν τὸν εἶχε ἀκούσει. Τὰ παιδιὰ εἶχαν φύγει καὶ καῖνα μὲ τὰ πρόβατα, καὶ τώρα ἄρχιζε νὰ νυχτώνει. Καὶ ἡ Μαργαρίτα τοῦ φώναξε ἀνήσυχη: «Τί κάνεις ἐκεῖ, μοναχός σου, τότες ὥρες, δὲ θὰ φύγουμε;» Καὶ ἀναστέ-

ναζε, γιατί εσυλλογίστηκε πώς δεν ήταν πλιά ευτυχισμένη...

«Έρχομαι, έρχομαι!» τής αποκρίθηκε ζυγώνοντας, και το πρόσωπό του ήταν σοβαρό και σάν κουρασμένο από την πολύωρη σκέψη του. Τα μάτια του ήταν ανοιχτά, θαλά και δεν έκοίταζαν τίποτε. Την εξύγωσε άμίλητος.

«Τί έχεις;» τον ξαναρώτησε.

Ο Πέτρος δεν εϊμπόρεσε να τής δώσει απάντηση. Είχερε πώς έπρεπε να τής μιλήσει για τη δουλειά πουχε κάμει εκείνην την ήμέρα το ζευγάρι, για το σπόρο που θά εχρειάζότουν ακόμα, για το έργο που απόμεινε ακόμα, αλλά ή γλώσσα του δεν ελευτόυν, γιατί εκείνο το βράδυ ή ψυχή του εϊχεν αναστατωθεί και τον έσπρωχνε να κάμει κάποια πράξη μεγάλη για να ελευτερωθεί από το ανυπόφερτο μυστικό, που την ετρυχνόυσε.

Τον έκοίταζε φοδισμένη. «Καλήτερα ήταν σάν εξούσε!» τούπε.

«Καλήτερα» τής εϊπε αναστενάζοντας.

«Δεν τόλεγες ούτε στ' όνειρό σου πώς θάμει γυναίκα σου! Και δεν το ευχαριστιέσαι;»

«Ούτε στ' όνειρό μου» τής απάντησε πικρά. «πώς να μην το ευχαριστιέμαι!»

«Δεν ξέρω!» του ξανάπε. «αλλά ούτε στον ύπνο σου ήσυχή δέ βρίσκεis!»

«Η ψυχή» τής εϊπε σοβαρά και χαμηλώνοντας το βλέφαρό. «είναι κάτι αγαθό, έτσι ελεγε ο Γουρνόγιαννος και τα κρίματά μας τη βαρύνουν' γι' αυτό άγρυπνη εκείνη μάς άνητυχάει στον ύπνο, ζητώντας τη λύτρωσή της...» Και λέγοντας έτσι έκοίταζε φοδισμένος ολόγουρά του, γιατί επέστεψε μιá στιγμή πώς εϊχε προδοθεί. Κι' ανατρίχιασε.

Κι' ως τότε ή Μαργαρίτα τρομασμένη του απάντησε μ' ένα χαμόγελο:

«Μά, χριστιανέ, τὰ κρίματά σου δὲν εἶναι καὶ τόσο μεγάλα !...»

Αὐτὸς ἔμεινε ἀσάλευτος καμπόσες στιγμὲς καὶ τὴν ἐκοίταξε ἔπειτα κατὰμματα μ' ἓνα γυάλινο βλέμμα, κι' ὁλομεμίας ἐγρίκησε στὴν καρδιά του ἕναν ἀκυρίευτο πόθο νὰ μιλήσει· γιὰ νὰ ἐλευτερωθεῖ τέλος ἀπὸ τὸ βαρὺ μυστικὸ ποῦ τὸν ἐπνιγε. Στὴν ὄψη του ἐφάνηκε μίᾱ ἀσυνήθιστη σιληράδα κι' ἔτσιγγε τὰ δόντια, ὅπως εἶχε κάμει τὴ σιγμὴ ποῦχε σκισώσει. Καὶ τὸν ἐφοβήθηκε τότες ἀκόμη περισσότερο καὶ δὲν εἴξερε τί ἔπρεπε νὰ κάμει. Καταλάβαινε πῶς ἀπὸ τὰ χεῖλη του θάβγαине τώρα κάποιος τρομερὸς λόγος ποῦ δὲν ἤθελε, ποῦ δὲν ἔπρεπε νὰ τὸν ἀκούσει, καὶ θέλοντας νὰ τελειώσει ἐκείνην τὴ σιγμὴ, ἔσκυψε, ἐσυγύρισε ἓνα στρογγυλὸ κανίστρι, τὸ βάλε στὸ κεφάλι τῆς καὶ βαρύνουμὲ τοῦ ξανάπε : «Πᾶμε τώρα· εἶναι ἀργά.»

«Σταμάτησε» τῆς ἀποκοίθηκε μὲ βραχνὴ φωνή· «θὰ σοῦ μιλήσω !»

«Ὡ μὴ μοῦ πεῖς !» τὸν παρακάλεσε περίτρομη.

«Σταμάτησε» τῆς ξανάπε ἀποφασισμένος.

Κ' ἐσιώπασαν κι' οἱ δύο, κι' ἐκοιταχτήκαν κατὰματα. Ὁλόγυρά τους ἡ σιγὴ ἐβασίλευε, στὸν σκιστινιασμένον κι' ἀχρωμάτιστον αἶρα τοῦ σούρουπου, σὰ νάχε σβήσει πλὴς ἡ ζωὴ ἀπάνου στὴ γῆς, καὶ τὸ μυστήριον ἐκείνης τῆς ὥρας ἔκανε πλὴς δυσκολοβάσταχτη τὴν ταραχὴ τους. Ἡ Μαργαρίτα εἶχε δάλει τὸ κανίστρι στὸ κεφάλι κι' ἐπρόσμενε τρέμοντας, κι' ὁ Πέτρος τὴν ἐσίμωσε τότες καὶ μὲ σβησμένη φωνὴ τῆς εἶπε στ' αὐτὴ τῆς : «Ἐγὼ τὸν ἐσκότωσα !» Κι' ὁρμέτως ἔκαμε δύο βήματα πίσω ἀνοίγοντας ἀναποδογυρισμένες τὲς παλάμες του καὶ τὴν ἐκοίταζε μὲ ἐρθάνοιχτα μάτια, παίρνοντας γοργὰ τὴν πνοή του, χωρὶς νὰ καταλαβαίνει τί εἶχε κάμει. Κ' ἡ Μαργαρίτα ἐσταλεύτηκε, σὰ νάθελε νὰ λιποθυμήσει, ἐκατέβασε

σιγά τὸ κανίστρι ἀπὸ τὸ κεφάλι τῆς, ἐκάθισε χάμου παν-
νιασμένη κ' ἠθέλησε νὰ κλάψει, ἀλλὰ δὲν εἰμπόρεσε.
Δὲν ἐπίστευε στ' αὐτίκ τῆς. Κι' ὡς τόσο μέσθ' στὴν
φυγή τῆς ἀντηχοῦσαν φοβερὰ ἐκεῖνα τὰ λόγια, κ' εἴξερε
πῶς ὁ ἄντρας τῆς τῆς εἶπε· αὐτὴν τῇ στιγμῇ τὴν
ἀλήθειαν. Ἔτσι ἐξηγιῶνταν ὅλα τὰ μυστήρια : γι' αὐτὸ
ὁ Πέτρος ἠθέλησε ν' ἀνεδάσει στὴν κρεμάλα τὸν Τουρκό-
γιαννο ! Κι' τέλος ἓνα βαρὺ ἀνακυλλητὸ τῆς ἀνατήκω-
σε τὰ στήθη καὶ τὰ μάτια τῆς ἐγέμισαν δάκρυα : « Ἐσύ,
ἐσύ ! » τοῦπε· « ὦ τί ἔκαμες, ὦ τί ἔκαμες !... »

« Ἐγὼ » τῆς ξανᾶπε πάλι· λυπημένος κ' ἀπελπισμέ-
νος, γιατί' οὔτε μὲ τὴν ξεμολόγητη ἐβρίσκε τὴν ἡσυχία·
« ἐγὼ τὸν ἐσκοτώσα ! » Ἦτανε νύχτα, ἐρημιά, στὴν Πανα-
γία στοὺς δρόμους, κ' ἐκεῖ σὺν ἄρτι τὸν ἐσφαῖα· τοῦχα
στήσει· καρτέρι !... » « Ἐσύ, ἐσύ ; » τοῦ ξανᾶπε· « πῶς
θάμαι γυναικῶ σου ; » Καὶ τὸν ἐκοίταξε μὲ τὴν ἄκρη τοῦ
ματιοῦ τῆς περίτρομη, καὶ σκύφτοντας σὰ γὰρ νὰ ξερούγει
τὸ χτύπημά του τοῦπε μὲ μῖσος : « Ὁ δὲν μπορῶ νὰ σε
βλέπω, φονηᾶ ! Ὁρφάνεψες τὰ παιδιὰ μου καὶ μὲ
πῆρες ! »

Κι' αὐτὸς ἄξαφνα ἐθύμωσε, βλέποντάς πῶς ἐκείνην
τῇ στιγμῇ ἐχαλοῦσε ὀλομεμιάς ἢ οἰκοδομῇ, πούχε γτί-
σει αὐτὸς μὲ τόσους ἀγῶνες, καὶ χωρὶς ὅμως νὰ μετα-
νοιώσει, γιατί' εἶχε μιλήσει, τῆς εἶπε, θέλοντάς ἢ γυ-
ναῖκα ἐκείνη νὰ τὸν ἀγαπάει τέτοιον καθὼς ἀληθινὰ
ἦσαν :

« Γιατί σ' ἀγαποῦσα ! »

« Δὲ μπορῶ νὰ σε βλέπω » τοῦ ξανᾶπε ἀπελπισμένα
« εἶσαι ὁ φονηᾶς ! »

Μικὰ στιγμὴ δὲν τῆς ἀπάντησε, καὶ τέλος τῆς εἶπε
σκληρὰ :

« Σ' ἐξουσιάζω ! κ' εἶσαι γυναικῶ μου ! Θὰ σ' ἔχω
γυναικῶ μου ! »

Δεν του ἀποκρίθηκε· ἐσηκώθηκε ἀνασπενάζοντας, ἐπῆρε τὸ καλίστρι τῆς στὸ κεφάλι· κ' ἐξεκίνησε γιὰ τὸ χωριό. Κι' αὐτὸς τὴν ἀκολουθοῦσε ἀμίλητος, καὶ ξανάδρισκε τώρα μέσα του τὸν ἀποφασισμένον ἄνθρωπον ποῦ τὴ νύχτα, στὸ σκοτάδι, εἶχε σκοτώσει τὸ Γιώργη Ἀράθυμο. — —

11

«...Γιατί,» ἔλεγε ὁ Τουρκόγιαννος στὴν αὐλὴ τῆς φυλακῆς του, «εὐτυχισμένοι στὸν κόσμο δὲν εἶναι παρὰ ἐκεῖνοι ποῦ κάνουν πάντα τὸ καλὸ, ἢ ἐκεῖνοι ποῦ ἔχουν κάνει τὸ καλὸ μετανοιώνουν!»

«Γι' αὐτὸ ἐσκότωσες κ' ἐκλήστεψες γιὰ νὰ μετανοήσεις κατόπι!» τοῦπε γελώντας ἕνας κατάδικος ποῦ ἦταν καθισμένος σιμὰ του, ἕνας μεσόκοπος ἄντρας μαυριδερὸς καὶ μὲ ἀγριο βλέμμα.

«Ἐγὼ ὄχι!» εἶπε ὁ Τουρκόγιαννος· «εἶναι γραμμένο· δὲ θὰ σκοτώσεις καὶ δὲν ἐσκότωσα, εἶναι γραμμένο· δὲ θὰ κλέψεις καὶ δὲν ἐκλεψα!»

Ὁ ἄλλος κατάδικος τὸν ἐκοίταξε σὰ νὰ μὴν τὸν ἐπίστευε, καὶ τοῦπε γελώντας σαρκαστικά· «Ἐδῶ δὲν εἶναι δικαστήριον κ' ἀνάγκη δὲν ἔχεις νὰ κρίνεις! τὰ κρίματα εἶναι ὅλα συμπαθημένα ἐδῶ μέσα, γιατί· κριματισμένοι εἴμαστε ὅλοι, κ' ὅσο τὸ κρίμα εἶναι μεγαλύτερον, τόσο κ' ἡ ὑπόληψη τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἐδῶ μέσα μεγαλύτερη, γι' αὐτὸ εἶναι περὶ ἄνθρωποι· κάποιοι γιὰ ὅ,τι ἔχουν κάνει!»

Δυὸ τρεῖς ἄλλοι, ποῦ σκεπτικὰ τοὺς ἄκουαν, χαμογελοῦσαν. Κ' ἕνας μικρόσωμος, ἀλλὰ δυνατὸς ἄνθρωπος, ποῦ ἔστειλε ὀρθὸς μπροστὰ στὸν Τουρκόγιαννον κ' ἐκείνην τὴ στιγμὴ ἐσχάδεσε τὸ πηγούνι του, εἶπε κλειδώντας τὰ μάτια του· «Ὁ Τουρκόγιαννος εἶναι ἄνθρωπος δίκαιος, κ' ἀδίκως εἶναι κλεισμένος ἐδῶ μέσα!»

Ο άνθρωπος αυτός είχε γεράσει στη φυλακή, είχε άσπρα μαλλιά κι' άσπρο μικρό μουστάκι, και τα πρώιμα γεράματα είχαν ήμερώσει την όψη του.

Ο Τουρκόγιαννος τον έκοίταξε μ' εύγνωμοσύνη, τον είφερε φίλο του. Αυτός τούχε πρωτομιλήσει στη φυλακή, την ήμέρα πουχε πρωτοβγαί από το κελλί του σαν άλιανισμένος, γιατί ως κ' ή πείνα τον είχε νικήσει. Δειλά δειλά είχε προβάλει το κεφάλι του πρώτα έξω από τη μικρή πόρτα του κελλιού του, που ό φυλακας την είχε ανοίξει· κ' είδε πως ή αύλή της φυλακής ήταν αυτήν την ώρα γεμάτη άγνωστους ανθρώπους που έσιγομιλούσαν μεταξύ τους, ή έσπεργιάνιζαν στον ήλιο· και κανένας τότες δεν τον έκοίταξε· και σιγά, σιγά έδούλησε κ' εκείνος έξω κ' έλάθητε στο κατώφλι του, κρύβοντας όσο μπορούσε το πρόσωπό του. Κ' είχε μείνει έτσι χαμπότη ώρα μονάχος του, προσμένοντας να χορτάσει την πείνα του, κι' ό κατάδικος, που τώρα ήταν φίλος του, τον είχε σιμώσει, και με ήρεμα φωνή τούχε μιλήσει : «Δέν είμαστε θεριά,» τούλεγε· «είμαστε άνθρωποι και μεϊς· κι' αν υποφέρετε θα σε παρηγορήσουμε· κι' αν σ' έμισεσε ό κόσμος για όσα έκαμες, εδω θα βρείς συμπάθεια !...»

Κ' είχε καθίσει πολλές ώρες μαζί του, και μαζί του ό Τουρκόγιαννος είχε πρωτοδοκιμάσει το φωμί της φυλακής, κι' όπο το στόμα του είχε ακούσει αυτήν την ίδια μέρα τότες φοβερές ιστορίες των ανθρώπων που περνούταν κάθε τόσο από μπρος τους. Και τούχε ρωτήσει ό Τουρκόγιαννος τόνομά του, και τούχε απαντήσει ό άλλος κατεβάζοντας το βλέφαρο : «Έδω μέσα με' ήνε Κάη ! Στον κόσμο όμως είχα όνομα άλλο !...» Κ' έφαινότου που ό άνθρωπος υποφέρνε, γιατί έθυμότου πάλι το κρίμα του. Κι' ό Τουρκόγιαννος είχε θυμηθεί τότες το κορίτσι πουχε γνωρίσει κάπου στην ξενιτειά, πουχε άγαθη και φιλόνηρωπη ψυχή και πρόσωπο παρόμοιο με

μπουμπούκι... Καί τὸ κορίτσι ἐκεῖνο εἶχε ἀμαρτωλὰ ἀγαπήσει ἕναν ἄντρα πούχε γυναῖκα, κ' εἶχε ἔρθει σὲ βαρεὶά ἀπελπισία κ' ἐκιντύνει νὰ πεθάνει. Καί τότε λυπηθεῖ αὐτός ὁ Τουρκόγιαννος, κ' ἠθέλησε νὰ τὸ γλυτώσει, καί χωρὶς ν' ἀκούει τὰ περγέλια τοῦ κόσμου, ἐπροσφέρθηκε νὰ τὸ στεφανώθῃ καί νὰ τὸ πάρει σὲ ξένα γιὰ νὰ ζήσουν μαζὶ ἀπὸ τὸν κόπο του. Μὰ ὁ ἄντρας πού τότε ἀπατήσῃ δὲν τ' ἄρῃκε, κ' ἐδουλήθηκε νὰ τὸ δώσει γυναῖκα στὸν ἀδερφὸ του, πού ἐμέλλε νὰ ῥθεῖ ἀπὸ τὴν ξενητεία, κ' ἀπὸ τότες ἡ κατὰρα τοῦ Θεοῦ εἶχε μπεῖ σ' ἐκεῖνο τὸ σπίτι καί τὸ ἀνεμοσκόρπισε. Ἐγινῆκαν ὅλοι μαλλιά κουδάρια· ὁ ἕνας ἀδερφὸς ἦταν ἀποκάτω ἀπὸ τὴ γῆς κ' ὁ ἄλλος κλειστός στὴ φυλακὴ. — — Ἀλλὰ ὁ Τουρκόγιαννος τότες δὲν τοῦχε ρωτήσῃ τίποτα ἄλλο, οὔδε τοῦχε δείξῃ πῶς ἦταν κ' ὁ ἴδιος μπλεγμένος στὴν ἱστορίᾳ του, μόνο τὸν εἶχε κοιτάξῃ μὲ τρυφερὴ συμπόνια κ' εἶχε κατὰλάβῃ στὴν καρδιά του πῶς ἀπὸ κείνην τὴ στιγμή ἀγαποῦσε αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο.

Κ' ἀποκρίθηκε τώρα στὸν Κάη: «Ποῖος γνωρίζει τοῦ Θεοῦ τὰ θελήματα; Γιατί ὑποφέρουν σ' αὐτὸν τὸν κόσμο οἱ ἄθωοι;»

Ὁ ἄλλος κατάδικος ἐγέλασε περιφρονητικὰ κ' ἐσηκώθηκε κουνιῶντας τὸ κεφάλι, κ' ἐδάλλθηκε νὰ σεργιανάζῃ μονάχος στὴν αὐλὴ τῆς φυλακῆς.

«Κάποιοι» εἶπε τότες ὁ Κάης ἀναστενάζοντας «εἶναι περήφανοι γιὰ ὅσα ἐκάμανε· ἐγὼ ὅμως ὄχι!»

«Σ' ἔχει βάλῃ ὁ Θεὸς στὸ δρόμο του;» τοῦπε ὁ Τουρκόγιαννος χαρούμενος καί λησμονῶντας μιὰ στιγμή τὸν κόπο του.

«Ἡ ψυχὴ μου εἶναι χαμένη!» εἶπε ὁ ἄλλος βραχνά.

«Μὰ δὲν ἐμετάνοιωτες; Γιατί λοιπὸν ἀπελπίζεσαι;»

Τὰ μάτια τοῦ Κάη ἄτραψαν σκληρά: «Δὲν ἐμετάν-

νοιώσα» ἀποκρίθηκε· «ἂν ὁ ἄνθρωπος ποῦ μ' ἔφερε ἐδῶ μέσα, ἐξοῦσε ἀκόμα, θὰ τὸν σκοτώνα ἄλλη μία φορά!»

Κι' ὁ Τουρκόγιαννος τὸν ἐκοίταξε θλιδερὰ καὶ δὲν τοῦ μίλησε. Μέσα στὴ σκληρὴ λάμψη τῶν ματιῶν του εἶδε σὰ μίαν ἀχτίδα καλωσύνης, κι' ἐκατάλαβε πῶς ὁ ἄνθρωπος ἐκεῖνος, ποῦχε σκοτώσει τὸν ἀδερφό του, προσπαθοῦσε ν' ἀποσκληρύνει τὴν καρδιά του, καλλιεργῶντας μέσα του ἕνα πικρὸ μῖτος, ποῦ τῷχε σπείρει βέδνια ἢ ἀδικία, γιὰ τοῦτο δὲν ἤθελε νὰ μετανοιώσει, ἀλλὰ ἤθελε νὰ μὴν εἶχε βρεθεῖ στὴν ἀνάγκη νὰ γίνηι ὁ σονητὸς τοῦ ἀδερφοῦ του.

Καὶ στὴν καρδιά τοῦ Τουρκόγιαννου ἔφεξε ἕνα ἄλλο εἶδος· ἡ ἐλπίδα πῶς προορισμένος ἦταν, αὐτὸς ὁ ἴδιος, νὰ ὁδηγήται ἐκεῖνον τὸν ἄνθρωπο στὸ δρόμο τοῦ λυτρωμοῦ του· ἴτω· κι' ἄλλους ἀθρώπους, ποῦ ἦταν μαζὶ τοῦ σ' αὐτὴν τὴ φυλακὴ ἢ ποῦ θὰ ἐρχόνταν, κι' ἐφ'αυτὰ στησε πῶς ἡ Βουλὴ τῆς θείας Προνοίας τὸν εἶχε ρίξει ἐκεῖ μέσα· μ' ἕναν ἀγαθοεργὸ σκοπὸ, μὲ τὸ σκοπὸ νὰ γλυτώσει ἀνθρώπινες ἀμαρτωλὲς ψυχές, κι' ὀλομεμῆς τὸ πρόσωπό του ξαναπῆρε τὴ φαῖδρή γαλήνῃ συνειδησμένη του ὄψη καὶ ἡ ἀνήσυχη καὶ ταραγμένη ψυχὴ του ὀλομεμῆς ἐπράυνε. Τὸ μυστήριον ξεδιχλυνόταν στὴν καρδιά του· ἡ ζωὴ του ἐκεῖ μέσα εἶχε ἕνα σκοπὸ, κι' ἀνώτερον παρὰ τὸν ἐλεύθερον κόσμον. Κι' ἀφοῦ ἦταν ἔτσι, τί ἐπείραζε, ἂν εἶχε ὑποφέρει, ἂν εἶχε συκοφαντηθεῖ, ἂν εἶχε καταδικαστεῖ ἀδίκῃ, ἂν θάπρεπε ἀκόμα νὰ ὑποφέρει; καὶ τί ἐπείραζε ἀκόμα, ἂν εἶχε σκοτωθεῖ ὁ Ἀράθυμος; Μὲ τὰ μέσα τοῦτα μία ἀνώτερη θέληση θὰ λύτρωνε πολλοὺς ἀνθρώπους ἢ καὶ μονάχα μίαν ψυχὴ. Αὐτὸς θάταν ὁ τελευταῖος καρπὸς ἀπὸ ὅλες του τὰς περιπέτειες! — Κ' εἶπε γλυκὰ στὸ συνομιλητὴ του· «Ἀδερφέ μου, τὸ βλέπω, ἡ πράξις σου σὲ βραχύνει.»

Ὁ ἄλλος ἐτούρρωσε ἄγρια τὸ μέτωπό του καὶ εἶπε :
 -- « Ἦθεῖλα νὰ μὴν εἶχα γεννηθεῖ ! »

« Ἦ νὰ μὴν τὸν εἶχες ἀδερφό ! » τοῦπε ὁ Τουργκιαν-
 νος κοιτάζοντάς τον μέσα στὰ μάτια.

Τὸ πρόσωπο τοῦ Κᾶη ἐχρωματίστηκε καὶ οἱ φλέβες
 τοῦ λαιμοῦ του ἐρούσκωσαν : « ὦ ναί ! » εἶπε· « δὲ θάχῃ
 καταντῆσαι ἐδῶ μέτα ! »

Κ' ἐκείνην τὴ στιγμὴν ὁ Τουργκιαννος ἐκατάλαβε
 πῶς καὶ ὁ Κᾶης ἐγινότου φίλος του, καὶ ἐδοκίμασε μίαν
 καινούρια χαρά. Καὶ τοῦπε : « Ὅσα κακὰ καὶ ἂν σοῦκαμε
 ὁ ἀδερφός, ἐσύ τοῦχαμῆς ἀπ' ὅλα τὰ χειρότερο ! τοῦ πῆ-
 ρες τὴ ζωὴ ! Περσσότερο δὲν μπορούσας. — Πρέπει τώρα
 νάσαι εὐχαριστημένος, ποῦ πλερώνεις ἐδῶ τὴν ἀδικίαν ! »

« ὦχ ! » εἶπε ἀναστενάζοντας ὁ ἄλλος· « γιατί ἐστά-
 θηκε τόσο κακός ! »

Κ' ἐπειτα διηγήθηκε πῶς καὶ ἐκεῖνος ἦταν ἐπιζωή-
 τής, καταδικασμένος πρῶτα σὲ θάνατο, καὶ εἶχε γεράσει
 πρῶτα στὴ φυλακὴν, καὶ εἶχε ἰδεῖ ἐκεῖ μέσα πλῆθος ἀν-
 θρώπων, ἄλλους πούχην ἐρθεῖ προηγουμένως τοῦ καὶ εἶχαν
 τελειώσει τὴν ποινὴν τους, ἄλλους πούχην μπεῖ στερνώ-
 τερα καὶ ποῦ ἦταν ἐλευτέροι καὶ ἐκεῖνοι σήμερα, ἄλλους
 ποῦ θὰ ἐλευτερανόνταν, σὲ λίγο καὶ αὐτὸς εἶχε σαπύσει
 τόσους καιροὺς ἐκεῖ μέσα, χωρὶς νὰ ἐλπίζει πλὴν οὔτε
 χάρη. Τοῦς ἐγνώριζε τοὺς καταδίκους, ἕναν ἕναν, καὶ
 καθενὸς τὴν ἱστορίαν του, καὶ καθενὸς τὸ χαραχτήρα του,
 καὶ ἔπρεπε νὰ τοὺς γινώσκει καὶ ὁ Τουργκιαννος, ἀφοῦ
 καὶ αὐτὸς θὰ περνοῦσε ὅλη του τὴ ζωὴ στὴ φυλακὴν, ὅσα
 χρόνια καὶ ἂν ἐξοῦσε. — Τοῦ διηγήθηκε ἐπειτα πῶς ὁ
 ἀδερφός του, ὁ σκοτωμένος, ἦταν ὁ ἀληθινὸς κακοῦργος,
 καὶ πῶς εἶχε λάβει μόνο ὅ,τι τοῦπρεπε, καὶ πολὺ λιγώ-
 τερο βέβαια ἀπ' ὅ,τι τοῦπρεπε, μὰ ὁ νόμος ἐστὶ εἶχε θε-
 λήσει, νὰ παιδεύτῃ ἀντὶς καὶ ἐκεῖνος μὲ τὸ δίκην του !
 Τοῦ διηγήθηκε πῶς καὶ αὐτὸς ἦταν χωριάτης, δουλευτής,

ήσυχος και τιμημένος ως στην ημέρα πώς πέσει στο έγκλημα, όχι από λάθος του, αλλά εξαιτίας του ίδιου του σκοτωμένου. Αυτός τον είχε ξενητέψει πρώτα για χρόνια, τον είχε ολίστελα στωχώνει, δεν του δωσε τίποτα από το πατρικό τους χτήμα, τον είχε πάντρεψει μία μέρα, αφού είχε γυρίσει από την ξενητειά, κ' έπειτα τούχε πάρει αυτήν τη γυναίκα, που την άγαπούσε περισσότερο από τον εαυτό του, κι' απ' όλον τον κόσμο και που την έλεγε τίμια! Κι' ο κόσμος έλεγε που έπίτηδες του την είχε δώσει για να την έχει κι' ο ίδιος, γιατί κι' αυτός την άγαπούσε και δεν είχε αρχίσει να πάρει έναν ξένον. Κ' έτσι τον έσκοτωσε. Μά το δικαστήριο δεν τον είχε πιστέψει. Ήθελσε παραδειγματικά να παιδέψει την αδειφοκτονία, και μάλιστα το σκληρόν τρόπο του σκοτωμού, γιατί αληθινά ο Κλής, είχε βρατανίσει το λείψανο, ζητώντας ακόμη εκδίκηση... — Κ' έπειτα του ιστόρησε τα μακρονα χρόνια της φυλακής του, τη μονότονη και στερημένη ζωή του, όσο μάλιστα ήταν ακόμη νέος, ανάμεσα σ' ανθρώπους, που πολλοί τους είχαν ξαλλάξει το καλό με το κακό, και που εθάρραζαν, όχι για όσα άδίκως επάθινε και για τη μεγάλη κι' άδικη τιμωρία, αλλά για το σκληρό έγκλημα και τον απάνθρωπο τρόπο του θανάτου. Αυτός όμως δεν είχε καυχηθεί ποτέ του για όσα έκαμε. Κ' είπε κι' όλες πώς μέσα στη φυλακή τους τώρα αυτός επρώτεσε ανάμεσα σ' όλους τους άλλους καταδίκους· ο λόγος του εγγιγόντων άκουστος ή με το καλό, ή με το κακό, γιατί του επείθονταν όλοι οι άλλοι και τον έροδοῦνταν. Κ' ιστόρησε τότε στην Τουρκόγιαννα, πώς, χρόνια πίσω, δύο φορές είχε δοκιμάσει του κακού να φύγει από τη φυλακή, και μίαν τρίτη φορά τ'όχε πραγματικά καταφέρει κ' είχε φτάσει ως το χωριό του. Κ' εκεί είχε ιδεί τη δύστυχη γυναίκα του, που τότες ήσυχη έζούσε μ' έναν ξένον άνθρωπο,

κ' είχε ιδεί τὰ παιδιά του νὰ ζητιανεύουν στο δρόμο· καί δὲν τῆς εἶχε φανερωθεῖ, γιατί δὲν ἠθέλησε νὰ χαλάσει τὴν ἡσυχία τῆς πολυπαθῆς γυναίκας· καί δὲν τὸν εἶχε γνωρίσει κανένας χωριανός του· παρὰ μόνο ἐκείνη ἡ ἴδια· κ' εἶχε κρυφτεῖ, κ' εἶχε φοβηθεῖ, καί τὸν ἐκατάδωσε ἀμέσως, γιατί ἔλεγε πῶς θὰ τὴν σκότωνε. — —

Κ' ἐνῶ ἐδιηγόταν αὐτὰ τὰ περιστατικά, τὰ μάτια του ἐδούλαν ἄγριες σπίθες κ' ἐσπρίγγε τὰ δόντια του. Ἡ ἴδια του ὀμιλία τὸν ἐρέθιζε, ἡ φωνή του ἐγινόταν βρογχή, τὸ πρόσωπό του ἐκοκκίνιζε, οἱ φλέβες τοῦ λαιμοῦ του ἐρούσκωναν· ὁ Κάρης, ὡς καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, δὲν εἶχε ἀκόμα ξεθυμάνει, καί ἡ ἀγάπη εἶχε γίνει μίσος μέσα στὴν παθιάσμενη καρδιά του. — Καί τέλος εἶπε: «Δὲν εἶναι ἔτσι; Ἄν δὲν ἔχει σταθεῖ τόσο κακὸς ἀδερρός, θάρρουνά ἐγὼ ἐδῶ μέσα; Ὅχι βέβαια! Θάρρουνά σπίτι μου, μετὰ τὴ γυναίκα μου, μετὰ τὰ παιδιά μου...δὲ θάρρουνά μία χαμένη ψυχή!»

«Εἶναι γραμμένο» τοῦ ἀποκρίθηκε σοβαρὰ ὁ Τουρκόγιαννος, «πῶς οἱ ἀγγέλοι ἔχουν στὸν οὐρανὸ πανηγύρι, ὅταν ἕνας ἀμαρτωλὸς μετανοίῳναι. Καί ἡ ἀξία τοῦ μετανοιωμένου εἶναι πολὺ μεγαλειότερη ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου ποῦ δὲν εἶχε ἀμαρτίαι... Σὲ λυπιέμαι, ἀδερφέ μου!»

Κι' ὁ κατάδικος τὸν ἐκοίταξε πάλι σὰ φοβισμένος, ἐταράχθηκε ὅλος, τὸ πρόσωπό του ἐχλώμανε, καί δύο δάκρυα χοντρά ἐσταῆσαν ἀπάνου στὰ μάγουλά του κ' ἐκύλησαν χάμου, ἀγιάζοντας ἔτσι τὸ γῶμα τῆς φυλακῆς. Κι' ὁ Τουρκόγιαννος ἐσηκώθηκε γιὰ νὰ ξαναμπεῖ στοῦ καλλι τοῦ, τὸν ἐκοίταξε κατάματα καμπόσες στιγμές, κι' ἀναστρέφαζε κ' ἐκεῖνος. Ὁλομεριὰς ἐθυρόταν τὸ σπίτι τοῦ Ἀράθυμου, τὰ βώδια του, τὰ παιδιά του, καί σπ' αὐτιά του ἀντηχοῦσε ἡ μεγαύτρα φωνὴ τῆς Μαργαρίτας.

ποῦ ἴσως καὶ κείνη τώρα θὰ τὸν ἐθυμώσουν μὲ καλῶσύνη.
Μὰ ὁ Κάης ἦταν τώρα πλὴν στὸ δρόμο τοῦ λυτρω-
μοῦ του.

12

Ἦξε περίσαι καιρός. Οἱ νύχτες ἦταν μακρὺς ἀ-
κόμη καὶ ἦταν ἀργὰ τὸ βράδυ. Στὸ σπίτι τοῦ Ἀράθυμου
δὲν εἶχαν κοιμηθεῖ ἀκόμη· ὁ Πέτρος εἶλεπε, τὰ δύο ἀ-
γόρια ἦταν καθισμένα γάμου σὲ μίαν ἄκρη τῆς μεγά-
λης κάμαρας καὶ ἐδιάβαζαν σ' ἓνα λερωμένο βιβλίον τοῦ
σκολειοῦ τους, ἡ Λένη, μεγάλη κόρη τώρα, ἐκαθόταν
μπροστὰ στὸν ἀρχαλιό της καὶ ὕφαινε· ἡ Μαργαρίτα ἐ-
ἑστεκάτοιν ἀνυμνήν διπλὰ στὴ θυγατέρα της καὶ μὲ τὸ
βλέμμα ἀκολουθοῦσε τὴ σαγίττα, πῶς ἐπηγαίνοντο
ἀνάμεσα στὰ στημόνια. Τὸ κατάμαυρο λυχνάρι κρεμα-
σμένο ἀπὸ τὸ ὀρθάρι τοῦ ἀρχαλιοῦ ἔκατε τὸ λάδι του
καὶ ἔρριχνε ἓνα δειλὸ μαυροκόκκινο φῶς στὴν κάμαρα,
τὸ ξυλόχτενο ἐβροντοῦσε ρυθμικὰ καὶ κάπου κάπου
ἡ Λένη ἐμουρμούριζε χαμηλῶς ἓνα παλιὸ τρα-
γούδι.

«Δὲν ἔρχεται ἀκόμη!» εἶπε σὲ κάμποση ὥρα ἡ Μαρ-
γαρίτα ἀνίσχυη καὶ ἔρριξε μίαν ματιά στὴ σκάλα.

Τὸ ξυλόχτενο ἐχτύπησε.

«Νυστάζουμε» εἶπε ὁ Θανάσουλης· «κοίτα, μάννα
ἀποκοιμήθηκε καὶ ὅλας ἀπάνου μου.»

Καὶ ἀληθινὰ τὸ μικρότερο ἀγόρι εἶχε ξεγύρει τὸ κε-
φάλι του πάνου στὸν ὦμο τοῦ ἀδερφοῦ του καὶ ἐκοιμόταν,
ξεγέροντας κάθε τόσο πρὸς τὰ ἐμπρὸς μ' ὅλο τὸ κορ-
μί του.

«Θὰ σοῦ κάμει· ἡ Λένη συννροσιὰ γιὰ νὰ περιμέ-
νει» ξανάπε τῆς μάννας τοῦ ὁ Θανάσουλης.

Καί λέγοντας έτσι ετίναξε τον αδερφό του, τον εξύπνησε, τον έπιασε από το χέρι κι' ετήλωθηκε μαζί του για να κατέβει στο χαράκι, όπου τώρα τα τρία παιδιά της Μαργαρίτας κοιμούνταν, απ' όταν είχε στεφανώσει τον Πέτρο.

Το ξυλόχτενο βρόντησε πάλι. «Καλή νύχτα» τους είπε αταστανάζοντας ή μητέρα ενώ εκατέβαιναν.

«Ο Θανατούλης» είπε χαμογελώντας ή Λένη «προσέχει τον αδερφό του σ' α δεύτερη μάχη!»

Η Μαργαρίτα ανάθησε απάνου στην κασέλα της, που ήταν δίπλα στον άρχαλειό, και χαμπότες στιγμές δέν έρίλησε. Έπειτα έχριτάξε μπροστά της το σκοτάδι της κάμαρας κι' είπε σ' α με παράπονο:—

«Όταν έζούσε ο πατέρας σας, έδω μέσα ήταν όλη ή ευλογία του Θεού! Παράδεισος!... Τί ν' α του πρωτοθυμηθούμε; Έξε καλωσύνες του; Την καλή του καρδιά; Τους καλούς του τούς τρόπους;... Τώρα την ευχή του 'ς έχουμε... Τον έχει ο Θεός στον κόρσο του, αφού έλαβε τέτοιο θάνατο!...» Κι' άναντ' ένάξε κι' έσώπασε χαμπότες στιγμές κι' ακολούθησε με το βλέμμα τή σαγίττα που έτρεχε μέσα στα στημένα κι' άκουσε δύο φορές το βρόντο του ξυλόχτενου. Καί ξακολούθησε: «Τώρα πρέπει ν' α σ' έχω έγω την έγνοια, γιατί είσαστε όρφανά!... Κ' έσύ έμεγάλωστε; χρειάζεσαι προικιά... Ποιός άλλος θ' α σου τ' α κάμε;» Κ' έσώπασε χαμπότες στιγμές.

«Δέν μπορεί ν' α μονιάσει στο σπίτι του!» ξανάπε.

«Γιατί;» είπε ή Λένη σταματώντας τή δουλειά της και κοιτάζοντας τή μάχη της.

Η Μαργαρίτα ετήλωσε τες πλάτες: «Ποιός το ξέρει! Κάτι τόνε πιάνει έδω μέσα! Σ' αν τρέλλα!... Καί ξεδίνει όλη μέρα σ' άρχαστήρια με φίλους και πίνει... κι' όσα έχει τ' άνεμοσκορπάει...»

«'Αλλὰ μὰς ἀγαπάει!» εἶπε ἡ Λένη ἔκτακτα πῶς τὸ φυλάχτενο. «Εἶναι καλὸς ἄνθρωπος. Καὶ τὰ παιδιὰ τὸν ἀγαπᾶνε· τὸνε φοβοῦνται καὶ ὅλας, γιατί ξέρεί νὰ ὀρίζει.»

«'Αλήθεια!» εἶπε πικρὰ ἡ Μαργαρίτα «ξέρεί νὰ ὀρίζει! Ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ τὸνε γελᾷ! Ὁ καημένος ὁ πατέρας σας ἦταν ἀλλοιότιμος· μαζὶ μὲ τὸν Τουρκόγιαννο δὲν ἀσέκωναν ὅλη μέρα τὸ κεφάλι ἀπὸ τὴ δουλειά τους...»

«Ὁ Τουρκόγιαννος!...» εἶπε χαμογελῶντας ἡ Λένη· «αὐτὸς δὲν εἶχε νὰ ὀρίζει!..» Κ' ἐχάσμουρθη καὶ ξανάρχισε τὸ ἔργο τῆς. Κάμποση ὥρα ἐτόπασαν πάλι καὶ οἱ δύο. Τέλος ἡ Μαργαρίτα εἶπε: «'Αρχεῖ!»

«'Ας πᾶμε νὰ κοιμηθοῦμε...»

«'Α ὦχι!» εἶπε ἡ Μαργαρίτα σὰ φοβισμένη· «ἔπειτα τὴ νύχτα μὲ τρομάζει στὸ κρεβάτι! ἀργὰ ἀργὰ, ὅπως ἔρχεται!»

«Ποῦς ξέρεί καὶ ἂν ἔρθει!» εἶπε ἡ Λένη. «Δὲν εἶπες πῶς οἱ χωροφύλακες τὸν ἑατρέχουν; Μὴν τὸν ἐπίασαν;»

«Μὴν τὸν ἐπίασαν;» εἶπε ἡ Μαργαρίτα μ' ἓνα δειλὸ χαμόγελο, σὰ νὰ εὐχαριστοῦσαν καὶ σκεπτικὰ πάλι ξανάπε: «Ὁ αὐτὸς ξέρεί νὰ φυλαχτεῖ! Σὲ λίγο θάναί ἐδῶ!» Κ' ἔρριξε τὸ βλέμμα τῆς στὴ σιάλα. «Σοῦ κόπηκε ἓνα στημόνι, κόμπιασέ το!» τῆς εἶπε σὲ λίγο.

«Ὁ μάννα, νυστάζω!»

«'Απὸ τὰ τώρα, καημένη! Ἡ νύχτα εἶναι τόσο μα γάλη· στὸ κρεβάτι θὰ ποῦμε ἁμὴν! Ὡς ποῦ νὰ φέξει! Δὲ θέλω νὰ προσμείνω μοναχή μου!» Καὶ σὲ μιὰ στιγμή ξανάπε: «Ὁ πατέρας σας ἔρχοντανε σπιτί· ἀπὸ τὸ τούρουπο δὲν ἀνταπευόντανε σὲ ξένες δουλειές!»

«Ποιὸς θὰ τόνε κατηγορήσει γιὰ καῖνο πῶκαμε ;
Τὸ χωριὸ τὸν ἔχει γιὰ Θεόνε !»

«Ἄς πάει λοιπὸν τώρα στὴ φυλακὴ !»

«Ὁ νόμος παιδεύει ὅσους κάνουν τὸ καλὸ ὡς κι' ὁ
Τουρκόγιαννος εἶναι μέσα κλεισμένος· αὐτὸς ποῦ δὲν
ἐσκότωσε !»

«Τί δουλειὰ εἶχε στὸ χωριό !» εἶπε μὲ πεῖσμα ἡ
Μαργαρίτα.

«Μὰ ἀροῦ εὐρέθηκε ἐκεῖ τί ἔπρεπε νὰ κάμει ; Κ'
ἦτανε τόσος κόσμος μαζεμένος στὸ φόρο· ἔπρεπε νὰ
ἀσφίσουν νὰ τοὺς πάρει ὁ κλητῆρας ἀπὸ τὰ χέρια τους,
αὐτὸν τὸ δύστυχον ἄνθρωπο, γιατί· ἐχρεωστοῦσε ;... Κ' ἔ-
πειτα, λένε, ἂν ξαναρχίσουνε οἱ ἀρχόντοι αὐτὸν τὸ χαδὰ,
ἀλλοίμονό μας ! λένε. Σήμερα ὁ Σπύρος, αὔριο ὁ Κώ-
στας, μεθαύριο ὁ Γιώργης, λένε. Γενόμεστε πάλι ραγιά-
δες, λένε, σὰ μιὰ φορά ! Καλὰ ἔκαμε !»

«Κι' ἀντιστάθηκε στὴν ἀρχή ! Καὶ θὰ πάει φυλακὴ !»
κ' ἐχαμογέλασε.

«Θὰ πάει ὅταν θέλει αὐτός !» εἶπε μὲ περηφάνεια ἡ
Λένη καὶ ξαναρχίσε νὰ χτυπᾷ τὸ ξυλόχτυνο.

Ἡ Μαργαρίτα ἐσηκώθηκε, ξεφτύλλισε τὸ λυχνάρι
κ' ἐστοχάστηκε ἀνήσυχη. Ἀἰχμές ἦταν καλὰ ! Εἶχε ἐρ-
θεῖ ἐνωρίς στὸ σπίτι, ἦταν ὅλα τὰ παιδιὰ σηκωμένα· καὶ
κρασιόμενος εἶχε πέσει εὐτίς στὸ κρεβάτι· κ' εἶχε ἀπο-
κοιμηθεῖ ἀμέσως. Οὔτε τοὺς εἶχε μιλήσει ! Μὰ ἀπό-
ψε ; Κ' ἡ Λένη δὲ βαστοῦσε πλιά· ὅλα ἐχαμογελοῦν
κ' εἶχε δίκην. Τὰ παιδιὰ πρέπει νὰ χορταίνουν τὸν
ὕπνo· κι' αὐτὴ τὰ τυραννοῦσε· ἐκεῖνα ἐπλήρωναν τὰ
σφάλματά της !... Θ' ἀργοῦσε ἀκόμα σήμερα ! Καὶ θὰ
τὴν εὕρισκε μοναχὴ... ὦ δὲν ἤθελε, δὲν ἤθελε νὰ τὸν
ἔχει ἄντρα της ! Τί στιγμὲς ἦταν αὐτὲς κάθε φορά ποῦ
τὴν ὀγκάλιαζε !... Ἡ καρδιά της ἔμενε κάθε φορά... τὸ
αἷμα της ἐπάγωνε ὅλο... καὶ δὲν εἶχε οὔτε τὴ δύναμη νὰ

τοῦ ξερύγει...καί τὸν ἐροῦτόπουν κι' ἔλας μὴν τὴν ἐσχό-
τουνε με τὸ βαρὺ τοῦ χέρι...μποροῦσε νὰ τῆς ζουπήσει τὸ
λαρύγγι, σὰν ἓνα φλίκουρο... Κ' ἐκοίταξε τὸν ἀργαλειὸ
κι' εἶπε τῆς θυγατέρας της : « Ἐσφαλές τὴν ποδαριά' ἡ
σάρτ'α θὰ γένει σειρή' ξέρτισέ τηνε !... »

« Οὐρ ! » τῆς ἀπάντησε « θὰ πάω νὰ πλαγιάσω τώ-
ρα ! » κι' ἔκαμε νὰ σηκωθεῖ.

« Ἀκόμα μία στιγμή » τὴν παρακάλεσε. Καὶ ξακο-
λύθησε τῇ σκέψῃ της : Ἐψές, ἔψες καλὰ εἶχε γλυτώ-
σει· δὲ βρέθηκαν οὔτε στιγμή μοναχοὶ τοὺς· δὲν εἶχε
πάει στὸ κρεβάτι· παρὰ ὅταν τὸν εἶχε ἀκούσει νὰ ρου-
χαλίζει· καὶ σιγὰ σιγὰ νὰ μὴν τὸνε ζουπήσει· κι' εἶχε
σηκωθεῖ νύχτα· κι' εἶχε σηκώσει ἐνωρὶς τὰ παιδιὰ της...
κι' εἶχε φύγει γιὰ τὸ θέλημά της, στὸν κάμπο... Κι' αὐ-
τὸς ἦτανε ὅλη μέρα στὸ χωριό ! Καλὰ ποῦ τᾶρεσε τὸ
ἀργαστήρι ! Ἄν' ἦταν κι' αὐτὸς σὰν τὸν Ἀράθουμο, ὅλη
μέρα σπíti... Θάταν χειρότερη κόλαση !... Ἐώρα θὰ πύ-
χαινε κι' αὐτὸς γιὰ καμπόσους μῆνες τοῦλάχιστο στὴ φυ-
λακή...θάχε ἡσυχία γιὰ καμπόσους μῆνες !... Θάρχότου-
νε ἴσως κι' ἀπόψε γι' αὐτὴν τὴν ἀσυνταξιά στὸ σπíti,
καὶ θὰ τὴν ἄρνε... Κι' ὦ πῶς τὸν ἐροῦτόπουν !... Καὶ τὰ
παιδιὰ της ἀντίς τὸν ἀγαπούσανε...δὲν ἤξεραν τὰ δόλια
ποῦ τοὺς εἶχε σκοτώσει· τὸν πατέρα... Μὰ κι' αὐτὴ ἡ
ἴδια δὲν τὸν εἶχε ἀγαπήσει ἐκεῖνον τὸν ἴδιον ἄνθρωπο !...
Δὲν ἔκανε τὴν ἁμαρτία μαζί του, γελώντας τὸν ἄντρα
της, ἀψηφώντας τὸ κίνδυνον, σ' ἐκεῖνο τὸ καταραμένο τὸ
καλύδι !... Καὶ δὲν ἔλεγε πῶς μέσα στὴν ἀγκυλιά του
ἦτανε σὰ μέσα στὸν κόρρο τοῦ Θεοῦ !... Μὰ τότες ὁ Πέ-
τρος δὲν εἶχε σκοτώσει...δὲν εἶχε ἐκεῖνο τὸ σκληρὸ βλέμ-
μα, ποῦ τὴν ἔκανε ν' ἀνατριχιάζει... Ἦτανε κι' αὐτὸς
σὰν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους...κι' ἦτανε γλυκειὰ ἡ ἀγάπη
του... Ἰ'λυκειὰ τότες ποῦ δὲν τὸν εἶχε καταλάβει, ποῦ
εἴθερε πῶς καμμία ἀδικία δὲν τὸνε ξίππαζε !... πῶς

δέν μπορούσε νὰ σκοτώσει τὸν ἄντρα τῆς καὶ νὰ γίνεῖ πατέρας τῶν παιδιῶν τῆς· καὶ νὰ ἀνεβάσει στὴν κρεμάλα, ἕναν ἄθῳον, ἕναν ἄγιον ἄνθρωπο... τὸν Τουργόγιαννο !...

"Ὁ αὐτὸς μὲ τὴ δειλὴ τοῦ ἀγάπη, μὲ τὰ σδημένα ματιὰ τοῦ τὴν ἐκοίταζαν, σὰν τὴν ἄγια εἰκόνα τῆς Παναχίας, στὴν ὡμορρή ἐκκλησίᾳ τοῦ χωριοῦ... πῶς ἐκαθότουσαν πάντα μπροστὰ τῆς μὲ χαμηλωμένο κεφάλι... πῶς τῆς μιλοῦσε μὲ τρεμούλα, λιγνὸς καὶ ἀδύνατος, ὁ ἄνθρωπος τοῦ ὑποταζόνταν στὴν πικρὴ τοῦ τὴν τύχη καὶ δὲν ἤξερε νὰ ὀρίξει !...

Τώρα ἡ Λένη χωρὶς νὰ τῆς μιλήσει εἶχε σηκωθεί ἀπὸ τὸν ἀρχαλιὸ τῆς, τὴν ἐκάλον ὡχτισε, καὶ ἐκατέβαινε τὴ σκάλα. Κ' ἡ Μαργαρίτα ἀνατριχίλλοντας εἶπε μὲ τὸ νοῦ τῆς... "Ὁ δὲ βαστάει τὸ δύστυχο ! Ἀπόψε, ἀπόψε, πῶς νὰ γλυτώσω !... Τώρα θάρθει σὲ λίγο !"

Καὶ τρομαγμένη τὸν εἶδε μὲ τὸ νοῦ τῆς ν' ἀνεβαίνει τὴ σκάλα, νὰ προβάλλει λίγο λίγο ἀπάνου καὶ νὰ σταματᾷ τέλος ἐμπρὸς τῆς !... Ὁ αὐτὸς δὲν ἐμοίχζε τοῦ Τουργόγιαννου ! δὲν ἐμοίχζε οὔτε τοῦ Ἀράθου !... Ἦταν μεγάλος, πλάτος, ὄρθος πολὺ, μὲ μαῦρο στριμμένο μουστάκι, μὲ λαμπρὸ βλέμμα !... Ὡς βχτοῦσε ψήλα τὸ κεφάλι τοῦ !... Ποιὸς θὰ τοῖς μοῦσε νὰ τὸνε γελάσει, νὰ παίξει μαζὶ τοῦ ;... Μοναχὴ ἡ βροντερὴ φωνὴ τοῦ ἐσκίχζε !... Κ' ἤξερε αὐτὸς νὰ θέλει, καὶ νὰ ἐξουσιάζει... καὶ ἤξερε τί ἤθελε, καὶ ἤξερε νὰ ὑποτάξει τὴν Τύχη !...

Κι' ἄχ ! ἦτανε τόσο ἀχόρταστη ἡ ἀγάπη τοῦ ! Καὶ τῆς τόλεγε ! Αὐτὴ ἡ Μαργαρίτα ἦτανε ἡ μόνη χαρὰ τοῦ ! Σὰν ἄκουε τὴ φωνὴ τῆς, νάτι ἐλαλοῦσε μέσα τοῦ καὶ τόσο γλυκὰ, τοῦ τοῦ σήκωνε τὸ νοῦ καὶ τὸν ἐμάγευε ἡ θωριά τῆς, τὸ βλέμμα τῆς, τὰ ροδόκκινα μάγουλα, τὸ μικρὸ τῆς τὸ στόμα !... "Ἔτσι εἶλεγε !... Κι' ἂν εἶχε στὴν καρδίᾳ τοῦ τὴν ἡσυχίᾳ δὲ θάρευσε οὔτε στιγμὴ ἀπὸ σιμά τῆς... μὰ ἄκουε νὰ βογγάει τὸ αἷμα ὅπου καὶ ἂν

εὐριπτόσουν, κ' ἐκείνη, ἀπ' ὅταν εἶχε μάθει τὸ σοβαρὸ μυστικόν, μὲ τὴν τρομερὰν τῆς πάντα τοῦ θύμιζε τὸ ἐγκλημα κ' ἐγύρευε γιὰ τοῦτο ξεφάντωσιν μὲ τὸ κρασί, μὲ τοὺς φίλους, μὲ τὸ παίγνιδι !... Μὰ ἄχ τὴν ἀγαποῦσε ! "Ὡ πῶς τὴν φιλοῦσε ἀχόρταστα, ἐνῶ ἐκείνη ἐλλίγωνε, στὰ μάγουλα, στὰ μάτια, στὸ στόμα ! Πῶς τῆς ἐσφιγγε μέσα στὴ μιά του παλάμη τὸ μικρὸ τῆς κεφάλι ! "Ήτανε μεγάλο τὸ χέρι του, καίνο τὸ χέρι, ποῦχε σκοτώσει !...

"Ἦνας βαρὺς ἀναστεναγμὸς τῆς βγήκε ἀπὸ τὰ χεῖλη. (Ἡθελεῖα νάταν πεθαμένη ! ἄς περπατοῦσαν στὸν κόσμον ὄρφανὰ τὰ παιδιὰ τῆς ! Δὲν τὴν ἤθελε αὐτὴν τὴν ἀσχημὴ, τὴν τρομερὴν τοῦ ἀγάπη, ποῦ γι' αὐτὴν, ἦταν μαρτύριο : Δὲν τὴν ἤθελε ! Μὰ τὸν ἐσκιαζόνταν καὶ δὲν εἴξερε πῶς ν' ἀντισταθεῖ. — Νάταν γοῖα τοῦλάχιστο, νάχανε καθὲς ωρορριὰ, καθὲς γὰρ τοῦ καρμιοῦ τῆς ! Θάφριχνε τότες ἄλλοι τὰ μάτια του ! Θάφριχνε ἴσως στὸ καλὸν, ὅπου εἶχε κατοικήσει ἡ Ἀρετή, τὴν Παρασκευή, ἢ μίαν ἄλλη ὁμοίαν τῆς χαμένη γυναικα, ποῦ ἐτριγύριζε δούλα στὰ σπίτια, κ' ἔκανε καθὲς ὥρον κ' ἓνα παιδί μ' ὅποιο νοικοκύρη ἐδούλευε ! "Ἔτσι μόνον θάφρισκε ἡσυχία ! "Ὡ τὰ μάτια τῆς, γιατί δὲν ἐσθῆναν, γιατί τὸ πρόσωπὸ τῆς δὲν ἐγενόνταν ὅσον τῆς λεπτῆς, ἄγριο καὶ χωρὶς φρόνι, γιατί δὲν ἐπισκίαταν τὸ στόμα τῆς, γιὰ νὰ γίνῃ ὅλη ἓνα πρᾶμα συχαμερό, ποῦ ὁ κόσμος νὰ τὸ ψυχοπονιέται ;... Αὐτὴν τὴν ψυχοπόνειαν ἤθελε τώρα, γιατί ἦταν τόσο δυστυχισμένη !... Κι' ἀπελπισμένα ἐγκύπητε τὰ στήθια τῆς, χιμάτωσε μὰ τὰ νύχια τὰ μάγουλά τῆς κ' ἐδάλλθηκε νὰ κλαίει...

Τὰ πλέριχ βήματα τοῦ Πέτρου στὸ λιθοστρωτό, κάτω ἀπὸ τὸ σπίτι, τὴν ἀνατρόμαξαν. "Ἦνας ἴδρος φίλος ἐκρῦψε τὸ μέτωπὸ τῆς. Τὸν ἄκουσε ν' ἀνεδαίνει καὶ σὲ μίαν στιγμὴ τὸν εἶδε νὰ στήματῃ μπροστὰ τῆς. Εἶχε ριχτῇ τῇ ζακέτῃ του στὸν ὄμο, ἐκρατοῦσε περήφανος

ψηλά τό κεφάλι, ήταν ὀμορφος πολύ, κ' ἔστριψε μέ τόνά χέρι τό μαῦρο μουστάκι του.

«ὦ ἡ καλή μου γυναῖκα, ποῦ ἀγρύπνησε προσμένοντας» τῆς εἶπε τρυφερά.

Ἐκείνη ἀνατρίχιασε κ' ἔσκυψε τό κεφάλι. «Θά πᾶς στή φυλακή!» τούπε δειλά δειλά.

«Τί ἤθελες νά κάμω καί γώ» τῆς ἀπάντησε μαγεμένος ἀπό τή φωνή της, «νάφινά νά μᾶς πάρουν τόν ἄνθρωπο ἀπό μπροστά μας; καί νάρχονται ἔπειτα κάθε μέρα στό χωριό μας οἱ κλητῆρες, νά παιδεύουνε τή φτώχεια, νά κάνουνε κατάσχετες καί νά πιάνουν τόν κόσμο, καί νά ξανάθουμα ἔτσι στά παλαιά τά χρόνια, ραγιάδες οἱ χωριάτες τοῦ ἀρχόντου καί τοῦ πλουσίου!...»

Καί βλέποντας πῶς δέν τοῦ ἀπαντοῦσε ἑακολούθησε: «Ἦρουνά μέσα στο μαχαζή, ἔπαιξα τὰ χαρτιά κ' ἐπίναμε... Ἀἴσωνά ἕνας ἄνθρωπος ἐρριγίτηκε μέσα, χλωμός καί λαχανιασμένος» δύο χωροφύλακες κ' ὁ κλητῆρας τόν κυνηγοῦσαν, κ' εὗρέθηκάν στή στιγμή στό μαχαζή καί καῖνοι. Ἀπ' ὅξω εἶχε μαζευτεῖ κόσμος. Ἐθύρωσε! Ἐπέτρεξα τὰ χαρτιά κ' ἐδῆχνα στήν πόρτα. Κ' ἐρώναξα: «Ἐβράστε ῥᾶτιμο χωριό, ἂν μας πάρουν τόν ἄνθρωπο ἀπό μπρός μας!» Κ' ὁλομερίς ὁ κόσμος ἀναγκιτώθηκε, κ' ἐπῆρε στή στιγμή τόν ἄνθρωπο ἀπό τὰ χέρια τοῦ κλητῆρα, πῶς δέν τόν ἐσκώτωσαν!... Ποίος θά πει πῶς ἔκαμα κακά: Τό χωριό μ' ἔχει τώρα γιά θεόν του. Μά οἱ χωροφύλακες μέ τρυφεύουν, γιά νά μέ πᾶνε στή φυλακή!...»

«Γιατί δέν ἐπλέρωνε;» εἶπε πάλι δειλά ἡ Μαργαρίτα.

«Γιατί δέν εἶχε!»

«Πῶς θά ζῆσε; κ' ὁ ἀρχοντας: Ἄν κανέννας δέν

πληρώνει, γίνεται κι' αὐτὸς σὰν ἐμᾶς· ὁ Θεὸς δὲν τὸ θέλει!...»

Τὴν ἐκοίταξε περίεργος· μὰ βλέποντας τὸ μὸρφο πρὸς ὡπὸ τῆς ἄκουσε τὴν καρδιά του νὰ χτυπάει. «Δὲ μὲ μέλει!» τῆς εἶπε ἡ φυλακὴ, «μόνο ποῦ σὲ ξεχωρίζουναι! Γιατί, ξέρεις, ἡ ἀγάπη σου εἶναι ἓνα χρῶσι· ποῦ ὅσο κα- νεῖς τὸ πίνει τόσο περισσότερο τ' ἀρέσει!»

«Ὦ» ἀναστέναξε ἡ Μαργαρίτα ἀνατριχιάζοντας πάλι.

Τῆς ἔρριξε τὰ χέρια γύρω στὸ λαιμὸ κι' ἐπάσχισε νὰ τῆς φιλήσῃ τὰ χεῖλη· μὰ τὴν ἔφτασε μόνο στὸ κρῦο κι' ἰδρωμένο μέτωπο. «Τί ἔχεις;» τὴ ρώτησε.

Δὲν τοῦ ἀπάντησε κι' ἀνάστρεψε τὸ κεφάλι τῆς. Ἐ- κλεισε τὰ μάτια κι' ἄκουσε τὴν καρδιά τῆς νὰ σταματᾷ καὶ νὰ παύωνται καὶ στὴ στιγμὴ ἓνας ἰδρὸς κρῦος τῆς ἔδρεξε ὅλο τὸ κορμί. Ὁ νοῦς τῆς δὲν ἐδούλευε, τὰ χέ- ρια τῆς δὲν μποροῦσαν νὰ σαλέψουν. Αὐτὸς τῇ βαστοῦσε τώρα δυνατὰ ἀπὸ τὴ μέση, τῆς φιλοῦσε τὰ ὦχρά μὰ γούλα μὲ μανία, τὴν εἶχε σηκώσει ἀπὸ τὸ μέρος ὅπως ἐκαθόταν καὶ τὴν ἐσπρωγνε πρὸς τὸ κορδόνι. Ὁλομέ- μιᾳς ἄνοιξε περίτρομα τὰ μάτια τῆς, ἐκάρρωσε τὸ βλέμ- μα τῆς στὸ σύσκοτο καὶ μὲ σόημένη φωνὴ τοῦπε: «Μᾶς κοιτάζει!...» Κ' ἐβάλλθηκε νὰ τρέμει.

«Τὰ παιδιὰ κοιμοῦνται! ὅλα!» τῆς εἶπε μ' ἓνα ἄ- σχημο γέλιο.

«Ὁχι αὐτὰ!» εἶπε «ὄχι!... Ὁ Γεώργης...»

Μία στιγμὴ ἐχαλάρωσε τὸ σφίξιμό του καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλει ἐκοίταξε τὸ χέρι του. Ἀπ' ὅταν εἶχε σκοτώσει, κάθε φορὰ ποῦ ἐτραχίζονταν, τὸ κοίταζε πάντα. «Ὁ Γεώργης» τῆς εἶπε πασχίζοντας νὰ χαμογελάσει, «αὐτὸς πάει τώρα, εἶναι ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὴ γῆς!...» Καὶ τὴν ἐ- φίλησε δυνατὰ πάλι στὸ μέτωπο, γιὰτὶ δὲν εὔρηκε τὸ στόμα· κι' αἰσθάνθηκε πῶς ἦταν ἰδρωμένο καὶ κρῦο. Ἐ-

φερε τὸ κορμί του ὀπίσω καὶ τὴν ἐκοίταξε : ἦταν κατακίτρινη, εἶχε κλειστά τὰ μάτια, καὶ ἐφαινόταν σὰ νεκρή, λιγνή καὶ σουρωμένη· καὶ ἔτρεμε σύγχορη. «Τί ἔχεις;» τῆς ξανάπε.

«Ὡ ὄχι τώρα, ὄχι τώρα» τὸν παρεκάλεσε· «δεν μπορῶ ν' ἀνοίξω τὰ μάτια, γιατί τότε βλέπω· εἶναι ἐδῶ μέσα κοντά μας, καὶ μᾶς τηράζει, ὡ ἄφησέ με, νὰ ζήσεις!...»

Ἐνόμισε πῶς ἐλιγοθυμοῦσε στὰ χέρια του, καὶ ἐθύμωσε. Τὴν ἐτίναξε δυνατὰ, ἐκακίνησε, τὴν ἐκοίταξε ἀγρία καὶ ἐκείνη ἀνοίξε, πότες λίγο τὰ μάτια τὸν εἶδε καὶ τὸν ἐφοβήθηκε. Ἐτόσια θάταν ἐσχέσθηκε ἡ ὄψη του ὅταν ἐκρατοῦσε στὰ χέρια του καὶ τὸν Ἀράθυρο καὶ τὸν ἐμαχίρωνε.

Τῆς εἶπε βραχνά : «Τὸν ἔδωκα ἀπὸ τὴ μέση γιὰ νὰ σ' ἔχω ὅταν θέλω!... Εἶσαι γυναῖκα μου!»

Τὴν κρατοῦσε σφιχτά. Μὲ τὸ κορμί της ἔκαμε δαίλιό κίνημα γιὰ νὰ τοῦ ξεφύγει, καὶ ἀνοίξε πάλι λίγο τὰ μάτια.

«Τί ἄντρας θάμουνε, ξανάπε «ἂν θὰ σ' εἶχα μοναχά ὅταν ἐπὶ τὸ θέλεις!...»

Καὶ τὴν ἐσπρωξε μὲ δύναμη ὥς τὸ κρεβάτι καὶ τὴν ἐπάπλωσε ἀπάνου. Αὐτὴ ἐκρούσε ἀκόμα περισσότερο, τόσο ποῦ ἐτουρτούριζε, ἀκούσε νὰ βοῖζουν τ' αὐτιά της, τὰ χεῖλη της ἐμαράθησαν, καὶ ἐνῶ ὁ ἄντρας της τῆς πετοῦσε βιαστικὰ τὰ ρούχα ἀπὸ πάνου της καὶ τὴν ἐγδυνε, ἀκούε νὰ τρέχει παγωμένος στὸ κορμί της ὁ ἴδρος.

Ἦτανε τώρα ὁ Πέτρος πάνωθε της. Ἀνάστρεψε τὸ κεφάλι καὶ ἐκρατοῦσε κλειστά τὰ μάτια γιὰ νὰ μὴ βλέπει τὸ λαμπρό του βλέμμα καὶ νὰ μὴ μυρίζεται τὴν πνοή του· ἡ ἀγάπη του ἦτανε μαρτύριο! Καὶ ἐλιγοθύμησε!...

Καὶ ὁ Πέτρος ἐνόμισε πῶς εἶχε στὴν ἀγκαλιά του ἕνα λείψανο κρῦο, μὰ δὲν τὴν ἄφησε γιὰ τοῦτο... τέλος

ἐξέγυρε σιμά της κι' ἀποκοιμήθηκε βαρεία βαρεία, χωρίς να προσέξει ἄλλη λέξη.

13

Ήτανε καλοκαίρι· κι' ἦτανε ακόμα πρωί, μὰ ἀπὸ ἔνωρις ὁ ἥλιος εἶχε φιλογίσει τὴ γῆ καὶ τὸν ἀέρα. Ἄνεμος δὲν ἐφυσῶσε, καὶ ἡ πνοή, ποῦ ἐρχόταν κάπου κάπου ἀπὸ τὴν ἡσυγῆ καὶ ὠχρή θάλασσα, ἦταν πυρωμένη κι' ἐκείνη· τὰ τζιτζίκια ἐλαλοῦσαν ἀκατάπαυτα πάνου σ' ὅλα τὰ δέντρα· τὸ χορτάρι εἶχε ξεραθεῖ παντοῦ κι' ὅλος ὁ κάμπος εἶχε θωριὰ κίτρινη καὶ διψασμένη.

Κι' αὐτὴν τὴν ὥρα στὴ ράχη τοῦ Σωφρανιστηρίου οἱ κατάδικοι ἐφτιάναν κεραμύδια καὶ τοῦδλα. Ὅλοι ὅμοιοι ντυμένοι μ' ἓνα ποκάμισο μόνο, ἓνα λερὸ ἄσπρο βραχί· ἀπὸ γοντὲς καραβόπανο καὶ μὲ μίαν ψάθα πρῶστρυχη στὸ κεφάλι. Τέσσεροι μὲ βαρειοὺς κασιμάδες ἐγυποῦσαν τὴ ράχη, σ' ἓνα γκεμίσιμα, ξεκολλώντας κάθε τόσο γοντὰ κομμάτια λευκάριας, ποῦ ἄλλοι τὰ παίρνουν ἀπὸ σιμά τους καθὼς ἐπερταν, καὶ τὰ κουβαλοῦσαν στὸν ἥλιο γιὰ ν' ἀνοίξουν. Δύο ἄλλοι ἐπαίρνουν τὸ γῶμα στὸ στικὸν, σ' ἓναν πλατὺ λάκκο, ὅπου τέσσεροι πηλοπάτες ἐπατοῦσαν μὲ ἀγῶνα τὴ λασπή, γώνοντες ὡς τὸ γόνα στὴν ἴλη τὰ πόδια τους, κι' ἄλλοι ἐπαίρνουν τὴ ζυμωμένη λασπή στοὺς κορτάδες, ποῦ ἐδούλευαν στὸν ἥλιο, ὀρθοὶ μπρὸς στὰ ξεκόρφωτα λασπωμένα τραπέζια τους, κι' ἐδραζαν, ἀπὸ τὰ τυπάρια τους κι' ἀπὸ τὰ καλούπια τους, κεραμύδια καὶ τοῦδλα· οἱ ριχτάδες τέλος τὰ παίρνουν ἀπὸ τὰ χέρια τους, καὶ τὰ ρριχναν νὰ φρυγοῦν στὸν ἥλιο, στὸ μεγάλο τάλωνι.

Πολλοὶ φύλακες μὲ τὲς στολές τους ἐρύλαχναν τοὺς κατάδικους, καὶ στρατιῶτες ἐφρουροῦσαν ὁλόγυρα μὲ ἐφ' ὅπλου τὴ λογχή.

Κι' ὁ Τουρκόγιαννος ἐδούλευε μὲ τὸ βαρὺ κασμί. Ἐχτυποῦσε ρυθμικὰ καὶ μὲ δυναμὴ τῇ σκληρῇ λευκάρ-
γα, χωρὶς νὰ παίρνει ἀνάσα, πνιγμένος στὸν ἴδρω, ποῦ
δὲν τὸν ἐσφόνγιζε· κι' αὐτὸς ἐδγαζε μέσα ἀπὸ τὰ σπλάχ-
να τῆς ράχης τὰ πλὴθ χοντρά κομμάτια. Ἦταν γλωμὸς
σὺν ἀρρωστημένος. Αὐτὸ τὸ πρωὶ εἶχε πρωτοβγεῖ ἀπὸ τὸ
σκοτεινὸ καλλι, ὅπου τὸν εἶχαν κλείσει· γιὰ ὀχτὼ μερό-
νυχτα, γιατί μία μέρα πρὶν ἡ φυλακὴ εἶχε ἀναστατωθεῖ,
καὶ κανεὶς δὲν ἤξερε τὴν αἰτία· οἱ φυλακισμένοι εἶχαν
πισταεῖ μεταξύ τους, κ' εἶχαν ἔρθει στὴν ἀχτίνα ὅλοι· οἱ
φύλακες καὶ μὲτ' ἑστρατιῶτες ἀπλισμένοι, ποῦ ἐχτύπη-
σαν δεξιὰ ἀριστερὰ τοὺς ἀνθρώπους μὲ τὸν κόπανο τοῦ
τουφεκιοῦ, κάποιους μάλιστα τόσο βρειαῖα ποῦ ἀρρώστη-
σαν. Καὶ οἱ φύλακες εἶχαν ἀναφέρει τὸν Τουρκόγιαννο,
γιατὶ συχνὰ τὸν εἶχαν ἀκούσει νὰ μιλεῖ μὲ τοὺς κατὰδι-
κούς γιὰ τὴν ὥραία λευτερίαν καὶ γιὰ λύτρωση· κ' εἶχε
τιμωρηθεῖ ἀδίκως ὁ Τουρκόγιαννος, μὰ εἶχε δεχτεῖ
φαῖδρα τὴν τιμωρίαν καὶ δὲν ἠθέλητε νὰ καταδώσει κα-
νέναν.

Καὶ ἡ αἰτία ἦταν ποῦ ἓνα μέρος ἀπὸ τοὺς φυλακι-
σμένους ἐμισοῦτε τὸν Τουρκόγιαννο καὶ ἐπεργελοῦσε τὸ
κέρυγμά του, γιατί τοὺς στενοχωροῦσε· κι' αὐτοὶ μέσα
στὴ φυλακὴ εἶχαν συνηθίσει νὰ τοῦ κάνουν χίλια δυὸ
πειράγματα, ποῦ τὰ δεχόταν ὅμως ὅλα μ' ἀδιάφορο χα-
μόγελο. Μὰ αὐτὴν τὴν ἡμέραν ὁ Κάης εἶχε θυμώσει καὶ
πρῶτος εἶχε χτυπήσει ἕναν ἀπὸ τοὺς ἐχτροὺς τοῦ Τουρ-
κόγιαννου, κι' ὁ καυγᾶς ἔπειτα ἐγενικεύθηκε σ' ὅλην τὴν
ἀχτίνα. Μὰ τὸν Τουρκόγιαννο κανέναν δὲν τὸν εἶχε χτυ-
πήσει.

Καὶ τώρα ἐδούλευε πάλι στὸν ἀνοιχτὸν ἀέρα κ' ἦταν
εὐχαριστημένος. Κι' ὅλο χτυπῶντας μὲ τὴ δυνατὴ ἀξίνα
τῇ ράχῃ, ἐρωτιόσουν ἂν ἀληθινὰ ἡ θεὰ Πράνοια τὸν
ἔκαγε νὰ πλερώνει τὰ ἀδικήματα τῶν ἄλλων γιὰ νὰ λυ-

τρόνονται ἀμαρτωλὲς ψυχές, ἢ ἂν ὑπόφερνε τοῦ κακού, γιατί ἴσως μία θέλῃτη τυφλή καὶ παράλογη ἐλευθεροῦτε τοῦτον τὸν κόσμον. Ὁ Κάης τὸν ἐγνώριζε τώρα τόσους καιροὺς καὶ ἔμενε ἀκόμη σκληρὸς ἐμισοῦτε πάρα πολὺ τὸν ἀδερφό του, πάρα πολὺ καὶ τὴ φυλακὴ του.

Ἀριστερά του δύο ἄλλοι κατάδικοι ποῦ ἐδούλευαν στὸ ἴδιο ἔργο ἐμιλοῦσαν χαμηλόφωνα :

«Δεκάξη χρόνια ἀκόμα !» ἔλεγε ὁ ἓνας ἄντρας, ἀκόμα νέος, μὲ μάτια ζωηρά καὶ πονηρά· «μια ζωὴ ! Ὡ ἂν εὑρισκὰ τρόπο νὰ φύγω ! Θὰ μπορούσα ἐγὼ νὰ ζήτω κρυμμένος, γιατί τὰ χρήματα ποῦ ἔκλεψα εἶναι καλὰ φυλαγμένα !»

Καὶ τοῦ ἀποκρινόμενου ὁ σύντροφός του, νέος ἀκόμη καὶ αὐτός, βαρυποινίτης, καὶ ποῦ πρῶτα ἦταν ἀμογράφος καὶ εἶχε παραχαράξει ἔπειτα λίγα χαρτονομίσματα, ὅταν ἡ τέχνη δὲν τοῦδινε πλεὺς ἀρκετὰ γιὰ νὰ ζήσει τὴ φτωχιά καὶ ἄχαρη ζωὴ του : «Κ' ἐγὼ κατόπι σου ! Μὰ πῶς νὰ φύγει κανεὶς ἀπὸ τέτοια φυλακὴ ; — Κ' ἔπειτα ἐδῶ εἶναι νητὶ καὶ θὰ μᾶς ἐπιάναν... Ὁ Κάης, πανακεῖ, κάποτες τάχα καταφέρει, αὐτός θὰ μπορούσε νὰ μᾶς πει καὶ τὸν τρόπο !...»

Ὁ Κάης ἐδούλευε καὶ αὐτός πρὶν δεξιὰ τοῦ Τουρκόγιαννου ἐχτυποῦσε τὴ γῆ σιγὰ σιγὰ μὲ τὸν κατμᾶ του, καὶ ἐφαίνονταν συλλογισμένος. Ἀκούοντας τὸνομά του, τοὺς ἔρριξε μιὰ λοξὴ ματιά.

«Ἀρέντες» εἶπε πονηρὰ ὁ κλέφτης «ἐκάμαμε νὰ πάει στὸ μπουτρούμι, τὸν Ἀη-Γιάννη τὸν Τουρκόγιαννο, ποῦ νὰ μᾶς δώσει πίστη.»

«Δὲν εἶναι αὐτὸ» ἀποκρίθηκε μ' ἓναν ἀναστεναγμὸ ὁ Κάης· «ἐγέρασα τώρα ! πῶς θὰ ζοῦσα στὸν κόσμον ; Κάνοντας τὸ ληστή, γιατί ἄλλοιῶς δὲ θὰ μπορούσα νὰ μαι ἐλεύθερος ἐργάτης... καὶ τί θὰ καταλάβαινα νὰ φορ-

τόσω κρίματα κι' άλλα τῇ χαμένη ψυχῇ μου: Περι-
μένω καλλήτερα!...»

Ὁ Τουρκόγιαννος τούρριξε μιά ματιὰ καὶ τοῦ χα-
μογέλασε.

«Μὰ ἀφοῦ εἶναι χαμένη;» εἶπε ὁ κλέφτης «τί θά
πάθει κι' ἄλλο;»

«Ἡ ψυχὴ!» ἐγέλασε ὁ ἀγιογράφος «μὰ κι' ὁ ἀν-
θρώπος φοβάει ὅπως κι' ὁ παληογάϊδαρος! Ὅλοι ἔτσι
εἶναι ἐδῶ ἔτσι τὸ λένε, ἐχτός ἀπὸ τὴν παπᾶ τοῦ πληρώ-
νεται, καὶ τὸν Τουρκόγιαννο, πούναί κουτός.— Ἐγὼ ἔ-
κανα ἀγίους, μὰ δὲν τοὺς πιστεύω!» Κ' ἐγέλασε κατε-
βάζοντας μὲ δύναμιν τὸν καστὶλ του.

«Ὅχι!» εἶπε γλυκὰ ὁ Τουρκόγιαννος ἀναστενάζον-
τας κι' ἀρτύνοντας μιά στιχιδιὴ τὸ ἔργο του «δὲν πρέπει
κανεὶς ν' ἀπειλπίζεται! ἴσατε ἐμένα, εἶμαι κατάδικος
κ' εἶμαι ἄθῳς!»

«Μὰ τὴν ἐγγλέντηρες κι' ἄλλὰ τῇ Μαργαρίτα σου,
καημένη!» τοῦπε πειραχτικὰ ὁ κλέφτης «τώρα ποῦ δὲν
τὴν ἔχεις, μὰς κανεὶς ἐδῶ τὸν ἄγιο-ξούανο!...»

«Κ' εἶμαι ἄθῳς» ξανάπε ὁ Τουρκόγιαννος, σὰ νὰ
μὴν τὸν εἶχε ἀκούσει «κ' ἐγὼ θάγα τὸ μεγαλύτερο δί-
κηρο ν' ἀπειλπίζομαι μὰ τοῦ Θεοῦ τῇ δικαιοσύνῃ, ἂν δὲν
ἔδωκα στὰ παθήματά μου τὸ χέρι του! Πούνα ἐγὼ
εἶκοσι χρονῶν κ' ἤθελα τῇ Μαργαρίτᾳ γιὰ γυναῖκα μου,
ἐγὼ ὁ Γιάννης τοῦ Τούρκου! Εἶχα δίκηρο καὶ μ' ἐδίω-
ξε!... Κ' ἐπῆγα στὴν ξενιτειὰ γιὰ νὰ προκόψω κ' ἐκεῖ
ἀρχίζα νὰ προκόβω κ' ἔλεγα πῶς τὸ κορίτσι τοῦ σπι-
τιοῦ ὅπου ἐδούλευα, θάταν γιὰ μὲ μιά ἄλλη Μαργαρί-
τα, μ' ἐδίωξαν, καὶ τότες ἐμοίρασα ὅτι εἶχα οἰκονομή-
σει στοὺς φτωχοὺς, κ' ἔδωκα τὸ ραβδί μου στὴν ὥμο μὲ
τὸ μικρὸ μου τὸ μπόγο, κ' ἔφευγα γιὰ νὰ γίνω καλόγη-
ρος, ἀπειλπισμένος ἀπὸ τοῦτον τὸν κόσμο.— Καὶ ἡ τύχη
μ' ἔφερε στὸ σπίτι ἐνοῦ σοροῦ δατκάλου, ποῦ τῆς καρ-

διάς του ή καλωσύνη τον έκανε να βλέπει του Θεού τα μυστήρια· και θάρρυνα ακόμα μαζί του, αν δεν τον είχε κράξει σιμά του. Κ' έγύρισα τότες στο χωριό μου, κ' εκατάντησα έδω κ' είμαι μαζί σας· και τώρα ξέρω γιατί έγινήκαν όλα τούτα· για να παρηγορήσω ψυχές πονεμένες· αυτές ήταν ο προορισμός μου!»

Έπιπτε πάλι τη δουλειά του βλέποντας το φύλακα να ζυγώνει, κ' είπε άκαμψη συλλογισμένος:— «Καλά τ'άς λέει ο Κάης· γιατί να σύγει; σε λίγο θά λάβει τη γάση του, και θά γνωρίσει γλυκερά λευθεριά!— Κι' αντίς γά μιλείς άδίσαντροπα, μοιόγησης που έχεις κρυμμένα τα κλεψιμιά σου, κ' αλαφρώσει από κείνα, και μ'ην παρασέρνεις σε κακότη κι' άλλους ανθρώπους, που αν σ' άκουαν, ή θά ζούσαν λητπάδες ή θάτρωγαν φουρί από το κρέμα σου, γιατί είναι γραμμένο: «Σε θά κλέψεις! και δεν έπρεπε να κλέψεις!...»

Καιρπότη ώρα έσώπατ'άν όλα· κι' ακηλούθησαν το έργο τους.

Τέλος ο άγιογράφος έχανπε: «Καλά έκανα και σ' έρριξα στο μπουντρούμι! Οί όχτω μέρες σου πρέπανε!...»

«Και γιατί;» έρώπε γλυκά ο Τουρκόγιαννος.

«Παλήρσκυλο!» είπε ο Κάης σιγνώντας στον κλέφτη μια ματιά γεμάτη μίσος· «κ' έσε κι' αυτόνε σ'άς έχουνε σπιούνους οι φύλακες!»

«Ναί!» είπε άντρώπιαστα ο άγιογράφος· «και σε'ς φυλαγε'ίτε. Μ' αυτόν τον τρόπο έγω περνάω τ'ες μέρες μου κηλήτερ'ά σας· κ' έσε'ς τυραγνισα'στε!...» κ' έγέλασε.

«Μά να προδώσεις τον "Αη-Γιάννη τον Τουρκόγιαννο!» είπε με ορίχη ο Κάης.

«"Αν εκατάδιν'α άλλους» είπε ο άγιογράφος «ποιός ξέρει τί θά τραβούσε το τομάρι μου!... Και δεν τόχο για πέταμα!»

«Τέτοιο παληοτόμορο!» είπε καταφρονητικά ὁ Κᾶης.

«Εἶναι κι' αὐτὸ πλάσμα Θεοῦ!» εἶπε ὁ Τουργογιαννὸς ἀναστενάζοντας.

Καί σὲ λίγο ἐπρόσθεσε σκεπτικός: «Ἡ καταδίκη εἶναι γιὰ ὅλους τιμωρία, μὰ ὄχι καὶ σωφρονισμός!...»

Ὁ κλέφτης ἐγέλασε. Ὁ ἀγιογράφος ἐκοίταξε τὸν Τουργογιαννὸ καὶ ἔμεινε λίγες στιγμὲς σκεπτικός, θεωρῶντας τὴ γαλήνῃ παθιασμένη τοῦ ὄφη καὶ στὸ ὑστέρω ἐγέλασε καὶ καῖνος καὶ τοῦπε: «Μὰ τί κοῦτὸς εἶσαι, καημένη Ἀη-Γιάννη Τουργογιαννε!»

Καὶ δὲν ἐπρόσφεραν πλὴν καὶ οἱ τέσσεροι λέξη γιὰτὶ ὁ φύλακας τοὺς ἐπιστάτοῦσε. — —

Σὲ λίγο μιὰ δυνατὴ σφυριξιά ἐκράξε τοὺς κατάδικους νὰ προγεματίσουν. Ἄσκηκαν ὅλοι ἀμέσως τὸ ἔργο τους καὶ ἐσυναχτήθηκαν σιμὰ στοὺς φύλακες, κάτου ἀπὸ τὸν ἴσκιό τῶν σπάνιων δέντρων· ὁ καθένας ἐπῆρε τὸ ψωμί του καὶ ἓνα κομμάτι τυρὶ γιὰ προσφάγι, καὶ οἱ περισσότεροι ἐκάθισαν χάμου.

Μὰ ὁ Κᾶης δὲν ἦταν μαζὶ τοὺς καὶ ὁ Τουργογιαννὸς τὴν ὥρην κατελάβει. Εἶχε ἀποτραβηχθεῖ μονάχος, κάτου ἀπὸ ἓνα μικρὸ δέντρο καὶ ἐτρώγε ἀργὰ τὸ ψωμί του, συλλογισμένος, σὰν νᾶτουν ὁ νοῦς του σ' ἄλλον κόσμον. Καὶ δὲν ἦταν τώρα ἡ πρώτη φορὰ ποῦ ὁ Κᾶης ἐζητοῦσε τὴ μοναξιά καὶ οἱ ἄλλοι κατάδικοι εἶχαν παρατηρήσει πῶς ἀπὸ μέρες οἱ τρόποι του εἶχαν ἀλλάξει, καὶ ὁ σύντροφός του ὁ ἀγιογράφος εἶχε ὑποψιάσει πῶς μελετοῦσε ξανά τὴ φυγὴ καὶ ἐσυμπέραινε πῶς ἐκρατοῦσε μυστικὸ τὸ σκεδίδι του, ἢ γιὰτὶ δὲν εἶχε πίστη σ' αὐτὸν ἢ γιὰτὶ τὸν ἐνόμι-

ξε μόνο εμπόδιο σ' ό,τι ήθελε νά κάνει. Πραγματικά οι δύο τους, έλεγε με τó νού του, ό κλέφτης κι' ό Κάης, θάφευγαν εύκολότερα, κ' εύηλώτερα και περισσότερον καιρο θά ζούσαν στόν κόσμο με τά φυλαμένα κλεψιμιά. Ίκαι κάποια στιγμή είχε ιδεί τόν κλέφτη νά ζυγώνει τόν Κάη και νά του κρυφομιλεί και τότες ή ύποψία του έγένηκε βεβαιότητα. Κ' αίσθάνθηκε έλομενιάς τόσο μίσος για τους δύο συντρόφους του, πού έσίμωσε τó φύλακα, τού χαμογέλασε και τού ψιθύρισε κάτι στ' αυτό, δείχνοντάς του με τó δάχτυλο τους δύο καταδίκους, τόν Κάη καθισμένον κάτω από τó μικρό δέντρο, και τόν κλέφτη πού αύτήν τή στιγμή επήγαινε νά τόν εύρει. «Μελετούνε νά φύγουν!» τούπε μυστικά.

Κι' ό Τουρκόγιαννος πούχε ιδεί ν' είχε καταλάβει όλα, εύρέθηκε έλομενιάς σιμά στόν άγιογράφο και τούπε λυπημένως και με τρεμάμενη φωνή: «'Ω Ίούδα, καταπροδίνεις τόν άνθρωπο στήν πλιό άγία στιγμή του!»

Κ' έκαμε νά ριχτεί πρς τó φύλακα και νά τότε σταματήσει, μά ένας άλλος φύλακας άγρια τόν έμπόδισε και τόν έκαμε νά σωπάσει! «Τί έχουμε έδώ;» τού φώναξε τινάζοντάς τον από τó μανίκι.

«'Ω!» έκαμε πικρά ό Τουρκόγιαννος, κ' έτήραξε δακρυσμένως τόν Κάη.

Ός τόσο ό άλλος φύλακας ό νέος, με τήν ήμερη ύψη, είχε ρτάσει με δύο πεδήματα στο δέντρο, πριν από τόν κλέφτη, κι' άδραξε τόν Κάη από τόν ώμο και θυμωμένος τόν έτίναξε. «Τί κάνεις έδώ, μονάχος σου;» τούπε άγρια, «Γιατί ήρθες έδώ; Γιατί προσμένεις αύτón τόν άλλον;»

Ό Κάης έγλώριασε και δέν ήξερε νά δώσει καμιάν άπάντηση.

«Τί θέλεις έδώ, μονάχος σου; γιατί δέν είσαι με

τοὺς ἄλλους : » τοῦ ξανακρόναξε χωρίς νὰ τὸν ἀρίνει ἀπὸ τὰ χέρια του.

Κι' ὁ Κάης δὲν τοῦδινε ἀπάντησιν.

«Θέλεις νὰ μὲ χάσεις; ἔμε, τὴ γυναῖκα μου καὶ τὰ παιδιὰ μου : Καλλίτερα νὰ χαθείς ἐσύ, χαρμένη ψυχὴ !»

Ὁ Κάης δὲν εἶπε λέξη.

«Γιατὶ ἦρθες ἐδῶ» τοῦ ξανακρόναξε γεμάτος θυμὸς ὁ φύλακας.

«Ἦρθα !» ἀποκρίθηκε τώρα ἀδιάφορος.

Ὁ φύλακας τὸν ἔκαμε τότε νὰ σηκωθεί ὀρθὸς καὶ τὸν ἐχτύπησε τέσσερες φορές δυνατὰ στὸ πρῶτο, ὀρθὰ καὶ ἀνάποδα· ξεματώναντάς του τὴ μὴτη καὶ τὸ στομάχι. Τὸ βλέμμα τοῦ Κάη ἀστράψε ἄξαπν' ἄκουσε τὸ αἷμα ν' ἀναδράζει μετὰ του καὶ νὰ τοῦ ἀνεβαίνει στὸ κεφάλι, ἔσφιζε τοὺς ὤφθαλμούς του, καὶ ἐθουρήθηκε πῶς παρομοιαζάλη τὸν εἶχε ἀδράξει ὅταν εἶχε χτυπήσει τὸν ἀδερφὸ του. Ἐκοίταξε ὀλοφύρα του σὰ νὰ ζητοῦσε βοήθεια ἀπὸ τοὺς ἄλλους καταδίκους, καὶ ἀντίκρισε ἀπὸ μακριὰ τὸν Τουργκιαννὸ, ποὺ ἐστεκόταν ὀρθὸς καὶ ὠχρὸς, τὸν ἐκοίταξε μὲ τὸ γαλήνιο τοῦ βλέμμα. Κ' ἐθουρήθηκε πάλι ὅλον τὸ φόνο τοῦ ἀδερφοῦ, καὶ ἀναπέταξε καὶ ὑποτάχθηκε χωρὶς οὔτε ἓνα παράπονο.

Κι' ὁ Τουργκιαννὸς ἐφίθωσε τρέμοντας : — «Στὴν πλιὸ ἄγία στιγμή τῆς ζωῆς του ! — — — Στὴν πλιὸ ἄγία στιγμή ! — — » Κ' ἐσήκωσε στὸν οὐρανὸ τὰ μάτια του.

Ὡς τόσο ὁ φύλακας ἐσπρώχνε τὸν Κάη πρὸς τὸν ἀνῆρορ, βρίζοντάς τον, καὶ τὸν ἔφερε σιμὰ σ' ἓναν πάλιο ποῦ ἦταν πηγμένος στὴ γῆ καὶ τὸν ἔδωσε στὸν ἥλιο, παίρνοντάς του ἀπὸ τὸ κεφάλι τὴν ψάθα.

Κι' ὅταν πάλι ἦ στυρίχτρα ἔκραξε ξανά τοὺς ἀνθρώπους στὸ ἔργο τους, ὁ Τουργκιαννὸς ἐπέρασε ἀπὸ τὸν πάλιο, ὅπου ὁ Κάης ἔμενε δεμένος καὶ ἐκλάιγε τώρα.

καὶ τοῦπε μὲ σεβασμὸς : «Χαρὰ σ' ἐστὲ, ἀδερφέ ! Σ' ἀδίκησε στήν πλὴν ἄγρια στιγμή ! Ἐλυτρώθηκες !»

Ὁ ἀγιογράφος καὶ ὁ κλέρτζης τὸν ἄκουσαν καὶ ἐξέσπασαν στὰ γέλοια.

« Ἀς τὲς ἔφαγες » εἶπε ὁ πρῶτος « καὶ εἶναι καλὰ λυτρωμένος ! »

Κ' ἡ δουλειὰ ἐκνάρχισε πάλι ὡς τὸ μεσημέρι. Καὶ τότες πάλι ἡ σφυρίχτρα ἔκραζε τοὺς καταδίκους νὰ γεματίσουν καὶ νὰ ἀναπαυτοῦν γιὰ δύο ὥρες. Καὶ ὁ φύλακας μὲ τὴν ἡμερὴ ὄψη ἐπῆγε καὶ ἔλυσε τὸν Κάη ἀπὸ τὸν πᾶλο.

Ὁ κατάδικος ἦταν καταιδρωμένος καὶ μαυρισμένος ἀπὸ τὴ λάβρα τοῦ ἡλίου· τὸ σκοινί εἶχε τυπωθεῖ στὲς σάρκες του σ' ὅλο τὸ κορμὶ του· οἱ μῦες τὸν εἶχαν βλασάνισαι· ἀλλὰ ἄκουε μέσα του μίαν ἀδιήγητη ἡσυχίαν, μαζὶ μὲ τὴ λύπη τῆς μετάνοιας, καὶ ἐκοίταξε χωρὶς ἀγανάκτηση τὸ φύλακα καὶ ἀναστεναζόντας ἀπὸ τὴ βύθη τῆς καρδιᾶς του τοῦπε : « Πόσο καλὰ ποὺ μούκαμες ! Θὰ τὸ θυμᾶμαι ! »

« Τὸ βλέπεis ; » τοῦπε χαμογελῶντας χωρὶς κακίαν ὁ φύλακας· « θὰ γανθόσουν καὶ σύ, γιατί βέβαια οἱ στρατιῶτες θὰ σ' εἶχαν πυροβολήσει, καὶ θάχανες ὡς καὶ μένα, ἓνα φανελότη ἄνθρωπο ! Τὸ βλέπεis ; — Δὲ θὰ σ' ἀναφέρω. »

Κ' ἐσμιῆχν καὶ οἱ δύο τοὺς ἄλλους καταδίκους κάτω ἀπὸ ἓνα δέντρο.

Ἐκεῖνοι ἐτρωγαν καὶ ὁ Τουρκόγιαννος γλωφῶς καὶ τρέμοντας, γιατί εἶχε ἰδεῖ τοῦ λυτρωμοῦ τὸ μυστήριον, ἐμπεύσε μὲ κάποιους καὶ ἔλεγε : — « Ὅταν εἶδα νὰ ὁδηγοῦν στὴ σφαγὴ τὰ ἀγαθὰ κακατέρᾳ τοῦ Ἀράθυμου, (τὴν εὐχή του ἃς ἔχουμε, γιατί αὐτὸς μὲ τὸν ἄδικον θάνατον ἐπλήρωσε κάθε του ἁμαρτίαν,) τὰ κακατέρᾳ, τὸν Περδίκη μου καὶ τὸν Παρασκεῦᾳ, (τὸν ἐλέγαμε ἔτσι γιατί

είχε γεννηθεί Παρασκευή μέρα, εἶπα πῶς καὶ τὰ καλὰ τὰ ζῶα, ποῦ ἐλάβαιναν θάνατο τέτοιο, θὰ γινώριζαν καὶ καίνα κάποια λύτρωση, σ' ἔναν ἀλλὸν καλῆτερον κόσμον! ἄλλοιὼς ὁ θεός, μεγάλο τὸνομά του, θάτανε ἄδικος! — Κι ἄδικος θάτανε, ἂν ἐκόλαζε, γιὰ πάντα, τὸν ἄνθρωπο, τὸ πλάσμα του, ἀφοῦ αὐτὸς ἔκαμε τὸν κόσμον, καθὼς τὸν ἠθέλησε. Ἡ μετάνοια ἀντὶς ἀγιάζει, ἡ μετάνοια λυτρώνει, αὐτὴ ἐλύτρωσε τὸν Κἄη! — — Καὶ μπορεῖ μία ἀμαρτωλὴ ψυχὴ νὰ λυτρωθεῖ στὴ φοβερὴ ὥρα τοῦ θανάτου, μπορεῖ καὶ στὸν ἄλλον κόσμον νὰ βρεῖ τὴ μετάνοια. Γιατί θάταν ἄκαρπη ἐκεῖ μιανῆς ζωντανῆς ψυχῆς ἡ συντριβή; — "Εἶσαι μοῦλκετε στὴν ξενιτειά, ὅπου ἐπερπάτησα τόσα χρόνια, ὁ σφοδρὸς καὶ καλὸς δάσκαλος. Δὲ θάχα χωριστεῖ ποτὲ ἀπὸ σιμά του, ἂν ὁ θεός δὲν τὸν ἐκράζε μαζὶ του, γιατί τὸ χέρι του ἤθελε νὰ μὲ φέρει ἐδῶ μέσα γιὰ νὰ παρηγορήσω πονεμένους ἀνθρώπους. Κ' ἔλεγε κι' ὅλας αὐτὰς, πῶς τὸ πολὺ μία κακὴ ψυχὴ, ζωντανὰ ἢ ἀνθρώπου, μπορούσε νὰ τελειώνει μὲ τὸ θάνατο, ἀφοῦ ἔκανε στὸν κόσμον τὸν προορισμό της, ἐγίνετο δὲν ὄργανο γιὰ νὰ δοκιμαστεῖ καὶ νὰ νικήσῃ ἡ καλῶσύνη, μὰ ἀναιώνια κόλαση βέβαια δὲν ὑπάρχει, καὶ γι' αὐτὸ εἶναι γραμμένο, πῶς ὅπου πεθαίνει στὴν ἀμαρτία, ἀπέθανε γιὰ μία. Ἐρ' ἀπαξ. — — Κ' εἶχε διαβάσει ὁ καλὸς δάσκαλος πολλὰ κι' ἄλλα σοφὰ βιβλία, παλαιά, ποῦ ἐξηγοῦσαν πῶς ὁ Θεός, μεγάλο τὸνομά του, εἶχε πλάσει τὸν κόσμον, γιατί ἤθελε ν' ἀγαπάει. Κ' ἤθελε ν' ἀγαπάει τὰγαθὰ πλάσματα, ποῦ θὰ τοῦμοιαζαν. Μὰ ἡ ἀρετὴ εἶναι ἀντρεία, κ' ἡ ἀντρεία γνωρίζεται μόνο στὸν κίνδυνον, γι' αὐτὸ στὸν κόσμον μὲ πειρασμοὺς δοκιμάζεται ἡ καλῶσύνη. Καὶ, ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη ἀγιωσύνη, κι' αὐτὴν τὴ δίνει μὲ γαλήνην παιδρότητα ἡ μετάνοια γι' αὐτὸ ὁ Θεός ἀρίνει τὰ πλάσματά

του ν' αμαρτανούν. Τώρα ὁ Κάης, ὁ φονῆς τοῦ ὄδερ-
σου του, ἐμετάνοιωσε, ἔπαθε καὶ ἐλυτρώθηκε !»

Οἱ κατάδικοι ἐκοίταζαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον καὶ ἔπειτα
ἐκοίταζαν μὲ σεβασμὸς τὸν Κάη, τοῦ συλογισμένου εἶχε
ἀκούσει τὴ διδαχὴ, καὶ ἀναστέναντε καὶ πικρὰ χαμογε-
λοῦσε.

15

Ήτανε ἀπόγειωμα, καὶ εἶχε ἔρθει τὸ χινόπωρο. Τὴν
κύλῃ τῆς φυλακῆς ἔκουζε ὁ ἥλιος στὸ βαθυγάλαζον οὐ-
ρανὸ, ὅπου ἀνάλαφρα, ἀνάλαφρα ἑταξίδευαν ἄσπρα δια-
βατάρικα σύννεφα. Καὶ οἱ κατάδικοι, συντροφίες συντρο-
φίες, ἐκουβέντιαζαν μεταξύ τους, ἄλλοι ὀρθοί, ἄλλοι κα-
θισμένοι, ἄλλοι κάνοντας περίπατο. Μαζὴ τοὺς δὲν ἦταν
πιά οὔτε ὁ Κάης, ποῦχε λάβει τὴ χάρη του, οὔτε ὁ
ἁγιογράφος ποῦ μῆνες πίσω εἶχε γυγιάσει, εἶχε μολύνει
καὶ ἄλλους κατάδικους καὶ εἶχε πεθάνει μανάχος μιά νύ-
χτα στὸ κελί του, οὔτε ὁ κλέφτης ποῦχε καταφέρει νὰ
φύγει ἀπὸ τὴ φυλακὴ καὶ εἶχε πάει νὰ ζήσει μὲ τὰ φυλα-
μένα χρήματά του. Καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους κάποιοι εἶχαν
μετατεθεῖ σ' ἄλλες φυλακὰς, ἄλλοι ἦταν ἐλεύτεροι, καὶ εἶ-
χαν ἔρθει ἀντὶς καινούργια πρόσωπα αὐτὲς τὲς μέρες ποῦ
τὸ κακουργοδικεῖο πάλι ἐδοῦλέυε. Ἄλλοι γιὰ πολλὰ, ἄλ-
λοι γιὰ λίγα χρόνια, ἓνας καὶ ὅσας γιὰ ὅλη τοῦ τὴ ζωὴ.
Καὶ αὐτὴν τὴν ὥρα ὁ Τουρκόγιαννος ἦτανε μέσα στὸ κελί
του καὶ εἶχε ξαπλωθεῖ στὸ σκληρὸ του κρεβάτι συλ-
λογισμένος. Αὐτὸς ἑακολουθοῦσε πάντα τὸ ἔργο του, μὰ
ἡ φυλακὴ τὸν εἶχε γεράσει. Τὰ κομμένα μαλλιά του καὶ
τὸ ἀκατάστατο μουστάκι του εἶχαν ἄσπρισει, οἱ πλάτες
του εἶχαν σκευρῶσει περισσότερο, τὸ μέτωπό του εἶχε ζα-
ρώσει, μὰ ἡ ὄψη του ἦταν πάντα φαιδρή, καὶ ἦσαν τὰ
γαλανὰ του καὶ ἄθωα μάτια.

Ἡ σιδερένια πόρτα ἀνοίξε καὶ μαζὶ μ' ἓνα φύλακα ἐμπήκε μέσθ' ὁ Πέτρος Πέππονας. Εἶχε δικαστεῖ αὐτὴν τὴν ἡμέρα.

Ἐνοίταξε ἕναν ἕναν τοὺς καταδίκους, σὰ νὰ ξέταζε ἂν ἐγνώριζε κανέναν, καὶ τοὺς χαμογέλασε, ἐνῶ ὁ φύλακας μὲ τὰ βαρεῖα κλειδιά του ἀνοίγε ἓνα μανταλωμένο κελί.

«Θὰ κοιμᾶται ἐδῶ μέσα» τοῦπε ἀδιάφορα· καὶ οἱ ἄλλοι κατάδικοι ἐκατάλαβαν πῶς θ' ἄρνευε λίγον χαρὸ μόνο στὴ φυλακὴ τους.

Ὁ ἐπιζωήτης τὸν ἐτίμωσε καὶ τοῦπε : «Καλῶς ἤρθες· ἔλα μαζὶ μ' ἐς καὶ πὲς μ' ἐς τί γίνεται στὴν ἐξω κόσμος !»

Τρεῖς τέσσερα ἄλλοι ἤρθαν τότες σιωπηλοὶ σιμά τους κ' ἔκαμαν ἀνὰ μιστὸ μπροστὰ του. «Εἶναι ἀλήθεια» εἶπε κάποιος «πῶς ἀλλάξε ἡ Κυβέρνηση, κ' ἔχει σκοπὸ νὰ δώσει πολλές χάρες.»

«Δὲν ξέρω» εἶπε ὁ Πέτρος· «ἤρουν αἱ ἔξι μῆνες προφυλάκιση.» Καὶ βλέποντας πῶς ἐκατέδραζαν λυπημένοι τὸ βλέμμα, ξανάπε μὲ ψυχρόνισα : «Μὰ τ' ἄκουσα ἐκεῖ μέσα· εἶναι βέβαιον, λένε !»

«Καὶ θὰ καλυτερέψῃ καὶ τὸ βράδι!» εἶπε ἓνας ἄλλος· «αὐτὸ ποῦ μ' ἐς δίνουν τώρα μ' ἐς ἀρρώστησε· ὁ δικαστής μας, λένε, τὸ κλέφτει. Ἦτανε βλέπεις κουματάρχη, τοῦ ἀλλουνοῦ Ὑπουργείου.»

«Ὦχ !» εἶπε ἓνας ἄλλος· «τὴν τύχη μ' ἐς τὴν ξέρουμε !... Ἀπὸ κακοῦ σὲ χειρότερο !...»

«Καὶ πόσο θὰ μένεις μαζὶ μ' ἐς :» ἐρώτησε τὸν Πέτρο ὁ ἐπιζωήτης.

«Ἄλλους ἔξι μῆνες» ἀποκρίθηκε κοιτάζοντάς τον μὲ καλωσύνη· «ἡ κατηγορία ἦτανε βαρεῖα, μὰ εἶχα καλοὺς μαρτύρους· ὅλο τὸ χωριὸ μοῦ πῆρε τὸ μέρος· μὰ ἡ δουλειὰ μοῦ στοίχισε !...»

«Ηαγινίδιχ!» εἶπε μὲ γλευκισμό ὁ ἐπιζωότης.

«Ἐμένα» εἶπε ἕνας ἄλλος, «τοὺς μάρτυρες, ποὺχα πληρωμένους, τὸ δικαστήριον δὲν τοὺς πίστεψε· κάποιος ἐκόντεψε μάλιστα νὰ πάει μετὰ, κ' ἐκεῖνος· καὶ μὲ κα-
ταδίκασε εἰκοσι χρόνια. Μιὰ ζωά!...»

«Ἄς εἶμαι, σφαχιστὴν μένος» εἶπε ὁ Πέτρος· «ὡς νὰ σπαρθεῖ τὸ στάρι καὶ νὰ ὀρμάσει, θάμει· πάλι στὸ σπῖτι μου, καὶ θὰ ξανάδρω τὴ γυναῖκά μου!... Καὶ τὸ χωριό μου θὰ μ' ἀγαπάει, γιατί βέβαια κλητήρας μὲ ὀρνιθὲς δὲ θὰ το ξαναπατήσει...» Κ' ἐδιηγέθη συν-
τομικὰ τὴν πράξιν του παρήκοντος, κ' ἐξανακοίταξε ἔπειτα ἕναν ἕναν τοὺς κατάδικους κ' ἔπειτα ἀπὸ λίγο ξανάπε:
«Φτηνά τὴν ἐγλύτωσα!... Κι' ὅταν βγῶ, ἀδέρφια, μὲ τὸ καλὸ ἀπὸ τὴ φυλακή, κάθε φορὰ ποὺ θὰ στήνω μ' ἕναν ἀπὸ σᾶς, θὰ τοῦ χάσω τὸ γιῶμα! Καὶ κρατῶ ὅσο θέλει!...»

«Στοιχειματίζω» εἶπε πάλι γλευκαστικὰ ὁ ἐπιζωότης «πῶς εἶσαι κάποιος νοικοκύρης τοῦ χωριοῦ σου, ὀρνιθός κ' ἡσυρός! Οὐτε σὺ δὲ μου παίρνεις τὰ πρῶτα· πῶχω ἐδῶ μέσα· ἐμὲ τὸ νομαρ μου ἀκούεται σὲ καλὸν κόσμο· καὶ δύσκολα θὰ λησμονηθεῖ!... — Πῶς σε λένε!»

«Πέτρο Πέπονι!»

«Κι' ἀπὸ ποῦ εἶσαι!»

Εἶπε τὸ νομαρ τοῦ χωριοῦ του κ' ἐκοίταξε πρὸς τὸ καλὸ τοῦ Τουρκόγιαννου, ποῦ τώρα ἦταν καθισμένος στὸ κατώφλι του, κ' ἐρρίκουσε μ' ἕναν νέον ἀνάλικο ἀ-
κόμη, καθισμένον καὶ κεῖνον κατὰ γῆς μπροστά του, καὶ τοῦλεγε: «...Γιατί στὸν κόσμο δὲν μπορεῖ νὰναι εὐτυχισμένοι παρὰ ἢ ἐκεῖνοι ποὺ κάνουν τὸ καλὸ, ἢ ἐ-
κεῖνοι ποὺ ὅταν ἀμαρτήσουν ἀληθινὰ μετανοιώνουν. Γιατί ἡ ψυχὴ καὶ τοῦ κακοῦ τοῦ ἀνθρώπου, βραστάει μὲ
θεϊκὰ ἀχτίδα, ποὺ τὴν φωτίζει· εἶναι πλάσμα θεοῦ ὡς
κ' αὕτη. Καὶ ἡ θεϊκὰ ἐκείνη ἀχτίδα εἶναι ἡ χαλωσύνη.

Κι' όταν ο νοῦς δὲν ἐξουσιάζει τὴν ψυχὴν, μάλιστα τὴν ὥρα ποῦ θὰ πέσει ὁ ἄνθρωπος στὸν ὕπνο, τότε κυριεύει ἐκεῖνη ἡ καλωσύνη, κ' ἡ συνείδηση τὸν ἐλέγχει γιὰ τὴν κακία του. Παρόμοια θάναί καὶ ἡ φοβερὴ ὥρα τοῦ θανάτου, όταν γιὰ τὸ φονεῖα παίρνει ὁ Χάρος τὴν ὥψη τοῦ σκοτωμένου. Καὶ παρόμοια, όταν οἱ ἄνθρωποι κρύβουμε στὴν καρδιὰ κάποια λύπη βαρεὶα καὶ μεγάλῃ, ὅσο ὁ νοῦς ἐξουσιάζει στὸν ξύπνο, μᾶς φαίνεται αὐτὴ ἡ λύπη κησμονημένη καὶ νεκρὴ, μὰ τὴ στιγμή ποῦ μᾶς κλεῖ τὰ μάτια ὁ ὕπνος ἀνασταίνεται μέσα μας καὶ μᾶς χαλάει τὴν ἀνάπαψη!»

Καὶ ὁ νέος τὸν ἄκουε προσέχτικά, τὴν ἐκοίταξε μὲ τρυφερὸ βλέμμα καὶ τὰ μάτια του ἐδάκρυζαν.

Κι' ὁ Πέτρος ἄκουσε ἀπὸ μακριὰ τὴ γνωστὴ φωνή, ἐκοίταξε ἀθέλητα τὸ χέρι του, ἀνοίξε τὰ μάτια του, ἔχασε τὸ χρώμα του κ' ἐρώτησε, ἐλπίζοντας πῶς δὲν ἦταν ἐκεῖνος, γιατί δὲν τὸν εἶχε ἰδεῖ ἀκόμη μὲ κομμένα μαλλιά καὶ μὲ ξυρισμένα τὰ ἄρρα του γένεια: «Ποῖος εἶναι αὐτός;»

«Ὁ Ἀἰε-Γιάννης ὁ Τουρκόγιαννος» τοῦπε ἓνας κατάδικος.

«Ὅλο ἀπὸ αὐτὰ λέει ὅλη μέρα!» εἶπε χλευαστικά ὁ ἐπιζωῶτης. «Εἶναι ζουρλὸς γιὰ δέσιμο, καὶ δὲν ξέρει κανεὶς γιατί τὸν ἀγίνουνε ὡς τώρα ἐδῶ μέσα. Λέει πῶς δὲν ἔκαμε τίποτα· καὶ μᾶς σκοτίζει ὅλη μέρα τὸ κεφάλι: ὅλο θεολογίες, θεολογίες! καὶ δὲς του θεολογίες! Δὲν ξέρει κανεὶς τί εἶναι ἐδῶ: Ἑκκλησίᾳ ἢ φυλακή!» Κ' ἐστραβοκοίταξε τὸν Τουρκόγιαννο κ' ἐγέλασε.

«Εἶναι ἀπὸ τὸ χωριὸ σου!» εἶπε ἓνας ἄλλος.

«Πές μας ἐσύ» εἶπε ἓνας ἄλλος «ἐσχότωσε ὁ Τουρκόγιαννος ἢ ὄχι.»

Ὁ Πέτρος δὲν τοῦ ἀποκρίθηκε· τώρα εἶχε συνέρθει ἀπὸ τὴν ταρχήν του καὶ σοβαρὸς εἶπε σὰ ν' ἀπαντοῦσε

στά λόγια τοῦ Τουρκόγιαννου : « Ὑπάρχει στὸν κόσμον κι' ἄλλη εὐτυχία, κι' αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινή : τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἐξουσιάζει· ἐκεῖνος ὑποτάζει τὴν τύχη του, ἡ θέλησή του γίνεται, καὶ νικάει ὅλα τὰ μπόδια ! » Κ' ἐκοίταξε ὁλόγυρά του τοὺς ἀνθρώπους ποῦ τὸν ἄκουαν μ' ἓνα χαμόγελο καὶ ξανάπε : « Τί θάρρουν ἐγώ, ἀνδρὲς ἤμουν τέτοιοι ; Τὸ κλοτσολούρι τῆς Τύχης ! Κι' ἀντὶς τώρα ἔχω γιῆμα, ἔχω γυναῖκα, θὰ κάμω καὶ παιδιά· κι' ὁ κόσμος μὲ μνηκρίζει· τώρα μὲ σέβεται κι' ὅλας, σὰς τόπα ! » « Κ' εἶσαι εὐτυχισμένος ; » τὸν ἐρώτησε κάποιος.

« Πές μας » τὸν ξαναρώτησε ὁ ἄλλος κατάδικος « ἐσκότωσε ὁ Τουρκόγιαννος ἢ ὄχι ; »

Ὁ Πέτρος ξανακοίταξε ἀνήσυχος τὰ χεῖρά του.

« Καὶ θὰ πάρεις τὰ καλά σου στὸν ἄλλον κόσμο ; » τοῦπε ὁ ἄλλος.

« Στὸν ἄλλον κόσμο ! » ἐπεργέλιασε ὁ ἐπιζώῃ της κοιτάζοντάς τον θυμωμένος.

« Πές μας ! » ξανάπε τοῦ Πέτρου ὁ ἄλλος.

« ἔχει δίκη ὁ Πέτρος » εἶπε ὁ ἐπιζώῃτης· « ἀλλὰ πρέπει κανεὶς νὰ τὰ καταφέρει ! Ἐμεῖς ἡ Τύχη μ' ἐκυνήγησε καὶ λίγο ἔλειψε νὰ μοῦ πέσει τὸ κεφάλι ! » Κ' ἐρώναξε : « Ἀη Γιάνη Τουρκόγιαννε, ἔλα δὴ ἦρθε κάποιος ἀπὸ τὸ χωριό σου ! »

Κι' ὁ Τουρκόγιαννος ἐγύρισε τὸ κεφάλι· σὰ νάδβαινε ἀπὸ ἓνα βελὺ ὄνειρο, ἐκοίταξε πρῶτα τὸν ἐπιζώῃτη, ἐκάρφωσε ἐπειτα τὸ βλέμμα του στὰ μάτια τοῦ Πέτρου, ποῦ ἐκατέδρατε ἀμέσως τὰ βλέφαρα, ἄλλαξε πολλὰ φορὲς χρῶμα κι' ἀναστενάζοντας ξαναμπήκε στό κεφάλι του.

Κι' ὁ Πέτρος ἐπάννιξε· ἐστριψε τὸ μαῦρο μουστάκι του κι' ἔμεινε σιωπηλὸς γιὰ πολλὰ ὥρα.

« Πές μας » τὸν ξαναρώτησε ὁ ἄλλος κατάδικος « ἐ-

σκότωσε· ὁ Τουργόγιαννος ἤ ὄχι; γιατί δὲ μᾶς ἀποκρίνεσαι;»

Κι ὁ Πέτρος εἶπε τώρα ζυγίζοντας τὰ λόγια του καὶ σα φοβισμένος μὴν ἐπροδινόσουν: «Δὲν τὸ ξέρω! — Ἦτανε πάντα μπέδιο στὸ δρόμο μου, ἐπαρκαφύλαγε τὴ Μαργαρίτα, τὴ γυναῖκα τοῦ σκοτωμένου· κ' ἦτανε πανταχόῦ παρών· κ' ἐγὼ τὴν ἀγαποῦσα τὴ Μαργαρίτα, ἤμουνα παθιασμένος γιὰ τὴ Μαργαρίτα, κ' εἶχε μαλλιά-σει ἡ καρδιά μου. Σήμερα εἶναι γυναῖκα μου καλὰ ὁ ἄντρας της, μὰ κ' αὐτὸς! Κ' ἡ Μαργαρίτα δὲ μου ἐρχόντανε· κ' ἐγὼ ἴδروνα αἷμα... Κ' ἔπειτα ἐσκοτώθηκε ὁ ἄντρας της· κ' ἐντεσε αὐτὸς· κ' ἐγὼ τὸν ἐδούλιαξα!... στὸ δικαστήριο ἐκόντεψα νὰ τὸνε στεῖλω στὴν κρεμάλα. Μὰ ἡ Μαργαρίτα λέει πῶς εἶναι· ἀθῶος καὶ μ' ἐπαίδευε νὰ βρῶ τρόπο γιὰ νὰ βγεῖ ἀπὸ τὴ φυλακὴ!...»

«Εἶναι ἀθῶος!» εἶπε ὁ ἄλλος.

«Πᾶμε νὰ τοῦ μιλήσεις!» εἶπε ὁ ἐπιζωήτης καὶ τὸν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι καὶ τὸν ἔσυρε πρὸς τὸ κελλὶ τοῦ Τουργόγιαννου.

Ἡ μικρὴ πόρτα ἦταν ἀνοικτὴ καὶ αὐτὸς ἐκαθίσταν πάντου στὸ κρεβάτι τοῦ σκεπτικὸς κ' ἐδαστοῦσε μὲ τὰ δύο τοῦ χέρια τὸ κεφάλι, σκυρμένος πρὸς τὴ γῆ.

«Αἱ-Γιάννη Τουργόγιαννε» τοῦ φώναξε ὁ ἐπιζωήτης.

Αὐτὸς ἐσέκωψε τὸ βλέμμα καὶ κυπηνμένος ἐκοίταξε γιὰ πολλή ὥρα τὸν Πέτρο: «Σ' ἄρθηκε» τοῦπε ἀναστενάζοντας «ὁ Θεὸς νὰ πείσεις καὶ σ' ἄλλο κρῖμα γιὰ νὰ μετανοιώσεις καὶ νὰ δοξαστεῖ τὸ νομὸν αὐτοῦ.»

«Εσκότωσε ὁ Τουργόγιαννος ἤ ὄχι;» ἐρώτησε ὁ ἐπιζωήτης.

«Δὲν ξέρω!» εἶπε ὁ Πέτρος κοιτάζοντας πάλι ἀθέλητα τὸ χέρι του.

«ὦ Τούδα!» ἀνέκραξε ὁ Τουργόγιαννος «ἐπὶ ξέ-

ρεις που δεν έσκότωσα, καθώς είναι γραμμένο! και μ' έχουν γηρησέ, έμένα έναν όρσανόν άνθρωπο, κ' ήθέλησές να μ' ανέβασεις στην κρεμάλα! Τί θα σου χάνω;» Και το χεϊλί του ξεκλούθησε να τρέμει, σά να μουρμούριζε ακόμη κάτι.

«Πώς έσκότωσε!» είπε άνυπόμονα ό έπιζώητης.

«Ά, το πεί!» είπε ταραχμένος ό Τουρκογιαννος «έγω όχι!» Και έκοίταζε τώρα τόν Πέτρο και τα χεϊλή του έκουνόνταν αδιάκοπα· ήθελε ακόμα να είπει κάτι, μχ δέν τόλεγε, σά να έράβιζαν. Τέλος έκατέβατε τα μάτια και σιγάκι είπε : «Κ' ή Μαργαρίτα;» Και τό μέτωπό του ίδρωσε.

«Είναι γυναίκα μου!» τού άπάντησε άμέσως ό Πέτρος ταραχμένος.

«Ό τήν έπήρες!» τούπε άνατριχίζοντας «τήν έπήρες : Πώς έμπόρεσες!»

Κι' ό έπιζώητης είπε όλοφθελος τού Πέτρου μ' ένα άσχημο και δυνατό γέλιο, κοιτώντάς τον πρώτα και χτυπώντας του έπειτα τόν ώμο : «Στοιχηματίζω, Πέτρο Πέππονι, το κεφάλι μου, που έκαντεψε να πέσει, πως έσυ ό ίδιος έσκότωσές ή για να πάρεις τή γυναίκα, και τόν άδικόδικας!»

Ό Τουρκογιαννος έτρεμε όλος τώρα, ήταν ώχρος, τά μάτια του έδάκρυζαν κ' είχε σηκωθεί άπο τό κρεββάτι. Κι' ό Πέτρος άκουσε αύτήν τή στιγμή κάτι να τού σφίγγει τό λάρυγγα, κι' αλαλιατμένος έκοίταζε τόν έναν κατόπι στον άλλον. Η ψυχή του άναστατώθηκε. Ό νους του δέν μπορούσε πλιά να τήν κυβερνήσει· κ' έδιάδεχκε με μιάς έμπρός του όλο τό έγκλημα : ό σφαγμένος Άράβιος, ή νύχτα τού φονικού, τό καρτέρι στό σκοτάδι, τό μαρτύριο τού ανθρώπου πουχε καταδικαστεί με τή σκληρή μαρτυρία του, ό γάμος του· κι' αύτήν τήν ώρα άκουσε πάλι μέσα του τήν ανάγκη να ρολογήσει τά

πάντα καὶ ν' ἀλαφρώσει τὴν ἀποσκληρημένη καρδιά του. Ἐπάλεψε καμπόση ὥρα μὲ τὸν ἑαυτό του καὶ ὁ ἀγωνὰς ἐκεῖνος ἐξωγραφίζότουσιν στὸ πρόσωπό του, ποῦ πότε ἐκοκκίνιζε, πότε ἐκιτρίνιζε, πότε ἰδρώνε, στὸ φοβισμένο καὶ ἀλλόκοτο βλέμμα του, στές φλέβες τοῦ λαιμοῦ του ποῦ ἐρούσκωναν, στὴ δίπλα ποῦκιναν τὰ ὠχρά του χεῖλη, στὸ νευρικό ψηλάρισμα πῶκιναν τὰ δάχτυλά του· τὸ μυστικό τὸν ἐπνίγε! Ἡ δύναμη ποῦ ἤθελε νὰ τὸνε κάμει νὰ μιλήσει ἦταν ἀκατανίκητη· ἔκλεισε τὰ μάτια του ποῦ τώρα ἦταν θαμπὰ καὶ μεγάλα, καὶ εἶπε τοῦ Τουρκιγιαννοῦ: «ὦ συμπάθησε!»

Καὶ ζαλισμένος ἐδόλθηκε νὰ τρέμει συγκορμός καὶ τὰ μάτια του ἐγέμισαν δάκρυα καὶ ἐπειτα ἓνα κλάμα δυνατὸ τὸν ἐτίναξε, κρύος ἰδρὸς τὸν ἔλουσε, ἐγίνηκε κατὰ κίτρινος, καὶ ἐρώτησε τὸν ἑαυτό του πῶς θὰ μπορούσε ἀμέσως ν' ἀρρανιστεῖ γιὰ νὰ μὴν τὸν βλέπουν οἱ ἄνθρωποι οἱ ἄλλοι, καταλαβαίνοντες αὐτὴν τὴ στιγμή πῶς τοὺς εἶχε ἀδικήσει ὅλους μὲ τὸ σκληρὸ φονικό, καὶ ἐκρούσε τὸ πρόσωπό του στὰ χέρια του καὶ ἐσφωρίζτηκε χάμος. Τώρα πλὴν δὲν μπορούσε καθόλου ν' ἀντισταθεῖ σ' ἐκείνην τὴ δύναμη ποῦ τὸν ἐπρώχνε ἀκατανίκητη ἀπὸ χαλασμό του. Κ' εἶπε μὲ ἥερή φωνή, μαζεύοντας ὅσο μπορούτε τὸ κεφάλι μέσα στές πλάτες του: «Ἐγὼ ἐσκότωσα! Τὴ νύχτα· στὸ σκοτάδι· τοῦχα στήσε καρτέρι!» Κ' αἰστάνθηκε σὰ νὰβγινε ἀπὸ μέσα του μίαν φλόγα, αἰσινώντας του πονεμένα τὰ σπλάχνα.

Καὶ οἱ ἄλλοι κατάδικοι ἐμειναν ὁλόγυρά του σὰ φοβισμένοι ἀπὸ τὴ φριχτὴ στιγμή, καὶ ἐκοίταζαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον χλωμοὶ καὶ ἐκεῖνοι στὸ πρόσωπο.

Μόνο ὁ ἐπιζωήτης ἐγελοῦσε ἀκόμα μὲ ἓνα ἄσκημο χλευαστικό γέλιο καὶ εἶπε: «Μεγάλος δὲ βασιτάχτηκες ὡς τὸ τέλος!»

Κι' ὁ Τουρκιγιαννὸς εἶχε βγεῖ τώρα ἀπὸ τὸ καλλί

του, χαμογελοῦσε περίτρομος, εἶχε δακρυσμένα τὰ μάτια καὶ ἔτρεψε μὲ ὄλο του τὸ κορμί. παρέτοιμος νὰ βλογγήσει τὸν Πέτρο. Κι' ἄξαφνα ἔλαμψε μέσα στοῦ νοῦ του ἡ εἰκόνα τῆς Μαργαρίτας, καὶ ἐθυμώθηκε τὰ ὄφρανα τοῦ Ἀράθουμου. Κ' εἶπε ἔπειτα ἀπὸ ὦρα μὲ τὸ συνειθισμένον καὶ ἥσυχον τρόπο του : « Δὲν ἐσκότωσε ! Ἐγὼ σὰς γελοῦσα ! »

Κι' ὁ Πέτρος εὐρέθηκε μὲ μιὰς ὀρθῆς καὶ τὸν ἐτίμωσε καὶ ἔπεσε γονατιστὸς μπροστὰ του καὶ ἑξακολουθήσας νὰ κλαίει χωρὶς νὰ προφέρει λέξη. Μὰ ὁ Τουρκόγιαννος ἥσυχ' ἀπάλι ἔκρινε : « Λέει ψέματα ! Ἐγὼ ἐσκότωσα » καὶ ἐγὼ ἐτιμωρήθηκα » τὸν καιρὸ σὰς γελοῦσα ! »

« Ἀπ' ὅταν ἐσκότωσα » ἔκρινε ὁ Πέτρος, « ὁ ἴσκιος τοῦ δὲ μὲ ἄρῃκε γλυκεία στιγμή, μοῦ ἀνεκρονότου καὶ στὸν ὕπνῳ καὶ ἐξήρπυσε δευτέρῃ φορὰ νὰ τὸνε σκοτώσω, ἀφοῦ εἶχα πάρει τὴ Μαργαρίτα, καὶ δὲ θέλει ἀκόμη νὰ μὲ λητμονήσει ! »

« Λέει ψέματα ! » ἔκρινε ὁ Τουρκόγιαννος : « ἐγὼ ἐσκότωσα καὶ ἐτιμωρήθηκα. »

« Ὡ συμπάθησε ! » τοῦ ἔκρινε ὁ Πέτρος παρκαλῶντας. « Θὰ σοῦ δώσουνε τώρα τὴ χάρη ! »

« Καὶ ποῦ νὰ πάω ; » εἶπε ὁ Τουρκόγιαννος ἀναστενάζοντας : « ἐγὼ ἕνας ὀρφανὸς ἄνθρωπος : Ἡ Μαργαρίτα πρέπει νὰ μὴ μάθει καὶ νὰ ζήσει εὐτυχισμένη μαζί σου, καὶ στὸν κόσμον δὲν ἔχω πλὴν τίποτα ! Ἐδῶ μέσθ' ἡμεῖς εἰναι ὁ κόσμος δὲν τὴ θέλω τὴ χάρη καὶ ἐδῶ θὰ πεθάνω, γιατί' ὀνειδισμένη ψυχὴ ἐξητοῦν παρηγορίαν στή μετάνοιαν ! »

Αὐτὴν τὴ στιγμήν ὁ φύλακας μὲ τὴν ἡμερὴ ὄψιν ἔκραξε τὸν Πέτρο : « Πέτρο Πέκονα » τοῦπε « ἡ γυνὴ σου σὲ ζητεῖ ἀπὸ τὰ σίδερα γιὰ νὰ σὲ χαιρετήσει ! »

Κι' ὁ Τουρκόγιαννος ἔγυρε τὸ βλέμμα του πρὸς τὴ σιδερένια πόρτα, ἐκοίταξε μιὰ στιγμή τὴ Μαργαρίτα, ἀναστέναξε καὶ ἐμπῆκε ἔκρινε κλαίοντας στὸ κελλί του.

